DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

SAKLI LİMANDAN HİKAYELER

Yenikapı'NIN BATIKLARI

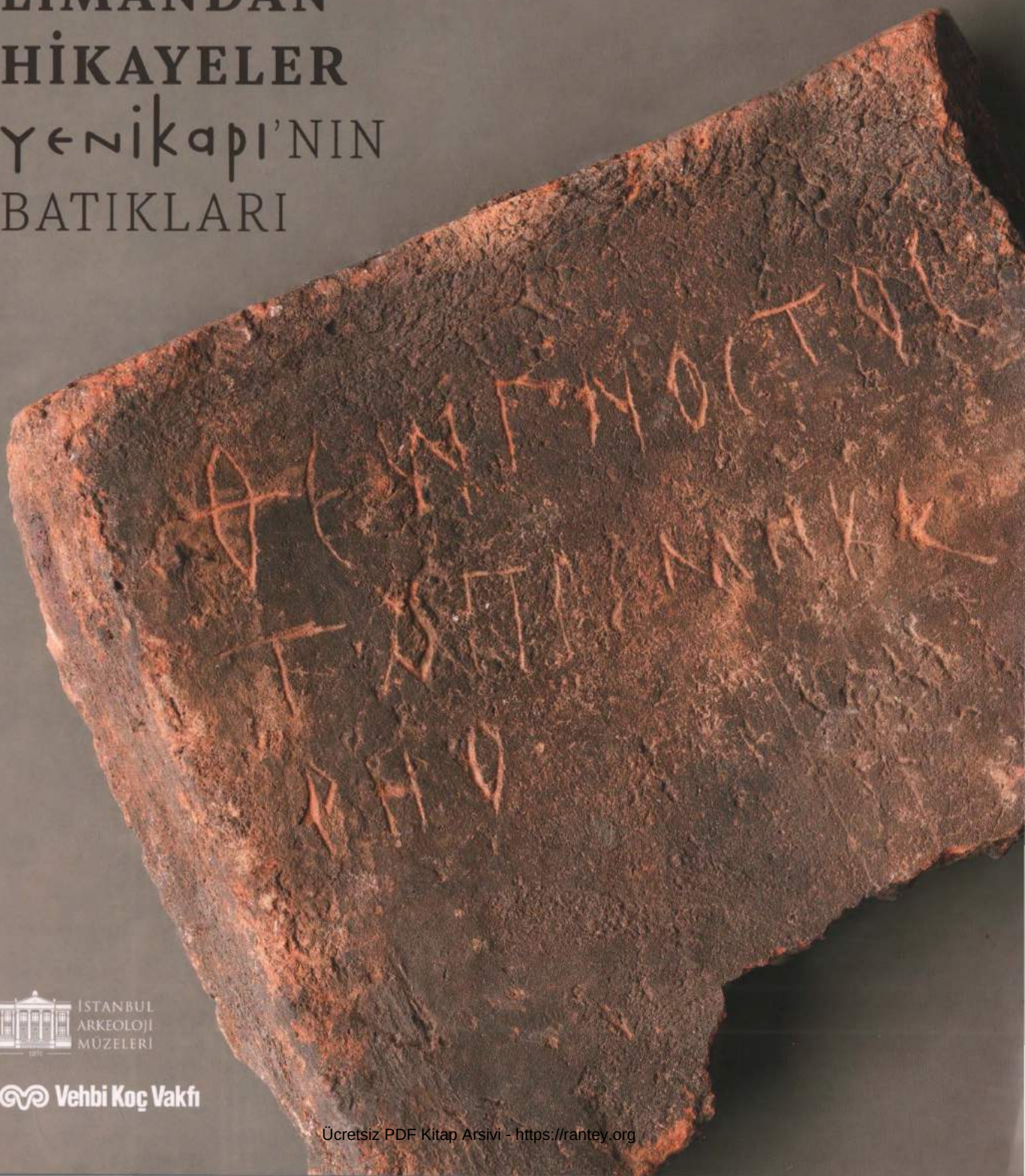

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ

Vehbi Koç Vakfı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SAKLI LİMANDAN HİKAYELER

YENİKAPI'NIN BATIKLARI

İstanbul Arkeoloji Müzeleri, 2013

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kültür Varlıkları ve
Müzeler Genel Müdürlüğü

İSTANBUL
ARKEOLOJİ
MÜZELERİ
1891

ULUSLARARASI
SEVGİ GÖNÜL
BİZANS ARAŞTIRMALARI
SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL
SEVGİ GÖNÜL
BYZANTINE STUDIES
SYMPOSIUM

Vehbi Koç Vakfı

KOÇ
ÜNİVERSİTESİ
ANADOLU MEDENİYETLERİ
ARAŞTIRMA MERKEZİ

KOÇ
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Saklı Limandan Hikayeler: Yenikapı'nın Batıkları
İstanbul, 2013
İstanbul Arkeoloji Müzeleri yayını
ISBN 978-975-17-3668-0

© Her hakkı saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü kopya edilemez. Dipnot vermeden alıntı yapılamaz ve İstanbul Arkeoloji Müzelerinin izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ve benzeri yollarla kopya edilemez yayımlanamaz.

SERGİ ve YAYIN KOORDİNASYONU

Zeynep Kızıltan
Gülbahar Baran Çelik

METİN YAZARLARI

Rahmi Asal
Paul Magdalino
Cemal Pulak
Rebecca Ingram
Michael Jones
Sheila Matthews
Ufuk Kocabaş
Işıl Özsait-Kocabaş
Ayşegül Çetiner
Sedat Öztopbaş

SERGİ EKİBİ VE KATALOG YAZARLARI

Asuman Denker
Bekir Tuluk
Emre Öncü
Feza Demirkök
Gülcan Kongaz
Halil Akman
Mehmet Ali Polat
Mine Kiraz
Nihal Hanım Erhan
Nilüfer Aydın
Özlem Korkmaz Kömürcü
Sedat Öztopbaş
Semra Yıldırımer
Sırrı Çölmekçi
Tuğçe Akbaytogan
Vedat Onar
Veysi Gündüz

GENEL KOORDİNASYON

Bahattin Öztuncay
Buket Coşkuner

KATALOG

Düzelti ve Son Okuma
Çiçek Öztek

Çeviri
Barış Cezar
Emrah Güler

Fotoğraf
Hadiye Cangökçe
Arkeoloji Müzeleri Kazı Arşivi
Bekir Köşker
Dilara Şenturan
Figen Türker Öğrü
Sabriye Çelik
Sidar Gündüzalp
Süleyman Kara

Kitap Tasarımı
Işıl Ünal
Pattu Mimarlık

Font
Meret Pro, Graphik

Renk Ayrımı ve Baskı
Mas Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş
Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi
No:3 34408 Kağıthane- İstanbul
Tel: 0212 294 10 00
www.masmat.com.tr
Sertifika no: 12055

SERGİ

Sergi Tasarımı
Cem Kozar, Işıl Ünal
Pattu Mimarlık
www.pattu.net

Yardımcılar
Riccardo Cespi
Elisa Caporaletti

Grafik Tasarım
Cem Kozar, Işıl Ünal
Pattu Mimarlık

3D Modelleme ve Animasyon
Zafer Üstüner

Hareketli Görseller
Hürcan Emre Yılmazer

Ses Danışmanı
Mine Erkaya

Ses Tasarımı
Ateş Erkoç, Can Kanmaz

Liman Hologramı Yazılımı
Selçuk Artut, Alp Tuğan
Filika İnteraktif Tasarım

Video Projeksiyon Alanı Donanım Desteği
Bilsa Bilgisayar ve Teknik Cihazlar

Bu katalog, Vehbi Koç Vakfı ve Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezinin destekleriyle gerçekleştirilen Saklı Limandan Hikayeler: Yenikapı'nın Batıkları sergisi kapsamında, Koç Üniversitesi Yayınlarının katkılarıyla İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından hazırlanmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yenikapı Kazıları'na Katkılarından Dolayı;

Marmaray ve Metro projeleri kapsamında yürütülen arkeolojik kazılar nedeniyle Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne; ilgili bölge koruma kurullarına;

Ulaştırma Bakanlığı, Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaat Genel Müdürlüğü İstanbul Bölge Müdürlüğüne; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığına,

Teksas A & M Üniversitesi, Bodrum Sualtı Arkeoloji Enstitüsü (INA); İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Veterinerlik Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı, Uygulamalı Jeoloji Anabilim Dalı, Arkeoloji Bölümü Prehistorya AnaBilim Dalı, Orman Mühendisliği Bölümü Orman Botaniği Ana Bili Dalı; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Arizona ve Cornell Üniversiteleri ile İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Müdürlüğüne, işbirliği içinde olduğumuz tüm bilim kurumlarıyla bilim insanlarına, kazılarımızda her kademede çalışan tüm ekip üyeleri ile işçilerine, müzemiz uzman ve idarecilerine teşekkür ederiz.

KISALTMALAR

Ağ: Ağırlık
AÇ: Ağız çapı
AE: Bronz-bakır
A.y: Arka yüz
Ç: Çap
D: Derinlik
DÇ: Dip çapı
Gnş. : Genişlik
GÇ: Gövde çapı
Kaş Ç: Kaş çapı
Kl.: Kalınlık
ky: Kalıp yönü
K.No: Kazı envanter numarası
MÖ: Milattan önce
MS: Milattan sonra
Mv.: Mevcut
Mv. Gnş.: Mevcut genişlik
Mv. U: Mevcut uzunluk
Mv. Y: Mevcut yükseklik
Ö.y.: Ön yüz
U: Uzunluk
Y: Yükseklik
YK: Yenikapı
MRY: Marmaray

AD: Asuman Denker
EÖ: Öğül Emre Öncü
FD: Feza Demirkök
GK: Gülcan Kongaz
MAP: Mehmet Ali Polat
MK: Mine Kiraz
NA: Nilüfer Aydın
ÖKK: Özlem Korkmaz Kömürcü
SÇ: Sırrı Çölmekçi
SÖ: Sedat Öztopbaş
TA: Tuğçe Akbaytogan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

2 | SUNUŞ Ömer M. Koç
3-4 | ÖNSÖZ Zeynep Kızıltan

MAKALELER

5-10 | YENİKAPI KAZILARI VE İSTANBUL'UN ANTİKÇAĞ TİCARETİ
Rahmi Asal

11-15 | BİZANS DÖNEMİ KONSTANTİNOPOLİS LİMANLARI
Paul Magdalino

16-21 | ARKAİK, KLASİK ve ERKEN HELENİSTİK DÖNEMLERDE YENİKAPI LİMANI
Ögül Emre Öncü

22-34 | YENİKAPI BATIKLARI ve BATIKLARIN GEMİ YAPIMI ARAŞTIRMALARINA KATKISI
Cemal Pulak, Rebecca Ingram, Michael Jones, Sheila Matthews

35-46 | GEMİ ARKEOLOJİSİNDE YENİ BİR MİLAT: YENİKAPI BATIKLARI PROJESİ
Ufuk Kocabaş, Işıl Özsait-Kocabaş

47-55 | YENİKAPI 12 TEKNESİNİN YÜZYILLAR SÜREN YOLCULUĞU
Işıl Özsait-Kocabaş

56-63 | YENİKAPI 3: GEÇMİŞİ TAŞIYAN BİR TİCARET GEMİSİ
Ayşegül Çetiner

64-74 | ANTAKYA'DAN THEODOSİUS LİMANI'NA ULAŞAN SİKKELER: I. İUSTİNİANUS DÖNEMİ BRONZ SİKKE DEFİNESİ
Sedat Öztopbaş

KATALOG

75-93 | NEOLİTİK DÖNEM
Mehmet Ali Polat

94-103 | YUNAN-ROMA DÖNEMİ
Ögül Emre Öncü

104-133 | BİZANS DÖNEMİ
Mehmet Ali Polat, Öğül Emre Öncü, Sırrı Çölmekçi

134-138 | YENİKAPI BATIKLARI TOPLU SİKKE BULUNTULARI
Sedat Öztopbaş

139-143 | METRO ve MARMARAY KAZILARINDA BULUNAN HAYVAN İSKELETLERİ KALINTILARI
Vedat Onar

144-153 | OSMANLI DÖNEMİ
Nilüfer Aydın

154-190 | YK 35
Mehmet Ali Polat

191-196 | YK 3
Feza Demirkök, Gülcan Kongaz, Özlem Korkmaz Kömürcü

197-209 | YK 12
Asuman Denker, Feza Demirkök, Gülcan Kongaz, Mine Kiraz, Özlem Korkmaz Kömürcü, Tuğçe Akbaytogan

210-218 | YK 1
Asuman Denker, Feza Demirkök, Mine Kiraz, Tuğçe Akbaytogan

219 | KAYNAKÇA

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SUNUŞ

2007 yılından bu yana üç yılda bir düzenlenen Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu'nun üçüncüsü "Bizans'ta Ticaret" temasını ele almıştır. Önceki yıllarda olduğu gibi, Sempozyum kapsamında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde paralel bir sergi düzenlenmiştir. 24 Haziran 2013'te açılışı yapılan "Saklı Limandan Hikayeler: Yenikapı'nın Batıkları" sergisi 2004 yılından beri gün ışığına çıkartılmakta olan arkeolojik buluntuların toplumla buluşmasını sağlamak ve İstanbul'un tarihini daha iyi anlatabilmeyi amaçlamaktadır.

İstanbul, Bizans İmparatorluğu dönemi boyunca idari, askeri ve dini bir merkez olduğu kadar bir ticari merkezdir. İstanbul coğrafi konumu, hinterlandının geniş olması, kara ve deniz yolu bağlantıları ve son derece güvenli doğal limanları sayesinde ticarete çok uygun olduğu için Doğu Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti seçilmişti.

2004 yılından bu yana Marmaray ve Metro projeleri kapsamında Üsküdar-Sirkeci ile Yenikapı'daki arkeolojik araştırmalar, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü tarafından büyük bir özveriyle yürütülmektedir. Arkeolojik kazı ve sondajlarda gün yüzüne çıkan yeni buluntularla, Bizans dünyasında ticaret, gemi yapım teknikleri, gemi batıkları ve yükleri gibi birçok konuda oldukça çarpıcı yeni bilgiye ulaşıldı. Araştırmalar sanat tarihçileri, Bizans çevreleri ve arkeoloji camiasının yanı sıra tüm dünya tarafından heyecanla takip ediliyor.

İstanbul Arkeoloji Müzelerinin, "Yenikapı'nın Batıkları" sergisinin, Üçüncü Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu vesilesiyle gerçekleşmesi bizim için gurur kaynağı olmuştur.

Yenikapı Limanı'nda gerçekleştirilen çalışmalar sırasında çıkarılan heyecan verici buluntuların sergilenmesini sağlayan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü adına Sayın Zeynep S. Kızıltan'a, batıklarda bulunan eserlerin sergilenmesine izin vererek serginin gerçekleşmesini sağlayan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı Müze Müdürlüklerine; sergi ve kataloğu tasarlayan Pattu Mimarlığa; sergi kataloğunun hazırlanmasında editörlük destekleri için Koç Üniversitesi Yayınlarına; Sevgi Gönül Sempozyumu'nu organize eden ve bu vesileyle serginin hayata geçirilmesinde önemli katkısı bulunan Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi ve Vehbi Koç Vakfına ve emeği geçen herkese içten teşekkürlerimi sunarım.

Ömer M. Koç

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Bugün dünyanın en çarpıcı kazılarından biri, İstanbul'da Yenikapı'da, İmparator I. Theodosius tarafından yaptırılan limanda gerçekleştiriliyor. 2013 yılı Mayıs ayında bulunan gemi batığıyla sayıları 37'ye ulaşan ve MS 5-11. yüzyıllar arasına tarihlendirilen batık koleksiyonu ve diğer buluntular, İstanbul'un ağırlaşan ulaşım sorunlarının kente kazandırdıklarıdır.

İstanbul, Akdeniz'den Karadeniz'e geçişi sağlayan ve önemli bir suyolu olan, boğazın hemen ağzında kurulu bir şehir. 19. yüzyılda raylarla tanıştığında, Paris'ten İstanbul'a yolcu taşıyan ünlü Orient Ekspres'in son istasyonuydu. Agatha Christie Bağdat'a seyahat ederken trenden inmiş, vapurla boğazı geçmiş, Asya'daki diğer tren istasyonundan yoluna devam etmişti. Marmaray'ın ulaşıma açılmasıyla Avrupa'nın en batısından hareket edecek bir tren kesintisiz bir şekilde Asya'nın en doğusuna İstanbul'dan geçerek ulaşacaktır.

Kentin zaman içinde ağırlaşan ulaşım sorunlarına çözümler arandı ve 1973 yılında boğaz bu kez bir asma köprüyle birleştirildi; ancak bu da şehrin trafik sorunlarına çözüm olamadı. 1988 yılında kentin kuzeyine ikinci bir köprü inşa edildi. Sorun bununla da çözülemedi. Yeni fikirler geliştirildi; sonunda sorunun boğazda deniz tabanına yerleştirilecek bir tüp tünelle aşılması düşünüldü. Çalışmalar başladı; bu büyük projenin adı "Marmara" ve "ray" kelimelerinin birleşmesinden oluşan Marmaray oldu. Bu proje Yenikapı'da İstanbul'un Metro sistemiyle buluşacak, orası büyük bir aktarım merkezi olacak.

Marmaray–Metro projelerinin buluşacağı ve arkeolojik kazıların yapıldığı Yenikapı, Bizans İmparatorluğu'nun önemli bir liman alanıydı. Bu liman, İmparator I. Theodosius tarafından 4. yüzyılda inşa edilmişti. Liman, yüzyıllar içinde alabora olmuş sayısız gemi batığıyla birlikte dönemine ait birçok yaşam izini de barındırmakta. Yenikapı'da Marmaray ve Metro projeleri nedeniyle yapılan arkeolojik kazılar, İstanbul Arkeoloji Müzeleri başkanlığında 2004 sonbaharında başladı. Marmaray Yenikapı kazıları tamamlandı. Metro kazılarında ise sona yaklaşılıyor.

Kazılar süresince, Liman'da 37 batık bulundu. Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'in bir liman kenti olarak ticari işlevine, bu dönemde kullanılan deniz ulaşım araçları olan tekneler ile bunların yapım tekniklerine, limanın günlük yaşamına ışık tutacak bilgilere bu batıklar sayesinde ulaşıldı. Arkeologların karada gerçekleştirdiği ilk batık kazısı olma özelliğiyle de ayrı bir değer taşır. Bilimsel literatüre katkılarının yanı sıra bilimsel prensiplerin doğru uygulanması için gerekli alt yapının oluşturulmasını da sağlayarak Türkiye'nin ilk gemi konservasyon ve renkonstrüksiyon laboratuvarlarının açılmasına önayak oldu. Tüm bu gelişmeler ülkemizde gemi arkeolojisinde bir başlangıç olarak kabul gördü. Çalışmalar tamamlandığında İstanbul dünyanın en büyük antik gemi koleksiyonuna sahip olacak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yenikapı batıklarının, gemi imalatıyla ilgili günümüze ulaşan bilgileri görünürde önemsiz gibi görünse de, insanoğlunun çok önemli sonuçları olan büyük buluşlarından biri olarak görülmeli. Çünkü kabuk-ilk bazlı gemi yapım yönteminin, yani kenar bağlantılı kaplama tahtalarının kullanıldığı yöntemin terk edilip, iskelet bazlı gemi yapımına geçildiği bu batıklar sayesinde anlaşıldı.

Döneminde, insan tarafından inşa edilmiş en karmaşık yapılar olan gemilerin, en hızlı değişimi Bizans döneminde yaşandığı belirlendi. Gemi tasarım ve yapımında, geçmişin usta çırak ilişkisi içinde öğretilip aktarılabilen geleneksel sözlü yöntemleri yerini, planlı programlı bir yönteme bıraktı. Kullanılan yöntem, kısa sürede hızla gelişti, her denizde seyredebilecek, sağlam iskelet bazlı, okyanus aşırı keşif ve yayılma çağının habercisi gemilerin yapımı mümkün olabildi. Yenikapı'da bulunan gemilerin aktardığı bilgi, sadece teknolojik gelişmelerin değil, genel olarak insanlığın incelenmesi anlamında da önemli unsurlar içeriyor.

Tüm bu bilgiler ışığında, biz müze olarak, Yenikapı'da tespit edilen Osmanlı ve Bizans dönemlerine ait eserler ile Liman tabanı altında açığa çıkarılan Neolitik döneme ait eserlerden oluşan bir sergi düzenlemeyi bir süredir planlamaktaydık. Merhum Sevgi Gönül anısına düzenlenen sempozyumun bu yılki temasının ticaret olması, bizi bu yıl bu temayla örtüşen bir sergi düzenlemeye teşvik etti. Liman dolgusu içinde yüklerinin bir kısmıyla bulunan teknelerin ve yüklerinin sergilenmesinin dönemin ticari ilişkilerine ışık tutacağı düşüncesiyle, "Saklı Liman'dan Hikayeler: Yenikapı'nın Batıkları" isimli sergiyi Vehbi Koç Vakfının maddi katkılarıyla düzenlememizi sağladı.

3. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu vesilesiyle Vehbi Koç Vakfı, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkez, Koç Üniversitesi Yayınları ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri işbirliğiyle gerçekleştirilen "Saklı Limandan Hikayeler: Yenikapı Batıkları" isimli serginin düzenlenmesine ve kataloğun basılmasına maddi katkı ve destek veren ve yukarıda isimlerini saydığım tüm kurumlara şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca katkı ve destekleri nedeniyle; Sempozyum Onursal Başkanı Ömer M. Koç'a; Sayın Erdal Yıldırım'a, Sayın Bahattin Öztuncay'a, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi Direktörü Scott Redford'a ve Etkinlik Koordinatörü Buket Coşkuner'e, Koç Üniversitesi Yayınları ekibine, sergi ve katalog tasarımını ve dijital kurguları hazırlayan Pattu Mimarlığa, mimar Cem Kozar, Işıl Ünal ve ekibine, fotoğraf çekimlerini yapan Hadiye Cangökçe ve ekibine, tüm katalog yazarlarımıza, müzemiz idarecilerinden Rahmi Asal, Gülbahar Baran Çelik ve Tuğçe Akbaytoğan'a ve sergi hazırlıklarının her aşamasında katkı ve emek veren müzemizdeki tüm uzmanlara, Yenikapı Batıkları Projesi Başkanı Ufuk Kocabaş'a ve Işıl Özsait-Kocabaş'a yürekten teşekkür ederim.

Zeynep Kızıltan, *Arkeolog*

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

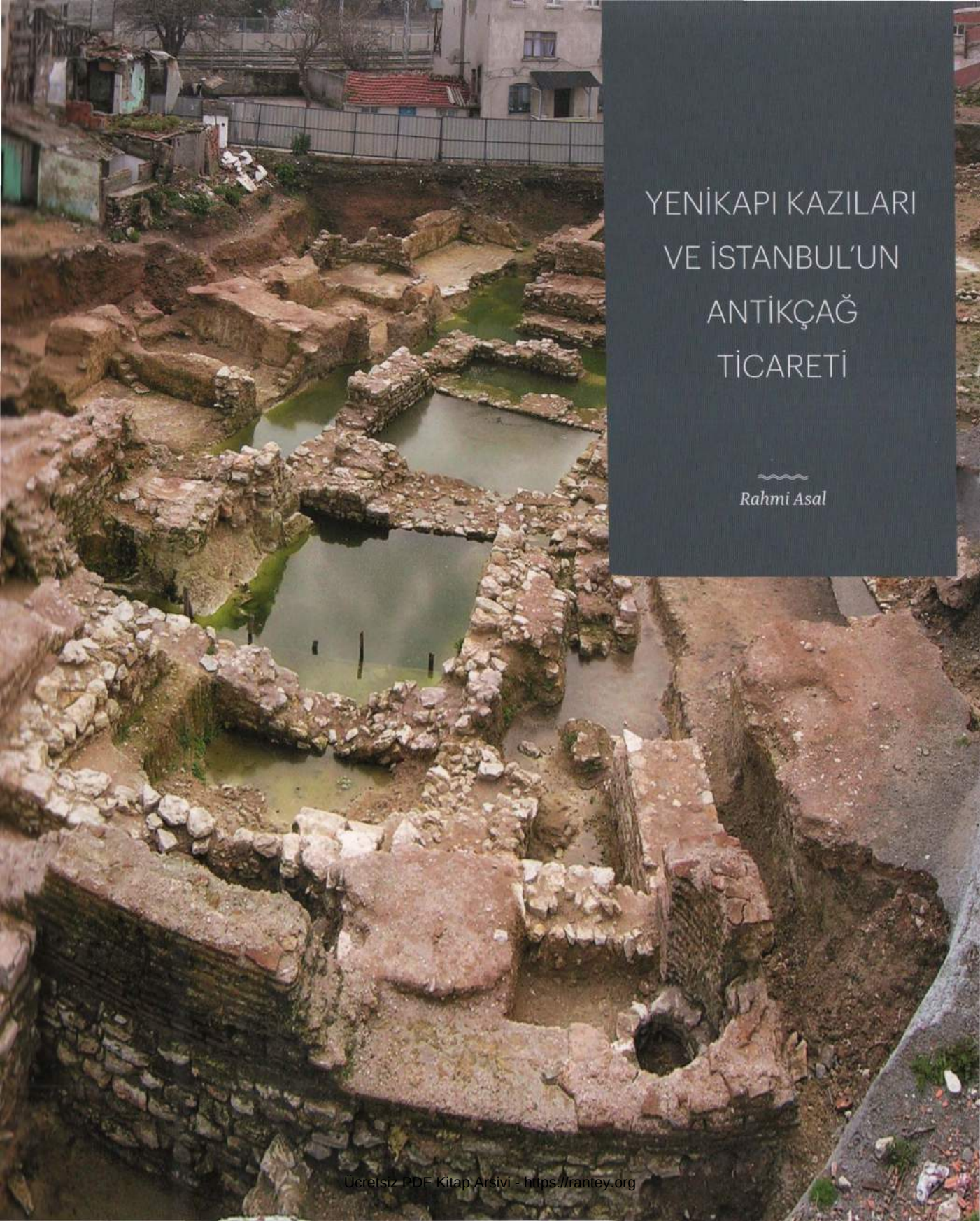

YENİKAPI KAZILARI VE İSTANBUL'UN ANTİKÇAĞ TİCARETİ

Rahmi Asal

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

İstanbul Arkeoloji Müzelerinin büyük bir özveri ve başarıyla 2004 yılından bu yana devam ettirdiği, ülkemizin en önemli ulaşım projelerinden Marmaray ve İstanbul Metrosu kapsamındaki arkeolojik kazılar, bilim dünyasında uyandırdığı ilginin dışında, birçok yönüyle İstanbul'da yaşayan herkesin ve hatta birçok kez farklı söylemlerle ülkemizin gündemine oturmuş, tüm halkımızın ilgisini çekmiş, merak uyandırmıştır.

İstanbul Arkeoloji Müzelerinde konu ile ilgili olarak 2007 yılında açılan "Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları" adlı ilk sergi, Birinci Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu ile eşzamanlı gerçekleştirilmiş ve büyük ilgi görmüştür. Altı ay süreyle gösterimde kalması planlanan sergi üç yıl devam etmiş, ilginin aynı düzeyde devam etmesine rağmen, yeni sergi projeleri nedeniyle 2009 yılında istemeyerek de olsa bitirilmiştir. Sergi, kazı çalışmalarına ve elde edilen buluntu ve kalıntılara olan ilgiyi artırmış, yeni bir sergi için hem bilim çevrelerinden hem halktan büyük bir talep olmuştur. Geçen süre içinde, kazı çalışmalarında elde edilen buluntuların ve ulaşılan bilginin ilgilenen herkesle paylaşılması amacıyla, farklı zamanlarda sergi projeleri gündeme gelse de, bu projeler çeşitli nedenlerle hayata geçirilememiştir. "Saklı Liman'dan Hikâyeler: Yenikapı'nın Batıkları" sergisi ise, yine ilk sergide olduğu gibi, Üçüncü Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu ile eşzamanlı olarak planlanmış ve Koç Vakfının sponsorluğunda gerçekleştirilmiştir.

Sergi, adından da anlaşılacağı gibi, İstanbul'un MS 330 yılında başkent oluşuyla artan ticaret hacminin karşılanması amacıyla, bugünkü Yenikapı bölgesinde kurulan en önemli limanlarından biri olan Theodosius Limanı'nda ortaya çıkarılan MS 4-11. yüzyıllara ait Yenikapı 1, 3, 12 ve 35 numaralı batıklar ve yükleri ile liman alanında elde edilen diğer buluntu ve bilgilerin paylaşıldığı bir çalışma olmuştur.

Bugüne kadar sürdürülen kazı çalışmalarında, alanın dört ayrı oluşum süreci net bir şekilde tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, limanın dolmasından sonra bostan olarak kullanıldığı dönem (MS 12-20. yüzyıl); ikincisi, Yunan ve Roma dönemlerindeki doğal koydaki sistemli olmadığını düşündüğümüz liman faaliyetleri dönemi (MÖ 6-MS 3. yüzyıl); üçüncüsü, alanın ticari bir liman olarak kullanıldığı dönem. (MS 4-11. yüzyıl); dördüncü dönem ise, liman tabanı altında yer alan neolitik dönemdir. Ana teması Theodosius Limanı ve limanda tespit edilen yüklü batıklar olan sergide, limanın bu dört dönemine ait buluntulara belirli ölçülerde yer verilmiştir.

Limanda tespit edilen ve kısmen sergide de yer alan kalıntı ve buluntular ışığında, kentin MÖ 6 ila MS 11. yüzyıllar arasındaki ticari gelişimine genel hatlarıyla bakmak faydalı olacaktır.

İstanbul'un çekirdeğini oluşturan Byzantion'un MÖ 7. yüzyılın ortalarında bir tarihte bölgedeki kolonizasyon hareketleri kapsamında Karadeniz ticaretinin büyümesi ve gelişmesiyle bu ticaretten pay almak için kurulduğu bilinmektedir. Theodosius Limanı kazıları sırasında elde edilen bu döneme ait buluntular ne yazık ki diğer dönemlerle kıyaslanamayacak kadar azdır. Limandaki kazılardan önce, dönemin ticari faaliyetlerine ilişkin somut veriler, çeşitli kazılardan, özellikle de Topkapı Sarayı ve çevresinde yapılan kazılardan elde edilen ithal seramik buluntulardan elde edilmiştir. Alanda henüz sistemli bir liman faaliyetinin olmadığının düşünüldüğü döneme ait buluntuların, kente ticari amaçla gelen ve herhangi bir zorunluluktan dolayı merkezdeki Neorion ya da Prosphorion Limanları'na ulaşamayıp, bu doğal koya sığınan gemilerin taşıdığı mallardan arta kalanlar olduğu kabul edilebilir. Bu zorunluluklar arasında, Boğazın ve Marmara Denizi'nin meşhur akıntıları ve fırtınalarının yanı sıra, korsanlık faaliyetlerini sayabiliriz. Ayrıca, yasal olmayan ticari faaliyetlerin de bu buluntuların alanda bulunma sebeplerinden biri olabileceği düşünülmektedir. Kazılar sırasında bulunmuş MÖ 6-4. yüzyıllara ait az sayıdaki buluntunun tümü, liman tabanını oluşturan taş zemin üzerinde ortaya çıkarılmıştır.

Alanda elde edilen arkaik ve klasik ve geç Hellenistik dönem buluntu sayısının, kentin bu dönemdeki ticari faaliyetleriyle orantılı olmadığı ortadadır. Örneğin, yine Marmaray Projesi kapsamında, Sirkeci bölgesinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında, Byzantion'nun diğer kentlerle olan yoğun ticari faaliyetlerini kanıtlayan, başta damgalı *amphora* kulpları olmak üzere, sayıları binleri aşan buluntu elde edilmiştir. Theodosius Limanı'ndaki bu döneme ait buluntu azlığının ise, bölgenin kent merkezinin dışında olmasından ve yukarıda da belirtildiği gibi sistemli bir liman faaliyetinin olmamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Sergide yer alan döneme ait buluntular, genellikle bütün ya da parçalar halinde ele geçen Korinth üretimi *aryballos* ve *oinokhoe*, Khios , Thasos ve Samos *amphora*ları ile Attika üretimi siyah firnisli seramiklerdir.

MÖ 2. yüzyıldan itibaren Roma'nın Ege ve Pontus bölgelerine girmesiyle Byzantion MÖ 146 yılında Roma'ya bağlı bir kent haline gelmiştir. İmparatorluğun ilk dönemlerindeki gücü ve bunun sağladığı barış ortamı ticareti de etkilemiştir. Urfa, Antakya ve İskenderiye dokumaları; Suriye şarapları, yağları ve baharatı; Mısır parşömeni; Mısır, Afrika ve İspanya buğdayı; Galya ve İtalya şarapları öncelikle büyük limanlara oradan da kıta içlerine kadar gönderiliyor, önemli bir liman kenti olan Byzantion'da doğal olarak bu ticari sistem içinde yer alıyordu. Ancak, MS 3. yüzyılda kent büyük bir yıkım yaşar. İmparator Septimus Severus, taht mücadelesi sırasında rakibi Pecinnius Niger'i destekleyen Byzantion'u yakıp yıkar ve Perinthos'a (Marmara Ereğlisi) bağlar. Bu dönemi izleyen yıllar, kentin sancılı yılların ardından büyük bir onuru yaşayacağı 330 yılına hazırlık dönemidir.

Yenikapı kazılarında, başta *amphora* olmak üzere Roma dönemine ait buluntular elde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

edilmiştir. Daha önceki araştırmalar ve antik kaynaklarda bir önceki dönemde olduğu gibi, bu dönemde de alanda ticari bir faaliyet olduğuna dair herhangi bir kayıt bulunmadığından, ortaya çıkarılan buluntular İstanbul tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

MS 4-7. Yüzyıllar

4. yüzyıla gelindiğinde, özellikle Romalılar tarfından barbar olarak adlandırılan kavimlerin saldırıları ve iç çekişmelerden dolayı Roma İmparatorluğu'nun ekonomik ve kültürel ağırlık merkezinin doğuya kaydığı, bu nedenle de, imparatorluk için yeni başkent arayışlarına girildiğini biliyoruz. Bu dönemde Marmara Denizi civarındaki kentlerin başkent olma konusunda avantajlı bir konumda olduğu anlaşılıyor. Daha sonra başkent olacak Byzantion'un yanı sıra Nikomedia da aday kentler arasında yer alıyordu. Ancak Byzantion, stratejik konumuyla ön plana çıkmaktaydı. Bu süreç, İmparator Constantinus'un, tek başına iktidar olduğu 324 yılı ve sonrasında Byzantion'un lehine işlemiştir; imparator, yeni başkenti, hızlı ve büyük bir imar faaliyeti sonunda 11 Mayıs 330 tarihinde törenle açmıştı. Yeni başkent imparatorun adını taşıyordu: Konstantinopolis.

Sağlanan imtiyazlarla kentin nüfusu çok kısa zamanda artmış ve 200.000'e ulaşmıştı. Nüfus artışı şehrin iaşe sorununu da beraberinde getirdi. Özellikle tahıl ihtiyacı ön plana çıkmaktaydı. Bunun dışında kentin imarına yönelik inşaat malzemeleri ve bir kentin ihtiyacı olan her şey ithal edilebilmeliydi.

Bu kadar yüksek kapasitade bir faaliyeti kaldırabilecek yeni limanlara ihtiyaç duyulduğu açıktı. Çünkü, kentin eski limanları, nüfusu 200.000 olan bir kente göre planlanmamıştı. İmparator I. Constantinus, kenti başkent ilan ettiğinde kuşkusuz onun gelişimini de planlamıştı. Nitekim kentin ana caddeleri ve meydanları ana meydan olan Ağustoseion'dan başlayarak planlanmış ve kentin doğal gelişim alanı içinde batıya doğru büyüyeceği belli olmuştu. Öyleyse inşa edilecek yeni limanların konumu da buna göre belirlenmeliydi. Merkezdeki eski limanların kullanılmasına devam edilecek, ancak yeni limanlar batıya doğru genişlemeye uygun bir alanda coğrafi ve topoğrafik özellikleri ile uygun bir alanda kurulacaktı. Yeni liman veya limanlar için en uygun alanlar kentin güneyindeki doğal koylardı. Bu koylardan biri de bugünkü Yenikapı bölgesinde yer almaktaydı. Bu alana İmparator I. Theodosius (379-395) tarafından yaptırılan liman, imparatorun adından dolayı "Portus Theodosiacus" olarak anılmıştır. Kentin 12. Bölgesi'ndeki koyda kurulan liman, doğu kenarındaki 9. Bölge'de yer alan ve "Horra Aleksandriana" adından anlaşılabileceği üzere, herhalde özellikle Mısır'dan ithal edilen tahılın boşaltma yeri olarak öngörülmüştü.

4-7. yüzyıllar, limanın en faal kullanıldığı ve buluntu çeşitliliği ile sayısı en fazla olan dönemdir. Bu dönemde Akdeniz'in tamamına hâkim olan imparatorluk, tüm Akdeniz limanları ve bu limanlara inen diğer bölgelerin mallarının dolaşımından yararlanıyordu. Aynı zamanda, Karadeniz'le de ticari ilişkiler devam etmekteydi. İmparatorluğun başkenti ve en önemli liman kentlerinden biri olan Konstantinopolis'in de diğer limanlarıyla beraber, Theodosius Limanı aracılığıyla bu bölgelerle yoğun ticari ilişki içinde olduğunu söyleyebiliyoruz. Ticareti yapılan mallara genel olarak bakıldığında, başta bu işe tahsis edilmiş özel filolarla Mısır'dan getirilen tahıl olmak üzere, diğer besin maddeleri, yerel üretimde kullanılan her türlü hammadde, inşaat için kereste, kiremit ve mermer, lüks mallar, canlı hayvan ve köle gibi çok geniş bir yelpazenin söz konusu olduğunu görmekteyiz.

Bu ticari faaliyetleri kanıtlayan buluntular limandaki kazılarda elde edilmiştir. Özellikle çeşitli bölgelere ait *amphora*lar bu bölgelerle yapılan ticarete işaret etmektedir. Antikçağın ticari taşıma kapları olarak kullanılan bu kaplar bütün veya parçalar halinde çok fazla sayıda elde edilmiştir. Bu buluntuların değerlendirilmesi sonucunda, 4-7. yüzyıllar arasında Theodosius Limanı aracılığıyla İstanbul'un ya da o dönemdeki adıyla Konstantinopolis'in, Mısır, Kartaca ve çeşitli dönemlerde bazı tiplerinin Ege kıyıları, Yunanistan ve İstanbul'da da üretildiği bilinen ancak, genel olarak Kuzey Afrika kökenli olduğu kabul edilen baskı bezemeli tabaklar ile, yine aynı bölgeye ait kandillerden Kuzey Afrika'yla; Lübnan-Tripoli kökenli *amphora*lar, Filistin kökenli *amphora*lar ve Suriye-Filistin kökenli kandillerden Doğu Akdeniz limanlarıyla ve yine bölgeye ait benzer buluntulardan, Ege, Karadeniz ve Balkanlar ile ticari faaliyetleri kanıtlanmıştır. Ayrıca, en önemli ticari objelerden biri olan sikkeler aracılığıyla da belli kentlerle olan ticaret belgelenebilmektedir. Örneğin Thessalonike darplı İmparator I. Leon'a ait altın sikke, Cyzicus darplı İmparator II. Iustinus'a ait bronz sikke ve Nikomedia darplı İmparator Mauricius Tiberius'a ait bronz sikke, Konstantinopolis'in yakın çevresindeki kentlerle olan ticaretini göstermesi açısından önemlidir. Bahsedilen eserler yalnızca kökenleriyle ilgili ayrıntılı bilgi elde edilebilenlerdir. Bunların dışında İngiltere'den Karadeniz'e, Akdeniz'e, Afrika'ya uzanan bir coğrafyadan eserler de kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılmıştır. Daha ayrıntılı ve özellikle malzeme analizine yönelik çalışmalarla çok daha fazla eserin kökeni ve işleviyle ilgili net bilgilerin elde edileceği kesindir.

Döneme ait eser çeşitliliğini göstermesi açısından, Yassıada Tip 1 ve Tip 2 *amphora*lar, fildişi Nike kabartması, pişmiş toprak hacı yağı şişesi, Athena biçimli bronz kantar ağırlıkları, kefeli terazi, bronz kandiller, İmparator Theodosius'a ait *solidus*lar ve yine ticaret için önemli bir obje olan eparkhon Petros'a ait kurşun mühür, sikke ağırlığını ölçmek için yapılan, üzerinde görevli valinin monogramı olan cam senceler ve çok sayıda Küçük Asya tipi kandil örnek verilebilir.

Serginin ana konusu olan batıklardan biri olan Yenikapı 35' limanın bu dönemine aittir. İnşa tekniği ve boyutlarından, açık deniz ticaret gemisi olduğu anlaşılan ve 4-5. yüzyıla

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tarihlenen batığın tespiti ve kazı çalışmaları, İstanbul Arkeoloji Müzeleri uzmanlarınca gerçekleştirilmiştir. Geminin yükü genel olarak, çok sayıda ve çeşitte *amphora* ile diğer kap tiplerinden oluşmaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalardan, *amphora*lardan bir bölümünün Sinop ve Romanya kökenli olduğu anlaşılmıştır. Bu *amphora*larda taşınan malzemenin en azından bir bölümünün salamura balık olduğu da tespit edilmiştir. Sergide, Yenikapı 35'te elde edilen *amphora*lar, kandiller, makaralar, koku şişeleri, tava, mutfak kabı, kaşık, ahşap minyatür gemi ve diğer buluntular yer almaktadır.

MS 7 - 8. Yüzyıllar

7. yüzyılda Akdeniz bölgesindeki Arap fetihleri ile o zamana kadar bir Bizans gölü durumunda olan Akdeniz'in özellikle doğusu Bizans hâkimiyetinden çıkmıştır. Doğu eyaletlerinin elden çıkması ile birlikte Bizans'ın Akdeniz'deki lider rolü bitmiş, Bizans, Batı ve Doğu Akdeniz'in ticari getirisini Araplarla paylaşmak zorunda kalmıştır. İmparatorluğun bu genel durumuna paralel olarak başkentin de ticari faaliyetlerinde, özellikle ticari ilişkide bulunulan bölgeler açısından değişiklikler olur. Artık ticari faaliyetlerin merkezi Yunanistan ve Karadeniz olmuştur. Bu gelişmelerden doğal olarak İstanbul'da faydalanacaktır. Bir sonraki yüzyılda ticari faaliyetlerini yeniden artıracaktır.

7. yüzyıldaki bu gelişmeler üzerine, Mısır'dan ithal edilen tahıl sevkiyatının durması yüzünden Theodosius Limanı doğal olarak en önemli işlevlerinden birini yitirmiştir. Liman 8. yüzyılda bir kriz yaşasa da, işlevini sürdürmüştür. Doğudaki limanları kaybetmenin etkisi kazı alanındaki döneme ait buluntuların azalmasından da anlaşılmaktadır. Elde edilen buluntu hem sayısal hem de çeşit olarak azalmıştır. Bahse konu buluntular arasından, muhtemelen Ege kökenli olan *amphora*lar, Küçük Asya kökenli hacı yağı şişesi, Asya kökenli insan yüzü betimli iki pişmiş toprak kap, Kıbrıs Arkhon'una ait kurşun mühür, Amasya Metropoliti'ne ait kurşun mühür, dönemin ticari ilişkilerini belirleyen buluntulardandır. Bunların dışında tasnifi ve araştırmaları devam eden eserler bulunmakta olsa da, limanın bu dönemiyle ilgili genel görüşü değiştirecek bir sonuç çıkması beklenmemektedir.

MS 9 - 11. Yüzyıllar

7-8. yüzyıldaki bu geçiş dönemini takip eden 9. yüzyılda Konstantinopolis'in İmparatorluğun genel anlamdaki bu ticari dezavantajını ticaretin merkezinin kuzeye kayması ile avantaja çevirdiği, kazı alanında elde edilen buluntuların sayısındaki artıştan anlaşılmaktadır. Yine bu artıştan, ticari mekanizmaların kendi içinde dengesini yeniden kurduğu ve Arap fetihlerinin etkisinden sıyrılıp ticari anlamda yeniden canlanmayı sağladıkları anlaşılmaktadır. 9-11. yüzyıldaki buluntu sayısındaki artışa rağmen limanın erken dönemindeki buluntu çeşitliliğini bu dönemde görememekteyiz. Bu duruma sebep olarak ticaret yapılan bölgelerin azalması ve daha çok Balkanlar, Yunanistan ve Karadeniz'le ticaret yapılmasını gösterebiliriz.

9. yüzyıldan başlayarak Bizans'ın ticaretinde yeni bir gelişmenin ortaya çıktığını görüyoruz. Bu gelişme, ileride çok daha etkin olacak, hatta son dönemlerinde Bizans'ın, dolayısıyla Konstantinopolis'in deniz ticaretini tamamıyle ele geçirecek olan İtalyan şehir devletlerinin, imparatorluğun ticari faaliyetlerinde görülmeye başlanmasıdır. 9. yüzyıl sonlarından itibaren ilk önce Amalfili, daha sonra Pisa ve Cenevizli tüccarlar, 10. yüzyıdan itibaren ise Venedikli tüccarlar Bizans'ta çeşitli ticari imtiyazlar elde ederek, kendilerine gösterilen Galata bölgesine ve Haliç'e yerleşmişlerdi. Aynı dönemlerde İtalyanlar kadar olmasa da, yoğun ticari ilişkileri nedeniyle Rus ve Bulgar tüccarlar da kente gelip gidiyorlardı.

Venedik ve Ceneviz'e tanınan bu ticari imtiyazlar sonucunda 11. yüzyılın sonlarından itibaren ticari faaliyetlerin neredeyse tamamı bu kentlerin kontrolü altına girmeye başlamıştı. Ceneviz ve Venedik'in Galata, Girit, Eğriboz ve Kırım Kaffa'daki limanları, en önemli liman konumundaydı. Konstantinopolis'teki bu değişen ticari dengeler, kentin limanlarını da etkilemiştir. Ticareti yürüten sistemin ve ekonomik hayatın merkezlerinin kentin bu bölümünde olması ve daha uygun fiziki şartlar nedeniyle ticari faaliyetler, yine kentin eski limanlarının olduğu bölgeye, yani Haliç'in başlangıcına ve daha batısındaki Unkapanı'na kaymıştır. Bu duruma paralel olarak kentin güney yakasındaki limanların önemini nispeten yitirdiğini söylemek mümkündür. Theodosius Limanı'nın da, 11. yüzyıldan sonra önemini kaybettiğini ve yavaş yavaş dolduğunu biliyoruz. Özellikle 12. yüzyılda artık ticari bir liman özelliği kalmadığını buluntulara bakarak söyleyebiliriz.

Limandaki bu döneme ait buluntuların çoğunluğunu, *amphora*lar ile sırlı ve sırsız günlük kullanım kapları oluşturmaktadır. *Amphora*ların da tip çeşitliliği açısından ilk döneme göre daha fakir olduğu görülmektedir. Bunların çoğunluğunu Tekirdağ Gaziköy ve civarında üretilen Günsenin *amphora*ları olarak isimlendirilen *amphora*lar ile Kırım, Karadeniz *amphora*ları oluşturmaktadır. Farklı bir buluntu grubu da kurşun mühürlerdir. Bazıları bizzat ticari görevlerle ilgili olan mühürler olduğu gibi, diğer resmi ve dini görevlilere ait mühürler de elde edilmiştir. İmparator Theophilos'a ait bir *solidus*u dönemin önemli ticaret aracı olan buluntulara örnek olarak verilebilir.

Yenikapı'da ortaya çıkarılan batıkların birçoğu gibi, Yenikapı 1, 3 ve 12 olarak adlandırılan batıklar da bu döneme aittir. Bunlardan 9. yüzyıla ait Yenikapı 3 bir açık deniz gemisi olduğu için ve içinde bulunan çok sayıda çatı fayansı parçası, damgalı tuğla, mermer parçalarından dolayı, geminin yükünün inşaat malzemeleri olduğu düşünülmektedir. Batıkta elde edilen damgalı tuğlalar sergide yer almaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Döneme ait batıklardan Yenikapı 1 ise 10-11. yüzyıla tarihlenen, Marmara Denizi ve civarında kıyı ticareti yapan bir tekneye aittir. Battığında oldukça yaşlı olduğu anlaşılan teknenin birkaç onarım gördüğü de anlaşılmıştır. Teknenin yükünü Günsenin 1 *Amphora*ları oluşturmaktadır. Şimdilik, *amphora*larda muhtemelen Tekirdağ ve civarının şaraplarının taşındığını söyleyebiliriz. Söz konusu *amphora*lar, tarak, yelken tokası ve çapa gibi diğer buluntularla birlikte sergilenmektedir.

Bir dönem, Yenikapı kazılarının sembolü haline gelen ve neredeyse her tanıtım çalışmasında kullanılan Yenikapı 12 batığı 9. yüzyıla aittir ve yükünün çoğunluğunu Kırım *amphora*ları oluşturur. Küçük boyutlu bir tekneye ait olan batıkta, *amphora*ların yanı sıra, oyun taşları, yüksük, iğne ve teknenin oldukça küçük mutfağında bir maltız, mutfak kapları ve hasır bir sepet içinde kiraz çekirdekleri tespit edilmiştir.

Genel olarak çok büyük boyutlu olmayan gemilerde, yük naklinin yanında yolcu taşımacılığı önemsiz kaldığından, yük gemilerinin asgari şekilde donatıldığını biliyoruz. Denizaşırı çalışan gemilerde, normalde üst güvertede bulunan birkaç kamara dışında kamara yoktu; bunlar da, kaptan ve yükün sahibi ya da onun vekiline veriliyordu. Üstelik yemek servisi yapılmıyordu. Sadece su ve barınacak yer sağlanıyordu. Yemek hazırlamak için, geminin tek küçük mutfağında sıraya girmek gerekiyordu. Yenikapı'da ortaya çıkarılan bu ufak boyutlu teknedeki oldukça küçük mutfak ve alanda ortaya çıkarılan tahta tabaklar ve kaşıklar, yazılı kaynaklar ve kazılardan elde edilen bilgileri doğrular niteliktedir.

Anlaşıldığı kadarıyla, ister gemide, ister liman ve çevresinde olsun, gemicilerin, gemiyle seyahat edenlerin ve limanda hayatını kazanmak zorunda olanların hayatı pek kolay değildir. Yolcuların olduğu gibi mürettebatın hayatının da benzer zorluklarla geçtiği, kazıdan elde edilen buluntulardan anlaşılmaktadır. Onlar da, basit tahta kap kacaklarda yemeklerini yiyerek, hiç de konforlu sayılamayacak yataklarında yatarak, kimi zaman olumsuz deniz şartlarında, seferin tamamlanmasını ve limana varmayı umut etmiş olmalılar.

Ama bazen olumsuz deniz şartları, onları limanda yakalıyordu. Yenikapı'da Theodosius Limanı'nda olduğu gibi.

Serginin kültür hayatımıza faydalı olması dileğiyle...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİZANS DÖNEMİ KONSTANTİNOPOLİS LİMANLARI

Paul Magdalino

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

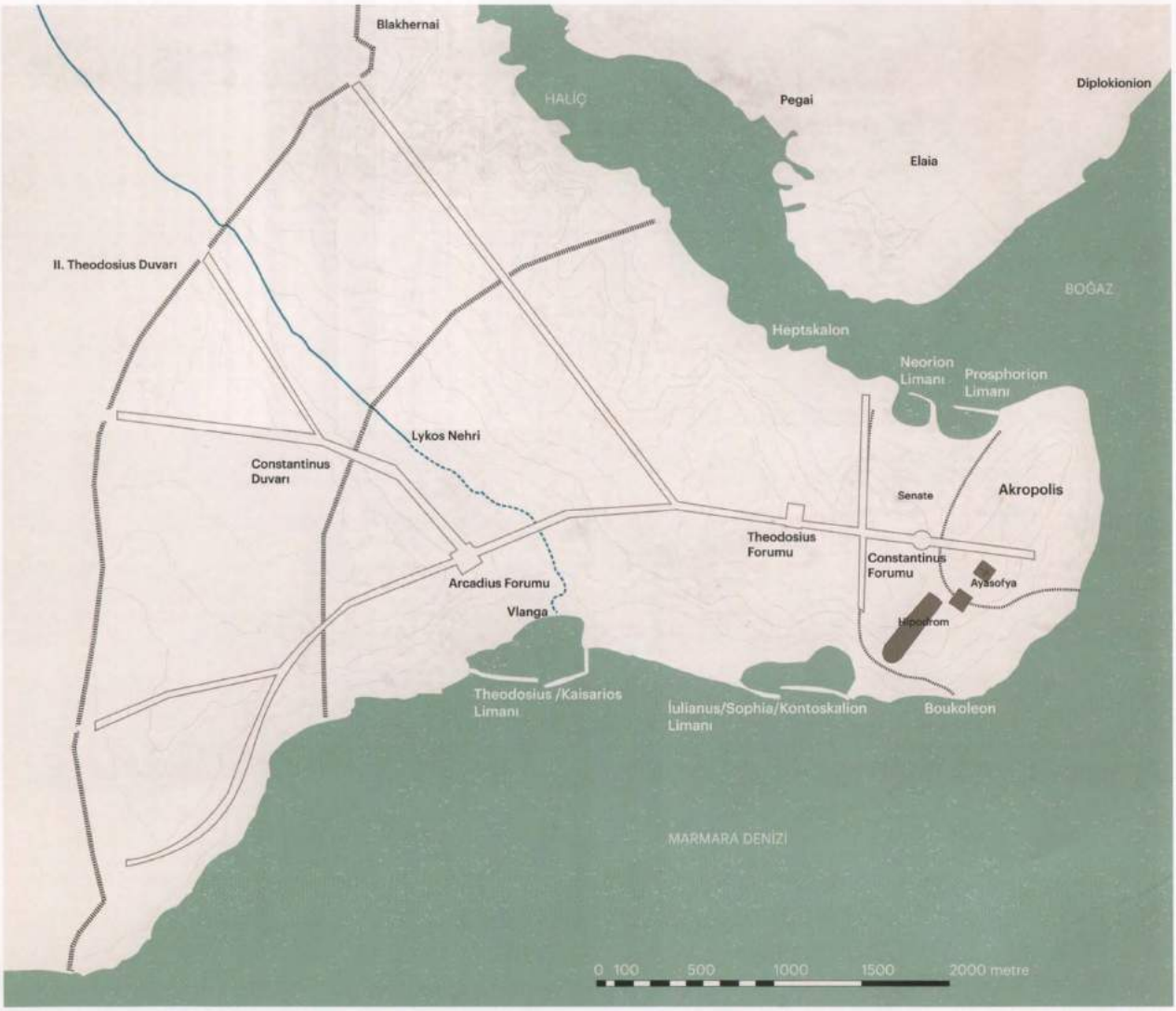

Bizans dönemi Konstantinopolis'i limanlarıyla ilgili tüm tartışmaların Haliç'le başlaması gerekmektedir. Bunun nedeni, Bizans dönemini anlatan yazarların da ayrıntılı bir şekilde belirttikleri üzere, Haliç körfezinin tüm kıyılarıyla gemilerin rahatça yanaşabilecekleri ve demir atabilecekleri geniş ve korunaklı bir liman oluşturuyor olmasıdır. Haliç, Osmanlı dönemi İstanbul'unda büyük iskele ve mendirek inşaatlarına gerek duyulmadan ticari ulaşım için yeterli olmuştu. Bu durum Bizans döneminin sonuna kadar da geçerli olmuş gibi gözüküyor. Gene de, erken dönem Konstantinopolis ve daha öncesinde de antik Bizans'ın liman yapımına fazlasıyla yatırım yaptığını unutmamak gerekir. Hatta şehrin limana uygunluğunun antikçağdan ortaçağa uzanan tarihsel gelişimine baktığımızda, limanların hem içlerinde hem dışlarında bir dönüşüm göze çarpmaktadır. Yapay taşlardan oluşan liman havzasına verilen önem giderek yerini sıkça karşılaşılan, sahile diklemesine inşa edilen ahşap iskelelere bırakmaktadır.

Byzantion'a 330 yılında Konstantinopolis ismi verildiğinde, Haliç'te kuzey tarafları surlarla kaplı, yalnızca batıdan dar bir girişi bulunan Prosphorion ve Neorion isimlerinde yan yana iki liman bulunmaktaydı. İmparatorluğun başkenti 4. yüzyılda büyüdükçe Marmara kıyısına iki liman daha eklenmiştir. Bu limanlara, inşa edildikleri dönemlerin imparatorları İulianus ve I. Theodosius'un isimleri verilmiştir. Dört liman da Konstantinopolis'in *Notitia*'sında listelenmektedir (c. 425).

Prosphorion

Aynı zamanda Bosporion ya da Phosphorion olarak da bilinen bu liman günümüzde Sirkeci'nin bulunduğu bölgede bulunuyordu. Yakın zamanda Sirkeci Garı civarında yapılan kurtarma kazılarında liman tesisatına ait olduğu düşünülen kalıntılar bulunmuştur. *Notitia*'dan sonra Prosphorion adı kaynaklarda 8. yüzyıla kadar "sigma şeklindeki surlar"da sığır pazarının kurulduğu yer ve 12. yüzyılın sonlarında İtalyan göçmenlerinin yoğunlaştığı sahil bölgesi olarak yalnızca iki kere geçer. Burasının 1169 yılında Cenevizlilere ev ve iskelelerin bağışlandığı sahil bölgesi olduğu düşünülse de, bu bağışlarla ilgili belgelerde limanın adı geçmez, ayrıca bölge adı olarak da söz edilmez.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Neorion

Prosphorion'un batısında bulunan, günümüz Sirkeci ve Eminönü arasındaki bölgeye düşen bu limanla ilgili, ya daha büyük olmasından ya da hem ticaret hem denizcilikte kullanılmasından dolayı, daha fazla bilgi bulunmaktadır. Bu limanın iki havzası olmuş olma olasılığı yüksektir. Bir tersanesi, cephaneliği (*neorion*, *exartysis*) ve de bir belgede "Neorion'un gölü" olarak geçen bir ana havzası olduğu kesindir. Bağlantılı başka bir belge de, İustinianus'un (527-565) ithal ürünlerin satıldığı toptancı pazarını Neorion'dan Marmara sahilindeki İulianus Limanı'na taşıdığından söz etmektedir. Başka birçok kaynağa göre de, Neorion ve Haliç'in tamamı 6. yüzyılda düşüşe geçerek, ancak 10. yüzyılda yeniden kendini toparlamaya başlamıştır. Fakat 698 yılında, büyük bir olasılıkla askeri amaçlı olarak limanın dibi temizlenerek, kazılmış ve derinleştirilmiştir. 12. yüzyıla gelindiğinde Neorion Kapısı ve surların dışında kalan alanda yerleşim başlamıştır. Bu da, denizin geri çekildiğini ve asıl havzanın dolmuş olduğunu göstermektedir. Fakat liman bölgesinde skalai (rıhtım serserileri) yaşamaya devam etmiştir. Neorion Kapısı'nın batısında kalan bölge Pisa şehrine verilmiş olsa da, belgeler doğu kıyısının devlet kontrolü altında olduğunu göstermektedir. 1197 ve 1203 yıllarına ait belgeler, imparatorluk denizcilik bürosu yetkilileri tarafından ölçülmesi için bir geminin "Neorion sahiline" demir attığından söz etmektedir. Limandan, 13. yüzyıl sonlarında "eski Neorion" olarak söz edilmektedir.

İulianus/ Sophia/ Kontoskalion Limanı

Şehrin güney kıyısında inşa edildiği düşünülen ilk liman İmparator İulianus (361-363) döneminde yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde başlamış olsa da, büyük bir olasılıkla imparatorun kısa hükümdarlık döneminde tamamlanamamıştır. Bu liman günümüzde Kumkapı'nın olduğu bölgede bulunmaktadır. Tam olarak bulunduğu yer, sahil surlarının gidişatında ortaya çıkan kavisten ve 20. yüzyıla kadar görülebilen mendirekten anlaşılmaktadır. II. Thedososius'un *Notitia*'sında "yeni liman" olarak geçen bu liman 500 yılı civarında İmparator Anastasius tarafından dibi temizlenerek, kazılmış ve derinleştirilmiştir. 6. yüzyılın ortalarında ise liman tamamen yenilenmiştir. Kaynaklara göre bu yenilenme II. İustinus (565-578) döneminde gerçekleşmiş ve limana imparatorun karısının adı Sophia verilmiştir. Fakat büyük bir olasılıkla tüm bu operasyon, daha önce de belirttiğimiz gibi toptancı pazarlarını Haliç'e taşıyan, bir önceki imparator I. İustinianus döneminde başlamıştır. Yazılı kaynaklara bakıldığında, İulianus-Sophia Limanı'nın 6. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar Konstantinopolis'in ana limanı olduğu görülmektedir. Sonraki iki yüzyıl, Haliç'le beraber İtalyanların da ticarette giderek söz sahibi olmasıyla limanın önemi azalmış olabilir ama İmparator II. İsaakios'un (1185-1195) yakındaki bir sarayı atlı ve katırlı yüz konuğa yemek ve kalacak yer sağlayabilen bir *pandokheiona* (han) dönüştürmüş olması, İulianus-Sophia Limanı'nın 1204 yılındaki Latin egemenliği sırasında hâlâ işleyen bir liman olduğunu göstermektedir.

İulianus-Sophia Limanı, limana ulaşılan kapılardan birisinin ismi olan Kontoskalion ya da Kontoskelion ismiyle de anılmaktaydı. Liman, Bizans İmparatorluğu'nun son iki yüzyılında bu isim altında imparatorluk kadırgalarının üssü olarak yeni bir kimlik kazanmıştır.

Havzanın dibinin temizlenmesi, kazılması, derinleştirilmesi ve güçlendirilmesi VIII. Palaiologos (1261-1282) tarafından başlatılmış, oğlu II. Andronikos (1282-1328) tarafından tamamlanmıştır. Aynı işlem bir kez daha 1427 yılında gerçekleştirilmiştir. 300 kadırganın barınabildiği limanın girişi demir ızgaralı kapılarla korunmuştur. Askeri öneminin Osmanlı döneminde de devam ettiğini liman havzasının şu anda yerinde olan bölgenin isminin Kadırgalimanı olmasından da anlayabiliriz.

Theodosius/ Kaisarios Limanı

II. Theodosius'un 5. yüzyılda yazılmış *Notitia*'sında portus Theodosianus olarak geçen liman hakkında Bizans yazılı kaynaklarında çok az bilgi bulunmaktadır. 6. yüzyıldan 9. yüzyıla kadarki kaynaklarda, yakındaki bir yerleşim merkezinin ismini alarak "Kaisarios Limanı" olarak geçer; sonraki kaynaklarda hiçbir şekilde söz edilmez. 12. yüzyıldan itibaren bölgenin adı Vlanga olmuştur ve kaynaklarda bu bölge yalnızca binaları, sahil surları ve 1261'den sonra o bölgeye yerleşip, tabakhane işleten Yahudilerle bağlantılı olarak yer almıştır. 1400 yılına ait bir belge surların dışındaki pazar bahçesinden söz ederek, "Langa Bostanı" olarak bilinen bölgenin Osmanlı dönemindeki birincil kullanım alanına da işaret etmektedir.

Liman havzasının büyüklüğü ve biçimi, sahil surlarının yapısından ve Lykos Deresi'nin ağzındaki mendirekten dolayı uzun süredir bilinmektedir. Yenikapı'daki Marmaray-Metro kazıları sonrasında ise, şehrin tüm limanları arasında en iyi belgelenen limanı olmuştur. Arkeolojik bulgular, limanın yazılı belgelerin yansıttığından çok daha önemli olduğunu ve çok daha uzun bir tarihi olduğunu göstermektedir. Taş iskele ve çevresindeki surlar Theodosius dönemine ait (4. yüzyılın sonları) yapı tarzına işaret etse de, daha eski yapıların kalıntılarının üzerine inşa edilmişlerdir. Kazı alanı, limanın içlerine uzanan mendireklere ait uzun ahşap direklerle kaplanmıştır. Bunlar, büyük bir olasılıkla suyun liman havzasına sürekli çamur ve kum tabakası getirmesi sonucu eklenmiş ve genişletilmiştir. Araştırma sonucu, kerestelerin neredeyse tüm Bizans dönemine yayıldıkları ortaya çıkmıştır. En eski keresteler kazı alanının en batısında, en yeni olanlar ise 14. yüzyılın sonundan başlamak üzere güneydoğu uçlarda bulunmuştur. Kazılarda bu mendireklere ait keresteler dışında, doğu bölgesinde büyük bir kâgir ayağa ait önemli boyutta kalıntılar bulunmuştur. İnşaat teknikleri ve kereste örneklerine bakıldığında bu kalıntıların 8. yüzyılın sonuna tarihlendiği görülmektedir.

Bu da, büyük bir olasılıkla İmparatoriçe Eirene'nin (780-802) komşu bölgeyi yenilemesi ve kendisinden sonra gelen İmparator I. Nikephoros'un (802-811) şehirdeki gemi sahiplerine mali teşvikler sunmasıyla bağlantılı olarak 8. yüzyılda limana ve ticari gemiciliğe büyük yatırım yapıldığını göstermektedir.

Yenikapı'da bulunan gemi kalıntılarından birçoğunun 11. yüzyılın başına tarihlenmesi, limanın bu tarihe kadar yoğun bir şekilde işlediğini göstermektedir. Diğer yandan, daha sonraki tarihlere ait gemi kalıntılarının bulunmaması, sonrasında limanın önemini yitirdiğini ve terk edildiğini göstermektedir. Bu, kum ve çamur birikmesinin önüne geçilmediğini gösteren inanılmaz bir bulguyla da doğrulanmaktadır: Kâgir ayağının yakınında, batı tarafında liman havzasının içine yapılmış, 12. ya da 13. yüzyıla ait bir kilisenin kalıntıları bulunmuştur. Bu bulgulara ekleyebileceğimiz bir şey daha, birçok 14. yüzyıl gezgininin Vlanga'da büyük miktarlarda insan kemiği görmüş oldukları ve kazı alanında bulunmasa da bunun o bölgede bir mezarlık olduğuna işaret ettiğidir.

Diğer Liman Alanları

Liman havzaları ve koruyucu mendirekleri de olan, sonradan yapılan bu dört şehir limanının dışında, kaynaklar teknelerin yanaştığı birçok

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

başka yerden söz etmektedir. Bunların ne derece yapılaştığı ise bilinmemektedir. Bunları, doğudan batıya şu şekilde sıralayabiliriz:

Haliç'te:

• *Notitia*'da adı geçen, geç Bizans dönemine ait olduğu düşünülen ve (Yalı Köşkü yakınındaki) Eugenios Kapısı'ndaki iskeleyle özdeşleştirilen Khalkedon iskelesi (*scala Chalcedonensis*).

• 11-12. yüzyıllarda İtalyanlar tarafından alınan iskeleler. Bu iskeleler günümüz haritasına bakıldığında Sirkeci ve Eminönü'nün bulunduğu bölgenin tümünü kapsamaktadır. Prosphorion Limanı'nı içine alır, fakat Neorion, bu bölgenin içinde kalmaz.

• Heptaskalon. İmparator VI. İoannes (1347-1354) anılarında "Heptaskalon tarafına doğru" limanın (*neorion*) yıllar içinde kum ve çamurla dolduğunu, yük gemilerinin yanaşabilmeleri için o bölgeyi 1351 yılında temizletip, kazarak, derinleştirdiğini yazmıştır. "Yedi iskele" anlamına gelen Heptaskalon, günümüz Unkapanı bölgesindeki Haliç'e geçiş noktası olan Zeugma'yı kapsayan ve şu anda Atatürk Köprüsü'nün güney ucuna denk düşen kıyı bölgesiydi.

• "İsa Evergetes Manastırı tarafına doğru" olan ve Latin egemenliğinde Venedikliler tarafından kullanılan liman (*neorion*). Manastır günümüz Ayakapı'da bulunmaktadır. Bu nedenle liman bu bölgede ya da Haliç'in tam karşısına denk gelen bölgede aranmalıdır. Bu durumda, bir sonrakiyle aynı olma olasılığı yüksektir.

• Galata bölgesinin batısında bulunan ve *Notitia*'daki *navalia*'ya denk düşen tersane (*exartysis*). 13. yüzyılın sonlarına gelindiğinde "eski *exartysis*" olarak bilinmekteydi.

• Pegai Sarayı'na hizmet eden ve uzmanların Kasımpaşa'daki tepede bulunduğunu söyledikleri "tahliye tesisi" (*apobathra*).

• Blakhernai. 13. yüzyılda İmparatorluk Sarayı'na hizmet eden ve liman (*neorion*) kabul edilecek büyüklükte olan rıhtım.

• 14. yüzyıl ve büyük bir olasılıkla daha öncesinde de gemi yapımı için kullanılan ve (Ayvansaray ve Eyüp arasındaki) Kosmidion bölgesindeki alan.

Boğaz ve Marmara kıyısında:

• 7, 10 ve 12. yüzyıllarda adı geçen, büyük bir olasılıkla *Notitia*'daki scala Timasi'ye denk düşen "akropol iskelesi." Akropol noktasının (Sarayburnu) hemen güneyinde bulunan bu iskele 1204 yılına kadar yarımdaire şeklindeki bir kemeraltıyla işaretlenmişti. Törensel giriş kapısı olarak da kullanılan iskele, Osmanlı sarayı Topkapı'yla özdeşleşmektedir.

• Mangana'daki Aziz Georgios Manastırı'na hizmet eden bir iskele. Büyük bir olasılıkla sahil surlarındaki en yakın kapının yakınında bulunmaktaydı (Demir Kapısı?).

• İsmi İmparator Arkadius'un inşa ettiği thermae'den gelen Arkadianai yakınındaki iskele. Büyük bir olasılıkla İncili Köşk'ün güneyindeki sahil surlarında bulunan kapılardan birisine yakındı.

• Boukoleon limanı, Büyük Sarayın limanıydı. Daha önceki bir döneme ait ve çok fazla uzakta bulunmaması gereken Hormisdas Limanı'yla bire bir aynı değilse, büyük bir olasılıkla 7. yüzyılda inşa edilmişti. Marmara Denizi'ndeki diğer limanların aksine sahil duvarlarındaki bir çıkıntıyla işaretlenmemişti. Fakat Buondelmonti haritasını güvenilir bir kanıt olarak görebilirsek, iskele denize uzanan iki devasa mendirekle korunmaktaydı.

• Eleutherios Limanı. Bu liman kimi zaman Theodosius Limanı'yla bir tutulsa da, varlığına dair tek kaynak Theodosius'tan önce var olduğunu net bir şekilde söylemektedir. Liman, Theodosius'un anıtsal forumunun inşası sırasında çıkan hafriyatla doldurmuştur. Limanın bulunduğu yerin, daha sonra İmparatoriçe Eirene'nin (780-802) Theodosius Limanı'nın doğusuna inşa ettiği (ya da yeniden inşa ettiği) Eleutherios Sarayı'yla işaretlendiğine kesin gözüyle bakılmaktadır.

• Kara ve sahil surlarının kesiştiği bölgede bulunan ve Altınkapı için kullanılan iskele. Günümüzde Mermerkule'yle işaretlenmiştir.

Şehir dışındaki yerleşim alanları:

Konstantinopolis çevresindeki su yolları üzerinde birçok liman bulunduğu bilinmektedir. Bu limanlar; şehre ulaşım, daha uzak bölgelere ulaşım için iskele ve ticari taşıma için kullanılmıştır. Asya tarafında şehre geçiş noktası teşkil eden limanları Khrysopolis (Üsküdar), Khalkedon (Kadıköy), biraz daha uzakta Pythia (Yalova) ve İustinianos'un Iereia Sarayı'nda inşa ettiği liman (Fenerbahçe) olarak sıralayabiliriz. Avrupa tarafında ise, şehir dışındaki iki saray için inşa edilen limanlar bulunmaktaydı. Bu saraylar, Boğaz'daki Aziz Mamas (Dolmabahçe-Beşiktaş yakınında) ve Marmara Denizi'ndeki Hebdomon'du (Bakırköy). Son olarak da, 16. yüzyılda yaşamış bir tarihçinin Atatürk Havaalanı'nın batısında günümüzde Küçükçekmece olarak bilinen koyda bulunan Region kasabasından "Konstantinopolis Limanı" olarak söz ettiğini belirtebiliriz. Yakın zamanda koyun başını çevreleyen, geç antik döneme ait uzun surların bulunması bu ifadenin pek de abartılı olmadığını göstermektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

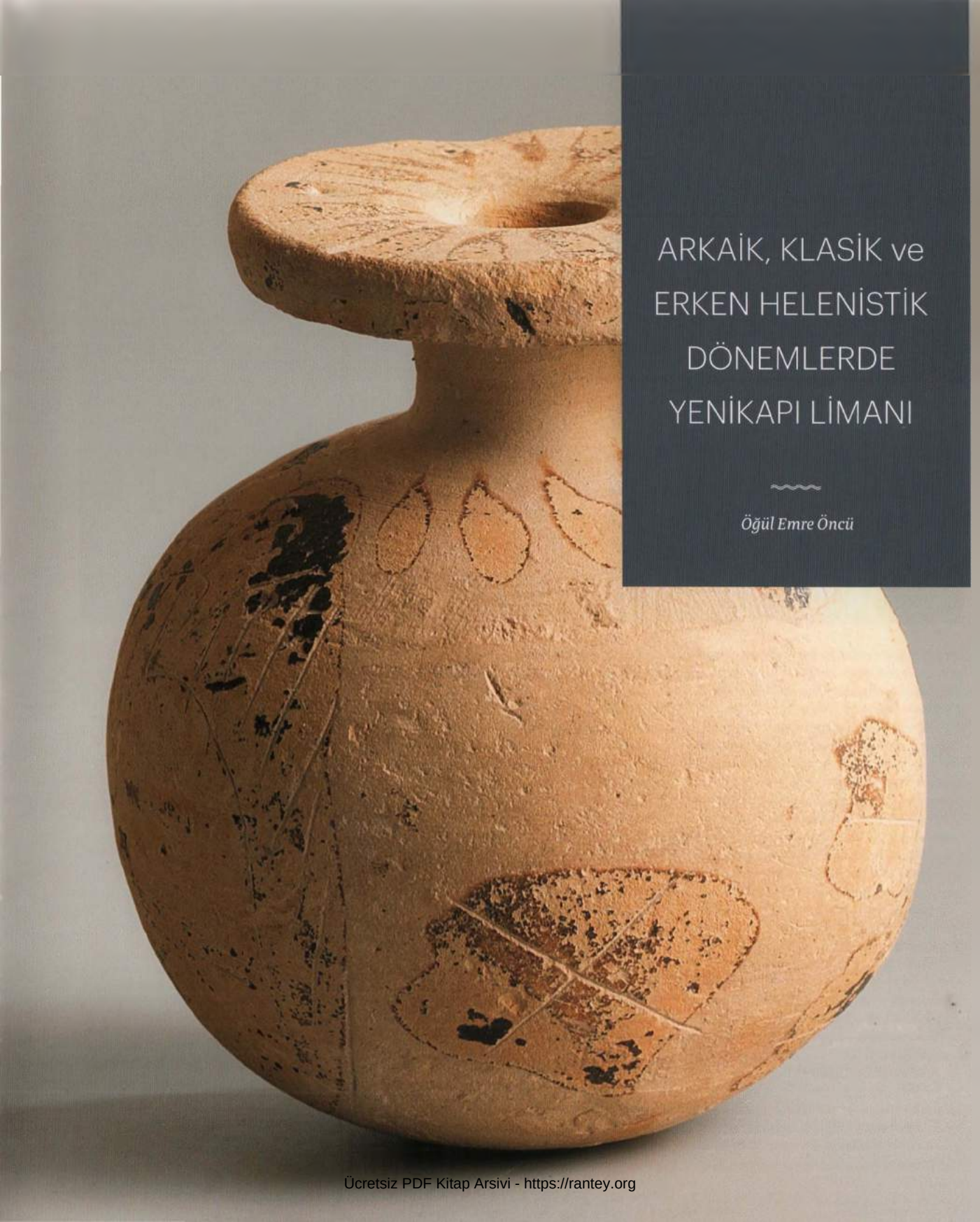

ARKAİK, KLASİK ve ERKEN HELENİSTİK DÖNEMLERDE YENİKAPI LİMANI

Öğül Emre Öncü

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından 2005 yılından günümüze değin sürdürülen Yenikapı Kazıları, arkeoloji dünyasına oldukça önemli katkılar sağlamıştır. İstanbul'un Sur İçi Bölgesi'nde neolitik dönemle ilgili ilk keşifler,[1] Bizans döneminde Konstantinapolis'in önemli ticari merkezlerinden biri olan Theodosius Limanı ve liman ticaretiyle ilgili bilgiler,[2] antik dönem denizciliği ve gemi teknolojisi üzerine yeni yaklaşımlar ortaya koyan buluntuların tespiti,[3] ahşap ve deri gibi organik buluntularla ilgili, dünya arkeolojisinde nadir örnekleri olan önemli bir koleksiyonun arkeoloji literatürüne kazandırılması,[4] kazılarla elde edilen kazanımlardan bazılarıdır. Bu sıralama içerisindeki diğer bir keşif ise, Yenikapı'da tespit edilen Hellen kültürüne ait buluntular olarak karşımıza çıkar.

Yenikapı kazıları sırasında tespit edilmiş olan arkaik, klasik ve erken Hellenistik döneme tarihlenen buluntular, limanın Bizans dönemi öncesindeki durumuyla ilgili bazı sorular sorulmasına neden olmaktadır. Arkaik ve özellikle klasik döneme ait çok sayıda seramik buluntunun homojen biçimde deniz tabanındaki paralel düzlemde bulunmasının sebebi nedir? Bunlar gemi taşımacılığıyla ilişkili midir? Buluntular gemi taşımacılığıyla ilişkiliyse, Yenikapı Bizans dönemi öncesinde de liman olarak kullanıldı mı?

Bu soruların cevaplanması İstanbul'un arkaik ve klasik dönemiyle ilgili bilinmeyen noktalara ışık tutabilmesi adına önemlidir. Yenikapı arkeolojik çalışmalarında tespit edilen arkaik, klasik ve erken Hellenistik dönem buluntularının kamuoyu ve bilim dünyasına tanıtılması, Yenikapı Limanı'nın bu dönemlerdeki bilinmezlerine ışık tutması açısından oldukça önemlidir.

Kazılar sırasında bulunmuş arkaik döneme ait Korinthos üretimi üç *aryballos* (kat. no. 26-28), olasılıkla Batı Anadolu üretimi iki *oinokhoe* (kat. no. 29-30), klasik döneme tarihlenen Attika üretimi siyah firnisli *kantharos*lar, tabak parçaları ve bir kase (kat. no. 31-35) ile Khios, Thasos, Samos üretimi *amphora*lar (kat. no. 36-38, Res. 3-7), Yenikapı'da arkaik, klasik ve erken Hellenistik dönem buluntularının yayılımının anlaşılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesinde teşvik edici olmuştur.

Limanın en erken buluntuları olan Korinthos üretimi, orta Korinth dönemine tarihlenen (MÖ 575-550) iki *aryballos* net tarihler sunmaları açısından önemlidir. 27 katalog

[1] Kızıltan 2010; Yılmaz 2011.
[2] Asal 2007.
[3] Pulak 2007; Özsait-Kocabaş ve Kocabaş 2008; Kocabaş 2010.
[4] Çelik 2007; Gökçay 2010.
[5] Amyx 1988, s. 374-376.
[6] Sparkes ve Talcott 1970, s. 128-129.
[7] Sparkes ve Talcott 1970, s. 122.
[8] 27 katalog numaralı *aryballos* N 42 plankaresinde -5.30 m kotunda, 28 katalog numaralı *aryballos* H 43 plankaresinde -4.30 m kotunda, 30 katalog numaralı *oinokhoe* M 38 plankaresinde -5.40 m kotunda, 31 katalog numaralı envanter numaralı kâse J 49 plankaresinde -4.40 m kotunda ve 32 katalog numaralı *kantharos* K 14 plankaresinde -5.60/70 m kotunda bulunmuştur. Buluntu kotları arasındaki farkın, liman tabanının kuzeyden güneye doğru derinleşmesinden kaynaklandığı, kazılar sırasında tespit edilmiştir.
[9] 03.11.2008-10.01.2009 tarihleri arasında yürütülen çalışmalarda 5 x 5 m ölçülerindeki 4Db3, 4Db4, 4Dd2, 4Ea3, 4Ec1, 4Ea4, 4Ec2, 4Eb3, 4Ed1, 4Eb4, 4Ed2 plan karelerinde -2,35/-3.05 m kot aralığında çalışılmıştır. Daha sonra, 2009 yılı içerisinde, çalışmalar daha geniş bir alana yayılmış ve 3Ia1, 3Ia 3, 3Ia 4, 3Ib1, 3Ib3, 3Ib4, 3Ic1, 3Ic2, 3Ic3, 4Ia1, 4Ia2, 4Ia3, 4Ia4, 4Ic1, 4Ic2, 4Id1 ve 4Id3 plan karelerinde -4.10 / - 5.10 m kot aralığında kazılar sürdürülmüştür. 2013 yılında ise 4Ga1, 4Ga2, 4Ga3, 4Ga4, 4Gb1, 4Gb2, 4Gb3, 4Gb4, 4Gc1, 4Gc2, 4Gc3, 4Gc4, 4Gd1, 4Gd2, 4Gd3, 4Gd4, 4Hc1, 4Hc2, 4Hc3, 4Hc4, 4Hd1, 4Hd2, 4Hd3, 4Hd4 plan karelerine genişletilen çalışmalarda -4.13/-4.63 m kot aralığında çalışmalar yürütülmüştür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

◂ **Res. 1**
Arkaik, klasik ve erken Hellenistik dönem buluntularının tespit edildiği düzlemi gösteren kesit

■ **Res. 2**
Arkaik, klasik ve erken Hellenistik dönem buluntularının tespit edildiği liman tabanından görüntü

numaralı *aryballos* üzerinde resmedilmiş olan panter ve kulpun hemen altında görülen çapraz taralı rozet, erken ve orta Korinth seramiğinde benzer örneklere sahiptir. 28 katalog numaralı diğer *aryballos* ise, ilk örnekle paralel biçimde, çapraz taralı rozet bezemesine sahiptir ve bu nedenle orta Korinth dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

30 katalog numaralı *oinokhoe* Yenikapı Limanı'nda tespit edilen diğer bir erken buluntu olarak karşımıza çıkmaktadır. *Oinokhoe*nin omuzu üzerinde görülen nokta bezeme, Korinth seramiğinde transisyonel ve erken Korinth dönemlerinde sık kullanılmıştır.[5] Bu nedenle MÖ 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmesi gerekir. 31 katalog numaralı siyah firnisli kâse MÖ 5. yüzyıla,[6] 32 katalog numaralı siyah firnisli *kantharos* ise MÖ 4. yüzyıla aittir.[7] Bu seramikler, yukarıda değerlendirilen *aryballos*lar ve *oinokhoe*den sonra, limanın klasik ve erken Hellenistik dönemlerde de kullanıldığını göstermeleri bakımından, çalışmalarımıza yön veren diğer bulgular olmuşlardır.

Yukarıda değinilen buluntular, alanın farklı yerlerinde ve farklı seviyelerde tespit edilmiştir.[8] Ancak buluntu durumları tüm eserlerde aynı olup, tümü denizin doğal tabanını oluşturan taşlı zeminin hemen üzerinde bulunmuşlardır. Bunların limandaki varlığı, alanın diğer bölümlerinde benzer bulguların aranmasıyla ilgili çalışmalarda teşvik edici olmuştur. Bu amaçla Yenikapı kazı alanında, limanın kuzeydoğu kıyı şeridini kapsayan bölümde çalışmalar yürütülmüştür.[9] Bu çalışmalar sırasında, Limanın Bizans dönemi kullanım evrelerine ait dolgusunun hemen altında, üzeri pek kalın sayılmayacak deniz kabuklu sarı kumla örtülü ve denizin doğal tabanı olduğu anlaşılan taşlı düzlemin hemen üzerinde, MÖ 5-4. yüzyıllara tarihlenen *amphora*, *kantharos* ve tabak parçaları tespit edilmiştir (Res. 1-2).

Söz konusu buluntulardan dördü, karakteristik özellikleriyle, arkeoloji literatüründe iyi tanınan, siyah firnisli Attika kaplarıdır (kat. no. 33, 34, 35 ve kazı env. no. YKM'10.11454). 35 katalog numaralı tabağın tondosunda rulet ve palmet biçiminde baskı bezeme görülmektedir. YKM'10-11454 kazı envanter numaralı olanda ise herhangi bir bezeme görülmez. Siyah firnisli bu tabakların benzerleri Atina Agorası'nda tespit edilmiştir ve MÖ 5. yüzyılın ikinci

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

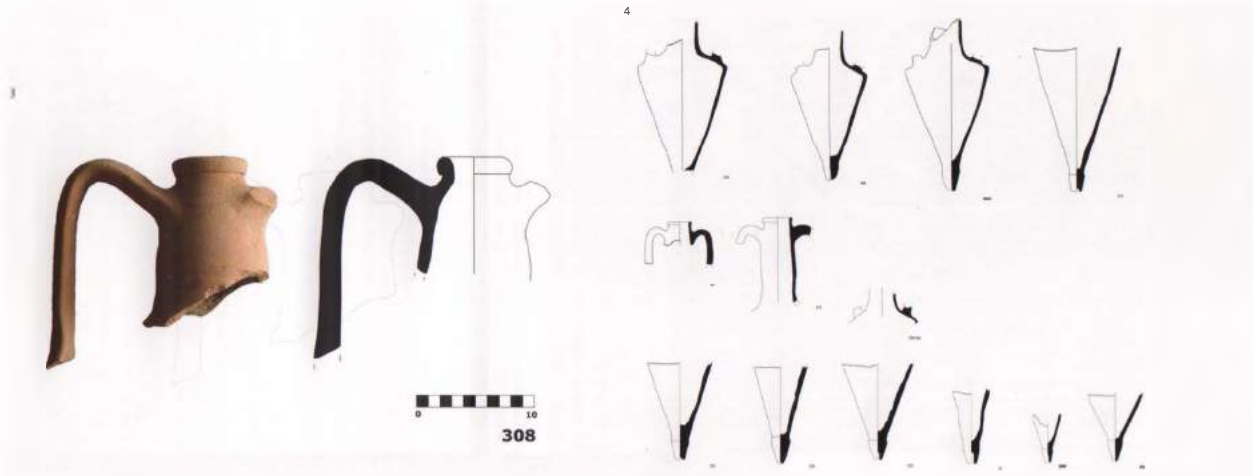

yarısı ile MÖ 4. yüzyılın sonlarına kadar kullanıldığı belirtilmektedir.[10] 34 katalog numaralı *kantharos*un kaide ve gövde bölümü korunmuştur. Gövdesinin yivli bezemeye sahip olduğu görülür. 33 numaralı *kantharos* ise tüme yakındır. Firnis kalitesi diğer örneğe göre daha düşüktür ve kahverengimsi-gri ile siyah renklerde alacalıdır. Siyah firnisli tabaklarda olduğu gibi, *kantharos*ların da benzer örnekleri Atina Agorası'nda bulunmuştur ve MÖ 4. yüzyıla tarihlenirler.[11]

Siyah firnisli attika kaplarının bulunduğu alanlarda, çok sayıda tespit edilen *amphora* parçası, çalışmamızın sonuçlarını etkileyen en önemli buluntu grubunu oluşturmaktadır. Çoğunluğu Khios üretimi olan, ancak Samos ve Thasos buluntularını da içeren bu parçalar, Yenikapı Limanı'nın Bizans dönemi öncesindeki kullanımıyla ilgili düşüncelerimizi netleştirmektedir.

Khios üretimi *amphora*lar arasında en erken tarihli olan, Khios Tip 3B[12] grubuna giren bir *amphora*ya ait boyun parçasıdır (Res. 3). MÖ 500-450 yıllarına tarihlenen bu *amphora*nın alandaki varlığı, arkaik ile klasik dönem geçiş evresinin limandaki mevcudiyetini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu örnekten sonra değerlendirilebilecek diğer Khios üretimi *amphora*ların çoğunluğu MÖ 5. yüzyıl sonu ile 4. yüzyıl üretimi olanlardır (kat. no. 37-38, Res. 4-5). 37 ve 38 katalog numaralı *amphora*lar hamur, form ve ölçülerine göre yakın benzerlik gösterir. Yakın benzerleri üzerinden, MÖ 4. yüzyılda Khios'ta üretilmiş olan Tip.5 grubuna ait oldukları anlaşılmaktadır.[13]

Boyun ve kulpları korunmuş Samos üretimi bir *amphora*, yukarıda değinilen Khios *amphora*larıyla paralel düzlemde tespit edilmiştir (Res. 6).[14] Parça, MÖ 4. yüzyılda, Ege havzasında geniş yayılım alanı olduğu bilinen Samos *amphora*larıyla yakın form benzerliği göstermektedir.[15] Bunun dışında Yenikapı'da Thasos üretimi *amphora*lar da bulunmuştur (kat. no. 36 ve Res. 7).[16] MÖ 4. yüzyıla tarihlenen benzer örnekler,[17] bu iki *amphora* parçasının Thasos üretimi olduğunu ortaya koyar. Samos ve Thasos buluntusu örnekler ise, Liman'ın klasik ve erken Hellenistik dönem kontekstindeki çeşitliliği göstermesi açısından önemlidir.

Bu çalışmada bazı örnekleri sunulan Khios, Samos ve Thasos üretimi MÖ 5 - 4. yüzyıllara tarihlenen *amphora*lardan, Yenikapı Limanı'nda yürüttüğümüz kazılar sırasında, çok sayıda tespit edilmiştir.[18] Bu yoğun buluntu grubunun tümü, yukarıda değerlendirilmeye çalışılan parçalarda olduğu gibi, denizin doğal tabanını oluşturan taşlı zeminin hemen üzerinde bulunmuştur.

Deniz tabanını oluşturan doğal taşlarla döşeli zeminin hemen altında, bölgenin deniz sularıyla kaplanmadan önce bir yaşam alanı olduğunu gösteren, neolitik dönem kalıntılarıyla karşılaşılmıştır. Marmara Denizi'nin, bu bölgeyi sular altında bırakmasında etkili olan olay ne idiyse, limanın doğal tabanını oluşturan taşların buraya taşınmasına da sebep olmuş olmalıdır. Arkaik, klasik ve erken Hellenistik dönem buluntularının tümünün, liman içindeki yayılımı bu taş zemin üzerindedir. Yayılımlarının benzer düzlemde oluşu ve parçalar üzerinde yoğun bir aşınma görülmemesi, denize herhangi bir sebeple saçıldıktan sonra tabana çöktüklerini göstermektedir. Ayrıca parçalar üzerinde yoğun aşınma izleri görülmez. Bu bulgular, parçaların başka bir yerden sürüklenerek gelmiş olmalarıyla ilgili önerileri geçersiz kılar.

Değerlendirilmeye çalışılan buluntuların tespit edildiği alanlarda, bu dönem malzemelerinin üzerinde ince bir kum tabakası ve onun üzerinde limanın Bizans dönemi kullanımıyla ilgili MS 4. yüzyıldan başlayarak, yaklaşık 12. yüzyıla kadar devam eden buluntuların görüldüğü dolgu yer almaktadır. MÖ 4. yüzyıl ile MS 4. yüzyıl arasında kalan dönemle ilgili buluntular ise tekil örneklerle sınırlıdır.

MÖ 7. yüzyıldan itibaren Ege'de bulunan Hellen polislerinin güçlü bir kolonizasyon yarışına girdikleri ve özellikle MÖ 6. yüzyılda Miletos, Samos, Ephesos gibi güçlü İon kent devletlerinin Karadeniz kıyılarında birçok yeni yerleşimle, kolonizasyon hareketinde etkin oldukları bilinmektedir.[19] Platon'un anakentteki suçluların zorunlu göçmenler olarak koloni kentlere gönderilmesiyle ilgili düşüncesi, MÖ 5. yüzyıl sonları ile MÖ 4. yüzyıl başlarında koloni hareketinin halen sürmekte olduğunu göstermektedir.[20] Ege havzasında yer alan anakentlerle, Karadeniz kıyılarında kurulmuş kolonileri arasındaki bağlantı deniz yoluyla sağlanmıştır. Bu durumda Marmara Denizi ve İstanbul Boğazı, kullanılması zorunlu yol olarak büyük önem taşımaktadır.

Anakentler ile kolonileri arasında çeşitli ürünler üzerinden ticari ilişkiler sürdürülmüştür. Bu ticarette lüks tüketim malları arasında yer alan parfüm ve seramikler kadar,[21] Ege kültüründe önemli iki ürün; zeytinyağı ve şarap da başı çekmiş olmalıdır. Karadeniz kıyılarının zeytin ve üzüm yetiştiriciliğine uygun iklime sahip olmadığı düşünülecek olursa, antik dönem yaşantısında oldukça önemli bu iki ürünün, tıpkı lüks

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

5

6

7

◂ **Res. 3**
Khios *amphora*sına ait boyun parçası
◂ **Res. 4**
Yenikapı kazılarında bulunan Khios *amphora*ları

▴ **Res. 5**
Khios *amphora*sına ait gövde parçası
▴ **Res. 6**
Samos amphorsına ait boyun parçası
▴ **Res. 7**
Thasos *amphora*sına ait gövde parçası

tüketim ürünlerinde olduğu gibi, Karadeniz kolonilerine, Ege'de yer alan kentlerden getirtilmesi zorunludur. Khios şarabının kalitesi ve bu nedenle Ege havzasında olduğu kadar, Karadeniz kolonilerinde de sık olarak tercih edilen ticari bir öğe olduğu bilinmektedir.[22] Yenikapı'da tespit edilen klasik dönem *amphora* buluntularının büyük çoğunluğunun Khios grubunda yer alması bu görüşle anlam kazanır.

Anakentlerden Karadeniz kolonilerine ürün götüren ve buradan aldıkları hammaddeleri Ege'deki polislere taşıyan gemiler, Marmara Denizi ve İstanbul Boğazı'nı kullanarak Karadeniz'e gidip gelmişlerdi. Bu noktada unutulmaması gereken önemli bir husus, Boğaz'ın hem Marmara yönünden girişinin, hem de Karadeniz'e açılan bölümünün güçlü akıntıların etkin olduğu ve özellikle hava şartlarının uygun olmadıkları dönemlerde, antik dönem denizciliğinde kullanılan gemiler için geçilmez olduğudur.[23] Bazı aylardaki lodos fırtınaları ve boğaz akıntıları, günümüz denizciliğini dahi etkileyecek boyutta sonuçlar doğurmaktadır.

Bu durumda, MÖ 7. yüzyıldan itibaren artan ve MÖ 4. yüzyıl sonlarına kadar büyüyerek devam eden Karadeniz'de koloni kurma mücadelesinde kullanılan gemilerin, bu tip kötü hava koşullarında, İstanbul Boğazı'nı geçmeyi göze alamayıp, sığınacak bir alanda, kötü hava koşullarını atlatmayı beklediklerini düşünebiliriz. Yenikapı Limanı'nın, antik dönemde oldukça korunaklı geniş bir koy olduğu açıktır. Kuşkusuz bu nedenden ötürü, Theodosius döneminden itibaren, Konstantinapolis'in önemli bir limanı olmuştur.[24] Kolonilere ürün taşıyan gemiler, İstanbul Boğazı'nı geçmek için hava koşullarının uygun olmadığı zamanlarda bu doğal sığınağı kullanmış olabilirler. Bu öneri kabul edilecek olursa, limanda yürütülen kazılar sırasında tespit edilen MÖ 6-4. yüzyıl buluntularının buradaki varlığı anlam kazanmış olur.

Düşüncemize göre Yenikapı, kolonizasyon döneminde Marmara'dan Karadeniz'e açılan gemilere, hava şartlarının uygun olmadığı zamanlarda doğal bir sığınak olabilecek niteliklere sahiptir. Alanda uzun süre beklemeyen ve yüklerini boşaltmayan gemiler, sadece kötü havanın geçmesi için bu alanı kullanmış olabilirler. Bu beklemeler sırasında, gemi temizliği yapılmış olabilir. Bu esnada kargoya ait kullanılmaz duruma gelmiş malzemeler denize atılmış veya bir bölümü istenmeden düşürülmüş olabilir. Durum ne olursa olsun, deniz tabanına çöken MÖ 6–4. yüzyıllar arasına tarihlenen seramik buluntuları, Yenikapı Limanı'nın bu tarihler arasında bir işlevi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu verilerin bilim dünyasında tartışılarak, ilerleyen dönemlerde elde edilmesi olası yeni verilerle değerlendirilmesi, İstanbul'un az bilinen bir dönemine ışık tutacak yeni düşüncelere kapı açacak, konuyla ilgili herkesi, yeni bakış açıları geliştirmeye sevk edecektir.

[10] Sparkes ve Talcott 1970, s. 146-147.
[11] Sparkes ve Talcott 1970, s. 122-124.
[12] Doğer 1990, s. 84-85.
[13] Doğer 1990, s. 86-87.
[14] Kazı etüt no: 307, AÇ: 14.4 cm, MY: 15.2 cm. Açık kiremit rengi hamurlu. Dışa çekik keskin kenarlı ağızlı, silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan oval kesitli çift kulpludur. 21d1 plankaresinde, -4.90 m kotunda bulunmuştur.
[15] Doğer 1990, s. 99.
[16] 36 katalog numaralı *amphora*yla, aynı hamur ve profil özelliklerine sahip bir diğer *amphora* MRY'09.12066 kazı envanter numarasına sahip olandır. L 24 plankaresinde, -5.65 /- 5.70 m kotları arasında bulunmuştur. MY: 49.5 cm, kiremit rengi hamurlu, gövdeden dibe doğru içe konkav daralan konik gövdeli, dışa çekik profilli altı oyuk diplidir.
[17] Grace 1961, s. 22; Alpözen 1995, s. 79; Doğer 1992, s. 112.
[18] Buluntular arasından yaklaşık 300 parça etütlük nitelikte olup bunların çizim, fotoğraf ve tanımlama işlemleri tamamlanmıştır. Ancak bu yazıya ayrılan sınırlı yerde tanıtılmaları olanaksızdır. İstatistik veriler *amphora* parçalarının yaklaşık %70'inin Khios üretimi olduğunu ortaya koymaktadır.
[19] Herodotos IV. 12; Bilabel 1920; Cook 1946, s. 71-72; White 1961; Tsetskhladze 1998.
[20] Platon, *Nomoi* V. 736.
[21] Boardman 1980, s. 243-244; Tsetskhladze 1998, s. 52.
[22] Clinkenbeard 1982; Kaan 2003, s. 53.
[23] Aslan 2010, s. 470-473.
[24] Müller-Wiener 1998, s. 8-9.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kaynakça

Alpözen, O., A.H. Özdaş ve Berkaya, B. 1995. *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*. Bodrum: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları.

Amyx, D.A. 1988. *Corinthian Vase-painting of the Archaic Period*. Berkeley: University of California Press.

Arslan, M. 2010. *İstanbul'un Antikçağ Tarihi: Klasik ve Hellenistik Dönemler*. İstanbul: Odin Yayıncılık.

Asal, R. 2007. "İstanbul'un Ticareti ve Theodosius Limanı." *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde, 180-189. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Bilabel, F. 1920. *Die ionische Kolonisation: Untersuchungen über die Gründungen der Ionier, deren staatliche und kultliche Organisation und Beziehungen zu den Mutterstädten*. Leipzig: Dieterich.

Boardman, J. 1980. *The Greeks Overseas*. Londra: Thames & Hudson.

Clinkenbeard, B.G. 1982. "Lesbian Wine and Storage *Amphora* a Progress Report on Identification." *Hesperia The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 51(3):248-267.

Cook, R.M. 1946. "Ionia and Greece in the Eighth and Seventh Ceturies B.C." *The Journal of Hellenic Studies* 66:67-98.

Çelik, G.B. 2007. "Yenikapı'da Günlük Yaşam." *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde, 216-229. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Doğer, E. 1990. *Antik Çağda Amphoralar*. İzmir: Sergi Yayınları.

Gökçay, M. 2010. "Yenikapı Ahşap Buluntularından Seçmeler." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray - Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu* içinde, der. U. Kocabaş, 135-152. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Grace, V.R. 1961. *Amphoras and the Ancient Wine Trade*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.

Kızıltan, Z. 2010. "Marmaray – Metro Projeleri Kapsamında Yapılan Yenikapı, Sirkeci ve Üsküdar Kazıları." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray - Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu* içinde, der. U. Kocabaş, 1-16. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kocabaş, U. 2010. "İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi: Gemiler." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray - Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu* içinde, der. U. Kocabaş, 23-34. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Müller-Wiener, W. 1998. *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanları*, çev. E. Özbek. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. [Orijinali: Müller-Wiener, W. 1994. *Häfen von Byzantion, Konstantinopolis, İstanbul*. Tübingen: Wasmuth.]

Özsait-Kocabaş, I. ve Kocabaş, U. 2008. "Yenikapı Batıklarında Teknoloji ve Rekonstrüksiyon Özellikleri: Bir Ön Değerlendirme." *Yenikapı'nın Eski Gemileri* der. U. Kocabaş içinde, 97-186. İstanbul: Ege Yayınları.

Pulak, C. 2007. "Yenikapı Bizans Batıkları." *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde, 202-215. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Sparkes, B.A. ve Talcott, L. 1970. *The Athenian Agora: Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C.* cilt XII. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.

Şenol, A.K. 2003. *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tsetskhladze, G.R. 1998. "Trade on the Black Sea in the Archaic and Classical Periods: Some Observations." *Trade, Traders and the Ancient City* içinde, der. H. Parkins ve C. Smith. Londra: Routledge.

White, M.E. 1961. "Greek Colonization." *The Journal of Economic History*, 21(4):443-454.

Yılmaz, Y. 2011. "Marmara Bölgesi Neolitik Dönem Ölü Gömme Geleneklerinde İlkler: Yenikapı Kazı Bulguları." *TÜBA-AR* 14:283-302.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

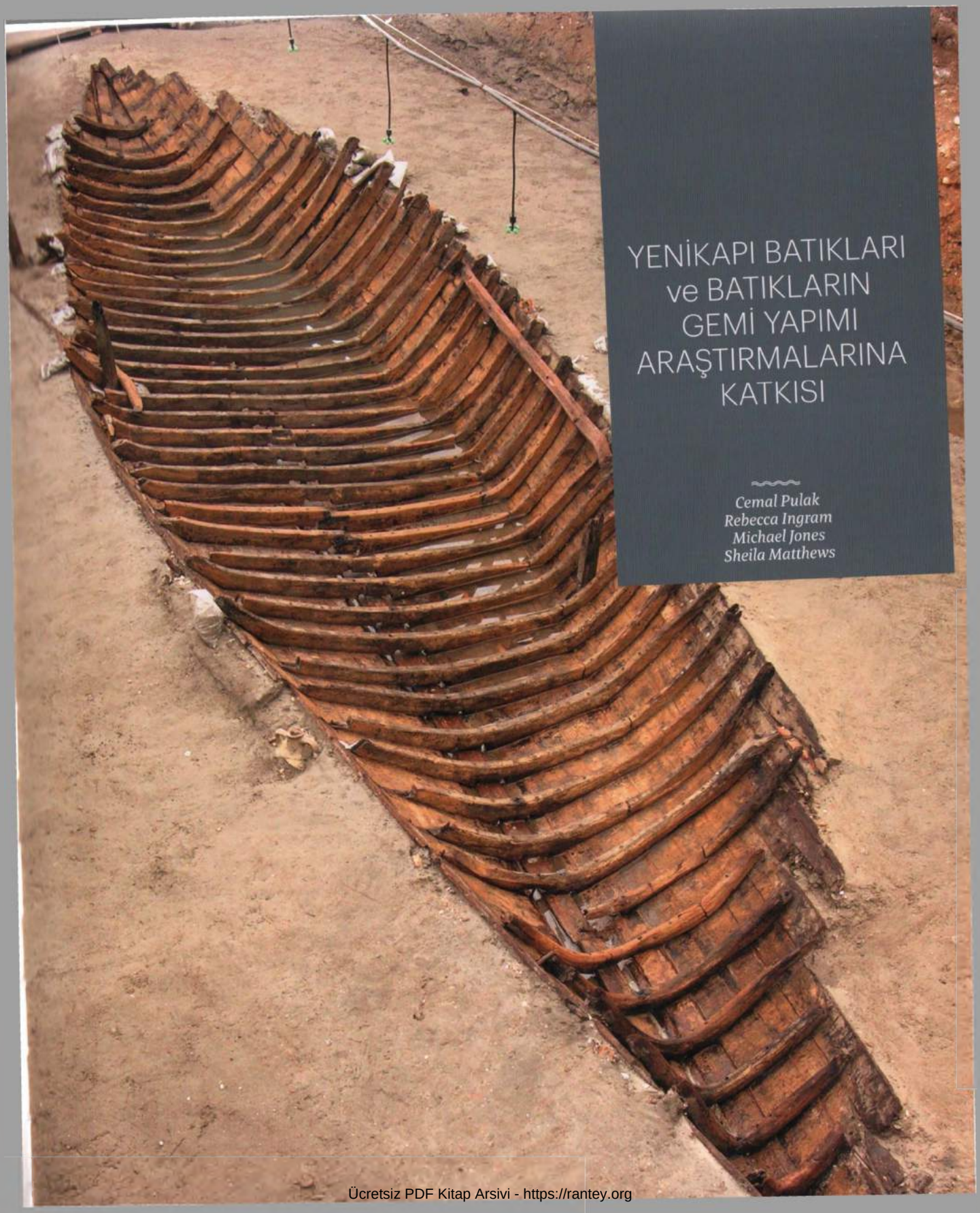

YENİKAPI BATIKLARI ve BATIKLARIN GEMİ YAPIMI ARAŞTIRMALARINA KATKISI

Cemal Pulak
Rebecca Ingram
Michael Jones
Sheila Matthews

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Theodosius Limanı'na Giriş

Theodosius Limanı ya da Portus Theodosiacus, Bizans başkenti Konstantinopolis'in en büyük limanıydı. Liman, I. Theodosius'un (MS 379-395) hükümdarlığı döneminde, büyük bir olasılıkla MS 390 yılında, şehrin 12. Bölge'sinde yer alan doğal bir koya yapılmıştı.[1] Konstantinopolis'in Marmara Denizi'ndeki kıyısına yapılan Theodosius Limanı ve yine 4. yüzyılda yapılan İulianus Limanı, şehrin bu dönem hızla büyümesine paralel olarak inşa edilmişlerdi.[2] Şehrin MS 5. yüzyıldaki anıtlarının listesi *Notitia urbis Constantinopolitanae*'de Theodosius Limanı'ndan söz edilmektedir.[3] *Notitia* aynı zamanda, Theodosius Limanı ve İulianus Limanı arasında bulunan, devlet tarafından yönetilen iki büyük tahıl ambarından da (*Horrea Alexandrina* ve *Horreum Theodosianum*) söz etmektedir. Ambarların limana yakın olmaları, Mısır'dan tahıl getiren gemilerin limana yanaştıklarını ve limanın tahıl boşaltma yeri olduğunu da göstermektedir.[4]

Zaman içerisinde Lykos Deresi'nin (Bayrampaşa Deresi) taşıdığı alüvyonlar limana akarak önce limanın batı kısmını doldurmuş, daha sonra da doğu kısmını doldurarak yavaşça limanın kullanım alanını azaltmıştır. 15. yüzyılda limanın çok küçük bir alanı kullanılabilirken, 16. yüzyılda bu alan tamamen dolmuş durumdaydı.[5] O bölgede bir liman bulunduğu zaman içerisinde tamamen unutulmuş, alan 20. yüzyıla kadar ağırlıklı olarak bahçe ve bostan olarak kullanılmıştır.[6]

2004 yılında, Türkiye'nin en büyük raylı toplu ulaşım ağını oluşturan, İstanbul'un Asya yakasındaki Gebze ile Avrupa yakasındaki Halkalı'yı birleştiren ve İstanbul Boğazı'nın altından geçen demiryolu tünel bağlantısı olan Marmaray Projesi'yle ilgili çalışmalar başlamıştır. Marmaray'a paralel ilerleyen Metro Projesi ile de bu demiryolunun, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin ulaşım sistemiyle birleşmesi planlanmaktadır. Bu iki raylı sistemin birleştiği istasyonlardan birisi ise Avrupa yakasındaki Yenikapı'dır. Bu bölgede başlayacak inşaat öncesinde, İstanbul Arkeoloji Müzeleri 2004 yılında Yenikapı'da ön arkeolojik kazılara başlamıştır. 2005 yılında, bu kazılar sırasında bir batığın (YK 1) kalıntıları bulunmasıyla (Res. 1) Konstantinopolis'in bu büyük limanı 500 yıl sonra gün ışığına çıkmıştır.

İstanbul Arkeoloji Müzelerinin davetiyle Yenikapı'ya gelen, Texas A&M Üniversitesi Sualtı Arkeolojisi Enstitüsü (INA) Başkan Yardımcısı Cemal Pulak, YK 1 batığını geç 10. yüzyıl ya da erken 11. yüzyıla ait bir Bizans ticaret gemisi olarak tanımladı. Sonraki yıllarda bölgede yapılan kazılarda tarihleri MS 5. yüzyıldan geç 10. yüzyıl ya da erken 11. yüzyıla giden 35 batığın daha kalıntıları bulundu. Bunların arasında küçük balıkçı tekneleri, farklı boyutlarda ticaret gemileri ve şimdiye kadar bulunan ilk erken ortaçağ kadırgaları olan, altı adet 10. yüzyıl Bizans kadırgası bulunmaktadır. Bu 36 batık, tek bir arkeolojik kazı alanında bulunan en fazla sayıdaki erken ortaçağa ait deniz aracı topluluğu olarak da önem taşımaktadır.

Yenikapı'da bulunan, limanı dolduran alüvyon ve toprağın derinlerine gömülmüş batıklar ve sayısız buluntu mükemmel bir şekilde korunmuş olarak ortaya çıkmıştır. Kazıda bulunan batıkların limanın doğu tarafına doğru yoğunlaşması, limanın çamur ve kumla dolmasının yavaşça batıdan doğuya doğru ilerlediğini göstermektedir. Geç 10. yüzyıl ve erken 11. yüzyıla ait batıkların çoğunun 10. yüzyılın sonunda ya da 11. yüzyılın başında büyük bir fırtına ya da kısa aralıklarla tekrarlanan birçok fırtınadan oluşan büyük bir felaketle batmış oldukları tahmin edilmektedir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri, bulunan iki batığın (ticaret gemisi YK 1 ve kadırga YK 2) kazısının gerçekleştirilmesi ve araştırılması için Temmuz 2005'te Pulak'ı Yenikapı'ya davet etmiştir. Sonrasında altı batık daha (ticaret gemileri YK 5, YK 11, YK 14, YK 23, YK 24 ile kadırga YK 4) Pulak tarafından araştırılmıştır.[7] Pulak ile sualtı arkeoloğu ve yüksek lisans öğrencilerinden oluşan uluslararası ekibi, Temmuz 2005 - Aralık

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

2

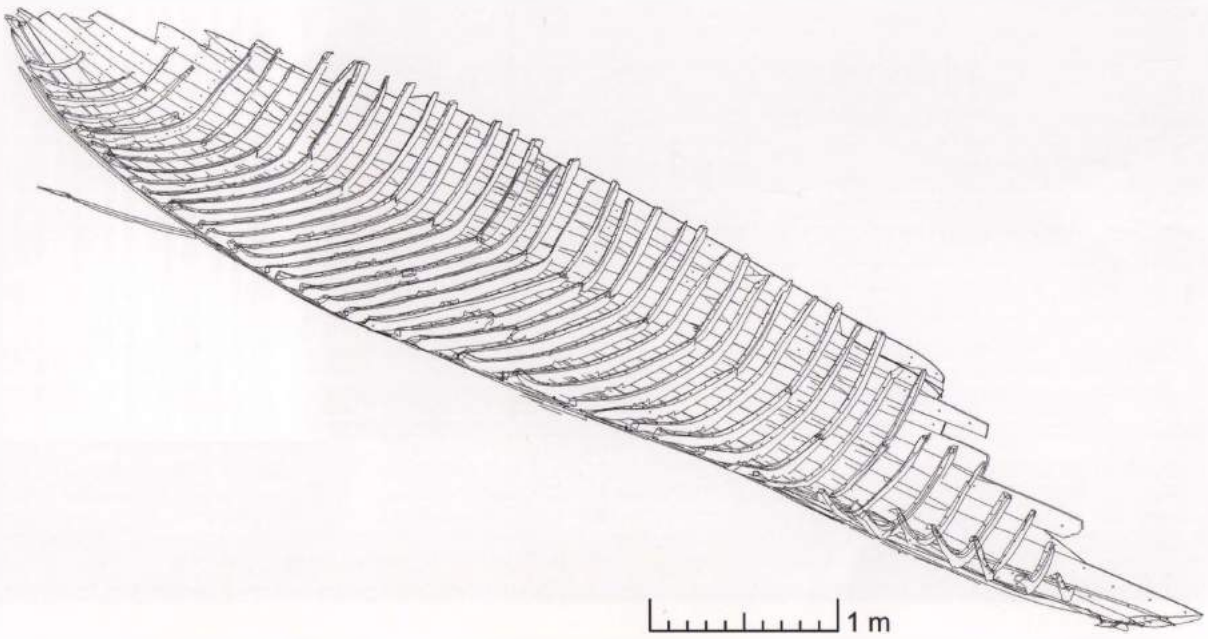

◂ **Res. 1**
Geç 10. yüzyıl batığı YK 1'in *in situ* belgelemesi yapılırken, Ağustos 2005

▴ **Res. 2**
Total Station verisine dayanılarak hazırlanan, YK 14 batığının üç boyutlu haritası. Harita S. Matthews tarafından yapılmıştır

[1] Mango 1986, s. 121.
[2] Müller-Wiener 1994, s. 8-10; Magdalino 2000, s. 210-211.
[3] Müller-Wiener 1994, s.4, 9.
[4] Magdalino 2000, s.211; Mango 1986, s. 121.
[5] Kuniholm vd. 2007, s. 383; Müller-Wiener 1994, s. 9; Magdalino 2000, s. 215.
[6] Berger 1993, s. 470-473.
[7] Kazı alanındaki diğer gemiler, Ufuk Kocabaş'ın yönetiminde İstanbul Üniversitesi Arkeolojik Sualtı Kalıntılarının Konservasyonu Bölümünden bir ekip tarafından belgelenerek kaldırılmıştır. Başaran vd. 2007; Kocabaş ve Özsait-Kocabaş 2007; Kocabaş 2008, 2010, 2012a, 2012b; Özsait-Kocabaş 2012; Türkmenoğlu 2012.
[8] Pulak 2007a, Pulak 2007b, Pulak 2007c.
[9] Pulak tarafından araştırılan batıklardan dört tanesinin- YK 1, YK 2, YK 4 ve YK 5- konservasyonu, Kocabaş ve İstanbul Üniversitesindeki ekibi tarafından gerçekleştirilecektir.
[10] Bass vd. 2004, s. 73-169.

2008 tarihleri arasında yaptıkları çalışmada, sekiz batığın *in situ* belgelenmesi, parçaların yerinden sökülmesi ve kaldırılmasını gerçekleştirmişlerdir.[8] Bu batıkların kazı sonrası belgelenmesi ve konservasyon çalışması hâlâ devam etmektedir. YK 11, YK 14, YK 23 ve YK 24 batıklarının kalıntıları INA'nın Bodrum Araştırma Merkezindeki konservasyon tesisinde, suda çözünür bir tür mumumsu madde olan polietilen glikol (PEG) ile korunacaktır.[9] Kazı sonrası inceleme ve konservasyon çalışmaları tamamlandığında, gemiler İstanbul Arkeoloji Müzelerine teslim edilecek ve yapılması gündemde olan yeni bir müzede sergilenecektir.

İn situ Belgeleme, 2005-2009

Kumlu mil ile hızlı bir şekilde tabansuyu seviyesinin altına gömülmelerinden dolayı çok iyi bir şekilde korunmuş olan bu sekiz geminin ahşap kalıntıları, tamamen suya doymuş durumdaydı. Batıkların suya doymuş ahşap parçaları kuruduğu zaman küçüleceği ve şekli bozulacağı için, PEG ile konservasyonlarının yapılması öncesinde, kazı ve belgelemenin her aşamasında ahşapların ıslak kalmalarına dikkat edilmesi büyük önem taşıyordu. *İn situ* belgeleme sırasında, batık alanının üzerine bir sulama sistemi kurularak ahşapların ıslak kalmaları sağlanmıştır. Yenikapı'nın bir sualtı kazı alanı olmamasının avantajlarından biri de sualtı kazılarında kullanılması olanaksız cihazlar ile bir batığın kolayca planının çıkarılabilmesidir. İmge Harita'dan Sadık Demir'in yönetimindeki bir ekip, Yenikapı batıklarının üç boyutlu, orijinal formlarını belgeleyebilmek için Total Station isimli, lazerle ölçüm yapabilen bir cihaz kullanmıştır. Bu cihazla her batığın üzerinde binlerce XYZ koordinatı elde edilmiştir. INA'nın plan çıkarma konusunda deneyimli sualtı arkeologlarından ve 11. yüzyıl Serçe Limanı batığı kazısı ve ahşap kalıntılarının belgelenmesi üzerinde kapsamlı olarak çalışmış olan Sheila Matthews,[10] Total Station verisini kullanarak sekiz batığın her birinin *in situ* üç boyutlu planlarını çıkarmıştır (Res. 2). Total Station taramaları her batık için aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Öncelikle farş (iç kaplama) tahtaları ve eğrileri oluşturan ahşap parçalar, yerinden sökülerek batıktan kaldırılmıştır. Böylece omurga ve gövde kaplamalarını oluşturan tahtalar ortaya çıkmıştır.

Yenikapı kazılarının kurtarma kazısı çerçevesinde gerçekleşmesi nedeniyle batıkların *in situ* belgeleme aşamasında genelde yalnızca temel bilgiler toplanmıştır. Bu belgelemede, batıkların Total Station planını çizmek dışında ahşapların *in situ* fotoğraf ve çizimleri, her parçanın temel boyutları, her geminin yapımına ait notlar ile eğri, kuşak ve diğer parçaların yerlerinden sökülmelerinden sonra gemilerin kaplamalarının şeffaf plastik

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

film üzerine çizimleri de bulunuyordu (Res. 3). Hem parçaların yerinden sökülme aşaması öncesi, hem de sökülme sırasındaki farklı aşamalarda her batık için fotomozaikler oluşturulmuştur. Her batığın parçaları yerinden söküldükten sonra, tüm parçalar tahta kasalarda saklanmıştır. Çoğu büyük dış kaplama tahtasının kendine özgü kıvrımının korunabilmesi için, Total Station ölçümleri kullanılarak her birinin ahşap kalıpları çıkarılıp kasalara monte edilmiştir. Söz konusu kasalara yerleştirilen batık ahşapları, kazı alanında bulunan tatlısu havuzlarında korunmaya alınmıştır.

Kazı Sonrası Belgeleme ve Konservasyon

Ahşap parçalar yerlerinden sökülüp inşaat alanından kaldırıldıktan sonra, her bir ahşabın üzerinde ayrıntılı kazı sonrası belgeleme gerçekleştirilmiştir. Belgeleme, INA'dan Fred van Doorninck ve J. Richard Steffy'nin 1960'lardan beri Bizans batıkları üzerine yaptıkları kazı ve araştırmalarda (özellikle Yassıada ve Serçe Limanı'ndakiler) geliştirdikleri yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.[11] Bu belgeleme her ahşap parçanın bir ya da daha fazla yüzünün 1:1 ölçekli çizimlerini, ayrıntılı fotoğraflarını, ölçümünü de kapsayan bir yazılı kataloğunu, ahşap türlerini tanımlamaya yönelik örneklemelerini ve diğer analizlerini kapsamaktadır. Şeffaf plastik film üzerine yapılan gerçek boydaki çizimler her ahşap parçanın esas kalıcı kaydını, sonrasında da batığın teorik ve ileri aşamadaki fiziksel rekonstrüksiyonunun da temelini oluşturmaktadır.

Pulak'ın INA ekibi tarafından araştırılan Yenikapı batıklarının dördünün (YK 1, YK 2, YK 4 ve YK 5) nihai belgelenmesi kazı alanında yapılmıştır. Kadırga YK 4'ün postaları dışında tüm ahşaplarının belgelenmesi (eksik parçaların belgelenmesi INA arkeoloğu Orkan Köyağasıoğlu tarafından hâlâ devam etmektedir). Bu dört batığın konservasyonu Yenikapı'da, İstanbul Üniversitesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü tarafından gerçekleştirilecektir. Diğer dört batık (YK 11, YK 14, YK 23 ve YK 24), konteyner kamyonlarıyla İstanbul'dan INA'nın Bodrum Araştırma Merkezine nakledilmiştir. Araştırma Merkezinde bir konservasyon laboratuvarı, beş arındırma havuzu, dört adet PEG tankı ve arkeolojik ahşap konservasyonu alanında uzman bir ekip bulunmaktadır (Res. 4). Batık ahşaplarının Bodrum'a sağlam bir şekilde ulaşabilmesi için her parçanın dikkatlice poliüretan süngerlere sarılması ya da içleri sentetik süngerle kaplı kasalara yerleştirilmesi sağlanmıştır. 12 saatlik Bodrum yolculuğu için konteyner kamyonlara yüklenene dek su içinde tutulan kasalar, Bodrum'a ulaşır ulaşmaz doğruca tatlısu havuzlarına yerleştirilmişlerdir (Res. 5-6).

Ön Bulgular: Kadırgalar

INA ekibi kazı alanındaki altı kadırgadan ikisinin *in situ* belgelemesini, parçaların

▲ **Res. 3**
S. Matthews (solda) ve R. Ingram, 7. yüzyıl batığı YK 11'in *in situ* kaplamalarının çizimini yaparken (Ekim 2008)

► **Res. 4**
Sualtı Arkeoloji Enstitüsüne bağlı Bodrum Araştırma Merkezindeki PEG tankları

► **Res. 5**
Kasaları, Yenikapı'dan Sualtı Arkeoloji Enstitüsüne bağlı Bodrum Araştırma Merkezine taşımak için YK 11 ve YK 23 batıklarından yüklerken (Kasım 2008).

► **Res. 6**
Sualtı Arkeoloji Enstitüsüne bağlı Bodrum Araştırma Merkezindeki arındırma havuzu.

[11] Bass ve van Doorninck 1982, s. 32-64; Bass vd. 2004, s. 73-169.
[12] Ahşap tanımlamaları Tel Aviv Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Botanik Laboratuvarlarından Nili Liphschitz tarafından gerçekleştirildi (bkz. Liphschitz ve Pulak 2009).
[13] Liphschitz ve Pulak 2009, s. 168-169.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yerinden sökülmesi ve ayrıntılı çalışılmasını üstlenmiştir (YK2 ve YK 4) (Tablo 1, Res. 7). Bizans dönemi kazılarında ilk kez bulunan bu tipte ince uzun savaş gemileri daha önce yalnızca çok da kolay yorumlanamayan metinlerden ve ikonografik kaynaklardan bilinmekteydi. Dolayısıyla Yenikapı'dakiler gibi iyi korunmuş kadırgalar çok büyük önem taşıyor; büyük olasılıkla Bizans denizcilik teknolojisi hakkında bildiklerimizin temelini oluşturacaklar. YK 4'ün belgelenmesi ve detaylı incelenmesi henüz tamamlanmamış olsa da bu gemilerin yapımı ve kullanımıyla ilgili belirli ön sonuçlara ulaşabiliriz.

Radyokarbon tarihlendirme yöntemi ve kazı alanındaki stratigrafik konumları dikkate alındığında, YK 2 ve YK 4 batıklarının 10. yüzyıl ortası ve sonuna ait olduğu anlaşılmaktadır.. Bir savaş gemisinden beklenebileceği üzere, her iki geminin de yapımında esneklik ve hıza önem verildiği görülmektedir. Gemilerin orijinal boyu 30 m, eni ise 4 m olarak belirlenmiştir. Boyut, form ve yapım özellikleri bakımından bu gemiler, büyük olasılıkla Bizanslıların *galea* olarak adlandırdığı hafif, tek-dizi küreği olan savaş gemileriydi. Bu denli hafif ve ince hatlı gemiler keşif, hızlı iletişim ve hafif çatışmalarda kullanılıyor olmalıydı.

Daha kötü durumda olan diğer kadırga YK 2'nin yalnızca iskele tarafının alt kısmının sintine kıvrımına kadar uzanan 14,5 m uzunluğundaki bölümü korunmuştur (Res. 8). Geminin pruva ve kıç bölümleri, omurgası ve sancak tarafı ise bulunamamıştır. Ancak, mevcut ahşaplar üzerinde yapılan incelemeler gemi üzerinde tamirat yapılmadığını ve 10. yüzyılın sonunda ya da 11. yüzyılın başında, büyük olasılıkla büyük bir fırtınadan battığında görece olarak yeni olduğunu göstermektedir. Tel Aviv Üniversitesinden Nili Liphschitz tarafından yapılan analizler YK 2'nin gövdesinin uzun, enli ve esnek karaçam (*Pinus nigra*) tahtalarıyla kaplandığını göstermektedir.[13] Geminin mevcut eğrilerinin çoğu (yaklaşık yüzde 80'i) nispeten hafif bir ahşap olan doğu çınarından (*Platanus orientalis*), kalan eğriler de karaağaçtan (*Ulmus campestris*) yapılmıştır. Karaağaçtan yapılan eğriler, ahşapların kazı öncesi sıkışmadan dolayı zarar görmesi ve bozulması nedeniyle doğu çınarından yapılan eğrilerden çok daha iyi korunmuş bir şekilde bulunmuştur. YK 2 eğrileri kaplamalara hem kavela (ağaç çivi), hem de demir çiviler yardımıyla, kaplama tahtaları ise birbirlerine, geniş aralıklarla yerleştirilen kavelalar ile tutturulmuştur. Tüm kavelalar saçlı meşeden (*Quercus cerris*) yapılmıştır. Kaplama ve eğriler dışında, YK 2'de birçok geniş ve düz iç kuşak da yerinde korunmuş olarak bulunmuştur. Yine karaçamdan (*Pinus nigra*) yapılan bu kuşaklar, ince ve uzun yapılı bir deniz aracı olan kadırgalara iç taraftan boylamasına destek sağlamaktadır.

Yenikapı'da bulunan kadırgalar arasında en iyi durumda korunmuş olan YK 4, omurgası hizasından ikiye ayrılmış olarak bulunmuştur. Kadırganın sancak tarafında sintine kıvrımına kadar olan bölümü, iskele tarafında ise kürek lumbarlarının bulunduğu küpeşteye kadar olan 18 m uzunluğundaki bölümü ve pruva kısmının çoğu korunmuştur. Kürek lumbarlarının bulunduğu küpeştenin görece çok küçük bir kısmının korunmuş olmasına karşın, Yenikapı'da bulunan kadırgalar arasındaki tek *in situ* küpeşte olması açısından çok büyük önem taşımaktadır. Bulunan kısım, kürekçiler arasındaki aralığın (94,5 cm, yaklaşık 3 Bizans fiti) ve kürekçilerin geminin belli bölümlerine olan uzaklığını göstermesi açısından da ayrıca önemlidir. Kürekçi oturaklarının konumu YK 4'ün en alt kısmındaki yumrunun üzerinde yer alan oturak yuvalarından da anlaşılmakta, böylece hem oturaktan kürek lumbarına olan dikey mesafe, hem de oturak ile kürek lumbarı arasındaki çapraz mesafe belirlenmiş olmaktadır (Res. 9). YK 4'ün korunmuş olan bölümlerindeki tüm bu özellikler bir araya getirildiğinde bir Bizans kadırgasında kürek çekmenin ergonomik detayları daha net ortaya çıkmaktadır. Bunların dışında, küpeştesinin dış yüzeyinde kürek lumbarlarının çevresindeki lekeler ve mıh delikleri, tekneye su girmesini engellemek amacıyla kürek lumbarlarının dış tarafına deri kürek kılıflarının yerleştirildiğini gösteren ilk arkeolojik kanıtır (Res. 10). Gemi boyunca tek sıra olarak yerleştirilmiş kürekçilerin (büyük olasılıkla her iki tarafta yirmi beşer kürekçi yer almaktaydı) yanı sıra, Bizans kaynakları bu gemilerin aynı zamanda yelkenle de seyrettiklerini belirtmektedir. Doğrudan bir kanıt bulunmamakla birlikte, YK 2 ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Batık no.	Tarih	Tip	Tahmini uzunluk	Temel ahşap tipleri	Kazı tarihi
YK 1	Geç 10. yüzyıl	Ticaret gemisi	10 m	*Quercus cerris*	Ağustos 2005-Ocak 2006
YK 2	Orta ila geç 10. yüzyıl	Kadırga	30 m	*Pinus nigra, Platanus orientalis*	Nisan-Ağustos 2006
YK 4	Orta ila geç 10. yüzyıl	Kadırga	30 m	*Pinus nigra, Platanus orientalis*	Eylül 2006-Nisan 2007
YK 5	Geç 10. yüzyıl	Ticaret gemisi	14,5 m	*Quercus cerris*	Mart-Eylül 2006
YK 11	Geç 6. yüzyıl-erken 7. yüzyıl	Ticaret gemisi	11 m	*Pinus brutia*	Mayıs 2008-Kasım 2008
YK 14	Geç 9. yüzyıl-erken 10. yüzyıl	Ticaret gemisi	14 m	*Quercus cerris*	Nisan-Eylül 2007
YK 23	Geç 8. yüzyıl-erken 9. yüzyıl	Ticaret gemisi	15 m	*Quercus cerris*	Aralık 2007-Mayıs 2008
YK 24	Geç 10. yüzyıl	Ticaret gemisi	8 m	*Quercus cerris*	Temmuz-Ağustos 2007

Tablo 1

7

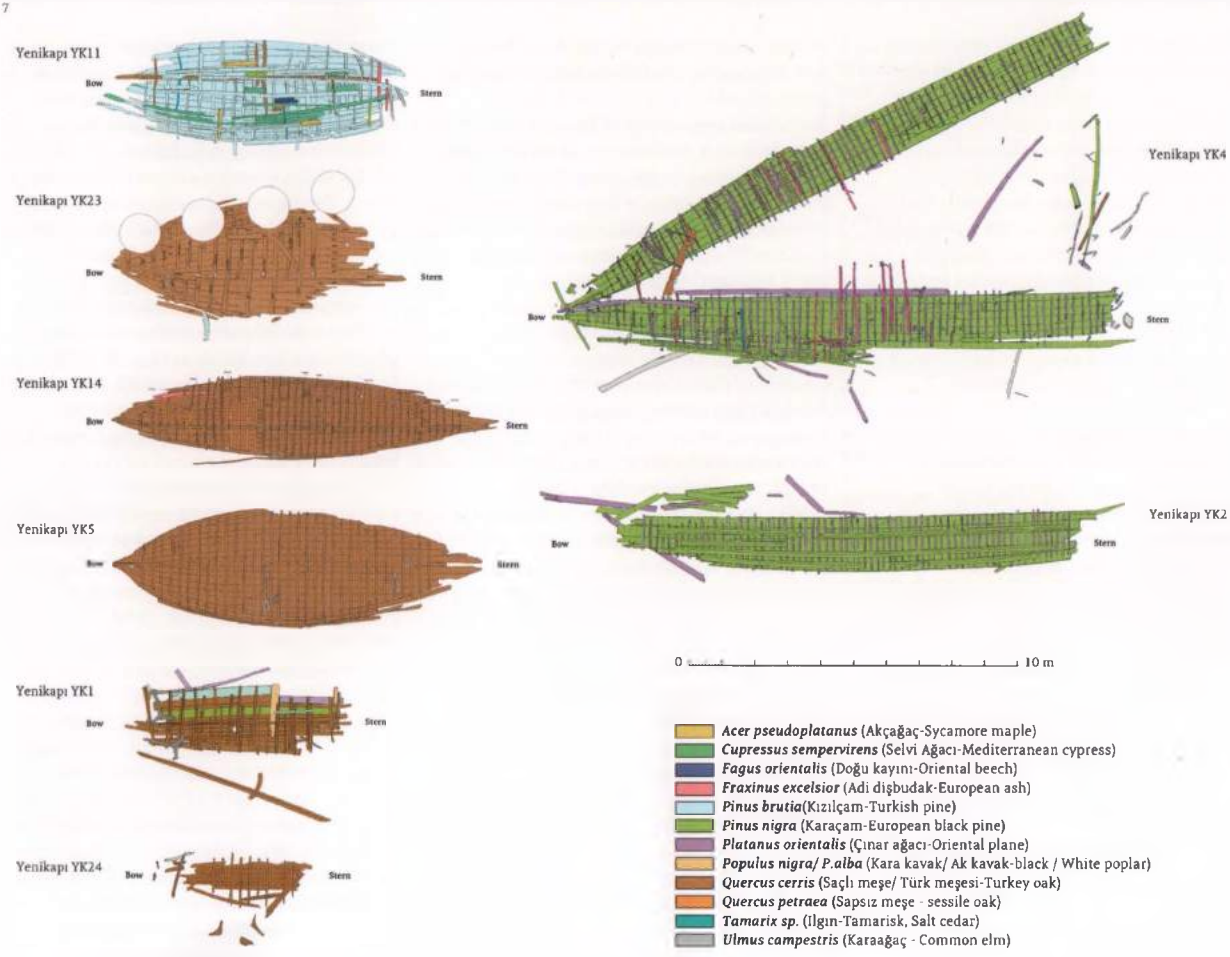

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

8

9

10

◂ **Tablo 1**
Cemal Pulak ve Sualtı Arkeoloji Enstitüsü (INA) tarafından araştırılan Yenikapı batıkları

◂ **Res. 7**
Pulak ve Sualtı Arkeoloji Enstitüsü tarafından çalışmaları yapılan, Yenikapı batıklarında kullanılan ahşap türleri

▲ **Res. 8**
Kadırga YK 2'nin fotomozaiği; fotoğraf: R. Piercy (Nisan 2006)

▲ **Res. 9**
Tekerlek çemberinin de görüldüğü, kadırga YK 4'ün üst sıraları (Ekim 2006)

▲ **Res. 10**
Lekelerin ve deri kaplama üzerindeki bağlama deliklerinin görüldüğü, YK 4 tekerlek çemberinin (oarport strake) dış yüzeyi (Mayıs 2007)

YK 4 büyük olasılıkla tek direkli olup latin veya üç köşeli birer yelken taşımaktaydı.

YK 2'de olduğu gibi, YK 4'ün kaplama tahtaları ve yumruları da enli ve uzun boylu karaçam (*Pinus nigra*) ağacından yapılmıştır.[14] Eğri seçimlerine bakıldığında YK 4'ü yapan ustanın oldukça eklektik bir tarzı olduğunu görüyoruz. Eğrilerin çoğu (yaklaşık %85) doğu çınarından (*Platanus orientalis*) yapılmışken, dişbudak (*Fraxinus excelsior*), akçaağaç (*Acer pseudoplatanus*), saçlı meşe (*Quercus cerris*), ılgın (*Tamarix* [X5]) ve karaçam (*Pinus nigra*) gibi birçok farklı ahşap türü karşımıza çıkmaktadır. Geminin vasat ve pruva kısımlarına sonradan eklenmiş olan eğriler, YK 4'ün battığında eski bir gemi olduğunu göstermektedir. Bu eğriler mevcut eğrilerin aralarına eklenmiş, böylece eğri sayısı iki katına çıkarılarak bu önemli bölgelere gerekli destek sağlamıştır. Sonradan eklenen eğriler doğu çınarından (*Platanus orientalis*) farklı ağaçlardan yapılmıştır. Bu da, gemi eğrilerindeki farklı ahşap türlerini açıklamaktadır. YK 2 eğrileri gibi, YK 4 eğrileri de kaplama tahtalarına hem kavela, hem de demir çiviler yardımıyla; kaplama tahtaları ise birbirlerine geniş aralıklarla yerleştirilen kavelalar ile tutturulmuştur. Tüm kavelalar saçlı meşeden (*Quercus cerris*) yapılmıştır. YK 4'ün omurgası ve baş bodoslama astarı hafif bir ahşap olan doğu çınarından (*Platanus orientalis*) yapılmıştır.

Özetlemek gerekirse, YK 2 ve YK 4 bir yandan hafif ve ince, bir yandan da dayanıklı bir yapıya sahip gemiler olarak tasarlanmıştır. Karaçamdan (*Pinus nigra*) kolayca elde edilebilen uzun ve enli kaplamalar sayesinde parilelerin veya ek yerlerinin sayısı en aza indirilmiştir. Parile sayısının çokluğu uzun, ince ve esnek bir tekne için bir zayıflık olacaktır. Geminin ahşap elemanlarını birleştirmek için kullanılan kavelalar veya tahta çiviler sert ve esnek olmayan ağaç malzeme yerine çoğunlukla saçlı meşenin (*Quercus cerris*) genç ve kolayca bükülebilen esnek dallarından yapılmıştır. Bu da, teknenin denizde ilerlerken zarar görmeden daha fazla eğilebilmesini ve esneyebilmesini sağlamaktadır. Her iki kadırganın eğri düzeni, döşek ve yarım eğri veya postanın dönüşümlü

14 Liphschitz ve Pulak 2009, s. 169.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

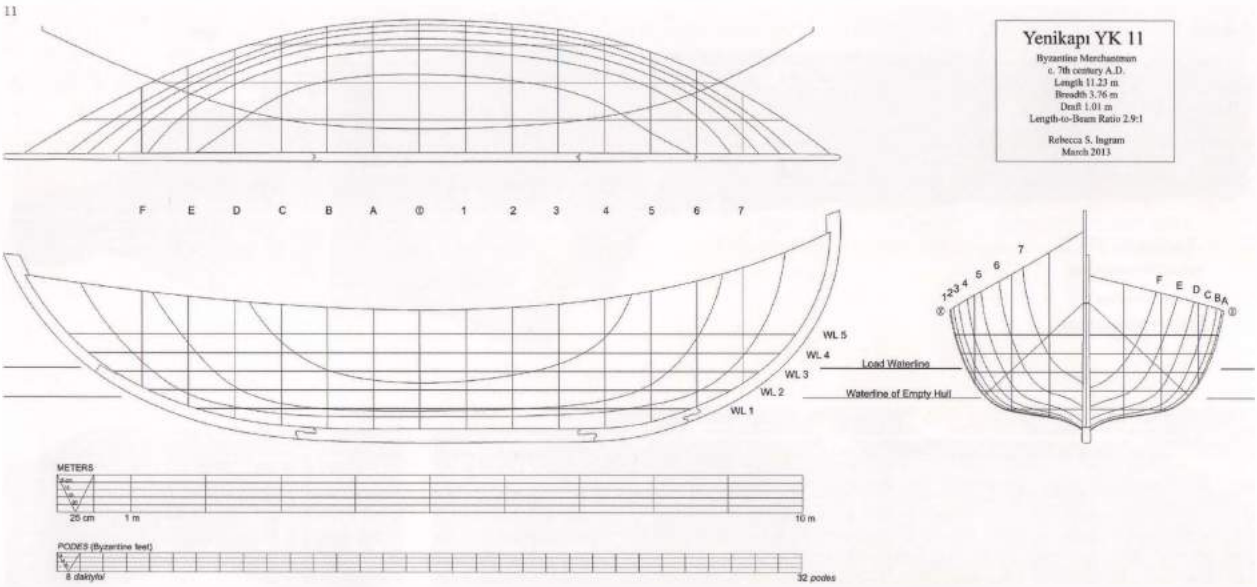

▲ **Res. 11**
YK 11'in endazesi. Kazı sonrası belgeleme, rekonstrüksiyon ve endaze: R. Ingram

▸ **Res. 12**
Batık YK 23'ün yan tarafındaki beton sütunlar (Ocak 2008)

olarak birbirlerini izleyen bir sıralamadan oluşmaktadır. Yenikapı'da bulunan ticaret gemilerinde çok fazla görülmeyen doğu çınarı (*Platanus orientalis*), meşeden daha hafif bir ağaçtır. Dolayısıyla, kadırgaların eğri ve kimi diğer parçalarının doğu çınarından yapılması, tekneye ağırlık yüklemeden dayanıklı olmasına katkıda bulunmaktadır.

Ön Bulgular: Ticaret Gemileri

Yenikapı'da bulunan ticaret gemilerinde, hafif, ince ve esnek yapılı kadırgaların aksine, masif meşeden yapılan büyük ve ağır eğriler kullanılmıştır. Bu nedenle de, boyutlarına göre daha ağır yük taşıyabilen, sık ve düzenli kullanıma dayanıklı ve sağlam gemilerdir. INA ekibi tarafından araştırılan altı ticaret gemisinden beşi (YK 1, YK 5, YK 14, YK 23 ve YK 24) saçlı meşeden (*Quercus cerris*), aralarında en erken döneme ait olan altıncı gemi (YK 11) ise ağırlıklı olarak kızılçamdan (*Pinus brutia*) yapılmıştır. Arkeolojik verilere ve aynı döneme ait ikonografik kaynaklara bakıldığında, bu ticaret gemileri çoğunlukla ya da tamamen, gemi vasatının hemen önüne yerleştirilen ve pruvaya doğru eğimli olan bir direkteki üçgen veya latin bir yelken ile hareket etmekteydiler. Yine ikonografiye bakıldığında, geminin kıç omuzluklarına yerleştirilen ve bir kemere tarafından desteklenen birer dümenin kullanıldığı da görülmektedir.

Yenikapı'da bulunan ticaret gemilerinin tarihi MS 5. yüzyıldan 11. yüzyıla uzanır, yani Akdeniz gemi yapımında çok büyük bir değişimin yaşanmakta olduğu dönemi kapsamaktadır. Bu dönem öncesinde, gemi yapımcıları kaplama-ilk olarak adlandırılan bir geleneği devam ettirmekteydi. Bu geleneğe göre, ilk olarak teknenin kaplama tahtaları birbirlerine sıkı aralıklarla yerleştirilen zıvanalı geçme olarak adlandırılan yöntemle birleştirilmekte, sonra da zıvalar üzerinden çakılan kavelalarla kaplama tahtaları birbirlerine sıkıca kilitlenmekteydi. Böylece oluşturulan, esnek olmayan kabuk şeklindeki teknenin daha dayanıklı bir hale getirilmesi için kaplamaların profiline uygun bir şekilde yapılan eğriler yerleştirilmekteydi. Bu geleneğin en iyi örneği Kıbrıs'ta kazılarda bulunan, MÖ geç 4. yüzyıla ait Girne ticaret gemisidir.[15] MS 4. yüzyıla gelindiğinde, yapımı fazla emek gerektiren zıvanalı birleştirmeler daha küçük ve daha geniş aralıklarla uygulanmaya başlanmıştı. 7. yüzyılda ise, zıvanalar daha da küçülerek, aralıkları daha da genişlemiş, kilitleme amaçlı kullanılan ahşap kavelaların ise kullanılmasından vazgeçilmişti. Geç 8. veya 9. yüzyıllarda ise kaplama tahtalarındaki zıvanalı birleştirme, yerini geniş aralıklarla yerleştirilen, küçük ahşap kavelalara bırakmıştı. Kavelalı birleştirmenin hem uygulaması daha kolaydı, hem de geminin yapımı sırasında kaplamalara zarar verme olasılığı daha düşüktü. INA'nın kazı ve rekonstrüksiyonunu gerçekleştirdiği Serçe Limanı Bizans batığına dayanarak kavelalı birleştirmenin 11. yüzyılda tamamen terk edildiğini ve gemi yapımcılarının teknenin dayanıklılığını ve formunu ağırlıklı olarak kaplama tahtalarından önce dikilen eğrilerle sağlamış olduklarını görmekteyiz. Teknenin dayanıklılığı ve formu

[15] Steffy 1985.
[16] Kahanov vd. 2004, s. 113-126; Pomey vd. 2012, s. 237, 291-308.
[17] Ingram ve Jones 2011, s. 13-14.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

için kaplama yerine eğrileri temel alan bu gemi yapım tekniği iskelet-ilk veya eğri-ilk yöntemi olarak adlandırılmaktadır.

Genel olarak baktığımızda, Yenikapı'daki batıkların ait olduğu döneme denk düşen MS 4 ila 11. yüzyıllar arasında Akdeniz'de gemi yapımının kaplama-ilk yöntemine dayanan bir yaklaşımdan iskelet-ilk yöntemine dayanan bir yaklaşıma ilerlediğini görmekteyiz; ancak bu geçişle ilgili henüz kapsamlı bir bilgiye sahip değiliz. Ayrıca, iskelet-ilk yöntemi ile gemi yapımının ne zaman başladığıyla ilgili tartışmalar da devam etmektedir. İsrail'deki araştırmacılar Tantura Lagünü'ndeki bulgulardan yola çıkarak bu geçişin 6. yüzyılda başlamış olduğunu düşünmektedirler.[16] Bu dönemin Akdeniz'de gemi yapımı konusunda gerçekleştirilen araştırmalardaki önemi, Yenikapı'daki buluntulara da ayrı bir önem katmaktadır. Yenikapı gemi kazılarının kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, parçalarının yerinden sökülmesi, belgelenmesi ve detaylı olarak araştırılması, bu geçişin niteliği ve zamanlaması üzerine önemli bilgiler verebilecektir.

Tablo 1'de de görülebileceği üzere, INA ekibinin araştırdığı ticaret gemileri geç 6. yüzyıldan geç 10. yüzyıla kronolojik bir sıralama göstermektedir. Yapım özelliklerine ve kazı alanındaki stratigrafiye bakıldığında, en erken döneme ait gemi olan YK 11'in geç 6. yüzyıl ya da erken 7. yüzyıla ait olduğu görülmektedir. Bu küçük ticaret gemisi, limanın en batı tarafında, Yenikapı kazı alanının Yüzada bölgesinin yakınlarında terk edilmiş olarak bulunmuştur. Bu geminin kazısı ve parçalarının yerlerinden sökülmesi 2008 yılında, belgelenmesi ise Rebecca Ingram tarafından 2009 ve 2012 yılları arasında gerçekleşmiştir.[17] Sonuçlar, tekne karinasının şarap kadehini andıran bir profilinin olduğunu, boyunun 11 m'nin biraz üstünde, eninin de 4 m'nin biraz altında olduğunu göstermektedir. Elde edilen 2,9:1'lik boy-en oranı verimli bir ticaret gemisi için tipik bir orandır (Res. 11). Geminin tahmini yük kapasitesi sekiz metrik tondur. Yenikapı'da bulunan daha geç dönemlere ait ticaret gemilerinden farklı şekilde YK 11, ağırlıklı olarak kızılçamdan (*Pinus brutia*), omurgası ise saçlı meşeden (*Quercus cerris*) yapılmıştır. Eğri düzeni ise, döşek ve yarım eğri veya postanın dönüşümlü olarak birbirlerini izleyen klasik sıralama tarzındadır. 7. yüzyıla ait Yassıada gemisinde olduğu gibi, YK 11'in kaplamaları su çekimi altında kavelasız, küçük zıvanalı geçmeler ile birleştirilmiş, su çekimi üstünde ise, iskelet-ilk yöntemi kullanılarak, kaplamalar doğrudan önceden yerleştirilmiş olan eğrilere tutturulmuştur. Ayrıntılı araştırmalar geminin, kullanım süresi boyunca kaplama ve eğrilerin yenilenmesi gibi birçok büyük revizyondan geçtiğini göstermektedir.

Yenikapı kazı alanının merkezi kısmına yakın bir konumda bulunan YK 23 batığının tarihi YK 11'den bir buçuk yüzyıl sonrasına gitmekte olup, yapım özellikleri ve gemiyle beraber bulunan sikkelerden geç 8. yüzyıl ya da erken 9. yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir. Bu batık, 2007 ilkbaharında yeraltı istasyonunu destekleyen duvarlardaki beton sütunların inşası sırasında kullanılan burgu makinelerinin gemiye ait ahşap parçalara rastlamasıyla ortaya çıkmıştır. Batık geminin daha sonra kazılarak çıkarılmasına karşın, bulunması sırasında oluşan hasar sonucunda geminin bir kenarında dört adet 1,5 metre çapında beton sütun yer almaktadır (Res. 12). Batık, 15 m boyunda ve 5 m eninde masif yapılı bir ticaret gemisine aittir. Geminin kazısı 2008 yılının kış sonu ve ilkbaharında gerçekleşmiştir. İncelenmesi henüz tamamlanmamış olmakla birlikte, geminin yapım biçiminin genel özellikleri belgelenmiştir. YK 23'ün sığ tekneli, şarap kadehi şeklindeki bir karina profili ve YK 11'de olduğu gibi döşek ve yarım eğrilerin dönüşümlü olarak birbirlerini izleyen klasik sıralama tarzındaki bir eğri düzenine sahip olduğu görülmüştür. Ancak, YK 11'den farklı şekilde, YK 23 ağırlıklı olarak saçlı meşeden (*Quercus cerris*) yapılmış ve kaplamaları zıvanalı birleştirme yerine ağaç kavelalar ile birbirlerine tutturulmuştur. YK 11'in kaplamalarındaki zıvanalarda olduğu gibi, YK 23'teki kaplama tahtalarını birleştiren kavelalar da geminin sadece su kesimi hizasına kadar devam etmektedir. YK 11 kadar kapsamlı bir onarımdan geçmemiş olsa da, bulgular YK 23'ün de birçok kez tamir edildiğini ve gemi batana kadar uzun bir dönem kullanılmış olduğunu göstermektedir. YK 23 masif yapısıyla da dikkat çekmektedir. Masif eğriler, kalın kaplamalar ve yaklaşık 30 cm kalınlığındaki büyük omurgası, geminin birçok farklı alzemeyi taşıyabilen dayanıklı ve sağlam bir deniz aracı olduğunu göstermektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

YK 23'ün bulunduğu bölgede, yine Yenikapı kazı alanının merkezine yakın bir konumda bulunan YK 14'ün, YK 23'ün aksine hafif ve ince yapılı bir yük gemisi olduğu görülmektedir (Res. 13). Bu gemi büyük bir olasılıkla geç 9. yüzyıl ya da erken 10. yüzyıla tarihlenmektedir. 2007 ilkbaharı ve yazında gerçekleşen kazı ve *in situ* konumdaki ön belgeleme sonrası, ayrıntılı kazı sonrası belgelemesi 2009 ve 2012 arasında Michael Jones tarafından gerçekleştirilmiştir.[18] Mükemmel bir şekilde korunmuş olması ve neredeyse hiç gemi kurdu hasarı olmamasından yola çıkarak, geminin büyük bir olasılıkla bir fırtınada batarak, kısa sürede kum ile gömüldüğü tahmin edilmektedir. Ağırlıklı olarak saçlı meşe (*Quercus cerris*) ve sapsız meşeden (*Quercus petraea*) yapılan geminin boyu aşağı yukarı 14 m, eni 4 m, boy-en oranı ise 3,5:1'dir.[19] Birçok tamirat izine rastlanması geminin batmadan önce uzun bir süre kullanılmış olduğunu göstermektedir. YK 23 gibi, YK 14 de su kesimi seviyesinin altında geniş aralıklarla yerleştirilen kavelalar ile birbirine tutturulmuş olan meşe kaplamalardan yapılmıştır. Ancak eğri düzeninde bir yenilik dikkat çekmektedir. YK 14'te, döşek ve yarım eğrilerin dönüşümlü olarak birbirlerini izleyen klasik sıralama tarzı yerine düz, L şeklindeki döşeklerin uzun kollarının dönüşümlü olarak yönünü değiştirecek şekilde sıralandığı görülmektedir. Bu sıralama, döşeklere birleştirilen posta ek yerlerinin ardışık her iki eğriden birinde farklı konumda olmasını sağlayarak, karinanın olası zayıf yerlerini en aza indirgemektedir. Geç 9. yüzyıla ait Bozburun ve 11. yüzyıla ait Serçe Limanı gemilerindekine benzeyen bu eğri düzeni,[20] Eğrilerin nispeten standart boyutlarda ve daha hızlı bir şekilde üretilebilmelerini sağlamıştır. Yüksek boy-en oranından da anlaşılabileceği gibi YK 14, Yenikapı'da bulunan çoğu ticaret gemisinden farklı olarak, ince ve zarif bir tasarım sergilemektedir. Böyle bir tasarımın neden tercih edildiği tam olarak bilinmese de, bir olasılık bu teknenin hem hızlı seyretmesi, hem de sığ sularda ve nehirlerde kullanımı düşünülerek yapılmış olmasıdır.

Yenikapı'da araştırdığımız en geç döneme ait üç ticaret gemisi büyük bir olasılıkla geç 10. yüzyılda yapılmıştı. Kalın bir kum tabakasının içinde bulunmalarından, 10. yüzyılın sonunda ya da 11. yüzyılın başında, YK 2 ve YK 4 kadırgalarının da büyük fırtına ya da arka arkaya gelen fırtınalar sonucunda battıkları tahmin edilmektedir. Bu gemilerden en kötü durumda korunmuş olarak bulunanı YK 24, 8 m boyu ve 2,5 m eniyle aynı zamanda içlerinde en küçük olanıdır (Res. 14). Bu geminin kazı çalışmaları ve ahşap parçalarının kaldırılması 2007 yazında gerçekleşmiştir. YK 24 büyü olasılıkla küçük bir yük gemisi ya da yerel bir balıkçı teknesiydi. Batık ahşapları arasında bulunan yelken direği yatağı veya ıskaçadan anladığımız kadarıyla tek bir yelkenle seyretmekteydi. Yine de geminin donanımıyla ilgili ayrıntılar henüz kesinleşmemiştir. YK 14 gibi, YK 24 de saçlı meşeden (*Quercus cerris*) yapılmış olup, düz, L şeklindeki döşeklere ve kavelalar ile tutturulmuş kaplamalara sahiptir. Kaplamalarda ve omurgada görülen çok fazla sayıdaki onarım, uzun seneler hizmet gören köhne ve yaşlanmış bir tekne olduğuna işaret eder.

Daha iyi korunmuş, orta büyüklükte bir ticaret gemisi olan YK 5'in ise yalnızca sintine bölümü ve iskele tarafının büyük bir kısmı

▲ **Res. 13**
Batık YK 14'ün Total Station ile ölçülmesi (Haziran 2007)
▲ **Res. 14**
Batık YK 24'ün *in situ* durumdayken belgelenmesi (Temmuz 2007

▸ **Res. 15**
Batık YK 5'in *in situ* durumdayken belgelenmesi (Mayıs 2006)
▸ **Res. 16**
Batık YK 1'de bulunan demir çapa (Ağustos 2005)
▸ **Res. 17**
YK 1'in olası donanımını gösteren ön rekonstrüksiyonu. Rekonstrüksiyon: C. Pulak, Grafik: S. Matthews

[18] Jones (baskıda); Ingram ve Jones 2011, s. 13-4.
[19] Liphschitz ve Pulak 2009, s. 168.
[20] Harpster 2009, s. 301-310; Bass vd. 2004, s. 93.
[21] Günsenin 2009, s. 147.
[22] Liphschitz ve Pulak 2009, s. 166-167.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

15

16

17

bulunmuştur. Yaklaşık 14,5 m boyunda, 5 m eninde, 2,9:1 boy-en oranına sahip ve geç 10. yüzyıla ait, kutuya benzer bir yapısı olan bu gemi, Yenikapı'da bulunan çoğu diğer ticaret gemisi gibi tamamen saçlı meşeden (*Quercus cerris*) yapılmıştır. YK 5'in fazla bozulmamış ve tamirat görmemiş olması, büyük bir olasılıkla şiddetli bir fırtına sırasında YK 4 kadırgasıyla çarpışarak battığında yeni bir gemi olduğunu göstermektedir. Batık, kazı alanının doğu ucuna doğru, YK 4 kadırgasının üzerinde bulunmuştur. Geminin belgelenmesi ve parçalarının sökülerek yerinden kaldırılması 2006 yılının sonbaharı ve yazında yapılmıştır (Res. 15). Büyük olasılıkla geminin batmadan önce kurtarıldığı ya da fırtınada kaybolduğu için herhangi bir yükü bulunmamış olsa da, karinanın içinde büyük bir balta başı ve demir şiş gibi birkaç demir alet bulunmuştur. YK 14 ve YK 24 gibi, YK 5 de düz, L şeklindeki döşeklere sahiptir. Ancak, YK 5'in döşekleri YK 14'ünkünden daha düzdür. Bu da, olasılıkla yük kapasitesini en üst düzeye çıkarmak için daha enli ve düz bir karinası olabilmesi için tercih edilmiştir. Kazı alanındaki çoğu ticaret gemisi gibi, YK 5'in kaplamaları da su kesimi hizasının altında, geniş aralıklarla yerleştirilen kavelalarla tutturulmuştur. Geminin iskaçası korunmamış olmasına karşın, geminin merkez hattı hizasında, bazı eğriler üzerinde yer alan kertikler, iskaçanın karinadaki yerini yaklaşık olarak göstermektedir.

Yenikapı'da bulunan 30 ticaret gemisinden yalnızca üçü yüklerinin çoğuyla birlikte bulunmuştur. Bunlardan biri 2005 yılında kazı alanında bulunan ilk batık olan YK 1'dir ve çalışılması aynı yılın sonbaharı ve yazında INA ekibi tarafından yapılmıştır. Batığın üzerinde ve çevresinde, kimi günümüze kadar sağlam ulaşan, düzinelerce Ganos tipi *amphora* bulunmuştur. Bu *amphora*lar, geminin geç 10. ve erken 11. yüzyılda Marmara Denizi'nde bölgesel ticaret yaptığını göstermektedir.[21] Gemide *amphora*ların yanı sıra, baş kısmında bulunan iki adet Y şeklindeki demir çapa (Res. 16), geminin büyük olasılıkla bir fırtınada battığını, battıktan çok kısa bir süre sonra kalın bir kum tabakasıyla kaplandığını, böylece de bu değerli demir çapaların gözden kaçarak, kurtarılamadığını göstermektedir. Yenikapı kazı alanında salim ve kırık demir çapa parçaları bulunmuş olmasına karşın, YK 1'e ait sağlam çapalar kazı alanındaki herhangi bir batıkla ilişkilendirilebilen tek çapalardır.

YK 1, yüküyle beraber bulunmuş olmasının yanı sıra, korunmuş olan farklı bölümleriyle de önem taşımaktadır. Genelde olduğu üzere, gemilerin karinası yerine, YK 1'in sintine kıvrımından küpeşte ve küpeşte tirizi de dahil olmak üzere tüm sancak bordası korunmuştur (Res. 1). Batık gemilerde bu bölüm çok ender olarak korunmuş olarak bulunmaktadır. Sancak tarafı dışında, geminin omurgası ve tek bir döşeği de korunmuştur. Buluntular, geminin saçlı meşeden (*Quercus cerris*) yapılmış olduğunu ve yaklaşık 10 m boyunda, 3,5 m eninde, 2,9:1 boy-en oranına sahip, kutu gibi bir karinası olduğunu göstermektedir.[22] İlk yapıldığında, YK 14, YK 24 ve YK 25'in de yapımında kullanılan tekniklerin aynısı kullanılmıştır. Ancak YK 1'in omurgası biraz kıvrımlı, "beşik" omurga denilen tarzda olduğu için karinası daha yuvarlaktır (Res. 17). Birçok ticaret gemisinin kaplamasında görüldüğü gibi, YK 1'in kaplamaları da su kesimi hizası altında, geniş aralıklarla yerleştirilen kavelalar ile birbirlerine tutturulmuştur. Su kesiminin üstünde ise, geminin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bordası dört adet yarım kütükten yapılan yumru veya çapa tahtasıyla boylamasına sağlamlaştırılmıştır. Gemi bir dönem büyük bir revizyondan geçirilmiş, teknenin su hattı üzerinde kalan kısmının (fribord) artırılması için bordaları 60 cm yükseltilmiştir. Bu revizyon sırasında, geminin var olan 16 postasının aralarına 12 posta daha eklenmiş, böylece yeni eklenen küpeşte kaplamalarını destekleyecek bir yapı oluşturulmuştur. Bu postalardan ikisinde yer alan birer oluk, gemiye yükleme yapılırken ve bir olasılıkla da yükleme rampasının kullanılmasına yardımcı olması için, yerinden sökülebilir bir borda tahtasını yerleştirmek içindi.[23]

Genel olarak bakıldığında Yenikapı ticaret gemileri, MS birinci binin ikinci yarısında kaplama-ilk yöntemiyle gemi yapımından iskelet-ilk yöntemiyle gemi yapımına yavaş bir geçiş gerçekleştiğini göstermektedir. Bu dönemde, şarap kadehi şeklindeki profile sahip karinalı ve kaplamaları zıvanalı geçme ile birleştirilen zarif gemiler, yerlerini kaplamaları kavela ile birleştirilen düz karinalı, daha fazla yük taşıyabilen, kutu biçimli gemilere bırakmıştır. Sözü edilen tüm ticaret gemileri, kaplama-ilk yapım teknikleri kullanılarak, su kesimi seviyesi altında kavelalarla birleştirilen kaplamalarla yapılmış, su kesimi üzerinde ise ağırlıklı olarak iskelet-ilk yapım teknikleri kullanılarak kaplamalar daha önceden teknenin içine yerleştirilen eğrilere tutturularak yapılmıştır. Kaplama-ilk ve iskelet-ilk yapım tekniklerinin bir arada kullanılması, gemi yapımının değişimden geçtiği o dönem için normaldir.

Sonuçlar

Yenikapı batıkları Bizans başkentinin ticareti, ekonomisi ve savunmasıyla bağlantılı gemiler üzerine doğrudan ilintili ilk arkeolojik kanıtı oluşturmaktadır. Akdeniz'in çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen kazılarda Bizans dönemine ait gemiler bulunmuş ise de, hiç bir kazı alanında bu döneme ait bu kadar çok sayıda iyi korunmuş gemi bulunmamıştır. İnceleme ve karşılaştırma yapabilmek için yeterli sayıda iyi durumda korunmuş ve kazısı tamamlanmış olan batık gemi olmadığı için, kaplama-ilk yöntemi gemi yapımından iskelet-ilk yöntemi gemi yapımına geçiş şimdiye dek tam olarak anlaşılamamıştır. Yenikapı batıkları, kazı alanında bulunan gemilerin çok sayıda ve farklı tip olması ve mükemmel bir şekilde korunmuş olmaları nedeniyle, bu karmaşık süreci aydınlatabilecek çok önemli yeni bilgiler sunmaktadır. İlk araştırmalar, ağırlıklı olarak nispeten daha esnek olan çam ağacından elde edilen enli ve uzun kaplama tahtalarından yapılan ince uzun kadırgaların, hızlı ve manevra kabiliyeti yüksek tekneler olarak tasarlandığını göstermektedir. Yenikapı ticaret gemileri ise, tam tersi bir şekilde yük kapasitesini en üst düzeye çıkartabilecek, sağlam ve güçlü tekneler olarak tasarlanmış ve genelde meşeden yapılmıştır. Gemilerle ilgili tüm bulgular, Akdeniz'de geç antik dönemde gemi yapımının gelişiminin daha önce düşünüldüğünden daha karmaşık bir süreç olduğunu göstermektedir. Bizanslı gemi yapımcılarının genelde zor olan ekonomik durumlara ve politik koşullara uyum sağlayarak, eski teknoloji ve geleneklerin bir kısmını devam ettirdikleri, bir kısmını da değiştirip, yeni çözümler ürettikleri görülmektedir. Yenikapı'da bulunan gemiler üzerinde kazı sonrası araştırmalar devam ettikçe, sualtı arkeologları da bu değişimlerin nasıl ve neden gerçekleştiklerini daha etraflı olartak kavrayacaklardır.

Teşekkürler

Kazı alanındaki yardımlarından dolayı İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Zeynep Kızıltan'a, emekli müdür İsmail Karamut'a, Müdür Yardımcıları Rahmi Asal ve Gülbahar Baran Çelik'e, arkeolog Yaşar Anılır, Sırrı Çölmekçi, Metin Gökçay, Özlem Kömürcü, Emre Öncü, Mehmet Ali Polat ve Arzu Toksoy'a teşekkürlerimizi sunuyoruz. Proje süresi boyunca maddi ve lojistik destekleri için Sualtı Arkeolojisi Enstitüsüne (INA), INA Bodrum Araştırma Merkezi Müdürü Tuba Ekmekçi'ye, emekli müdür Tufan Turanlı'ya, kazı ekibi elemanları INA arkeologları Orkan Köyağasıoğlu, Asaf Oron, Robin Piercy'ye ve INA çalışanları Mehmet Çiftlikli ve Gülser Kazancıoğlu'na teşekkür ederiz. Kazılarını gerçekleştirdiğimiz sekiz Yenikapı batığından dördünün (YK 11, YK 14, YK 23, YK 24) çalışmaları ve konservasyonu INA Bodrum Araştırma Merkezinde devam etmektedir. Batıkların ilk kazı çalışmalarında ve *in situ* belgelemesinde yardımları dokunan arkeolog ve çalışanlara, özellikle arkeolog Yasemin Aydoğdu, Can Ciner, Emrah Çankaya, Funda Genç, İlkay İvgin, Bekir Köşker, Evren Türkmenoğlu ve Seda Ülger'e; ekip elemanı Korhan Bircan ve Murat Bircan'a; Texas A&M Sulatı Arkeolojisi Programı lisansüstü öğrencileri Sarah Kampbell, Matthew Labbe ve Ryan Lee'ye teşekkür ederiz. Altyapı ihtiyaçlarımızı, batıkların üzerine inşa edilen koruyucu yapıları ve diğer gereksinimlerimizim masraflarını kısmen karşıladıkları için Gama-Nurol Ortaklığı'na çok teşekkür ederiz. Çok özel teşekkürlerimizi ise, gemilerde kullanılan farklı ahşap türlerinin teşhisi için Tel Aviv Üniversitesinden Nili Liphschitz'e ve tüm batıkların Total Station ile ücretsiz olarak ölçümlerini gerçekleştiren Sadık Demir ve İmge Harita'daki ekibine sunuyoruz.

[23] Geminin bordasını yükseltmek için kullanılan kaplamalar doğu çınarı (*Platanus orientalis*), kızılçam (*Pinus brutia*), ve kavak (*Populus nigra veya Populus alba*) gibi daha esnek olan, meşeden farklı türlerden yapılmıştır. Liphschitz ve Pulak 2009, s. 166-167.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kaynakça

Bass, G.F. ve van Doorninck, F.H. Jr. 1982. *Yassı Ada. Vol.1: A Seventh-Century Byzantine Shipwreck*. College Station: Texas A&M University Press.

Başaran, S., Kocabaş, U., Özsait-Kocabaş, I. ve Yılmaz, R. 2007. "Yenikapı Bizans Batıkları Projesi: Belgeleme, Yerinden Kaldırma, Koruma-Onarım ve Rekonstrüksiyon Çalışmaları." *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde, 190-195. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Bass, G.F., S.D. Matthews, J.R. Steffy, ve van Doorninck, F.H. Jr. 2004. *Serçe Limanı. An Eleventh-Century Shipwreck Vol.1: The Ship and its Anchorage, Crew, and Passengers*. College Station: Texas A&M University Press.

Berger, A. 1993. "Der Langa Bostanı in Istanbul." *Istanbuler Mitteilungen* 43:467-77.

Günsenin, N. 2009. "Ganos Wine and its Circulation in the 11th Century." *Byzantine Trade, 4th-12th Centuries* içinde, der. M.M. Mango, 145-53. Burlington: Ashgate Publishing Company.

Harpster, M. 2009. "Designing the 9th-Century AD Vessel from Bozburun, Turkey." *International Journal of Nautical Archaeology* 38:297-313.

Ingram, R. ve Jones, M. 2011. "Yenikapı: Documenting Two Byzantine Merchant Ships from the Yenikapı Excavations in Istanbul, Turkey." *The Institute of Naitucal Archaeology Annual* 2010:8-17.

Jones, M.R. 2010. "A Middle Byzantine Period Cargo Vessel from the Yenikapı Excavations in Istanbul: A Preliminary Analysis." *Proceedings of the Research Center for Anatolian Civilizations' Fifth Annual Symposium, "Istanbul and Water"* (baskıda), der. P. Magdalino ve N. Ergin. Louvain: Peeters.

Kahanov, Y., Royal, J. ve Hall, J. 2004. "The Tantura Wrecks and Ancient Mediterranean Shipbuilding." *The Philosophy of Shipbuilding: Conceptual Approaches to the Study of Wooden Ships* içinde, der. F.M. Hocker ve C.A. Ward, 113-27. College Station: Texas A&M University Press.

Kocabaş, U. (der.) 2008. *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1*. İstanbul: Ege Yayınları

Kocabaş, U. 2010. "Istanbul University Yenikapı Shipwrecks Project: The Ships." *Istanbul Archaeological Museums Proceedings of the 1st Symposium on Marmaray-Metro Salvage Excavations 5th-6th May 2008*, der. U. Kocabaş, 23-33. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kocabaş, U. 2012a. "The Latest Link in the Long Tradition of Maritime Archaeology in Turkey: The Yenikapı Shipwrecks." *European Journal of Archaeology* 15:309-23.

Kocabaş, U. 2012b. "Byzantine Shipwrecks at Yenikapı." *Between Continents: Proceedings of the Twelfth Symposium on Boat and Ship Archaeology, Istanbul 2009* içinde, der. N. Günsenin, 107-13. İstanbul: Ege Yayınları.

Kocabaş, U. ve Kocabaş, I.. 2007. "İstanbul Universitesi, Yenikapı Bizans Batıkları Projesi Kapsamındaki Gemilerin Yapım Teknikleri ve Özellikleri." *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde, 196-201. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Kuniholm, P.I., Griggs, C.B. ve Newton, M.W. 2007. "Evidence for Early Timber Trade in the Mediterranean." *Byzantina Mediterranea. Festschrift für Johannes Koder zum 65. Geburtstag* içinde, der. K. Belke, E. Kislinger, A. Külzer ve M.A. Stassinopoulou, 365-85. Viyana: Böhlan.

Liphschitz, N. ve Pulak, C. 2009. "Shipwrecks of Portus Theodosiacus. Types of Wood Used in Some Byzantine Roundships and Longships found at Yenikapı, Istanbul." *Skyllis: Zeitschrift für Unterwasserarchäologie* 9(2):164-71.

Magdalino, P. 2000. "The Maritime Neighborhoods of Constantinople: Commercial and Residential Functions, Sixth to Twelfth Centuries." *Dumbarton Oaks Papers* 54:209-26.

Müller-Wiener, W. 1994. *Die Häfen von Byzantion - Konstantinupolis - Istanbul*. Tübingen: Ernst Wasmuth Verlag.

Mango, C. 1986. "The Development of Constantinople as an Urban Centre." *The 17th International Byzantine Congress, Major Papers* içinde, 117-36. New Rochelle, New York: Aristide D. Caratzas.

Özsait-Kocabaş, I. 2012. "Hull Characteristics of the Yenikapı 12 Shipwreck." *Between Continents: Proceedings of the Twelfth Symposium on Boat and Ship Archaeology, Istanbul 2009* içinde, der. N. Günsenin, 115-20. İstanbul: Ege Yayınları.

Pomey, P., Kahanov, Y. ve Rieth, E. 2012. "Transition from Shell to Skeleton in Ancient Mediterranean Ship-Construction: Analysis, Problems, and Future Research." *International Journal of Nautical Archaeology* 41:235-314.

Pulak, C. 2007a. "Yenikapı Bizans Batıkları." *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde, 202-15. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Pulak, C. 2007b. "Yenikapı Batıkları." *Atlas* 7:100-15.

Pulak, C. 2007c. "Yenikapı Batıkları: Fırtınanın Armağanı." *Arkeoatlas* 6:128-41.

Steffy, J.R.1985. "The Kyrenia Ship: An Interim Report on its Hull Construction." *American Journal of Archaeology* 89:71-101.

Türkmenoğlu, E. 2012. "Preliminary Report on the Yenikapı 17 Shipwreck." *Between Continents: Proceedings of the Twelfth Symposium on Boat and Ship Archaeology, Istanbul 2009* içinde, der. N. Günsenin, 121-25. İstanbul: Ege Yayınları.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

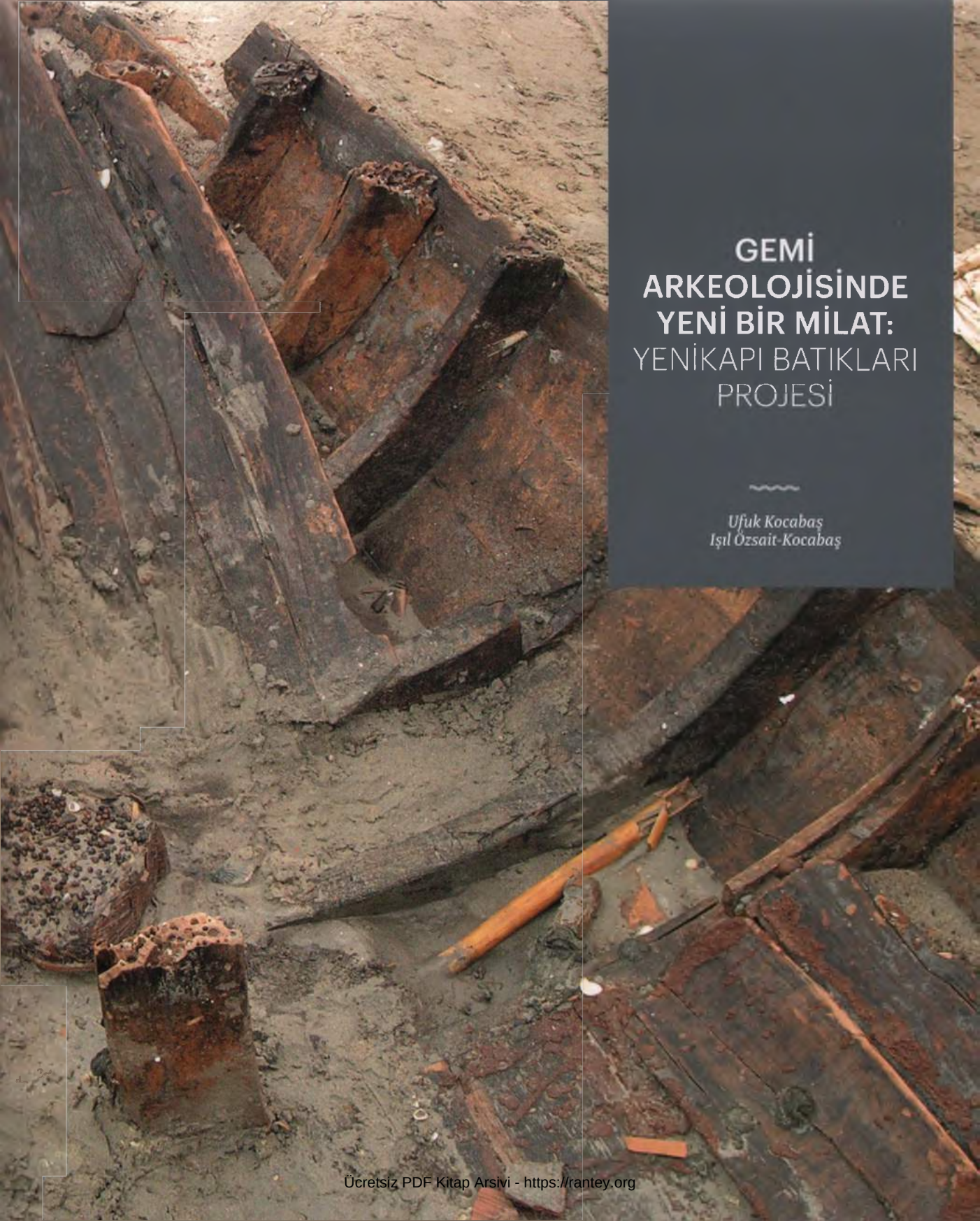

GEMİ ARKEOLOJİSİNDE YENİ BİR MİLAT: YENİKAPI BATIKLARI PROJESİ

Ufuk Kocabaş
Işıl Özsait-Kocabaş

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

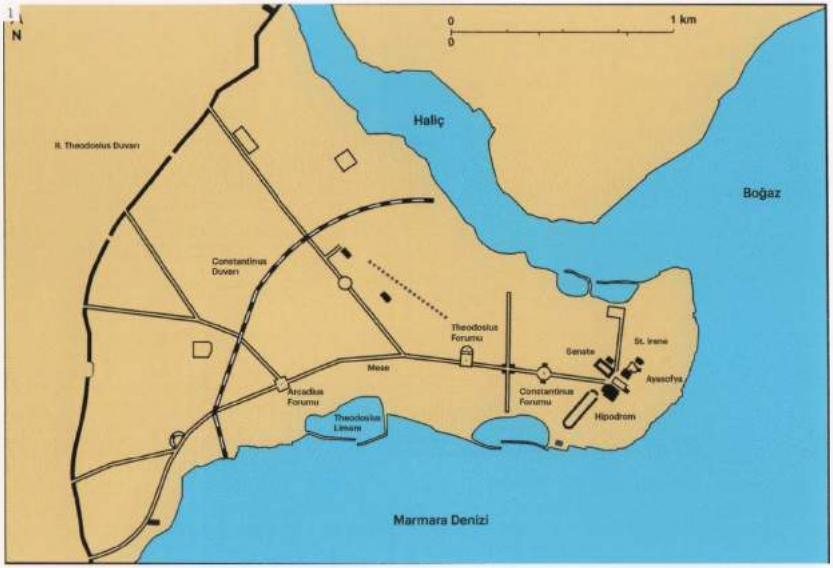

İstanbul'un Yenikapı semtinde 2004 yılından itibaren İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından sürdürülen arkeoloji kazıları, Bizans döneminin en büyük limanlarından biri olan Theodosius Limanı'nı gün ışığına çıkardı (Res. 1).[1] Asya ve Avrupa'yı tarihte ilk kez İstanbul Boğazı'nın altından geçecek bir demiryolu hattı ile birleştirilecek olan Marmaray Projesi ile şehir içi ulaşımı sağlayacak olan Metro hatlarının Yenikapı bölgesindeki en büyük aktarma istasyonu projesi, son yılların Akdeniz'deki en büyük liman arkeolojisi kazısına dönüştü.[2]

Toplam 58.000 metrekarelik alanda sürdürülen kazılar, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden, Marmara Denizi'nin göl konumunda olduğu neolitik çağa kadar değişik stratigrafik tabakaların bulunduğu, yaklaşık 12 metre kalınlığındaki dolgu içinde gerçekleştirildi (Res. 2). Derin dolgu içinde sürdürülen kazılar sırasında sayıları yüz binlerle ifade edilen organik-inorganik eserlere ve mimari kalıntılara ulaşıldı. Buluntu topluluğu arasında yer alan ve 5 ila 10. yüzyıllar arasındaki zaman dilimine tarihlenen 36 batık gemi kalıntısı ise erken ve orta Bizans dönemine tarihlenen en büyük toplu gemi buluntusu olmasının yanı sıra, oldukça iyi korunmuş halde günümüze ulaşmaları nedeniyle de önem taşımaktadır. Bizans dönemine ait *galea*'ların buluntu topluluğu içinde yer alması ise, donanmada kullanılmış kürekli kadırgalara ait ilk arkeolojik örneklerin ele geçmiş olmasından dolayı ayrıca değer taşımaktadır.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri, batıklarla ilgili bilimsel çalışmalar için İstanbul Üniversitesi (toplam 27 batık) ve Sualtı Arkeoloji Enstitütüsü[3] (INA, toplam 8 batık) ile ortak bir proje yürüttü. İstanbul Üniveristesi adına proje direktörlüğünü üstlenen Sualtı Kültür Kalıntılarını Koruma Anabilim Dalı başkanı Ufuk Kocabaş ile İÜ akademisyenleri, tam zamanlı uzmanlar ve İÜ lisans-lisansüstü eğitimi gören öğrencilerden oluşan ekip, 2005 yılından beri batık gemilerin dokümantasyonu, yerinden kaldırılması ve konservasyonu üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir. İÜ ekibi yedi yıllık bir arazi çalışmasının ardından üstlendiği batıkların tamamını belgeleyerek araziden kaldırılmıştır (Res. 3).

Theodosius Limanı

Liman, Bizans İmparatoru I. Theodosius döneminde (379-395) kentin *Propontis*'e (Marmara Denizi) bakan kıyısında, zamanında kıyıya hayli derin bir girinti yapan koyda kurulmuştu.[4] Liman'ın doğu ucunda olduğu bilinen *horrea Alexandrina* (İskenderiye hububat ambarı) ve imparatorun adını taşıyan *horrea Theodosiana* gibi ambar binalarının varlığı, burasının İskenderiye'den veya başka yerlerden gelen gemilerin taşıdığı tahılın ve diğer maddelerin boşaltıldığı oldukça büyük ticari bir liman olduğuna işaret etmektedir. Tahıl ticaretinin, Mısır'ın 641'de Arapların eline geçmesine kadar devam ettiği bilinmektedir. Ayrıca, şehrin inşa faaliyetlerinde kullanılan *Prokonnesos* (Marmara Adası) mermeri, tuğla, kiremit, kereste ve yiyecek-içecek ihtiyaçlarının karşılanması da limanın oldukça canlı bir yapıda olduğunu göstermektedir.[5]

Theodosius Limanı, 7. yüzyıl ortalarına doğru Mısır'dan tahıl sevkıyatının sona ermesiyle işlevinin en önemli bölümünü yitirmiş olmasına rağmen, liman olarak kullanılmaya devam edildiği kazılarda ortaya çıkan ve 7-10. yüzyıllar arasına tarihlenen gemi kalıntılarından anlaşılmaktadır. Yenikapı sahilinden denize dökülen Lykos Deresi'nin taşıdığı alüvyonların birikmesi ile ilk olarak limanın batı kesiminin dolmaya başladığı düşünülmektedir.[6] İç liman olarak adlandırılan bu ilk limanın dolarak kullanılmaz hale gelmesiyle birlikte faaliyetler limanın doğusuna uzanan sahile doğru kaydı ve devam eden siltlenme bu sefer limanın kuzeyden güneye doğru dolmasına neden oldu. Bu dönemlerde daha çok yakın mesafelerde kullanılan yük gemileri ile balıkçı teknelerinin barındığı bir liman olarak kullanılmıştır. Osmanlı döneminde Vlanga olarak adlandırılan bölgenin tamamen dolarak karaya katıldığı ve artık bostan olarak kullanıldığını İstanbul'u ziyaret eden seyyahların anlattıklarından da öğrenmekteyiz.[7]

Batıklarda Kazı Çalışmaları

2004 yılı sonlarında başlayan Yenikapı Kurtarma Kazıları'nda ilk batığın 2005 yılında bulunmasının ardından 2013 yılına kadar geçen süre içinde toplam 36 adet batığa ulaşılmıştır. İÜ ekibinin alandaki batık kazı ve kaldırma çalışmaları 2006-2012 yılları arasında devam etmiştir. Bu süre zarfında projesi üstlenilen toplam 27 batık, her türlü

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

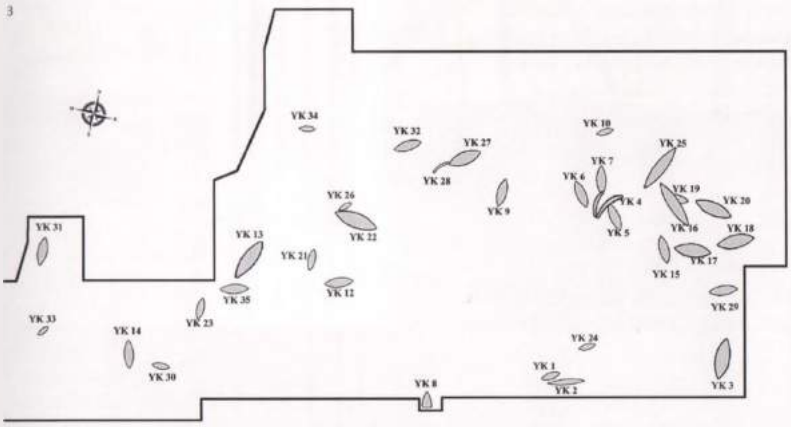

◂ **Res. 1**
Tarihi Yarımada'daki Bizans dönemi limanları (Haldon, 2006: 72)

◂ **Res. 2**
Marmaray ve Metro istasyonlarının Yenikapı semtindeki kazı alanı sınırları, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▴ **Res. 3**
Yenikapı Batıklarının şantiye sahasındaki konumlanışları, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi.

▴ **Res. 4**
batıkların özel taşıyıcı sistemlerle araziden kaldırılması, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi.

belgeleme çalışması gerçekleştirilerek, özel yöntemlerle araziden kaldırılmıştır. Batıklar üzerindeki bilimsel çalışmalar İÜ Yenikapı Batıkları Uygulama ve Araştırma Merkezinde devam etmektedir.[8]

Belgeleme

İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından kazısı yapılarak tarafımıza teslim edilen batıklar bir çadır sistemi ile koruma altına alınarak gemilerin ıslak kalmasını sağlayacak sprey sulama sistemi ile donatılmıştır. Çalışma için uygun koşulların oluşturulmasıyla birlikte batıkların detaylı temizlik ve belgeleme aşamalarına geçilmiştir. Tüm bu aşamalarda bozulma durumları yüksek olan gemi ahşaplarına fiziksel temastan kaçınılmış, bu amaçla batık üzerine köprü ve iskele sistemleri kurularak çalışmalar sürdürülmüştür. Etiketleme batıkların omurgalarından başlayan, dizilim sekansına göre gerçekleştirilmiştir. *In situ* çizimler jeodezik cihazların yardımıyla (Total Station) geliştirdiğimiz bir sistematik dahilinde 3 boyutlu olarak gerçekleştirilmiştir. Bu yönteme ek olarak gemilerin gövde kısımlarını oluşturan kaplamalar, şeffaf asetat üzerine 1:1 ölçeğinde çizilerek detaylı olarak belgelenmiştir. Batıklarla ilgili çalışmaların her aşaması dijital fotoğraf ve foto-mozaik çalışmaları ile belgelenmiştir. Arazide kaldırma işlemine geçilmeden önce tüm görsel notlar ekibimiz tarafından oluşturulan standart formlara kaydedilerek katalog haline getirilmiştir.[9]

Batık Elemanlarının Yerinden Kaldırılması

Arazide belgeleme işlemlerinin tamamlanmasının ardından, gemileri oluşturan ahşap elemanların araziden kaldırılması prosedürü uygulanmıştır. Birleştirme detayı gözükmeyen parçaların ayrılması ile gemilerin yapım tekniklerinin ve konstrüksiyon detaylarının belirlenmesi, ayrıca konservasyon sırasında parçaların tümüne sağlamlaştırma ve koruma maddelerinin emdirebilmesi amacıyla batık elemanlarının demonte edilmesine karar verilmiştir. Çalışmalarımızda genelde ilk olarak iç kaplamaları, ardından gemilerin iskeletini oluşturan ve "eğri" olarak isimlendirilen gemi elemanları demonte edilmiştir. Bunun için demontaj aşamasının başlangıcında ayrılacak parçanın fiziksel birlikteliğini sağlayan bağlantı elemanlarının hassas yöntemlerle sökülmü yapılmıştır. Kaplama tahtaları ise geminin dış tarafından, daha önce hazırlanan "L" profilli ahşap taşıyıcılar, negatif ahşap kalıplar, ahşap aşırı kırılgan durumda ise epoksi kalıp yöntemleriyle kaldırılmıştır (Res. 4). Ekibimiz tarafından geliştirilen söz konusu yöntemler batığın arazideki konumu ve korunma durumu dikkate alınarak tercihen kullanılmaktadır. Kullanılan yöntemlerin ortak amacı ahşap elemanların orijinal açılarının mümkün olduğu kadar korunmasıdır. Uzun sürecek konservasyon prosedüründe ahşap elemanların şekilsel deformasyonunun da önüne geçen taşıyıcı konstrüksiyonlar ayrıca değişik amaçlarla ahşapların nakliyesinde de çok faydalı olmuştur. Demonte edilen ve ölçülerine göre imal edilen kasalar içine

[1] Kızıltan 2010, s. 1-16.

[2] Kazıların ilk sonuçları için bkz. Karamani-Pekin 2007; Kocabaş 2010.

[3] INA adına sürdürülen çalışmaların direktörlüğünü Texas A&M Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Cemal Pulak gerçekleştirmiştir.

[4] Müller-Wiener 1998, s. 8-9.

[5] Müller-Wiener 1998, s. 18.

[6] Gökçay 2007, s. 167-179.

[7] Gyllius IV, s. 8.

[8] İÜ Yenikapı Batıkları Projesi kapsamında çalışılan batıkların genel özellikleri için bkz. Kocabaş 2012a; 2012b, 2012c; Kocabaş, Özsait-Kocabaş, Türkmenoğlu, Güler ve Kılıç, 2012; Kocabaş 2011; Kocabaş ve Özsait-Kocabaş 2009a, 2009b; ve Kocabas 2008.

[9] İÜ Yenikapı Batıkları Projesi'nin belgeleme çalışmalarında kullanılan standart formlar ekip üyesi ve İÜ öğretim üyesi Işıl Özsait-Kocabaş tarafından geliştirilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Özsait-Kocabaş 2008, 2010a.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yerleştirilen desteklenmiş gemi elemanları, Yenikapı kazı alanı yakınında, toplam 3.000 metrekarelik alanda kurulan İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Araştırma Merkezinde inşa edilmiş tanklarda koruma altına alınmıştır.[10]

Kazı Sonrası Belgeleme Çalışmaları

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Yenikapı'da tahsis ettiği 2000 m² alanda, çizim ve değerlendirme çalışmalarının sürdürüleceği 300 m² büyüklükte bir merkezin inşası gerçekleştirilmiştir. Merkez, ahşap elemanların yıkanması, temizliği ile geçici depolama için bir su havuzunun bulunduğu ıslak alan ile el çizimi, görsel değerlendirmeler, bilgisayar destekli çizim, bilgisayar ortamında bilgi depolama vb. çalışmaların yapılacağı kuru alan olarak iki ana bölüme ayrılmıştır. *in situ* pozisyonda birleştirme detayları görülemeyen ahşap gemi elemanları, demonte edildikten sonra rekonstrüksiyon projelerinin hazırlanması amacıyla detaylı olarak belgelenmektedir. Batık elemanlarının her biri ayrı ayrı genel ve makro çekimlerle fotoğraflanmaktadır. Merkezdeki belgeleme çalışmasının en önemli aşaması ise her bir parçanın 3D ölçüm cihazı (FaroArm) ile bilgisayar ortamına aktarılmasıdır. Türkiye'de ilk defa ekibimiz tarafından kullanılan Faro Arm cihazı ile ahşap elemanlar üzerinde gemi yapım tekniklerinin belirlenmesinde referans olabilecek alet izleri, kesit ve plan görünüşleri, ahşap ve metal bağlantı elemanları, ahşap damarları, tahrip olmuş kısımlar farklı renklerde kaydedilerek Rhinoceros programı yardımıyla 3D olarak belgelenmektedir. Döneminin teknolojisi, gemi ve teknelerin yapım teknikleri, kullanım süreleri ve daha birçok önemli verinin ipuçlarını taşıyan bu yüzeylerin detaylı incelenmesi ve değerlendirilebilmesi için bire bir çizimlerin yapılması vazgeçilemez bir basamaktır (Res. 5).

Konservasyon ve Restorasyon Çalışmaları

Lykos Deresi'nin getirdiği sediment dolgusu içinde bulunan Yenikapı batıkları, sualtında kazısı yapılmış pek çok batığa oranla daha iyi korunmuş durumdadır. Ancak suya doymuş durumda olan gemi ahşaplarının konservasyon ve restorasyon uygulamaları yapılmaksızın sergileme ve depolanmaları mümkün değildir. Bin yılı aşkın süredir toprak altında olan gemi ahşapları biyolojik aktiviteden dolayı bozulmaya uğramış ve hücre yapıları zarar görmüştür. Batıkların konservasyon prosedürü gün ışığına çıkarıldıkları andan itibaren başlamaktadır. Kurumadan kaynaklanan çekme, çatlama, kırılmaların engellenmesi ve dış etkilerin minimuma indirilmesi amacıyla batıkların bulunduğu alana geçici olarak koruma çadırları kurulmaktadır. Çadır içine yerleştirilen atomize sulama sistemiyle %100 bağıl nem ortamı yaratılarak belgeleme çalışmaları esnasında ahşapların kuruması engellenmektedir. Araziden kaldırılan batıklar koruma havuzlarına taşınarak tuzdan arındırma prosedürü başlatılmakta ve bakteri mantar önleyici olarak EXOCIDE 1012 kullanılmaktadır. Parçaların bozulma dereceleri ve bozulmaya sebep olan koşullar, maksimum su içeriklerinin ölçümleri, ESEM[11], XRF[12], XRD[13], ICP-MS[14] analizleri ile belirlenmektedir. Ayrıca, gemi ahşaplarının cins-tür tayinlerinin yapılması gemilerin imal edildiği coğrafyanın belirlenebilmesi, yapım teknolojisinde geminin değişik kısımlarında hangi tür ağaçların kullanıldığının tespiti ve geminin daha sonra geçirdiği tamiratların saptanması açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu analizler İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ünal Akkemik tarafından gerçekleştirilmektedir.[15] Proje kapsamında toplam 26 adet batığa ait yaklaşık 2.500 örneğin analizi tamamlanmıştır.

Bu aşamadan sonra kimyasal ve mekanik yöntemlerle ahşaplar üzerindeki demir bileşikleri uzaklaştırılmaktadır. Kimyasal temizlik 5%'lik disodium EDTA ve oksalikasit karışımının 4 saatlik tampon uygulamalarıyla gerçekleştirilmektedir. Temizlik, demir lekeleri tamamen yok olana kadar tekrarlanmaktadır.

Ahşap hücrelerine mekanik kuvvet kazandırılması ise içeriklerindeki suyun çeşitli kimyasal maddelerle yer değiştirilmesi ile mümkündür. Yenikapı batıklarına uluslararası standartlara uygun olarak PEG[16] ve Kauramin uygulaması yapılmaktadır. Sentetik reçine türevi olan bu malzemelerin konservasyon tanklarında ahşaplara emdirilmesinden sonra kurutma işlemi gerçekleştirilerek gemi ahşaplarının tekrar bir araya getirilerek sergilenmesi mümkün olacaktır.[17]

Kültür mirasımızın önemli bir halkasını oluşturacak Yenikapı batıklarının korunması ile ilgili olarak İstanbul Üniversitesi bünyesinde Sualtı Kültür Kalıntılarını Koruma Anabilim Dalı 2008 yılında kurulmuştur. Yenikapı batıklarının koruma ve onarım çalışmalarının da sürdürüleceği akademik yapılanma içinde Gemi Konservasyon ve Rekonstrüksiyon Laboratuvarı hizmete alınmıştır.[18]

▲ **Res. 5**
İÜ Yenikapı Batıkları Araştırma Merkezi: FaroArm cihazı ile 3D belgeleme, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▸ **Res. 6**
Yenikapı 22 Batığı, , İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi.

[10] Kocabaş, Özsait-Kocabaş, Türkmenoğlu, Güler ve Kılıç 2011; Kocabaş ve Türkmenoğlu 2009.
[11] Environmental Scanning Electron Microscope.
[12] X-ray flourescence.
[13] X-ray diffraction.
[14] Induktiv Kapling Plazma-Kütle Spektrometresi
[15] Akkemik 2008.
[16] Polietilenglikol.
[17] Kocabaş 2010.
[18] Kocabaş, Özsait-Kocabaş ve Kılıç 2012.
[19] Müller-Wiener 1998, s. 18; Pryor ve Jeffreys 2006, s. 372; Sakellıades 1997, s. 47-54, Pulak 2007; Casson 1994.
[20] Özsait-Kocabaş 2011a.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yenikapı Batıklarının Genel Özellikleri

Yenikapı kazılarında ele geçen 36 batık, Bizans Deniz İmparatorluğu'nun deniz ulaşımındaki çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. Bizanslı yazarlar gemileri *naus, ploion, xylon, holkas, karabion* gibi isimlerle tanımlamışlar, fakat ayrıntı vermemişlerdir. Yakın bölgelerle yapılan kıyı denizciliğinde, ağırlıklı olarak erzak sevkiyatı, *sandalia, agraria, kondurai* ismi verilen küçük yelkenliler; uzak bölgelerle yapılan ticarette *strongyla* ve *pamphyloi* adı verilen gemiler; donanmada ise *dromones, khelandia, pamphyloi* ve *ousiaka* adı verilen ince uzun gemiler kullanılmıştır.[19] Zamanın dondurulmuş bir kesitini sunan Theodosius Limanı'nda bulunan gemiler, antikçağ ve ortaçağ gemi yapım teknolojisi ve gelişimi konusunda bilgi dağarcığımıza eşsiz katkılarda bulunmuştur.

Yenikapı batıkları, eski gemi yapımcılığında geleneksel kaplama temelli örneklerden, günümüzde de kullanılan iskelet temelli inşa yöntemine kadar değişik yapım tekniklerini gözler önüne sermektedir. Zıvanalı kaplama birleştirme yöntemlerinin belirlendiği batıklardan, kaplama birleşimlerinde kavelaların kullanıldığı geçiş dönemi özellikleri taşıyan tekne ve kaplama birleşimlerinde herhangi bir elemanın kullanılmadığı iskelet temelli olabilecek inşa yöntemlerine kadar geniş yelpazede örnekler tespit edilmiştir. Aynı dönemlere tarihlenen bazı gemilerin farklı yöntemlerle inşa edilmiş olması ise yerel farklılıkların varlığına ve geçiş sürecinin lineer olarak ilerlemediğine işaret etmektedir.[20] Yenikapı batıkları ile ilgili bilimsel araştırmaların ilerlemesi kuşkusuz bu sürece ilişkin tartışmalara büyük katkı yaparak, daha önce bilinmeyen pek çok teknik detayı ortaya çıkaracaktır.

Yenikapı kazı alanındaki batıklar üzerinde yapılan ön çalışmalar sonucunda yük gemileri ve kadırgalar inşa özelliklerine göre, zıvanalı, kavelalı ve kenar birleştirmesiz olarak üç grupta toplanmaktadır. Zıvanalı batıklar ise kendi içinde pim kilitli olanlar ve pimsiz olanlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Kazısını yaparak bilimsel çalışmalarına devam ettiğimiz batıklardan bazılarının özelliklerine aşağıda yer verilmiştir.

Zıvanalı batıklar

Kaplama bağlantıları zıvana ile gerçekleştirilen batıklar, zıvanalarda kilit olarak pim kullanılıp kullanılmamasına göre kendi içinde iki grupta değerlendirilmektedir.

Yenikapı 22

Kazı alanının en büyük ölçekli yük gemisi olan Yenikapı 22 batığı, C14 analizleri sonucunda MS 430-606 yıllarına tarihlendirilmiştir. Batığın kalıntıları 40x20 m'lik bir alana yayılmış durumda ele geçmiştir (Res. 6). Batığa ait olduğu düşünülen pek çok eğri ve kaplama da kazı alanının diğer bölgelerinde belirlenmiştir. Bu dağılmış gemi elemanlarının dışında yaklaşık olarak 30 eğri sırası, uzunlamasına yerleştirilmiş 2 iç kuşak ve 18 kaplama tahtası, 14 m uzunluğunda ve 3,4 m genişliğinde korunmuş olarak bulunmuştur. Sık aralıklı eğri siteminin oluşturduğu iskelet sisteminde, kaplamalar birbirine kilitsiz zıvanalarla birleştirilmiştir. Zıvanalar, 60-160 cm arasında değişen düzensiz aralıklarla yerleştirilmiştir.

Yenikapı 34

YK 34 numaralı batık Metro kazı alanının kuzey kesiminde ortaya çıkarılmıştır. 2011 yılının Ocak ayında başlanan belgeleme ve yerinden kaldırma çalışmaları yine 2011 yılının Ağustos ayında tamamlanmıştır. Geminin korunmuş uzunluğu 7,6 m genişliği 2,9 m'dir. İlk incelemeler sonunda MS 5. yüzyıla tarihlenen batığın küçük boyutu nedeniyle, kıyı ticareti yapan bir tekne olduğu saptanmıştır. Batığın kargosu yoktur ve ahşapları iyi korunmuş durumdadır. Sancak bölümü sağlam durumdadır, ancak iskele kısmının büyük bölümü kayıptır. Geminin ilk izlenimlere göre kabuk temelli yapım tekniği ile yapıldığı düşünülmektedir. Karina

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

◂ **Res. 7**
YK 34 batığı, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi.

▸ **Res. 8**
YK 35 batığı, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi.

▸ **Res. 9**
YK 35 batığının gövdesini oluşturan kaplama tahtaları, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi.

kaplamaları ahşap pim kilitli zıvanalarla birleştirilmiştir. Enine kesitleri 'S' formlu olan YK 34 ve YK 35 batıkları, çoğunluğu düz dipli olan diğer Yenikapı batıklarından bu özellikleri ile de ayrılmaktadırlar (Res. 7).

Yenikapı 35
Yenikapı kazı alanında yükü *in situ* durumda bulunan az sayıdaki batıktan biri olan YK 35, taşıdığı seramik buluntular ışığında yapılan ön değerlendirmelere göre MS 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Kargoyu oluşturan *amphora* tiplerinin kökeni kesin olarak bilinmemekle beraber *amphora*ların Doğu Akdeniz'de Levand Bölgesi'nden gemiye yüklendiği tahmin edilmektedir. *Amphora*ların içindeki sedimentlerin elenmesiyle çok sayıda hamsi balığı kılçığı[21] bulunması geminin yükünün kurutulmuş balık olabileceğini göstermektedir (Res. 8).

Yaklaşık 5 x 15 metrelik bir alana yayılmış durumda bulunan geminin, sancak kısmı iyi korunmuş durumda olmasına rağmen iskele kısmının büyük bölümü günümüze ulaşamamıştır. Yelken direğinin oturtulduğu ıskaça deliği ve etrafındaki destek parçaları geminin yelken donanımıyla ilgili detaylı bilgi elde etmemizi sağlamıştır. Geminin en ilginç özelliklerinden biri ise sancak kısmında neredeyse tamamı bulunan iç kaplama tahtalarının bir kısmı üzerindeki Grekçe harflerdir. YK 35, Yenikapı'da bulunan tüm batıklar arasında bu özelliğe sahip tek örnektir. Bu harflerin hangi amaçla farş tahtaları üzerine kazındığı henüz bilinmemesine rağmen, geminin yapımı esnasında kullanılan referans işaretleri olduğu düşünülmektedir (Res. 9). Geminin teknik özellikleri tipik Greko-Roman geleneğinde inşa edildiğine işaret eder. Düzenli aralıklarla yerleştirilmiş eğrilerden oluşan güçlü iskelet sistemine rağmen, geminin kabuğunu oluşturan kaplamaların birleştirilmesinde pim kilitli zıvana tekniği kullanılmıştır. Kaplama ve eğrilerin birleştirilmesinde ise ahşap çiviler, demir çiviler ve Yenikapı'da ilk defa karşılaşılan ve Roma gemilerinde sıklıkla kullanılan, gövdenin dışından raptedilmiş bakır alaşımlı çiviler kullanılmıştır (Res. 10). YK 35 batığı karma özellikler gösteren yapım detayları ile Yenikapı'da gemi yapım tekniklerinde kabuk temelli yöntemden iskelet temelli yönteme geçiş dönemini temsil eden en erken örneklerden biridir.

Kavelalı batıklar

Yenikapı kazı alanında, kaplama kenar birleştirmesi kavelalar ile yapılmış olan batıklar çoğunluktadır.

Yenikapı 3
YK 3 batığı C14 analizleri sonucunda MS 668-840 yıllarına tarihlenmiştir.[22] Geminin mevcut uzunluğu 9,12 m ve genişliği 2,28

[21] Yenikapı kazılarında ortaya çıkan hayvan kemiklerinin osteo-arkeoloji çalışmaları, İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Vedat Onar tarafından sürdürülmektedir.
[22] OxA-23833 1130 ± 25 BP (cal AD 827–840 95,4% olasılıkla), OxA-23845 (cal AD 668–782); iki örnekte de ahşap türü belirlenememiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

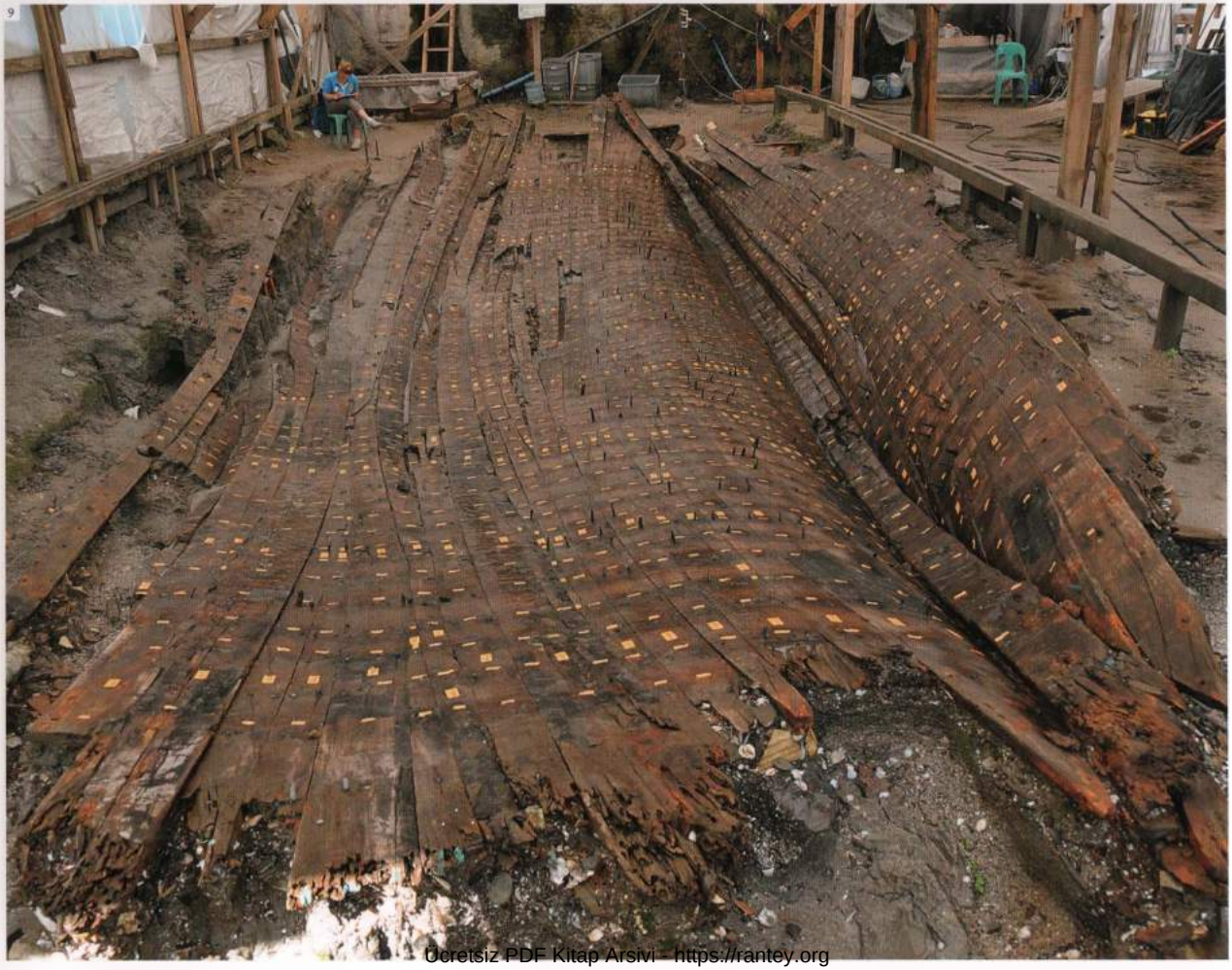

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi – https://rantey.org

m'dir. Boyutlarından ve biçiminden açık deniz gemisi olduğu anlaşılan batığın içinde çok miktarda kiremit, mermer parçası ve harç kalıntısı bulunmuştur. Omurga parçası, 11 adet dış kaplama sırası, bir adet çapa tahtası, 26 adet döşeği,13 adet postası ve 8 adet iç kaplama sırası günümüze ulaşmıştır. Özellikle ambar kısmında bulunan güçlü ve kalın iç kaplamaları dikkat çekicidir. Kaplamalar eğrilere ahşap ve demir çivilerle bağlanmıştır. Karma yöntemle inşa edildiği belirlenen geminin dış kaplama tahtaları birinci çapa tahtasına kadar kavelalı kenar birleştirmeleri kullanılarak monte edilmiştir. Buradan sonra kavelalar kullanılmamış, kaplamalar eğrilere doğrudan çakılmıştır. YK 3 batığı Ayşegül Çetiner tarafından çalışılmaktadır.

Yenikapı 6

YK 6 batığı tabaka itibariyle 10. yüzyıla tarihlenmektedir. Yenikapı'da bulunan küçük tekneler arasında olan batığın mevcut uzunluğu 6,2 m ve genişliği 1,90 m'dir. Omurgası, kıç ve baş bodoslama parçaları, 2 adet yalpa omurgası, 26 eğrisi, yelken yatağı, 16 dış kaplama sırası günümüze ulaşmıştır. Dış kaplama–eğri bağlantısı ahşap ve demir çiviler ile yapılmıştır. Dış kaplama tahtaları arasında kavelalı kenar bağlantısı olan ve karma inşa yöntemiyle yapılmış olan YK 6 Can Ciner tarafından çalışılmaktadır (Res. 11).

Yenikapı 7

Tabakasına göre MS 10. yüzyıla tarihlenen YK 7'nin mevcut uzunluğu 6,6 m ve genişliği 2,10 m'dir. Yenikapı'daki küçük tekne grubuna giren batığın çok tamir gördüğü kullanılan ahşapların çeşitliliğinden, kaplamalarındaki çeşitli yamalardan anlaşılmaktadır. Teknenin omurgası, baş bodoslama parçası, 16 adet dış kaplama tahtası, omurganın iki tarafında birer yalpa omurgası ve 11 adet eğrisi mevcuttur. Eğri-dış kaplama bağlantıları ahşap ve demir çiviler ile yapılmıştır. Dış kaplama tahtalarında kavelalı kenar bağlantıları kullanılmıştır.

Yenikapı 8

Tabakasına göre MS 10. yüzyıla tarihlenen YK 8'in mevcut uzunluğu 5 m ve genişliği 2,9 m'dir. Omurgası, 19 adet dış kaplama sırası ve 13 adet döşeği ele geçen batığın diğer kısımları palplanş duvarı altında kalmıştır. Kaplamaları ve döşekleri oldukça kalın ve sağlam durumdadır. Eğri-dış kaplama bağlantıları ahşap ve demir çiviler ile yapılmıştır. Dış kaplama tahtalarında kavelalı kenar bağlantıları kullanılmıştır.

Yenikapı 9

Tabakasına göre MS 10. yüzyıla tarihlenen YK 9'un mevcut uzunluğu 6,54 m ve genişliği 1,98 m'dir. Yenikapı'daki küçük tekne grubuna giren diğer batıklarda olduğu gibi düz dipli karinaya sahiptir. Teknenin içinde, döşeklerin arasında uçları kesilmiş çok sayıda meşe dalı bulunmuştur. Batığın omurgası, baş ve kıç bodoslama parçaları, 15 adet dış kaplama tahtası, 10 adet döşeği ve 2 adet postası ele geçmiştir. Döşek üst yüzeylerinde ahşap çivilerin arasında çok sayıda demir çivi bulunmaktadır. Dış kaplama tahtalarının tamamında kavelalı kenar birleştirmeleri kullanılmıştır.

Yenikapı 12

C14 analizleri sonucu MS 672-870[23] arasına tarihlenen YK 12, kıyı denizciliği yapan küçük bir ticaret teknesidir. Mevcut uzunluğu 7 m ve genişliği 2,3 m'dir. Teknenin omurgası, birinci baş ve kıç bodoslamaları, 17 adet dış kaplama tahtası, 25 adet eğrisi, yelken yatağı, 43 adet iç kaplama tahtası, iki çapa tahtası ve küpeşte parçası ele geçmiştir. Karma inşa tekniğinin kullanıldığı tekne Işıl Özsait-Kocabaş tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.[24]

Yenikapı 13

Yenikapı kazı alanında bulunan kadırgalardan biri olan YK 13, C14 analizleri sonucu MS 690-890 yıllarına tarihlenmektedir.[25] Mevcut uzunluğu 20,80 m ve genişliği 2,80 m'dir.

Yenikapı 15

Tabakasına göre MS 8-9. yüzyıllar arasına tarihlenen YK 15'in korunan uzunluğu 11,45 m ve genişliği 1,30 m'dir. Yelken yatağı, eğri sistemi, çapa tahtası ve diğer elemanları kaybolmuş olan batık 6 adet dış kaplama sırası, omurga ve baş bodoslamasının boyutlarına göre Yenikapı'daki büyük gemiler grubuna girmektedir. Dış kaplama tahtalarının sık aralıklarla çakılmış kavelalar ile birbirine bağlanmış olduğu belirlenmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

◂ **Res. 10**
YK 35 batığının demonte çalışmaları, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

◂ **Res. 11**
YK 6 batığı, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▴ **Res. 12**
YK 16 batığı, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▴ **Res. 13**
YK 20 batığı, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

Yenikapı 16
Yenikapı kazı alanında bulunan kadırgalardan biri olan YK 16, C14 analizleri sonucu MS 720-742 yıllarına tarihlenmektedir.[26] Korunan uzunluğu 22,50 m ve genişliği 2,40 m olan bu kürekli gemi ince uzun bir yapıdadır. Omurga, iç omurga, baş bodoslama parçası, eğri sisteminin çoğunluğu, 2 adet iç kuşağı, 2 adet çapa tahtası ve dışa kaplamaları bulunmuştur. Dış kaplamaları arasında kavelalı kenar birleştirmeleri belirlenmiştir (Res. 12).

Yenikapı 18
Tabakasına göre MS 10. yüzyıla tarihlenen YK 18'in boyu 8,25 m ve genişliği 3,20 m'dir. Omurgası, bir bodoslama parçası, 16 adet dış kaplama tahtası, çapa tahtasının bir kısmı, 19 adet döşeği, 6 adet postası ve 1 adet iç kaplama tahtası bulunmuştur. Batığın günümüze ulaşan dış kaplama tahtalarının tamamında kavelalı kenar birleştirmeleri kullanılmıştır.

Yenikapı 20
YK 20 C14 analizleri sonucu MS 687-975 yıllarına tarihlenmektedir.[27] Uzunluğu 8,76 m ve genişliği 2,25 m'dir. Karina dönüşüne kadar sağlam halde günümüze ulaşmış olan teknenin 29 adet eğrisi, omurgası, yelken yatağı, iç kuşak parçası, 21 adet dış kaplama sırası günümüze ulaşmıştır (Res. 13). Dış kaplamalar eğrilere ahşap ve demir çivilerle bağlıdır. Ayrıca dış kaplama sıraları birinci çapa tahtasına kadar kavelalı kenar birleştirmeleriyle monte edilmiştir. Karma yöntemle inşa edildiği belirlenen YK 20 Araş. Gör. Taner Güler tarafından doktora tezi olarak çalışılmaktadır.

Kaplama kenar birleştirmesi olmayan batıklar

Yenikapı kazı alanında, kaplama kenar birleştirmesi olmayan üç batık tespit edilmiştir.

Yenikapı 17
Batık, C14 analizleri sonucu MS 652-870 yıllarına tarihlendirilmiştir.[28] Korunagelmiş uzunluğu 8,20 m ve geniliği 2,25 m'dir. Batığın en karakteristik özelliği kaplama-eğri birleşimlerinde sadece demir çivi kullanılması ve kaplamaların birbirine raptedilmesinde kavela tarzı bir bağlantı elemanının kullanılmamasıdır. Omurgası bulunamayan geminin 11 adet oldukça kalın dış kaplama tahtası, 2 adet çapa tahtası, 16 adet eğrisi ve 3 adet kalın iç kuşağı mevcuttur. Yenikapı'daki büyük gemiler grubuna giren ve sadece bir yanı korunmuş olan batığın içinden 56 adet büyük taş çıkartılmıştır. Kaba ölçüleri 25x30x45 cm ve düzenli profillere sahip olmayan bu taşların toplam ağırlığı 647 kg'dır.

Yenikapı 27
Gerçekleştirilen C14 analizleri sonucu batık MS 672-869 yıllarına tarihlendirilmiştir.[29] Gemi gövdesinin yaklaşık olarak 12 m boyunda, 4,30 m genişliğinde bir kısmı korunagelmiştir. 49 eğrisi, üç iç kuşağı, 21 dış kaplama sırası ve omurgası günümüze

[23] OxA-13836 1246 ± 25 BP (cal AD 681–870 %95,4 olasılıkla), OxA-23837 1233 ± 24 BP (cal AD 690–751), OxA-23838 1258 ± 25 BP (cal AD 672–818); hiç birinde ahşap türü belirlenememiştir.
[24] Batıkla ilgili detaylı bilgi için bkz. Özsait-Kocabaş, 2011b, 2010b.
[25] OxA-23834 1230 ± 27 BP (cal AD 690-750; 762-881 %64,7 olasılıkla), OxA-23835 1211 ± 24 BP (cal AD 767-890 %87.0 olasılıkla); hiçbirinde ahşap türü belirlenememiştir.
[26] OxA-23846 1206 ± 24 BP (cal AD 721–741 %95,4 olasılıkla), OxA-23847 1208 ± 24 BP (cal AD 720–742), OxA-23848 1194 ± 25 BP (cal AD 725–739); hiçbirinde ahşap türü belirlenememiştir.
[27] OxA-23838 1239 ± 24 BP (cal AD 687-871 %95,4 olasılıkla), OxA-23840 1144 ± 24 BP (cal AD 855-975 %83,9 olasılıkla); hiçbirinde ahşap türü belirlenememiştir.
[28] OxA-23843 1242 ± 24 BP (cal AD 685-870 %95,4 olasılıkla), OxA-23844 1324 ± 25 BP (cal AD 652-719 %76,9 olasılıkla); hiçbirinde ahşap türü belirlenememiştir.
[29] OxA-23841 1247 ± 25 BP (cal AD 680-869 %95,4 olasılıkla), OxA-23842 1257 ± 24 BP (cal AD 672-815 %93,5 olasılıkla); hiçbirinde ahşap türü belirlenememiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

▲ Res. 14
YK 27 batığı, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

ulaşmıştır. Ön araştırma sonuçlarına göre, kaplama kenar birleşimlerinde herhangi bir kenar bağlantısı kullanılmadığı anlaşılmıştır. Eğri-kaplama birleştirmeleri demir çivilerle yapılmıştır. YK 27 Araş. Gör. Evren Türkmenoğlu tarafından doktora tezi olarak çalışılmaktadır (Res. 14).

Yenikapı 29
MS 8. yüzyıla tarihlenen Yenikapı 29'un korunan uzunluğu 7,90 m ve genişliği 4,5 m'dir. Kaplama birleştirmelerinde hiçbir kenar bağlantısı belirlenmemiştir. Geminin kıç kısmında kanallı bölmesi vardır.

Değerlendirme

Yenikapı batıkları kültürel mirasımızın son yıllardaki en önemli halkalarından biridir. Yapılan çalışmalar uluslararası bilim çevrelerinde ve kamuoyunda büyük ilgi görmekte, sonuçları merakla beklenmektedir. Farklı dönemlere tarihlenen batıkların aynı alanda bulunması Akdeniz'de ticaret ve gemi yapım teknolojisinin gelişimini kesintisiz olarak gözler önüne sermektedir. Laboratuvar donanım ve altyapı olanakları geliştirilerek yürütülen konservasyon ve restorasyon uygulamaları ile özellikle daha önceleri ihmal edilmiş organik eserlerin korunması konusunda büyük mesafe kat edilmiştir. Bilimsel sonuçları ve öneminin yanı sıra, çalışmaların tamamlanmasıyla sergilenmeye başlayacak gemilerin yurtdışındaki emsalleri gibi milyonlarca turist ve ziyaretçi çekerek kültür turizmine de önemli katkılar yapacağı kuşkusuzdur.

Katkı Belirtme

Yenikapı batıkları üzerinde sürdürdüğümüz çalışmalara desteklerinden ötürü İstanbul Arkeoloji Müzelerine; Müdür Zeynep Kızıltan, Müdür Yardımcısı Rahmi Asal ile Yenikapı kazı alanı sorumlularına teşekkür ederiz. Yenikapı Batıkları Projesi, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenmektedir. Proje No: 2294, 3907, 7381 ve 12765.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kaynakça

Akkemik, Ü. 2008. "Yenikapı 12 Batığı Ahşaplarının Cins / Tür Teşhisleri." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 201-211. İstanbul: Ege Yayınları.

Asal, R. 2007. "İstanbul'un Ticareti ve Thedosius Limanı." *Gün Işığında: İstanbul'un 8000 Yılı. Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde, yay. haz. A. Karamani-Pekin, 180-189. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Casson, L. 1994. *Ships and Seafaring in Ancient Times*. Londra: University of Texas Press.

Gökçay, M. 2010. "Yenikapı Ahşap Buluntularından Seçmeler." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray - Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, der. U. Kocabaş, 167-179. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Gyllius, P. 1997. *İstanbul'un Tarihi Eserleri*. Çev. E. Özbayoğlu. İstanbul: Eren Yayıncılık. [Orijinali: Gilles, P. 1729. *The Antiquities of Constantinople*. Londra: yay.y.]

Haldon, J. 2006. *Bizans Tarih Atlası*. Çev. A. Özdamar. İstanbul: Kitap Yayınevi. [Orijinali: Haldon, J. 2005. *The Palgrave Atlas of Byzantine History*. New York: Palgrave Macmillan.]

Karamani-Pekin, A. (der.) 2007. *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları*. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Kızıltan, Z. 2010. "Marmaray Projeleri Kapsamında Yapılan Yenikapi, Sirkeci ve Üsküdar Kazıları." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde 1-16, der. U. Kocabaş. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kocabaş, U. 2012a. "The Latest Link in the Long Tradition of Maritime Archaeology in Turkey: The Yenikapı Shipwrecks." *European Journal of Archaeology* 15(1):1-15.

Kocabaş, U. 2012b. "Byzantine Shipwrecks at Yenikapı." *Between Continents: Proceedings of the Twelfth Symposium on Boat and Ship Archaeology, Istanbul 2009* içinde, der. N. Günsenin, 107-13. İstanbul: Ege Yayınları.

Kocabaş, U. 2012c. "İstanbul University Yenikapı Byzantine Shipwrecks Project, DEGUWA." *Skylis*.

Kocabaş, U. 2011. "The Legacy of the Yenikapı Byzantine Ships." *Actual Archaeology Magazine Anatolia* 24-27.

Kocabas, U. (der.) 2010. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* 1-16. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kocabaş, U., I. Özsait-Kocabaş, E. Türkmenoğlu, T. Güler ve N. Kılıç. 2012. "Yenikapı Batıkları Sırlarını Gün Işığına Çıkarıyor." *Toplumsal Tarih* 217.

Kocabaş, U., Özsait-Kocabaş, I. ve Kılıç, N. 2012. "The Yenikapı Shipwrecks: Dismantling Methods and First Step to Conservation." *11th ICOM International Conference on Wet Organic Archaeological Materials (ICOM-WOAM)* 303-312.

Kocabaş, U., Özsait-Kocabaş, I., Türkmenoğlu, E., Güler, T. ve Kılıç, N. 2011. "Yenikapı Batıkları Konservasyon ve Rekonstrüksiyon Projesi." *Kâgir Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri 2010 Bildiriler Kitabı*. İstanbul.

Kocabaş, U. ve I. Özsait-Kocabaş. 2009a. "A Gate onto the Ancient World: The Harbour of Theodossius and the Yenikapı Wrecks." *İstanbul, Sultan of Lands and Seas* içinde, 27-45. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Kocabaş, U. ve I. Özsait-Kocabaş. 2009b. "Le Port De Theodose: Tresors De L'Archéologie Marine." *De Byzance a Istanbul, Un Port Pour Deux Continets* içinde, der. E. Eldem, 142-151. Paris: Éditions de la Réunion des Musées Nationaux.

Kocabaş, U. ve E. Türkmenoğlu. 2009. "Yenikapı Shipwrecks: Fieldwork, Conservation-Restoration Procedures and Construction Features." *Argueologia Nautica Mediterrania* içinde, der. X. Nieto, 235-243. Girona: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Kocabaş, U (der.) 2008. *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1*. İstanbul: Ege Yayınları.

Müller-Wiener, W. 1998. *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı*. Çev. Erol Özbek. İstanbul: Tarih Vakfı-Yurt Yayınları. [Müller-Wiener, W. 1994. Die Häfen von Byzantion, Konstantinupolis, İstanbul. Tübingen: Wasmuth.]

Özsait-Kocabaş, I. 2011a. "Yenikapı Batıklarının Akdeniz Gemi Yapım Teknolojisindeki Yeri." *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 136:137–48.

Özsait-Kocabaş, I. 2011b. "Akdeniz Gemi Yapım Geleneğinde Bir Ortaçağ Teknesi: Yenikapı 12 Batığı." *Özsait Armağanı, Mehmet ve Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler* içinde, der. H. Şahin, E. Konyar ve G. Ergin, 345-351. Antalya: AKMED.

Özsait-Kocabaş, I. 2010a. "Yenikapı Batıklarında *In situ* Belgeleme." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, der. U. Kocabaş, 35-51. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Özsait-Kocabaş, I. 2010b. *Yenikapı 12 Batığı: Yapım Tekniği ve Rekonstrüksiyon Önerisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Özsait-Kocabaş, I, 2008. "Belgeleme: Ahşabı Okumak." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 37-72. İstanbul: Ege Yayınları.

Özsait-Kocabaş, I. ve U. Kocabaş. 2008. "Yenikapı Batıklarında Teknoloji ve Konstrüksiyon Özellikleri: Bir Ön Değerlendirme." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 97–185. İstanbul: Ege Yayınları.

Pryor, J.H. ve Jeffreys, E.M. 2006. *The Age of the ΔΡΟΜΩΝ*. Leiden & Boston: Brill Academic Publishers.

Pulak, C. 2007. "Yenikapı Batıkları: Fırtınanın Armağanı." *ArkeoAtlas*, 6: 128-141.

Sakelliades, V. 1997. "Byzantine Naval Power." *Journeys on the Seas of Byzantium* içinde, der. D. Zafiropoulou, 47-54.

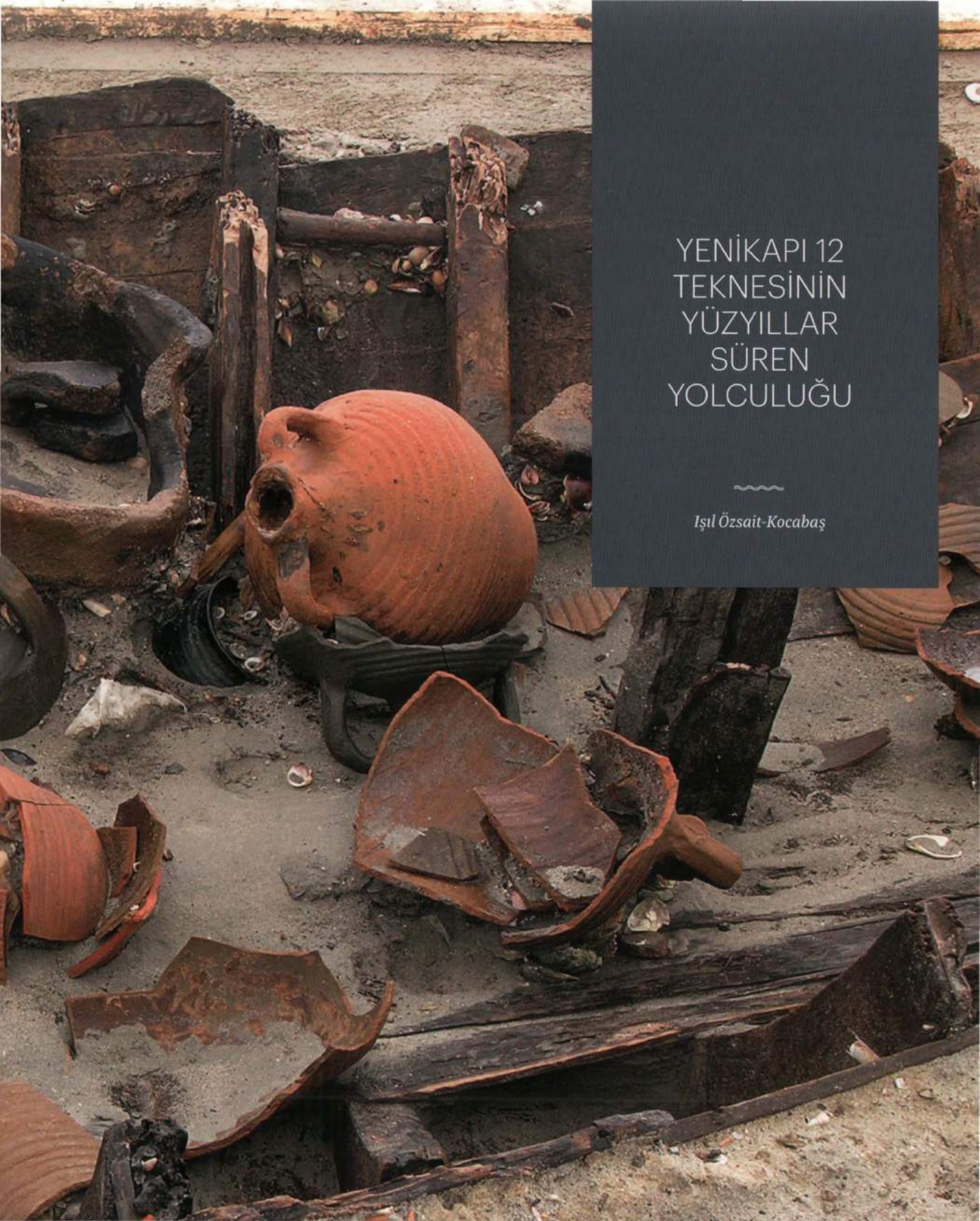

YENİKAPI 12 TEKNESİNİN YÜZYILLAR SÜREN YOLCULUĞU

Işıl Özsait-Kocabaş

Yenikapı kazı alanında yükü ile birlikte keşfedilen batıklardan biri olan Yenikapı 12, Theodosius Limanı'nın doğusunda, -1,30 m kotunda, doğu-batı doğrultusunda gün ışığına çıkarılmıştır. Batığın yükünü, sağlam ve kırık parçalar halinde bulunan *amphora*lar oluşturmaktadır (Res.1). *Amphora* yükünün yanı sıra, teknenin kıç tarafındaki özel bir bölmede, kaptanın kişisel eşyaları bulunmuştur. Yemek pişirmek için kullanılan bir maltız ve kapağı, pişirme kabı, maşrapa ve testiler, cam kadeh parçaları ve bunların altında konumlanmış iki adet *amphora*dan oluşan bu eşyalar, geminin demirleme limanı, kaptan ve yardımcısının tâbiyetleri hakkında bilgi vermesi nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır (Res. 2). Özellikle bu bölmedeki *amphora*lardan birinin Bozburun batığı yükünün bir kısmını oluşturan ve Kırım *amphora*sı olarak belirlenmiş 1. grup Bozburun *amphora*ları[1] ile birebir aynı olması YK 12'nin Karadeniz ile ilişkisine işaret etmektedir. Bununla birlikte, teknenin rotası hakkında kesin bilgiye, *amphora*lar ve taşıdıkları malzemelerin değerlendirmeleri sonuçlandığında ulaşılacaktır.

İçinde bulunan bir sikkeye göre batık, MS 9. yüzyıla tarihlenmekte; tekne ahşapları üzerinde yapılan C14 analiz sonuçları 672-870 tarih aralığını göstermektedir.[2] Bu verilere bakıldığında, YK 12'nin, Bizans İmparatorluğu'nda deniz ticaretinin kuzeye, Karadeniz'e kaydığı, ekonominin ve ticaretin yeniden canlanmaya başladığı 9. yüzyılda[3] Konstantinopolis'te Theodosius Limanı'nda bulunduğunu düşünmek mümkündür. Peki bu küçük ticaret teknesi hangi amaçla limana gelmiştir ve neden limanın hemen içinde batmıştır? Batık içinde çekirdekleri bulunan ve Marmara Bölgesi'nde mayıs, haziran aylarında yetişen kiraz ve şeftali meyveleri bazı yorumlarda bulunmamızı sağlıyor. Bu küçük tekne, kentin kuruluşunun yıldönümü olan mayıs festivaline yiyecek içecek getirmiş olabilir miydi? Aynı zamanda bu aylar Marmara Denizi'nde patlak veren ani lodos fırtınalarının mevsimiydi. Belki de, yükünü boşalttıktan sonra, teknesini yeni seferine çıkmadan önce tekrar yükleyen kaptan, zeytin, kiraz, şeftali gibi çeşitli mevsim meyveleri, içecek ve Bizans'ın temel gıdası olan ekmekten[4] oluşan yolluğunu almıştı. Teknenin, rıhtımdan ayrıldıktan hemen sonra ya da liman içinde biraz ilerlediğinde, ama mendireklerden çıkmadan güneyden gelen böyle bir fırtınanın büyük dalgalarında batmış olma olasılığı çok yüksek görülmektedir. Uzmanlar, çok güçlü bir fırtınada, deniz tabanından kalkan kumun geri çökelmesi sırasında, batan teknenin üstünün örtüldüğü görüşündeler.[5] Aynı tabakada bulunan batık kalıntılarında kiraz çekirdeklerinin bulunmuş olması, diğer bazı teknelerin de aynı fırtınada battığını destekler niteliktedir. Bu talihsiz olaydan sonra, tekne üzerinin en azından bir kısmı ani bir şekilde deniz kumuyla örtüldüğü için, *amphora*ların büyük kısmı deniz dibine dağılmaya fırsat bulamadan orijinal yerlerinde kalmıştır. Kaptanın kapaklı özel bölmesindeki eşyaları ve erzağı, teknenin karina tahtalarının büyük çoğunluğu da burada, hemen battığı yerde deniz kumu ve Lykos Deresi'nin yığdığı alüvyonlardan oluşan katman altında tekrardan gün ışığını beklemiş; batışından yaklaşık 12 yüzyıl sonra, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve İstanbul Üniversitesi işbirliği ile kazılmıştır.[6]

Metodoloji: Kazı Alanından Çizim Kâğıdına, Fotoğraflara ve Bilgisayar Dosyalarına

Batık üzerindeki belgeleme çalışmaları, kazı alanındaki gövdenin bütünlüğü bozulmadan yapılan *in situ* kayıtlar ve İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Araştırma Merkezinde ayrı ayrı her bir parçanın dokümantasyonu olmak üzere iki ana kısımda gerçekleştirilmiştir.

İstanbul Üniversitesinin YK 12 batığı üzerindeki alan çalışmaları, gövde kalıntısını açık hava koşullarından koruyacak geçici bir kapalı alanın inşası ile başlamıştır. Bu mekânın içine, %100 bağıl nem ortamı oluşturmak ve ahşapların 24 saat boyunca

◂ **Res. 1**
Batığın in situ durumu, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▲ **Res. 2**
Kaptanın eşyaları, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▲ **Res. 3**
Kazı alanında *in situ* belgeleme, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▲ **Res. 4**
Faro Arm cihazı ile çizim, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

nemli kalmasını sağlamak amacıyla atomize sulama yapan özel bir püskürtme tesisatı kurulmuştur. YK 12'nin ahşap elemanları yerinden oynatılmadan yapılan ölçümlerde, gövde hacmini, eğrilerin kavislerini, omurga ve bodoslamaların yükselme açılarını, elemanların birbirleriyle olan ilişkilerini, dolayısıyla hacimsel bütünlüğü yakalayabilmeye yönelik belgelemeler yapılmıştır. Bu kapsamda YK 12 gövdesinin kütlesi Total- Station cihazıyla üç boyutlu olarak kayıt edilmiş, foto-mozaikleri yapılmış; ölçüm, çizim, görsel değerlendirmeler ve fotoğraf çalışmaları birlikte yürütülmüştür (Res. 3). Belgeleme çalışmalarının ardından, batık elemanları sökülmüş, orijinal şekillerine uygun hazırlanan kalıplar üzerinde kaldırılarak, kendi ölçülerine göre hazırlanmış kasalar içine yerleştirilmiştir. Daha sonra, kasalar içindeki ahşap parçalar Araştırma Merkezindeki tuzdan arındırma havuzlarına taşınarak pasif koruma altına alınmıştır.

Bu aşamadan sonra sökülen gövde ahşaplarının tek tek değerlendirilmesine geçilmiştir. Teknenin tüm ahşap elemanları ayrı ayrı FaroArm cihazı ile gerçek boyutlarında çizilerek 3D olarak bilgisayar ortamında kayıt edilmiştir (Res. 4). Ahşaplar üzerinde yapılan detaylı analizler sonucunda, teknenin inşasında kullanılan standart birimler, yapım ustasının işaretleri, kullandığı aletler, ahşap elemanın bir ağacın neresinden elde edildiği gibi pek çok bilgiye ulaşılmıştır. Üç yıl süren değerlendirmeler sonucunda YK 12'nin boyutları, tasarım ilkeleri, konstrüksiyonu, inşa düzeni belirlenmiş; kaybolmuş kısımlarının yerleri ve biçimleri hakkında hipotezler geliştirilmiştir. Bu verilere göre teknenin restitüsyon çizimleri yapılmış; daha sonra bu çizimler etlendirilerek teknenin deniz üzerinde ve liman içindeki durumunu gösteren illüstrasyon ve animasyonları hazırlanmıştır.

Tekne konservasyonunda polietilenglikol (PEG) 2000 ön emdirmesi ve dondurarak kurutma yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Ahşap elemanlar üzerindeki PEG uygulamaları halen devam etmektedir.[7]

Ağaçtan Tekneye

YK 12 ahşapları üzerinde yapılan analizler, tekne inşasında ağırlıklı olarak beş farklı ağaç cinsinin kullanıldığını göstermektedir.[8] Farklı özellikteki bu ağaçların, tekne elemanlarının, kullanım yerlerine uygun dayanımı sağlayacak şekilde seçildiği gözlemlenmiştir. Dış kaplamaların tamamı kestane ağacındandır. Dişbudak, postalar ve yelken yatağında; kırmızı meşe, ahşap çivilerde kullanılmıştır. Döşekler, meşe ve ceviz; omurga ve kavelalar gürgen; çapa tahtası ve iç kaplamalar meşe

[1] Hocker 1998, s. 5.

[2] OxA-13-13836 1246±25 BP (cal MS 681-870, %95,4 olasılıkla), OxA-23837 1233±24 BP (cal MS 690-751), OxA-23838 1258±25BP (cal MS 672-818). Kocabaş 2012, s. 10.

[3] Asal 2007, s. 184.

[4] Dalby 2004, s. 70.

[5] Perinçek 2010, s. 211.

[6] Kızıltan 2010.

[7] Araştırma görevlisi Namık Kılıç, Yenikapı 12'nin konservasyon çalışmasını yükseklisans tezi kapsamında çalışmıştır.

[8] Akkemik 2008, s. 210.

5

6

ağaçlarından işlenmiştir. Meşe ağacı daha geniş bir coğrafyada yetişse de, Anadolu kestanesi, dişbudak ve kırmızı meşe, özellikle Karadeniz Bölgesi'ne ait ağaçlardır. Gürgen ve ceviz ağaçlarının da Karadeniz, Marmara ve Ege civarında yetişmekte olması teknenin inşasında kullanılan odunların Anadolu'nun kuzey bölgelerinden getirildiğine işaret etmektedir.

Peki bu malzeme nasıl şekillendirilmişti? Bunu ahşap elemanların biçimleri ve lif yapılarına bakarak anlıyoruz. Yapılan değerlendirmelerde, YK 12'nin iskeletinin bir parçası olan döşekleri oluştururken ustanın, her iki döşek için bir ağaç gövdesi ve bir dalını kullandığı belirlenmiştir. Kesilen tomruğun boyutları teknede kullanılacağı yerin özelliğine göre değişmektedir. Örneğin, teknenin ortasındaki bir meşe döşeğini şekillendirmek için, en az 2 m uzunluğunda ve yaklaşık 20 cm çapında gövdesi olan; bir ucunda gövdeden yaklaşık 120° açıyla uzanan en az 18 cm çapında bir dalı bulunan bir ağaç kullanılmıştır. Bu döşek bitirildiğinde, omurga hizasının her iki yanında üçgen sintine delikleri, kısa ve uzun kollarının bitimlerinde postaların yerleşeceği L biçimli uçları olacaktır.

Elemanların yüzeylerinde bulunan alet izleri ise bize ustanın testere, balta, keser ve matkabı nasıl kullandığını anlatmıştır (Res. 5 ve 6). Örneğin, eğrilerin bir yan yüzünde sadece testere izi, diğer yan yüzünde testere izlerini silen balta ve keser izleri belirlenmiştir. Bu izlerden, döşekler testere ile kesilip şekillendirildikten sonra, bir yüzlerinin balta ya da keserle düzeltildiği, pahların yapıldığı ve diğer yan yüzün olduğu gibi bırakıldığı yorumu yapılabilir. Aynı şekilde, omurga-bodoslama geçmelerinin testere ile kesildikten sonra keser ve ıskarpela ile düzeltildiğini gösteren alet izlerine rastlanmıştır. Ahşap çiviler için açılan deliklerde matkap izleri çok belirgindir. Bu deliklerin, Yenikapı kazı alanında, farklı büyüklüklerde bulunan, ipin döndürülmesiyle hareket ettirilen ve özellikle gemi yapımında kullanılan kemani matkapların benzerleriyle açıldığı düşünülmektedir.[9]

Konstrüksiyon Detayları

Teknenin konstrüksiyonuna bakıldığında, inşasında iki farklı yapım tekniğinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Omurga ve bodoslamalar birbirlerine kilitli kanca parileler ile bağlıdır (Res.7). Burma tahtaları bunların iki yanındaki aşoz hattına yerleştirilerek çakılmıştır. Uzun, yerine göre biçimlendirilmiş dış kaplamalar boyuna dizilimde S parilelerle birleştirilmiş; tüm gövde boyunca düzenli aralıklarla yan yüzeylerine yerleştirilmiş olan kenar kavelaları ile birbirlerine bağlanarak birinci çapa tahtası hizasına kadar monte edilmiştir. Bunlar, teknenin karinasının kabuk temelli yapıldığının birincil kanıtlarıdır. Döşekler kaplamalara, ahşap ve demir çivilerle bağlıdır. Pek çok ahşap eğri çivisi kaplama-kaplama birleştirmesini sağlayan kenar kavelalarına denk gelmiş ve onları delerek geçmiştir (Res. 8). Bu veri, döşeklerin, dış kaplamalar monte edildikten sonra çakıldığını gösteren en güzel bulgulardan biridir.

YK 12 teknesinin gövdesi, geleneksel inşa yöntemi olan kabuk temelli yapımın ardında yatan düşünceyi barındırmasına rağmen, eğrilerinin dizilişi, günümüzde hâlâ kullanılan iskelet temelli yapımın özelliklerini yansıtmaktadır. Bu düzende döşeklerin uzun kolları bir sancak bir iskele yanında dönüşümlü devam etmektedir. 'L' biçimli geçmelerle birleştirilmiş olan döşek ve postalar, teknenin enine dayanımını desteklemenin yanı sıra gövdenin üst biçimini de belirlemektedir (Res. 9). Bir altındaki ve bir üstündeki dış kaplamalara bağlanmamış birinci çapa tahtası ise, tıpkı karma yöntemle yapılmış olan farklı yüzyıllardaki Akdeniz batıklarında olduğu gibi, inşa tekniğinin değiştiğini gösteren en önemli kanıtı sağlar.[10] İç omurga görevi gören yelken yatağı, iç kuşaklar, çapa tahtaları ve eğrilere çakılmış iç kaplama tahtaları iki farklı tekniğin birlikteliğini dengeleme ve uzunlamasına dayanımı artırma görevlerini üstlenmişlerdir.

Özetle, eski ve yeni teknolojinin birlikte kullanıldığı bu küçük yük teknesi, gemi inşa tarihinde kabuk temelli yapımdan iskelet temelli yapıma geçişte bir ara aşamayı temsil etmekte; kabuğa dayalı inşa felsefesinin MS 9. yüzyılda hâlâ unutulmadığını kanıtlamaktadır. Aynı zamanda, karma yöntem olarak bilinen geçiş dönemi tekniğini kullanan ustasının inşa anlayışını ve iki yöntemi bir arada kullanabilmek için bulduğu çözümleri sergilemektedir.[11]

İnşa Sırası

Gövde elemanlarının ayrıntılı incelenmesi sonucunda, ustanın omurga, baş ve kıç bodoslamaları birleştirdikten sonra, ilk beş dış kaplama sırasını eğrilerden önce monte ettiği anlaşılmıştır. Daha sonra döşeklerin birkaç tanesi kabuğun şeklini desteklemek ve montajı kolaylaştırmak için yerleştirilmiş

◂ **Res. 5**
Bir dış kaplama tahtası yüzeyindeki testere izleri, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

◂ **Res. 6**
Bir döşeğin sintine deliğindeki keser izleri, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▸ **Res. 7**
Omurga ve kıç bodoslama birleştirmesi, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▸ **Res. 8**
Ahşap çivinin çakılmasıyla delinmiş kenar kavelası, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Arşivi

▸ **Res. 9**
Döşek ve posta geçmelerinde dönüşümlü dizilim, İÜ Yenikapı Batıkları Projesi

[9] Gökçay 2010, 138.
[10] Harpster 2002; Hocker 1998; Kampbell 2007; Medas 2003; Özsait-Kocabaş ve Kocabaş 2008; Pulak 2007; Throckmorton ve Trockmorton 1973; Bass ve van Doorninck 1982; van Doorninck 2005.
[11] Özsait-Kocabaş 2012.

10

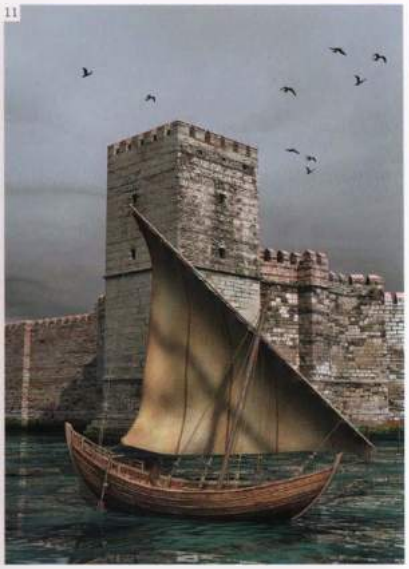

▲ **Res. 10**
Teknenin inşa sırası (Çizim: Işıl Özsait-Kocabaş, illüstrasyon: Tayfun Öner)

◀ **Res. 11**
Teknenin illüstrasyonu (İllüstrasyon: Tayfun Öner)

olabilir. Bununla birlikte, döşeklerin çoğunluğu sekizinci sıradan sonra eklenmiştir. Bu aşamada usta oluşturduğu kabuk yapıyı birinci çapa tahtası ile bitirerek eski yöntemle inşaya son vermiş ve geri kalan döşek ve postaları monte etmiştir. 9. dış kaplama sırası ve diğer dış kaplamalar, bu eğrilerin üzerine sarılarak çivilenmiştir. Yelken yatağı eğriler üzerine yerleştirildikten sonra iç kaplamalar da döşeklere çakılmıştır. Kurulumun devam eden aşamalarında gövdenin üst elemanları, dümenler ve yelken donanımı monte edilmiştir (Res. 10).[12]

Batıktan Rekonstrüksiyona

Batık gövdesinin 7 m uzunluk ve 2,3 m genişlikte olan kısmı günümüze ulaşmıştır. Tekne hafif bir eğimle karinası üzerine otararak battığı ve üzeri aniden kumla örtüldüğü için, *amphora* yükünün bir kısmı, dolayısıyla bu yükün altındaki ahşap elemanlarının büyük çoğunluğu bütün olarak ve orijinal yerlerinde korunmuştur. Omurgası, birinci baş ve kıç bodoslamaları, iskele tarafında 8 adet, sancak tarafında 9 adet dış kaplama sırası, sancak tarafında 2 adet çapa tahtası, küpeşte parçası, 25 adet döşeği, 15 adet postası, yelken yatağının tamamı ve 43 adet iç kaplama sırası mevcuttur.

Elbette, bu kalıntıları inceleyerek, gemi inşa ustasının tekneyi aklında nasıl canlandırdığı, tasarladığı ve inşanın gelişim sürecini tamamen bilmek imkânsızdır. Bununla birlikte, ustanın ahşap elemanları şekillendirirken ve yerleştirirken bu elemanların üzerine koyduğu işaretler, ahşap elemanların bağlantı detayları, eksik parçaların boş çivi delikleri ve bası izleri gibi pek çok veri, sistemi anlamamıza yardımcı olmuştur. Kesin kurallar ve tekrarlar serisiyle oluşturulmuş olan bu tekne iyi bir işçilikle, onun için özel getirtilmiş kaliteli malzemeyle ve işinin ehli bir usta tarafından inşa edilmiştir. Ustanın neredeyse takıntı derecesindeki hassasiyeti ve yeteneği sayesinde elde ettiğimiz ipuçları ile Yenikapı kazı alanında bu tekneye, boyut, biçim ve konstrüksiyonu açısından çok benzeyen birkaç batığın varlığı, rekonstrüksiyon çalışmalarının doğruluğunu desteklemiştir. Buna göre, varsayımsal biçim, YK 12 gövdesinin %60'ı günümüze ulaşmış olan orijinal parçaları üzerine eklenerek oluşturulmuştur. Hiç şüphesiz ki, bu rekonstrüksiyon çalışması yeni bulgular ve keşfedilecek başka batıkların değerlendirilmesiyle gelişecek ve kesin doğruluğa daha da yaklaşacaktır.

Rekonstrüksiyon çalışmalarının sonuçlarına göre, YK 12 yaklaşık 9,60 m uzunluğunda, 2,60 m genişliğinde, kıyı denizciliği yapan küçük bir ticaret teknesidir. Tek direkli latin yelken donanımı ile hareket ettirilmekte ve döneminin karakteristiği olan iki çeyrek dümenle kontrol edilmektedir. Kıç tarafına yakın bir yerde özel bir bölmeye, baş, kıç ve yan güvertelere sahiptir. Üstü açık olan ambar kısmı olasılıkla, dalgalarla gelen serpintinin tekne içine girmesini önlemek için, branda tarzı bir örtü ile kapatılmaktadır. Baş tarafı ve ambarın bulunduğu orta kısmı, kıçına göre daha geniş yapılmış olan düz dipli ve kavisli karinası, yük kapasitesini artırmaya yönelik tasarlanmıştır. Yaklaşık 80 cm yüksekliğinde ve 3,20 m uzunluğundaki ambarında ortalama 180 *amphora* taşımaktadır.[13] Ayrıca, düz dipli gövde yapısı, sığ limanlara ve koylara kolayca girebilme; baş kısmının, daha geniş inşa edilmesi, teknenin güçlü dalgalarda kullanılma kabiliyetini artırmaktadır (Res. 11).

Son Söz...

Theodosius Limanı'nda, 9. yüzyılda batmış olan bu küçük ticaret teknesi, 21. yüzyılda, Yenikapı 12 adıyla yeniden hayat bulmuştur. Artık engin denizlerde seyir etmek, *amphora*larında şarap taşımak için çok yaşlıdır. Bununla birlikte, müzede yeniden kurulduğu yerde, gururla dönemini temsil edecek ve ziyaretçilerine, bu sefer ambarında değil, ahşapları üzerinde taşıdığı teknolojiyi ve yaşanmışlığı sunacaktır.

Katkı Belirtme

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenmiştir. Proje No: 1845.

[12] Özsait-Kocabaş 2010.

[13] Özsait-Kocabaş 2010.

Kaynakça

Akkemik, Ü. 2008. "Yenikapı 12 Batığı Ahşaplarının Cins / Tür Teşhisleri." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 204-211. İstanbul: Ege Yayınları.

Asal, R. 2007. "İstanbul'un Ticareti ve Thedosius Limanı." *Gün Işığında: İstanbul'un 8000 Yılı: Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* içinde 180-189. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Bass, G.F. ve F.H. van Doorninck, Jr. 1982. *Yassı Ada.* Cilt I, *A Seventh-Century Byzantine Shipwreck.* College Station: Texas A&M University Press.

Dalby, A. 2004. *Bizans'ın Damak Tadı: Kokular, Şaraplar, Yemekler.* İstanbul: Kitap Yayınevi.

Gökçay, M. 2010. "Yenikapı Ahşap Buluntularından Seçmeler." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray - Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu* içinde 135-152. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Harpster, M. 2002. "A Preliminary Report on the 9th-century Wreck CE Hull Found Near Bozburun, Turkey." *Tropis VII, Proceedings of the Seventh International Symposium on Ship Construction in Antiquity* içinde, der. H. Tzalas, 409-418. Atina: Hellenic Institution for the Preservation of Nautical Tradition.

Hocker, F.M. 1998. "Bozburun Byzantine Shipwreck Excavation: The Final Campaign 1998." *The Ina Quarterly.* 25(4):3-13.

Kampbell, S.M. 2007. *The Pantano Longarini Shipwreck: A Reanalysis.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Texas A&M University.

Kızıltan, Z. 2010. "Marmaray-Metro Projeleri Kapsamında Yapılan, Yenikapı, Sirkeci ve Üsküdar Kazıları." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, der. U. Kocabaş, 1-16. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kocabaş, U. (der.) 2008. *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1.* İstanbul: Ege Yayınları.

Kocabaş, U. 2012. "The Latest Link in the Long Tradition of Maritime Archaeology in Turkey: The Yenikapı Shipwrecks." *European Journal of Archaeology* 15(1):1-15.

Medas, S. 2003. "The late-Roman-Parco di Teodorico- Wreck, Ravenna, Italy: Preliminary Remarks on the Hull and the Shipbuilding." *Boats, Ships and Shipyards. Proceeding of the Ninth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Venice 2000* içinde, der. C. Beltrame, 42-48. Oxford: Oxford University Press.

Özsait-Kocabaş, I. ve U. Kocabaş. 2008. "Yenikapı Batıklarında Teknoloji ve Konstrüksiyon Özellikleri: Bir Ön Değerlendirme." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 97-185. İstanbul: Ege Yayınları.

Özsait-Kocabaş, I. 2010. *Yenikapı 12 Batığı: Yapım Tekniği ve Rekonstrüksiyon Önerisi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Özsait-Kocabaş, I. 2012. "Hull Characteristics of the Yenikapı 12 Shipwreck." *Between Continents. Proceeding of the Twelfth Symposium on Boat and Ship Archaeology, Istanbul 2009* içinde, der. N. Günsenin, 115-120. İstanbul: Ege Yayınları.

Perinçek, D. 2010. "Yenikapı Kazı Alanının Son 8000 Yıllık Jeoarkeolojisi ve Doğal Afetlerin Jeolojik Kesitteki İzleri." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, der. U. Kocabaş, 191-217. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Pulak, C. 2007. "Yenikapı Batıkları, Fırtınanın Armağanı." *Arkeoatlas*, 6:128-141.

Steffy, J.R. 1994. *Wooden Ship Building and the Interpretation of Shipwrecks.* College Station: Texas A&M University Press.

Throckmorton, P. ve J. Throckmorton. 1973. The Roman Wreck at Pantano Longarini. *International Journal of Natutical Archaeology,* 2(2):243-266.

van Doorninck, F.H. 2005, "The Ship of Georgios, Priest and Sea Captain: Yassıada, Turkey." *Beneath The Seven Seas* içinde, der. G. Bass, 92-97. Londra: Thames & Hudson.

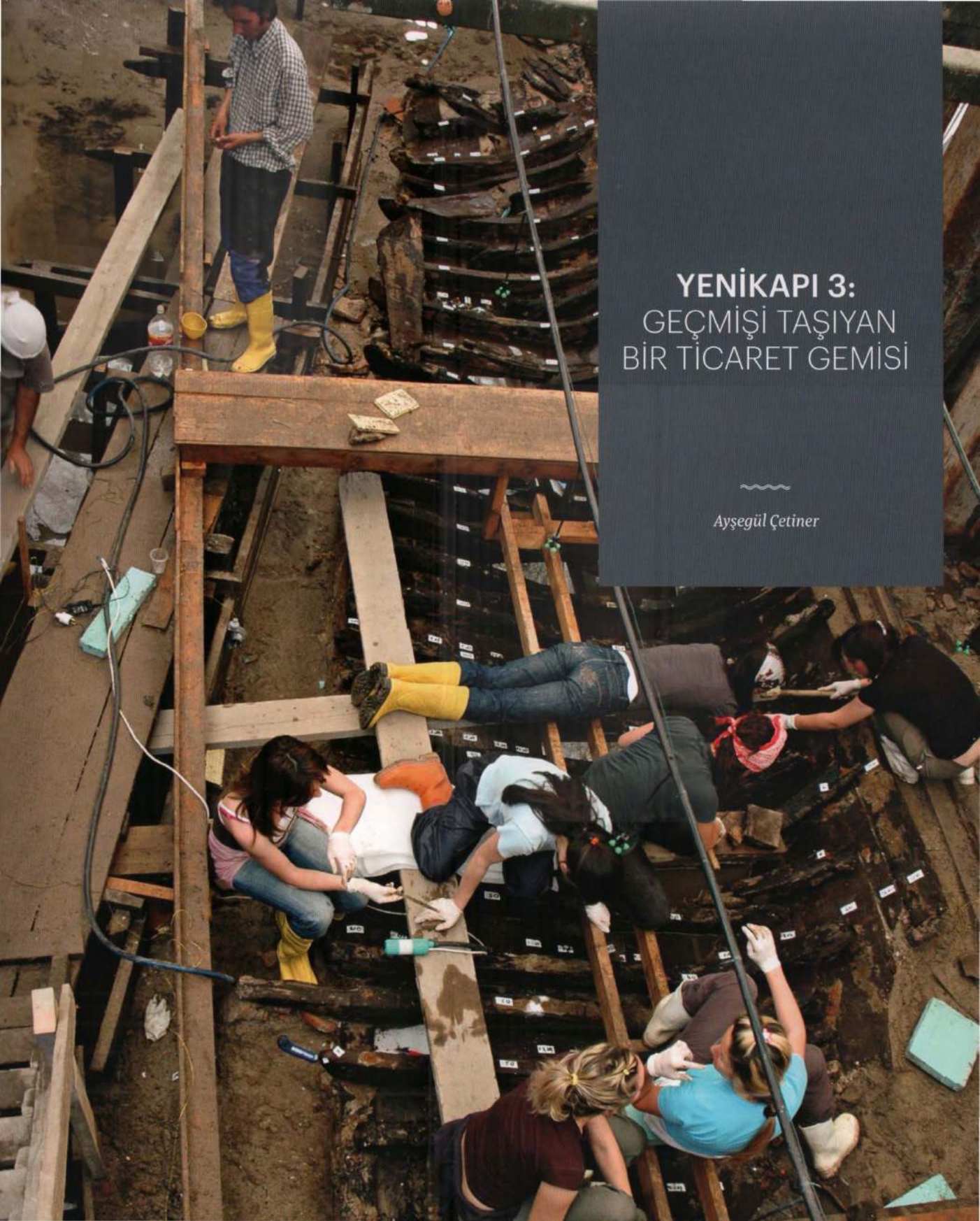

YENİKAPI 3: GEÇMİŞİ TAŞIYAN BİR TİCARET GEMİSİ

Ayşegül Çetiner

Gemi Batığı Üzerinde Yapılan Çalışmalar

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü başkanlığında yürütülen Yenikapı Marmaray Kazıları kapsamında gün yüzüne çıkartılan Yenikapı 3 (Marmaray 3) gemi batığının, yerinde belgeleme ve kaldırma çalışmaları 26.05.-05.07.2006 tarihleri arasında tamamlanmış ve kalıntılar, bünyesine nüfuz etmiş çözünebilir tuzlarından arındırılmak, aynı zamanda suya doymuş vaziyetteki ahşapların su kaybını önlemek amacıyla kazı alanındaki arındırma havuzlarına yerleştirilmiştir.

Arazide yapılan çalışmalara kısaca bakacak olursak; kazısı tamamen kara ortamında yapılan gemi batığının, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü uzmanları tarafından tespit edilmesiyle birlikte yapılan ilk iş, batığın üzerinin koruyucu bir çadır ile kapatılması ve çadır içerisinde %100 bağıl nemin sağlanabileceği atomize sulama sisteminin kurulmasıdır.[1] Gemi kalıntısının bozulmasına neden olacak ışık ve atmosfer koşulları gibi etmenlerin kontrol edilebildiği izole bir alan yaratıldıktan sonra İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğünün görevlendirdiği uzman arkeologlar tarafından, günümüzde tamamen kurumuş olan Bayrampaşa (eski ismiyle Lykos) Deresi'nin yığdığı mil içinde gömülü vaziyete bulunduğu için kısmen korunan gemi batığı üzerindeki sedimentasyon tabakası kaldırılmış, gerekli çalışmalar tamamlandıktan sonra İstanbul Üniversitesi, Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü ekibi olarak bize teslim edilmiştir.[2]

Üstlendiğimiz ilk iş, belgeleme öncesinde gemi kalıntısı üzerindeki ayrıntıların açığa çıkarılması amacıyla yapılan detaylı temizlik çalışmalarıdır. Temizlik sırasında su, yumuşak uçlu fırçalar, spatula, sünger ve çeşitli dişçi aletlerinden yararlanılmış, tamamen mekanik yöntemlerin kullanıldığı çalışmada hiçbir detayın kaybolmamasına özen gösterilmiştir. Tüm ayrıntıların ortaya çıkarılmasının ardından her bir gemi elemanı, kodlanmış ve isimlendirilmiş, bu isimler su ve atmosfer koşullarından etkilenmeyen sabit kalem, polyester kâğıt ve paslanmaz çelik tellerden yararlanarak oluşturulan etiketlerle kalıntılar üzerine tespit edilmiştir. Daha sonra kalıntının genel ve detay fotoğrafları çekilmiş, fotoğraf ve video çekimlerine çalışmaların her aşamasında devam edilmiştir.

Batığın *in situ* ölçekli çizimleri için geleneksel bir ölçüm yöntemi olan üç nokta sisteminden yararlanılmıştır. Bunun için öncelikle batık çevresinden üç adet röper noktası belirlenmiş, gemi üzerinde ölçüm yapılacak noktalar, ahşaba zarar vermeyecek uzunlukta kesilmiş paslanmaz çelik iğneler vasıtasıyla belirlenmiş, şerit metre, şakul ve su terazisi kullanılarak bu noktaların ölçümleri yapılmıştır (Res.1). Alınan bu ölçümler ölçeklendirildikten sonra, arazi şartlarındaki nem gibi olumsuz koşullardan etkilenmeyen mat polyester kâğıt üzerine pergel vasıtası ile işlenmiştir. Bu şekilde oldukça doğru bir plan elde edilmiş olup, bire bir yapılan ölçümlerle de milimetrik detaylar plana eklenmiştir. Oldukça dikkat ve sabır gerektiren bu çalışma, Yrd. Doç. Dr. Işıl Kocabaş tarafından, batığın üzeri açıldığındaki ilk hali, iç kaplamalarının kaldırılmasından sonra eğrili kabuk görünümü ve eğrilerinin kaldırılmasıyla ortaya çıkan kabuk olmak üzere üç ayrı plan halinde yürütülmüş, kesit gibi diğer detaylar da eksiksiz bir biçimde ayrıca çıkartılmıştır[3] (Res. 2).

YK 3 gemi batığında, batıkların belgelenmesinde diğer bir basamak olarak gördüğümüz foto-mozaik çalışması da yapılan diğer işler arasındadır. Bu çalışmadaki amaç, çekilen çok sayıdaki fotoğraf karesinin bilgisayar ortamında birleştirilmesiyle oldukça yüksek çözünürlüklü tek bir karenin elde edilmesidir. Buluntunun önemi dikkate alındığında, en ince detaylara bile genel tek bir kareden ulaşabilmek oldukça önemlidir. Bu çalışmada geminin iki yanında uzanan ahşap bir kızak ve özel olarak tasarlanmış, fotoğrafların aynı yükseklik ve dik açı ile çekilebilmesini sağlayan demir profilden üretilmiş bir ayağa yerleştirilen fotoğraf makinesiyle yapılan dar açılı çekimlerden yararlanılmıştır. Bu yöntemle çekilen yaklaşık 480 fotoğraf karesinden, batığın üç ayrı foto-mozaik birleştirmesi elde edilmiştir (Res. 3-4).

Foto-mozaik çekimlerine ek olarak yapılan diğer bir çalışma da batığın 3D görünümünü elde etmek amacı ile yapılan *photo-modeler* çalışmalarıdır. Bu çalışma sırasında, 2D fotoğraf karelerinden, 3D görüntü elde etme esasına dayalı bir yazılımdan yararlanılır. Bunun için kalıntının köşe ve kenar hatlarına takılan değişik renkteki topluiğneler, x, y ve z koordinatlı ölçek, köşelere dik açı ile yerleştirilmiş jalonlar ve ölçüm hatları ile alınan referanslar doğrultusunda, tripoda takılı ve kalibre edilmiş bir fotoğraf makinesi ile çekimler yapılmıştır. Seçilen uygun kareler, *PhotoModeler* ve *Rhinoceros* programları kullanılarak 3D algılanabilecek hale getirilmiş, elde edilen illüstrasyonlar jpeg formatına getirilerek batığın çeşitli açılardan izlenebilen yüksek çözünürlüklü görüntüleri elde edilmiştir.

İn situ konumdaki gemi batığı üzerinde yapılan önemli çalışmalardan biri de yerinde değerlendirme raporlarının tutulmasıdır. Parçalar yerlerinden sökülmeden önce, mümkün olduğunca detaylı ve açıklayıcı bir raporlama sistemine gidilmiştir. Üretiminden, diğer elemanlarla bağlantısına kadar algılanabilen

◂ **Res. 1**
Geminin kesit planlarının çıkarılması aşamasında ölçü alınması (İÜ Yenikapı Batıkları Projesi arşivi)

◂ **Res. 2**
Geminin foto-mozaik çalışması (İÜ Yenikapı Batıkları Projesi arşivi)

▸ **Res. 3**
YK 3 batığının eğrili ve iç kaplamalı plan çizimi. Çizim: I. Özsait-Kocabaş

▸ **Res. 4**
YK 3 batığına ait kaplamalı ve eğrili foto-mozaik birleştirme: Çağlar Çakır (İÜ Yenikapı Batıkları Projesi arşivi)

3

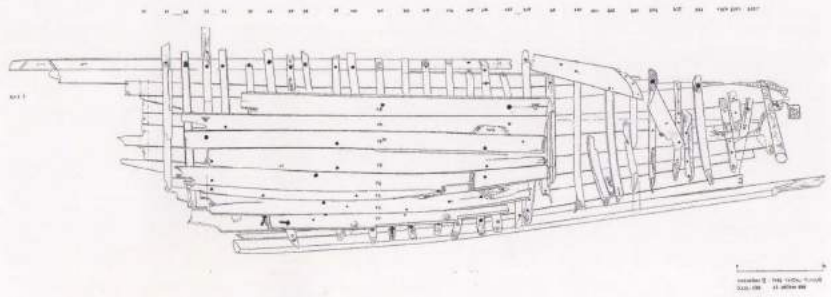

4

[1] Özsait-Kocabaş 2008, s. 41.

[2] Batıklar üzerindeki çalışmalar İstanbul Üniversitesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma Bölümü Başkanı Prof.Dr. Sait Başaran başkanlığında başlamıştır. Hocamızın emekli olmasının ardından proje, Sualtı Kültür Kalıntılarını Koruma Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Ufuk Kocabaş başkanlığında sürdürülmektedir. Başaran 2010, s. 17.

[3] Özsait-Kocabaş 2010.

tüm detaylar, bozulma durumu, nitelik gibi özellikler her bir gemi elemanı grubu için özel olarak hazırlanmış raporlara aktarılmıştır.[4]

İn situ belgelemenin ardından, gemi elemanların duruş ve eğimlerini bozmadan, parçaları yerinden ayırma ve kaldırma işlemine geçilmiştir. Doç. Dr. Ufuk Kocabaş tarafından geliştirilen sökme ve kaldırma sisteminin kullanıldığı uygulamalara en üst sırada bulunan iç kaplama tahtaları ile başlanmıştır. Oldukça sağlam durumdaki iç kaplamalar, eğri aralarına yerleştirilen 5x10 cm'lik kalaslardan hazırlanan L profiller ve bu profillerin sırtlarından birbirlerine yine kalaslarla sabitlenmesiyle elde edilen taşıyıcı sistemler vasıtasıyla eğimleri korunarak yerlerinden kaldırılmışlardır (Res.5).

İç kaplamaların kaldırılmasıyla alt kısımdan yeni detaylar çıkmış, bu detayların belgeleme çalışmaları tamamlandığında eğrilerin kaldırılmasına geçilmiştir. Geminin eğri sistemine bakıldığında, bazı eğrilerin aşırı derecede yumuşamış ve her an dağılabilecek durumda, diğerlerinin ise oldukça sağlam olması, kaldırma aşamasında farklı yöntemlerin uygulanmasını gerekli kılmıştır. Özellikle daha sonra yapılan ahşap analizlerinde çınar olduğu anlaşılacak olan aşırı derecede yumuşamış eğrilerin kaldırılmasında hamburger yöntemi diyebileceğimiz bir yöntem kullanılmıştır. Bunun için, hafif alüminyum malzeme kullanılarak tasarlanmış bir profil tarağı vasıtasıyla eğrinin iki kenarından profili çıkartılmış, eğrinin alt kısımdaki metal ve ahşap çiviler ince kıl testereyle kesildikten sonra bu profilden kesilen su kontrplağı levhalarla iki yandan desteklenerek yerlerinden alınmıştır. Sağlam durumdaki eğrilerdeyse genellikle bu sisteme gerek duyulmamış, dikkatlice yerlerinden alınan eğriler kasalara yerleştirilmişlerdir.[5]

Eğri sisteminin de kaldırılmasının ardından sıra, geminin kabuk diyebileceğimiz dış kaplama ve omurgadan oluşan kısmına gelmiştir. Diğer belgeleme çalışmalarına ek olarak bu kısımda bire bir asetat çizimleri yapılmıştır. Görülebilen tüm detaylar, renkli permanant kalemler ile kabuğun iç yüzeyine yerleştirilen asetat kâğıtlarına aktarılmıştır. Daha sonra geminin rekonstrüksiyonu ve maket çalışmaları sırasında kaplamaların bir çeşit iç kalıplarını oluşturan bu çizimlerden yararlanılacaktır.[6]

Çizimlerin tamamlanmasının ardından omurga ve dış kaplamalar, daha önce iç kaplamalarda da kullanılan L profilli taşıyıcı sistemler vasıtasıyla yerlerinden sökülerek kasalara alınmış, böylelikle gemi batığını araziden kaldırma işi başarıyla tamamlanmıştır (Res.6).

Parçaların yerleştirildiği kasalar önce alandaki bir havuza, daha sonra şimdiki İÜ Edebiyat Fakültesi Yenikapı Batıkları Projesi Araştırma Merkezi alanındaki havuzlara taşınmış ve burada 01.12.2010- 01.08.2012 tarihleri arasında laboratuarda belgeleme, araştırma ve konservasyon öncesi hazırlık çalışmaları tamamlanmıştır.

Geminin yapım teknolojisini ortaya çıkarmak ve konservasyon öncesinde belgeleme çalışmalarını tamamlamak amacıyla araştırma merkezimizde yapılan çalışmaların başında, son derece hassas ölçümlerle 3D ölçüm ve çizim yapabilmemizi sağlayan *FaroArm* cihazı ile yapılan çalışmalar gelmektedir. İÜ Bilimsel Araştırmalar Projesinden sağlanan destekle Akdeniz ülkeleri arasında arkeolojik materyal üzerinde bu cihazın kullanıldığı ilk kurum olma unvanını bize kazandıran projemiz kapsamında, gemi kalıntısının her bir parçası, Rhinoceros programı kullanılarak ellinin üzerinde lejantla tüm detaylarıyla tarafımdan çizilmiştir.[7] Bu çalışma sayesinde daha fazla detaya sahip tek bir çizimde parçanın tamamıyla incelenebilmesi sağlanmakta; 3 boyutlu oluşu geminin yorumlanmasını kolaylaştırmakta ve her türlü dijital modelleme çalışması için sağlam bir alt yapı oluşturmaktadır (Res. 7-8).

FaroArm çizimi tamamlanan parçaların, arazide yapılanlara benzer ancak daha detaylı

◂ **Res. 5**
İç kaplamaların L profilli destekleyiciler kullanılarak kaldırılması (İÜ Yenikapı Batıkları Projesi arşivi)

▸ **Res. 6**
Dış kaplamaların kaldırılması ve kasalara yerleştirilmiş kaplama tahtaları (İÜ Yenikapı Batıkları Projesi arşivi)

▸ **Res. 7**
FaroArm ile 3D çizim çalışması (İÜ Yenikapı Batıkları Projesi arşivi)

▸ **Res. 8**
D20 eğrisinin FaroArm çizimi. Çizim: A. Çetiner

[4] Özsait-Kocabaş 2010, s. 44-50.

[5] Kocabaş ve Yılmaz, 2008.

[6] Özsait-Kocabaş 2008, s. 55.

[7] Kocabaş 2010, s. 31.

olan laboratuvarda belgeleme raporları tutulmuştur. Bu raporların yardımıyla parçaların genel özelliklerinin yanı sıra her bir çivinin ölçüm ve bağlantı şekillerinden, kullanılan aletlerin tip ve özelliklerine kadar parçanın ve dolayısıyla geminin üretim yöntemini belirlememize yardımcı olacak ipuçları aranmaktadır.

Yine burada da Mehmet Sağır tarafından her bir parçanın foto-mozaik çekimleri yapılıp, detaylar ayrı ayrı fotoğraflandıktan sonra YK 3 gemi batığının laboratuarda belgeleme çalışmaları tamamlanmış, Arş. Gör. Namık Kılıç tarafından, kalıntının aşırı derecede hasarlı ve dağılabilir haldeki bazı parçalarında *Kauramin*, diğer sağlam ve daha iyi korunmuş parçalarında ise PEG uygulaması yapılarak konservasyon çalışmalarına başlanmıştır.

YK 3 Batığı:
Genel Değerlendirme

Mevcut uzunluğu 9,12 m, karinasının en geniş yeri 2,28 m olan gemi; -0,69 m kodunda, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda, şimdilik sancak tarafı olarak varsaydığımız tarafına yatık bir şekilde bulunmuştur.[8] Gemi batığından alınan ahşap parçalarının radyokarbon tarihlendirmesi sonucu, MS. 668-840 aralığında tarihlenmiştir.[9]

Gemi, içi ve yakın çevresinde çok miktarda başta kiremit parçaları olmak üzere, harç kalıntısı, mermer parçaları gibi moloz döküntü ile ele geçmiştir. Buluntu yoğunluğunun geminin kargo kısmında ele geçmesi, bunun geminin yükü olduğunu gösterir gibidir. Ancak bu molozun sonradan aynı lokasyona dökülmüş bir döküntü ya da gemi kalıntısını batırmak amacıyla içine doldurulmuş safra olabileceği de göz ardı edilmemelidir[10] (Res. 9).

Geminin iskele tarafı olduğu varsayılan kısmı tamamıyla kayıp olsa da omurgadan itibaren sancak tarafı olduğu varsayılan kısmının neredeyse yarısının korunmuş olduğu söylenebilir. Geminin inşasında farklı ahşapların kullanıldığı İÜ Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü Orman Botaniği Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ünal Akkemik ve ekibinin yaptığı çalışmalar doğrultusunda ortaya koyulmuştur. Bu çalışmalar sonucunda, geminin omurgası ve bazı döşeklerinde sualtında kullanıma çok dayanıklı olmasa da *Platanus orientalis* (doğu çınarı), diğer bazı döşeklerinde *Ulmus sp. L.* (karaağaç), postalarında *Fraxinus sp. L.* (dişbudak) ve az sayıda *Qcercus sp.* (akmeşe), dış ve iç kaplama tahtalarında *Pinus nigra L.* (karaçam) kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu ağaç gruplarının geniş bir coğrafya çerçevesinde yetiştiğini bilsek de en azından İstanbul ve çevresinin bu coğrafyaya dahil olduğunu bilmek, geminin menşei hakkında yapılacak araştırmaları biraz olsun kolaylaştıracaktır.[11] Bazı ahşaplarının aşırı derecede yumuşamış ve her an dağılmaya hazır durumda olduğu geminin, *in situ* konumda korunmuş bir kısım omurga, 26 döşek, 13 posta, 11 sıra dış kaplama, bir adet çapa tahtası ve 8 sıra iç kaplaması mevcuttur. Tam boyunun yaklaşık 18 m, karinasının en geniş yerinin yaklaşık 6 m olduğu düşünülen geminin, oldukça kalın iç kaplamaları ve açık denizde seyrine izin verecek yapıdaki formundan yola çıkılarak büyükçe bir ticaret gemisi olduğu söylenebilir.[12]

Bir kısmı palplanş altında kalan omurganın korunmuş ve kaldırılabilen kısmının mevcut uzunluğu 5,90 m, genişliği yaklaşık 11-12 cm, yüksekliği yaklaşık 12-15 cm arasında değişmektedir. Omurganın baş yönündeki ucunda oldukça aşınmış olsa da, bodoslama geçmesine işaret eden bir geçme vardır, fakat maalesef bodoslamalar bulunamamıştır.

Burma tahtası, omurganın üst yüzeyinde yaklaşık 1,7-2 cm çıkıntılı bırakılan hattın hemen altına, hafif açılı bir şekilde oturtulmuş, ortalama 5x5 mm ila 8x8 mm arasında değişen ölçülerdeki kare kesitli demir çiviler çakılarak yerine sabitlenmiştir. Dış kaplamaların ilki sayılabilecek burma tahtasından itibaren kalınlıkları 1,6-3 cm aralığında değişen kaplama tahtalarından oluşan 10 adet kaplama sırası, çapları 10-15 mm arasında değişen ölçülerde kavelalar kullanılarak kaplamadan kaplamaya birbirine

10

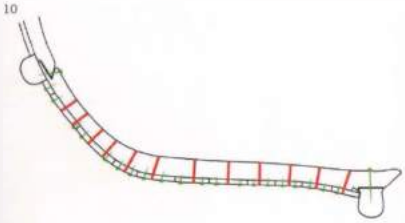

▲ **Res. 10**
D6 eğrisi kaplama ve omurga bağlantı sistemi. Çizim: A. Çetiner.

◀ **Res. 9**
YK 3 batığının üzerinin açılması (İÜ Yenikapı Batıkları Projesi arşivi)

bağlanmıştır. Kavelalar arası mesafe 30 ila 80 cm arasında değişmektedir. Mevcut kısımdaki verilere göre burma tahtasından sonraki her bir kaplama sırası en az iki kaplamadan oluşmaktadır ve bu kaplamalar arasındaki bağlantı 'S' biçimli parilelerle sağlanmıştır. Kaplama aralarında diyagonal biçimli tek parile İK10-1 ile İK10-2 arasındaki pariledir. İK10-1, yine diğerlerinden farklı olarak, yanındaki kaplamayla bağlanmamıştır ve 10. kaplama sırasının hemen ardından yine kavela veya metal çiviyle bir bağlantısı olmayan tek parça haldeki çapa tahtası gelmektedir. Çapa tahtası maalesef kalıntının kabuk kısmının son parçasını oluşturmaktadır. Mevcut uzunluğu 705 cm olan, tek parçadan üretildiği düşünülen çapa tahtası, ortalama 8 cm'lik bir kalınlığa sahiptir ve şu anda bile oldukça dayanıklı bir halde olduğunu söylemek mümkündür.

Geminin eğri sistemine bakıldığında, tam ve yarım olmak üzere iki tip döşek ve bunların uzantısı olan postalar kullanıldığı görülür. Genişlikleri 7-12 cm aralığında değişen eğriler dikdörtgen kesitlidir. Mevcut kısımdan elde edilen verilere göre bir tam, bir yarım döşek diziliminde olan eğri sıralarında, yarım döşeklerin çapa tahtasına kadar uzanan kol dönüşüne sahip olduğu tam döşeklerin ise daha geride, henüz su kesimine ulaşamadan son bulduğu görülür. Tam döşeklere destek amacıyla baş veya kıç yönünde postalar yerleştirilmiştir. Yarım döşeklerde ise aynı doğrultuda postaların devam ettiği, döşekler üzerindeki geçmelerden anlaşılmaktadır. Maalesef bu ikincil posta grubundan günümüze hiçbir parça ulaşamamıştır. Döşeklerin omurga ve çapa tahtasıyla olan bağlantıları matkap deliği içine çakılmış demir çivilerle sağlanmıştır. Geminin iç tarafından çakılan bu çiviler için bazı döşeklerde çivi başının gireceği genişlikte kertikler açıldığı görülmektedir. Eğrilerin kaplamalarla olan bağlantılarındaysa alt yüzeyden çakılan ahşap ve demir çivilerin bir arada kullanıldığı ve her kaplamaya genellikle bir demir çivi, bir ahşap kavela ardından bir demir çivi gelecek şekilde çakıldığı görülür (Res. 10). Demir çiviler ortalama 5x5 milimet-rekare kare kesitli olup, döşek üst yüzeyinden çıkmamıştır. Ahşap kavelalar ise boylu boyunca açılan matkap deliği ile üst yüzeyden çıkmış ancak dışarıya taşmamıştır (taşsa da tıraşlanarak yüzbeyüz hale getirilmiştir). Kavelalar ortalama 12-15 mm arasında değişen çap ve kenar ölçülerinde kare, çokgen veya daire kesitlidirler. Postaların kaplamalarla birleştirilmesinde de aynı döşeklerde olduğu gibi alttan çakılmış demir çivi ve ahşap kavelalardan yararlanılmıştır. Tam döşeklerde omurganın iki tarafında birer tane olmak üzere iki adet, yarım döşeklerde ise bir adet dik üçgen formlu sintine deliği mevcuttur. Bunların ortalama yüksekliği 3-3,5 cm, genişliği ise 3-4 cm ölçülerindedir.

Diğer eğrilerden farklı olarak, tam döşek olduğu düşünülen D19'un üst yüzeyinde boylu boyunca açılmış bir kanal mevcuttur. Bu eğrinin, geminin bu ucunda, ambar kısmını ayıran bir sınır olduğu düşünülmektedir. İç kaplama tahtalarının kalınlık ve sağlamlığı bu geminin en dikkat çekici özelliğidir. Bazı yerlerde 4-4,5 cm kalınlığına kadar çıktıkları görülen iç kaplama tahtalarının, geminin ağır yük taşıdığını kanıtlar nitelikte neredeyse dış kaplamalardan daha kalın olduğu söylenebilir. Bu iç kaplama tahtalarının üst yüzeylerindeki aşınma ve ufak çapta hasarlar da geminin en azından bir süre ağır yük taşıdığının göstergesidir.

Mevcut kısmının verdiği bilgiler ışığında geminin inşa aşamasıyla ilgili şu tespitlerde bulunulabilir: İlk olarak omurga üzerindeki tezgâh destek çivilerinden, omurga ve bodoslamaların bir tezgâh hattında birleştirilerek sabitlenmiş olduğu kısmen anlaşılmaktadır. Daha sonra geminin önceden planlanmış formuna uygun bir grup döşek, belirli aralıklarla omurgaya yerleştirilerek metal çivilerle çakılmıştır. Bu döşek grubu, geminin kaburgası denilebilecek sistemin bir parçası olmasının yanı sıra, kabuk temelli yönteme göre inşa edilen karinanın formunu oluşturan bir kalıp vazifesi görmektedir. Geminin mevcut kısmında 5, 13 ve 19 numaralı döşeklerin kalıp eğrisi oldukları düşünülmektedir. Kalıp eğrileriyle formun yakalanmasının ardından burma tahtaları, tam olarak aşoz denilemese de omurganın üst yüzeyinde yaklaşık 2 cm çıkıntılı bırakılan hattın hemen altına, hafif açılı bir şekilde oturtularak, kaplamanın alt kısmından yine açılı bir şekilde çakılan demir çivilerle omurgaya, alt kısımdan da ahşap ve metal çivilerle kalıp eğrilerine sabitlenmiştir. Daha sonra, burma tahtasının diğer kenarıyla peşinden gelecek ilk dış kaplamanın kanarı hizalanarak açılan matkap deliklerine çakılan kavelalar vasıtasıyla iki kaplama birbirine ve dıştan çakılan ahşap ve metal çivilerle kalıp eğrilerine bağlanmıştır. Mevcut kısımda İK1'i takiben sırasıyla İK 2-2, İK 2-1, İK 3-1, İK 3-2, İK 4, İK 5-1, İK 5-2, İK 6-2, İK 6-1, İK 7-1, İK 7-2, İK 8-1, İK 8-2, İK 9, İK 10-2 kaplamalarının aynı şekilde birleştirilerek geminin karina kısmının tamamlandığı anlaşılmaktadır. Bu aşamadan sonra, yapım tekniğinin değiştiği görülür. Kabuk temelli yöntemle karina tamamlanmış, iskelet temelli yöntemle de bordanın inşasına geçilmiştir.

[8] Özsait-Kocabaş ve Kocabaş 2008.
[9] OxA-23833 1130±25BP (cal MS 827-840 %95,4 olasılıkla), OxA-23845 (cal MS 668-782).
[10] Kocabaş 2012, s. 10.
[11] Aytekin 2010.
[12] Özsait-Kocabaş ve Kocabaş 2008, s. 152.

İK10-2 iskele kenarından kavelalarla yan kaplamaya bağlanmasına rağmen sancak tarafında hiçbir bağlantı yoktur. İK10-1'in ise ne iskele ne de sancak tarafında bir bağlantı söz konusu değildir. Bu kaplama sırasının peşinden gelen çapa tahtasında da net bir kenar bağlantısı seçilememiştir. Öyle ise bu kaplamalar yerlerine nasıl sabitlenmişlerdir? Bu sorunun cevabını değişen yapım tekniğinde bulabiliriz.

Karinanın önce kabuk tekniğiyle inşasının ardından, bordanın inşasına devam edilecekti. Ancak kalıp eğrileri diğer kaplamaların raptedilmesine yetecek kadar uzamıyordu. Bunun için kalıp eğrilerinin aralarındaki boşluklara 15-35 cm aralıklarla önce diğer tam ve yarım döşekler, ardından birincil baş ve kıç postalar, daha sonra ikincil, yani kısa olan tam döşeklerin uzantısı görevindeki postalar, mevcut kabuğa kalıp eğrilerindeki sistematiği takip ederek (her kaplamaya iki metal çivi, bir kavela gelecek şeklinde) yerleştirilmiştir. Artık iskelet yükseldiğine göre, diğer kaplamalar da yerlerine yerleştirilebilirdi. Kaplamaları taşıyacak eğri sayısı arttığından, ek olarak kaplamaları birbirleri arasında birleştirmeye de gerek duyulmamıştı. Çapa tahtasının kalınlığı nedeniyle olsa gerek, tüm posta ve yarım döşeklerin de diğer kaplamaların aksine çapa tahtasına içeriden çakıldıkları görülür.

Kabuk ve iskeleti bu şekilde tamamladıktan sonra, yelken direği ve iç kaplama tahtalarını yerleştirmiş, son olarak da şimdilik kesin bir yorum da bulunamasak da ana güverteyi kurarak gemiyi tamamlamış olmalılar. Elimizdeki veriler ışığında şimdilik mevcut olanlar hariç bir posta sırası olup olmadığını, kaç çapa tahtası ya da kaç yelken direğine sahip olduğu ve güvertesi konusunda şimdilik net bir yorumda bulunamıyoruz. Ancak şunu kesin olarak söyleyebiliriz ki YK 3 batığı geçiş dönemi tekniği ile inşa edilmiş, sağlam, dalgalara karşı kendini savunabilecek formdaki yapısı ve geniş kargo kapasitesiyle kıyı denizciliğinin bir adım ötesine geçmiş bir açık deniz ticaret gemisidir. Geleneksel yöntemler kullanılarak inşasına kabuk temelli yöntemle başlanan gemi, devamında iskelet temelli yöntemle inşa edilmiştir; böylece bize Bizanslı ustaların geleneksel yöntemleri terk etmeye başladıklarının işaretlerini vermektedir. İster bölgesel ister ekonomik ister başka sebeplerle olsun, bunun altında yatan olguları daha net cevaplarla yorumlayabilmek için, Yenikapı'da çıkan diğer 35 gemi ve Akdeniz gemi inşa teknikleri hakkında bize açıklayıcı bilgiler sunacak yeni bulgu ve bilgiler ışığında yapılacan araştırma çalışmalarına devam edilmektedir.

Kaynakça

Aytekin, M. 2010. "Tarihin Tanığı Ağaçlar." Prof. Dr. Ünal Akkemik ile yapılan röportaj. *İ.Ü. Bilim Kültür ve Sanat Dergisi* 5: 34- 41.

Başaran, S. 2010. "İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi 2006-2008 Yılı Çalışmaları: Genel Değerlendirme." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, der. U. Kocabaş, 17-22. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kocabaş, U. 2012. "The Latest Link in the Long Tradition of Maritime Archaeology in Turkey: The Yenikapı Shipwrecks." *Europen Journal of Archaeology* 15 (1):1-15.

Kocabaş, U. 2010. "İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi: Gemiler." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, der. U. Kocabaş, 23-33. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kocabaş, U. ve Yılmaz, R. 2008. "Gemi Elemanlarının Demonte Edilmesi." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 75-95. İstanbul: Ege Yayınları.

Özsait-Kocabaş, I. 2010. "Yenikapı Batıklarında *In situ* Belgeleme." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, der. U. Kocabaş, 35-51. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Özsait-Kocabaş, I. 2008. "Belgeleme: Ahşabı Okumak." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 39-95. İstanbul: Ege Yayınları.

Özsait-Kocabaş, I. ve Kocabaş, U. 2008. "Yenikapı Batıklarında Teknoloji ve Konstrüksiyon Özellikleri: Bir Ön Değerlendirme." *Yenikapı Shipwrecks, Volume 1: The 'Old Ships' of the 'New Gate' 1 / Yenikapı Batıkları, Cilt 1: Yenikapının Eski Gemileri 1* içinde, der. U. Kocabaş, 99-183. İstanbul: Ege Yayınları.

ANTAKYA'DAN THEODOSİUS LİMANI'NA ULAŞAN SİKKELER: I. İUSTİNİANUS DÖNEMİ BRONZ SİKKE DEFİNESİ

Sedat Öztopbaş

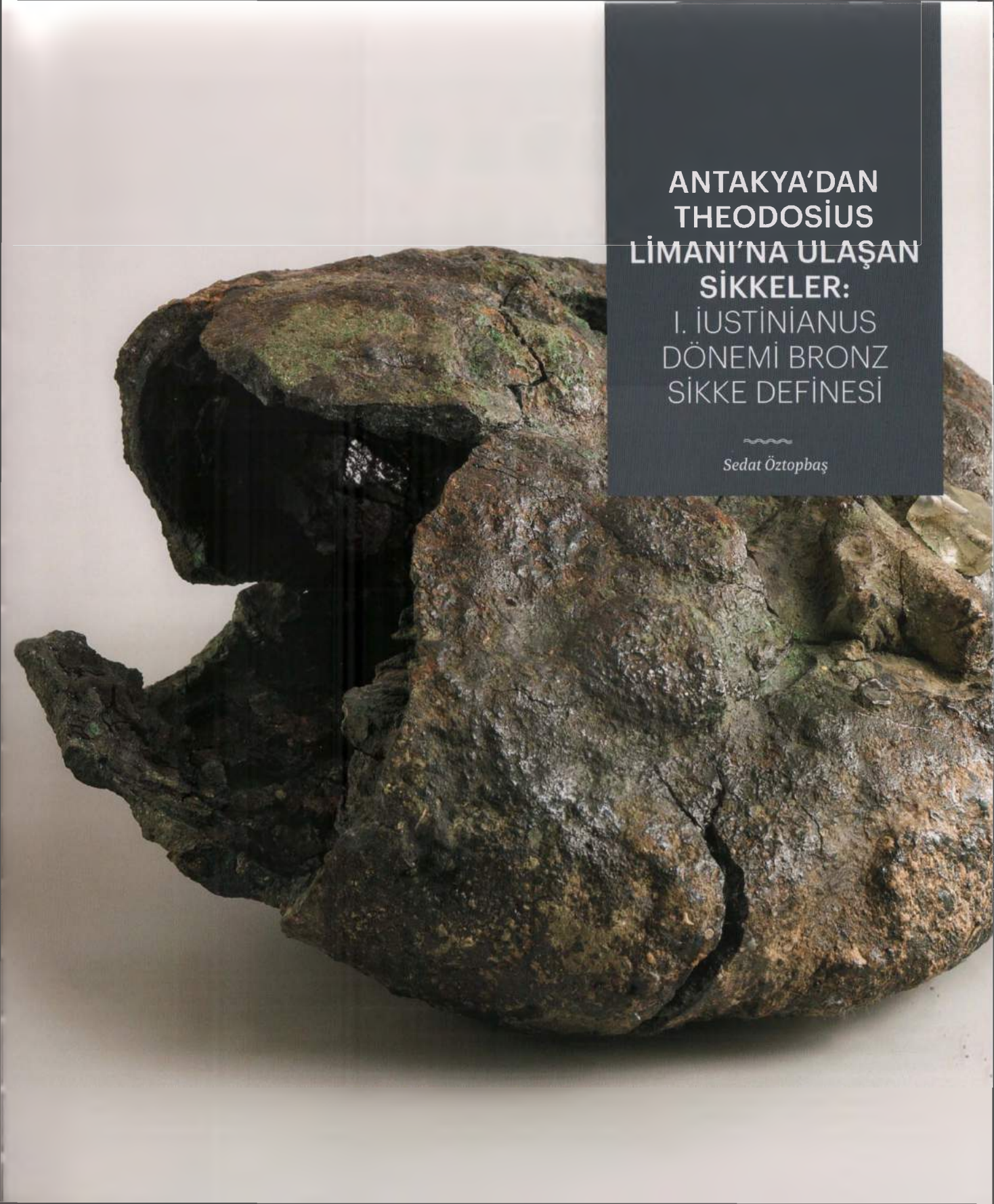

1

Coğrafi konumu sayesinde kurulduğu dönemden başlayarak önemli bir liman kenti özelliği taşıyan İstanbul, MS 4. yüzyıldan itibaren imparatorluk başkenti olması ile kentin büyümesine ve artan ticari hacmine bağlı olarak yaptırılan yeni limanlara sahip olmuştur. Bu limanlar içerisinde kuruluşu imparator I. Theodosius (MS 379-395) dönemine dayanan ve imparatorun adı ile anılan Theodosius Limanı, kente başlıca Mısır ve Kırım'dan sağlanan buğdayın ve diğer ihtiyaç malzemelerinin getirildiği limandı.

Yapılan kazı çalışmalarında ele geçen buluntular arasında 4-7. yüzyıllara tarihlenen Kuzey Afrika ve Ege kökenli tabak, kandil, Doğu Akdeniz, Afrika ve Karadeniz kökenli ticari *amphora*ların dışında fil, deve gibi yaban hayvanlarının iskeletleri,[1] MS 4-7. yüzyıllar arasında yoğunluk gösteren liman faaliyeti ile imparatorluk başkentinin Doğu Akdeniz, Afrika ve Karadeniz bölgeleriyle arasındaki ilişki ve ticari faaliyetlerine tanıklık etmektedir.

Ticari faaliyetin ve günlük yaşamın önemli bir unsurunu oluşturan sikkeler, Yenikapı kazılarında öne çıkan buluntu grupları arasında yer almaktadır. Söz konusu sikkeler arkeolojik veriler olarak kesin, net tarih ve zaman verebilme özelliklerinin yanı sıra taşıdıkları diğer bilgiler ve özellikleriyle de antik dönemdeki faaliyetlere ve günlük hayata ait çeşitli veriler oluşturabilmekte, diğer buluntularla birlikte daha kapsamlı bilgiler elde edilmesine yardımcı olmaktadır. Bugüne kadar içlerinde belirli sayıda örnek ve sikke grubunun sergi katalogları ve makaleler yoluyla tanıtıldığı Yenikapı kazıları sikke buluntusunun, kazı çalışmalarının tamamlanmasının ardından bir bütün olarak değerlendirilmesi planlanmaktadır.

Sikke buluntusu içerisinde, sergide tanıtılan ve YK 22 batığının gövde parçasına saplanmış halde bulunan, imparator I. Leon (MS 457-474) dönemi *solidus*u, batığın tarihini net olarak verebilmektedir. (kat. no. 83 , Res. 1). Olasılıkla geminin inşaası sırasında ahşabına çakıldığı, açığa çıkarılan bazı batıklarda da görüldüğü gibi kaplama altına yerleştirilen kurşundan tılsım levhalarına benzer bir amaçla kullanıldığı düşünülen sikkenin Thessalonike (Selanik) darphanesi basımı olması ise geminin Thessalonike kentiyle bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir.

I. Leon'nun saltanatının ilk yarısına tarihlenen sikkenin sınırlı emisyonda basıldığı bilinmektedir.[2] Yenikapı kazılarında bulunan diğer *solidus* buluntuları içerisinde Thessalonike basımı başka örneklere rastlanmaması da bu varsayımı güçlendirmektedir.

Sikke reformu gerçekleştiren I. Anastasius (MS 491-518) ile başlayan dönemde başkent Konstantinopolis ile birlikte merkezi sisteme bağlı olarak başlıca kent ve bölge merkezlerindeki darphanelerde sikke basımı yapılmıştır. I. Anastasius dönemi sonunda başkentin yanı sıra Thessalonike, Nikomedia, Antiokheia darphaneleri faaliyette iken, bunlara 6. yüzyılda fetihler sonucunda yeni merkez kentlerdeki darphaneler eklenmiştir. 6-9. yüzyıllar arasındaki süreçte savaşlar ve toprak kayıpları sonucunda bazı darphaneler geçici olarak faaliyette bulunmuş ve darphane sayısı azalmıştır.

Bütün bu darphanelerde bronz sikke basımı yapılmaktaydı. Bu dönemde altın sadece başkent Konstantinopolis ile birlikte, daha sonra kaybedilen Ravenna ve Kartaca darphanelerinde basılıyordu.[3]

Bu darphanelerde merkezi sisteme bağlı olarak basılan, ana birimi oluşturan altın sikkelerin dışında imparatorluğun sınırları dahilinde çeşitli ihtiyaçlarda, küçük boyutlu, günlük alışverişlerde ve ödemelerde (hizmet

▶ **Tablo 1**
Yıllara ve tiplerine göre sikkelerin sayıları

M: Follis
K: Yarım Follis
I: Dekanummia
E: Pentanummia

Yıl	M	K	I	E
MS 491-518	1	-	-	-
MS 529-539	7	6	1	7
MS 542-543	-	-	1	-
MS 546-547	-	3	2	-
MS 546-551	-	-	-	14
MS 550-551	-	-	7	-
MS 551-552	-	-	3	-
MS 554-555	-	-	7	-
MS 555-556	-	-	5	-
MS 551-560	1(Niko)	-	-	15
(?)	-		2	3
TOPLAM: 85	**9 M**	**9 K**	**28 I**	**39 E**

Tablo 1

◂ **Res. 1**
Bronz sikke definesi

ücreti vb.) kullanılan bronz sikkeler, daha çok kendi merkezlerine (basıldıkları darphaneye) yakın çevrede dolaşmakla birlikte, çeşitli ticari faaliyetler, askeri hareketler sonucunda, darphanenin sikke emisyon hacmi ile de orantılı olarak imparatorluğun geniş bir alanına yayılabilmektedir.

Yenikapı kazıları 2008 yılı çalışmalarında bulunan bir bronz sikke definesi, bölgeler arasındaki sikke dolaşımına tanıklık etmektedir. Liman dolgusu içerisinde kabıyla birlikte ele geçen definenin bir örnek dışında I. Justinianus (MS. 527-565) dönemi Antiokheia (Antakya-Hatay) darphanesi basımı bronz sikkelerden meydana gelmesi, sikkelerin beraberinde ticari ağırlığın varlığı ve ayrıca buluntu yerinin Theodosius Limanı olması, bir ticari faaliyet sonucunda Antiokheia kenti veya bölgesinden Theodosius Limanı'na ulaşan bir deniz seferine işaret etmektedir. Define, açığa çıkarılan bir batıkla ilişkilendirilmemekle birlikte, bronz bir kabın içerisinde, beraberindeki ticari ağırlık, amulet benzeri takılar ile muhafaza edilmiş vaziyette bulunmuş olması, limandaki batıklarda da görüldüğü gibi ani bir felaket sonucu elden çıkmış olabileceğini göstermektedir. Yapılan kazı çalışmalarında limanda dağılmış durumda, belirgin bir batığa ait olmayan fakat büyük olasılıkla bir afet-fırtına sonucu battığı düşünülen günümüze ulaşamayan gemilere ait çeşitli parçalar da saptanmıştır.[4]

Define ve Sikkeler

Define, MS 5-7. yüzyıllara tarihlenen buluntu veren liman dolgusu içerisinde, M/ 34 plan karesinde -4,60 m. kotunda, bir bronz kap içerisinde bulunmuştur. Sikkelerin bulunduğu bronz kap, yoğun korozyon ve deformasyona uğramış durumda olup yassı ve oval, matara-ampulla benzeri bir forma sahip olduğu tahmin edilmektedir. Kap içerisinde muhafaza edilen bronz sikkeler, korozyon sonucunda kaba ve birbirlerine yapışmış veya kaynamış durumda bulunmuştur. Kabın dış yüzünde ise gövde yüzeyine kaynamış durumda az sayıda sikke, dağ kristalinden bir takı parçası (içinde firit-ip dizisi mevcut durumda) ve silindirik formlu bronz bir amulet bulunduğu görülmektedir (Res. 1).

Bulunduğu kap ile birlikte yoğun korozyona maruz kalmış durumdaki sikkeler üzerinde yapılan konservasyon çalışması kapsamında, büyük bir bölümünü oluşturan 85 tanesinin ayrıntılı tanımlama ve incelemeleri yapılabilmiştir. Yoğun korozyonlu ve kırık parçalar halindeki diğer sikkelerin ise grupla benzer özellikte I. Justinianus dönemine ait Antiokheia darphanesi basımlı, 50 civarında *pentanummia* ve 10 civarında *dekanummia* biriminde benzer örnekler oldukları anlaşılabilmektedir. *Dekanummia*nın basım yılları, *pentanummia*nın ise değer işaretlerinin yanındaki basım yıllarını verecek numara-simge ϑ (veya yıldız) net olarak ayırt edilememektedir. Defineyi oluşturan sikkelerin kaba kaynamış halde kalanlarla birlikte toplam 150 civarında bronz sikkeden oluştuğu tahmin edilmektedir. Kap içerisindeki sikkeler beraberinde ayrıca bir ounce ağırlığı biriminde olduğu görülen bir adet bronz ticari ağırlık da bulunmuştur (Sergi Katalog no: 86).

Tanımlanabilen 85 adet sikkenin oluşturduğu grup içerisinde; bir adet I. Anastasius

[1] Asal 2007, s. 184.
[2] Kent 1994, s. 286.
[3] Tekin 1999, s. 40.
[4] Kocabaş 2010, s. 25.

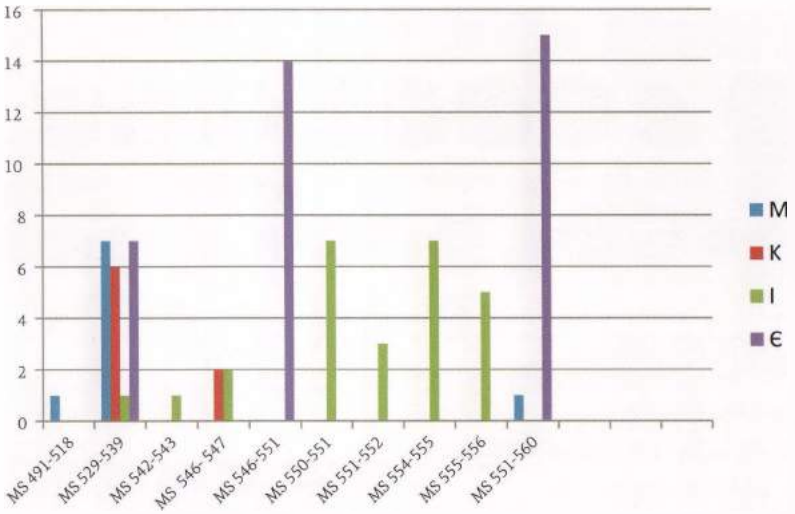

◂ **Şekil 1**
Yıllara ve tiplerine göre sikkelerin sayıları

M: Follis
K: Yarım Follis
I: Dekanummia
E: Pentanummia

(MS 491-518) dönemi örnek dışında, tümü I. İustinianus (MS 527-565) dönemine ait sikkeler yer almaktadır. I.İustinianus dönemine ait bir Nikomedia (İzmit) darphanesi basımlı *follis* dışında diğer tüm örnekler Antiokheia darphanesine ait değişik birimlerdeki sikkelerden oluşmaktadır. Mevcut sikkeler 9 adet *follis* (M), 9 adet yarım *follis* (K), 28 adet *dekanummia* (I) ve 39 adet *pentanummia* (E) birimlerindeki sikkelerden meydana gelmektedir. Sikkelerin adet, birim ve tarihlendirilmelerine göre dağılımı Tablo 1 ve Şekil 1'de verilmiştir.

Gruptaki en erken tarihli örnek I. Anastasius dönemi *follis*tir. I. İustinianus dönemine ait diğer 84 adet sikke ise bir Nikomedia darbı örneği dışında Antiokheia darphanesine ait olup MS 529–600 yılları arasında basıldıkları anlaşılmaktadır. Bu örnekler içerisinde *Follis* (M), yarım *follis* (K) ve *dekanummia* (I) birimlerinde görüldüğü gibi, darphane ismi kısaltma halinde "Theoupolis" olarak verilmiştir. MS 29.11.528 tarihinde meydana gelen ve Antiokheia'ya büyük zarar veren depremden sonra, kentin ismi Theoupolis (Tanrı'nın kenti) olarak değiştirilmiştir.[5] Bu isim depremden sonraki sikke basımlarında kesim yeri lejandında kısaltma olarak görülmektedir.

Grup içerisindeki I. İustinianus'a ait Antiokheia basımı *follis*lerin ön yüzlerinde kentin sikke emisyonuna özgü tahtta oturan imparator tasviri kullanılmıştır. Bu tasvir kentin yarım *follis* ve *dekanummia* birimi örneklerinde de cepheden imparator büstü tasviriyle birlikte kullanılmaktadır. *Follis* örneklerinin arka yüzlerinde değer işareti ile birlikte (A, B, Δ) atölye numaraları bulunmaktadır.

Grupta az sayıda bulunan yarım *follis* birimli sikkelerin çoğunluğu tahtta oturan imparator tasvirli olup darphanenin (Γ) numaralı atölyesi basımı, farklı kalıplarda örneklerdir. Bu sikkeler haricinde ön yüzünde cepheden imparator büstü tasvirli, arka yüzlerinde basım yılları yer alan az sayıda örnek de mevcuttur.

Definedeki en büyük çoğunluğu *dekanummia* ve *pentanummia* birimindeki sikkeler oluşturmaktadır. Az sayıdaki örnek dışında MS 545-560 yılları arasına tarihlenen ve dönemin bronz para sisteminin en küçük birimlerinden olan bu sikkelerin Antiokheia darphanesinde geniş bir emisyonda basıldıkları görülmektedir. Antiokheia'da 1939-45 yıllarında yapılan kazı çalışmalarında da bu dönemlere ait sikke buluntuları içerisinde benzer şekilde çoğunluk oluşturmaktadırlar.[6]

Grupta 28 adet olan *dekanummia*nın ön yüzünde tahtta oturan imparator tasvirli örnek dışında kalan 27 tanesi, imparator büstü portreli ve arka yüzlerinde basım tarihleri bulunan örneklerdir. Bu sikkeler, MS 542-556 yılları arasında kronolojik olarak birbirlerini takip eder durumdadır. Basım tarihli *dekanummia* arasında, arka yüzünde B atölye numarası ile birlikte verilen, yazım hatalı "CONCORDI " lejandlı sikkenin az sayıda örneği bilinmektedir[7] (k.no.24). Definede tespit edilen sikkeler arasında en büyük sayıda olan *pentanummia* birimli sikkeler içerisinde MS 529-539 yılları arasında basılmış olan az sayıdaki örnekte (A, Γ, Δ) atölye numaraları

[5] Hahn 1973, s. 62.
[6] Hendy 1985, s. 497.
[7] Morrison 1970, s. 94.
[8] Tarihlendirme için Bellinger 1966, s. 154; MS 551-560 yılları arasına tarihlenen *pentanummia*nın definedeki en geç örneklerinin, beraberlerindeki MS 555-556 tarihli *dekanummia*yla aynı tarihe ait olması muhtemeldir.
[9] Mango 1991, s. 114, Kentte ayrıca silah ve zırh üretim atölyeleri bulunduğu, gümüş vazo üretiminin yapıldığı da bilinmektedir.
[10] Mango 1991, s. 115.
[11] Perinçek 2010, s. 204. Definenin bulunduğu dolgu, içerdiği buluntularla MS 5-7. yüzyıllara tarihlenebilmekte olup, oluşum biçimi ile MS 6. yüzyılda güçlü bir doğal felaket, deprem ve sonrasındaki tsunamiyle ilişkilendirilmektedir.
[12] Sikkeler uğramış oldukları yoğun korozyon nedeniyle yapılan konservasyon sonucunda tanımlanabilmişlerdir.

bulunmaktadır. Atölye numarası bulunmayan diğer örnekler ise MS 546- 560 yılları arasına tarihlenen[8] iki büyük grubu oluştururlar.

Definedeki sikkelerin basım yeri olan Antiokheia kenti, Seleukoslar döneminden itibaren Syria bölgesinin başlıca kenti olarak önemini korumuştur. Kent merkezine yaklaşık 25 km. uzaklığındaki limanı vasıtası ile doğudan Akdeniz'e ulaşan ticaret rotası ile bağlantılı olan Antiokheia, MS 4-7. yüzyıllar arasındaki dönemde Roma ve Doğu Roma imparatorluklarının doğu eyaleti, idari ve askeri yönetim merkezi olmuştur. İmparatorluğun doğuda konuşlanan büyük ordularının masraf ve ihtiyaçları buradan temin edilmiştir. İmparatorluğun Constantinopolis, Thessalonike ve Mısır'daki Aleksandreia gibi başlıca merkez kentleri arasında yer alan Antiokheia, bu özellikleriyle bir üretim kentinden çok tüketici, ticari merkez konumunda olmuştur.[9]

Antiokheia darphanesinin sikke emisyonunun büyük olması, yaşanan deprem ve işgaller dışında faaliyetini sürdürmesi, bu özellikleriyle ilişkili olmalıdır.

I. İustinianus dönemi, Antiokheia kenti için büyük hareketlilik ve olayların yaşandığı bir dönem olmuştur. MS 528 tarihindeki büyük deprem sonucunda zarar gören kente imparator tarafından yardım yapılmıştır. İmparatorluğun doğu sınır bölgesinde yer alan kent, deprem sonrasında da Perslerle yapılan savaşları yaşamış, 540 yılında Persler tarafından işgal edilerek tahrip görmüştür. I. İustinianus tarafından işgalden kurtarılan kente büyük para yardımı yapılarak, kamu binaları tamir edilmiş ve yenilenmiştir.[10]

Theodosius Limanı'nda bulunan definenin tarihlendiği I. İustinianus döneminin, bu olaylar sonucunda Antiokheia ve imparatorluğun başkenti Constantinopolis arasında yoğun bir ilişkinin, hareket ve trafiğin yaşandığı dönem olduğu görülmektedir. MS 555-556 yılları arasına tarihlenen *dekanummia* ve *pentanummia*, definedeki en geç tarihli sikkeler olarak definenin Theodosius Limanı'nda "kaybedilişi-elden çıkışı" tarihi hakkında fikir vermektedir. Bu tarihin, definenin bulunduğu liman dolgusunu meydana getirdiği düşünülen MS 557 yılındaki büyük deprem ve tsunami afeti tarihiyle[11] ilişkili olması muhtemel görünmektedir.

KATALOG[12]

(*) ile gösterilen, durumu daha iyi olan örneklerin fotoğraf ve ağırlıkları verilmiştir. Kronoloji ve sıralama DOC kataloğu esas alınarak hazırlanmıştır.

I. Anastasius (MS491-518), Antiokheia (?), Follis

Ö.y.: [D]N AN[ASTA]SIVS PPAVC
I. Anastasius'un diademli büstü, sağa, zırhlı ve *paludamentum*lu
A.y.: M, üstte haç, solda ve sağda birer yıldız (bozuk ve eksik)

1*
AE 36 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16826, Ref.: DOC, no.23.

I. İustinianus (MS 527-565), Nikomedia

Ö.y.: (...) İmparatorun taçlı büstü, önden, sağ elinde haçlı küre tutuyor (bozuk)
A.y.: M, solda A/N/N/O, altta A, kesimde NIKO

2*
AE 30 mm., 6 h, k.no: MRY'11 16827, DOC, no.138a (?)

I. İustinianus (MS 527-565), Antiokheia (529-533), Follis

Ö. y: [DN IVSTINIANVS PPAV]
İmparator tahtta oturuyor; önden, diademli, sağ elinde asa, sol elinde haçlı küre tutuyor.
A.y.: M, üstünde haç, solda yıldız ve sağda hilal, altında A, kesimde *T[HЄЧP]

3
AE 33 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16870, Ref.: DOC, no. 206
A.y.: Üstteki gibi, atölye B

4*
AE 15.43 gr., 31 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16828

5*
AE 33 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16825.

6
AE 30 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16867.
A.y.: üstteki gibi, atölye: Δ

7
AE 32 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16830

8
AE 31 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16831
A.y.: Üstteki gibi, solda ve sağda birer yıldız, atölye: A, kesimde *THЄЧP [*]

9*
AE 11.94 gr., 34 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16865, Ref.: DOC, no.207

Yarım Follis (K) (529-533)

Ö.y.: Aynı.
A.y.: K, solda haçın kolları arasında T H/ Є U O/P, sağda Γ

10*
AE 7.30 gr., 27 mm., ky. 12, k.no: MRY'11 16834, Ref.: DOC, no.208.1

11*
AE 8.38 gr., 26/23 mm., ky. 12, k.no: MRY'11 16835

12
AE 23 mm., ky.12, k.no: MRY'11 16832

13
AE 25 mm., ky.11, k.no: MRY'11 1683

14
AE 24 mm., ky.12, k.no: MRY'11 16837
15- AE 24 mm., ky.12, k.no: MRY'11 1686

Decanummia (529-533)

Ö.y.: Aynı.
A.y.: I, üzerinde haç, etrafında BCON [COPΔI], solda ve sağda haç,kesimde THЄЧP

16*
AE 22/16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16860 (okside-bozuk), Ref.: DOC, no. 209

Pentanummia (MS 529-539)

Ö.y.: [DN IVSTINI]ANVS PPAV
İmparatorun diademli büstü, sağa, zırhlı ve *paludamentum*lu
A.y.: Є, içinde haç, sağda A

17*
AE 1.51 gr., 16 mm., ky. 7, k.no: MRY'11 16893, Ref.: DOC, no. 268
A.y.: üstteki gibi, sağda Γ

18*
AE 1.75 gr., 19 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16896

19
AE 2.18 gr., 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16879

20
AE 16/13 mm., ky. 7h, k.no: MRY'11 16905
A.y.: üstteki gibi, sağda Δ

***21**
AE 2.56 gr., 18 mm., ky.6, k.no: MRY'11 16884

***22**
AE 2.08 gr., 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16887

23
AE 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16908

Dekanummia (MS 542-543)

Ö.y.: DN IVSTINIANVS PP AV
İmparatorun miğferli büstü, önden, zırhlı, haçlı küre tutuyor, sol omzunda kalkan, sağda haç A.y.: I, üzerinde haç, etrafında BCONCOPnI, solda ve sağda XX,kesimdeЈHЄЧP

24*
AE 3.73 gr., 25 mm., ky. 5, k.no: MRY'11 16851, Ref: BN, s.94, AE/74.
Yarım *follis* (MS 546- 7)
Ö.y.: aynı
A.y.: K, üste haç, solda A/N/N/O, sağda XX

25*
AE 10.33 gr., 25/22 mm., k.y: 12, k.no: MRY'11 16833, Ref: DOC, no.237a

26
AE 24 mm., 12 h, k.no: MRY'11 16846

27
AE 31/26 mm., k.no: MRY'11 16829

Dekanummia (MS 546-547)

Ö.y.: Aynı
A.y.: I, üzerinde haç, solda A/N/N/O, sağda X/X, kesimde ЧНЧ⊓

28*
AE 4.53 gr., 24/21 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16850, Ref.: DOC, no.252

29
AE 24/21 mm., 4.44 gr., 6h, k.no: MRY'11 16854

Pentanummia (MS 546-551)

Ö.y.: İmparatorun diademli büstü, sağa, zırhlı ve *paludamentum*lu
A.y.: Є, içinde haç, sağdaϬ

30*
AE 2.85 gr.,16 mm., ky. 12, k.no: MRY'11 16886, Ref.: DOC, no.270

31*
AE 2.13 gr., 15 mm., ky. 12, k.no: MRY'11 16874

32*
AE 1.92 gr., 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16883

33
AE 15/13 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16872

34
AE 15 mm., 6 h, k.no: MRY'11 16876

35
AE 19/16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16880

36
AE 16 mm.,ky. 12, k.no: MRY'11 16881

37*
AE 1.86 gr., 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16889

38
AE 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16907

39*
AE 1.77 gr., 16 mm., ky. 12, k.no: MRY'11 16885

40
AE 1.45 gr., 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16894

41
AE 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16895

42
AE 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16902

43
AE 15 mm., ky. 12, k.no: MRY'11 16901

Dekanummia (MS 550-551)

Ö.y.: İmparatorun miğferli büstü, önden, zırhlı, haçlı küre tutuyor, sol omzunda kalkan, sağda haç

A.y.:, I, üzerinde haç, solda A/N/N/O, sağda X/X/I I I I, kesimde ЈHЧ⊓

44*
AE 4.77 gr., 23/20 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16842, Ref: DOC,no. 255

45*
AE 3.88 gr., 23/19 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16844

46
AE 3.65 gr., 21 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16853

47
AE 22/19 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16858

48
AE 21 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16862

49
AE 21/17 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16866

50*
AE 23/20 mm.,6 h, k.no: MRY'11 16857 (yıl sayısında dördüncü I rakamı ve kesimdeki Ј yatay olarak yerleştirilmiş)

(MS 551-552)
A.y.: aynı, sağda X/X/ Ч.

51*
AE 3.17 gr., 21 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16843, Ref.:DOC, no.256.1

52
AE 28/21 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16856

53
AE 22/19 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16859

(MS 554-555)
A.y.: Aynı, sağda X/X/ C II

54*
AE 23 mm.,4.98 gr. ky. 6, k.no: MRY'11 16855, Ref.: DOC, no.259

55*
AE 20 mm.,4.59 gr., ky. 12, k.no: MRY'11 16845

56
AE 22 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16839

57
AE 20 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16841

58
AE 19 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16863

59
AE 21 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16852

60
AE 24/21 mm.,ky. 6, k.no: MRY'11 16861

(MS 555-556)
A.y.:Aynı, sağda X/X/ CIII

61*
AE 5.46 gr., 24/21 mm., ky. 5, k.no: MRY'11 16838, Ref: DOC, no. 260

62
AE 4.57 gr., 21/19 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16840

63
AE 3.54 gr., 22/20 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16848

64*
AE 3.04 gr., 22 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16847

65
AE 22/16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16849.

66
AE 18 mm, ky. 6, k.no: MRY'11 16864, (yıl anlaşılamıyor)

67
AE 24/16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16869 (yıl anlaşılamıyor)

Pentanummia (MS 551-560)

Ö.y.: İmparatorun diademli büstü, sağa, zırhlı ve *paludamentum*lu
A.y.: Є, içinde haç, sağda yıldız

68*
AE 16 mm., 2.29 gr., ky. 12, k.no: MRY'11 16878, Ref: DOC, no. 271

69
AE 15 mm., 1.98 gr., ky. 12, k.no: MRY'11 16888

70*
AE 15 mm., 2.22 gr., ky. 6, k.no: MRY'11 16882

71*
AE 16/14 mm., 1.99 gr., ky. 6, k.no: MRY'11 16899

72*
AE 15 mm., 1.84 gr., ky. 6, k.no: MRY'11 16897

73*
AE 15 mm., 1.62 gr., ky. 6, k.no: MRY'11 16873

74
AE 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16875

75
AE 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16890

76
AE 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16891

77
AE 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16892

78
AE 16 mm., ky. 7, k.no: MRY'11 16898

79
AE 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16900

80
AE 14 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 168903

81
AE 16 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 168906

82
AE 15 mm., ky. 6, k.no: MRY'11 16871

83
AE 15mm., ky. 6, k.no. MRY'11 16909 (yıldız ?-bozuk)

84
AE 15mm., ky. (?) k.no: MRY'11 16904 (yıldız?-bozuk)

85
AE 17 mm., ky. 6, k.no. MRY'11 16877 (yıldız ?-silik)

Kaynakça

Asal, R. 2007. "İstanbul'un ticareti ve Theodosius Limanı." *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı, Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları*, içinde, İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Bellinger, A. (der.) 1966. *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection Vol.I, Anastasius I to Maurice*, , Washington: Dumbarton Oaks.

Hahn, W. H. 1973. *Moneta Imperii Byzantini, Band I, von Anastasius I. bis Justinianus I. (491-565)* Viana: OAW.

Hendy M. F. 1985. *Studies in the Byzantine Monetary Economy, c. 300-1450*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kocabaş U. 2010. "İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesi: Gemiler." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri I. Marmaray –Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Mango, M. M. 1991. "Antioch ad Orontes." *The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol, I* içinde, der. A. Khazdan vd, 113-116. NewYork: Oxford University Press.

Morrison, C. (der.) 1970. *Catalogue des Monnaies Byzantines de la Bibliothéque Nationale I, Anastasius I.-Justinian II*. Paris: Bibliothéque Nationale.

Perinçek, D. 2010. "Yenikapı Kazı Alanının Son 8000 Yıllık Jeoarkeolojisi ve Doğal Afetlerin Jeolojik Kesitteki İzleri." *İstanbul Arkeoloji Müzeleri I. Marmaray Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kent, J. P. C. (der.) 1994. *The Roman Imperial Coinage, Vol. X, The Divided Empire and the Fall of the Western Parts 395-491*. Londra: Spink.

Tekin, O. 1999. Tekin, *Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

1* MRY'11.16826

2* MRY'11.16827

4* MRY'11.16828

5* MRY'11.16825

9* MRY'11.16865

10* MRY'11.16834

11* MRY'11.16835

16* MRY'11.16860

17* MRY'11.16893

18* MRY'11.16896

21* MRY'11.16884

22* MRY'11.16887

24* MRY'11.16851

25* MRY'11.16833

28* MRY'11.16850

30* MRY'11.16886

31* MRY'11.16874

32* MRY'11.16883

37* MRY'11.16889

39* MRY'11.16885

44* MRY'11.16842

45* MRY'11.16844

50* MRY'11.16857

51* MRY'11.16843

54* MRY'11.16855

55* MRY'11.16845

61* MRY'11.16838

64* MRY'11.16847

68* MRY'11.16878

70* MRY'11.16882

71* MRY'11.16899

72* MRY'11.16897

73* MRY'11.16873

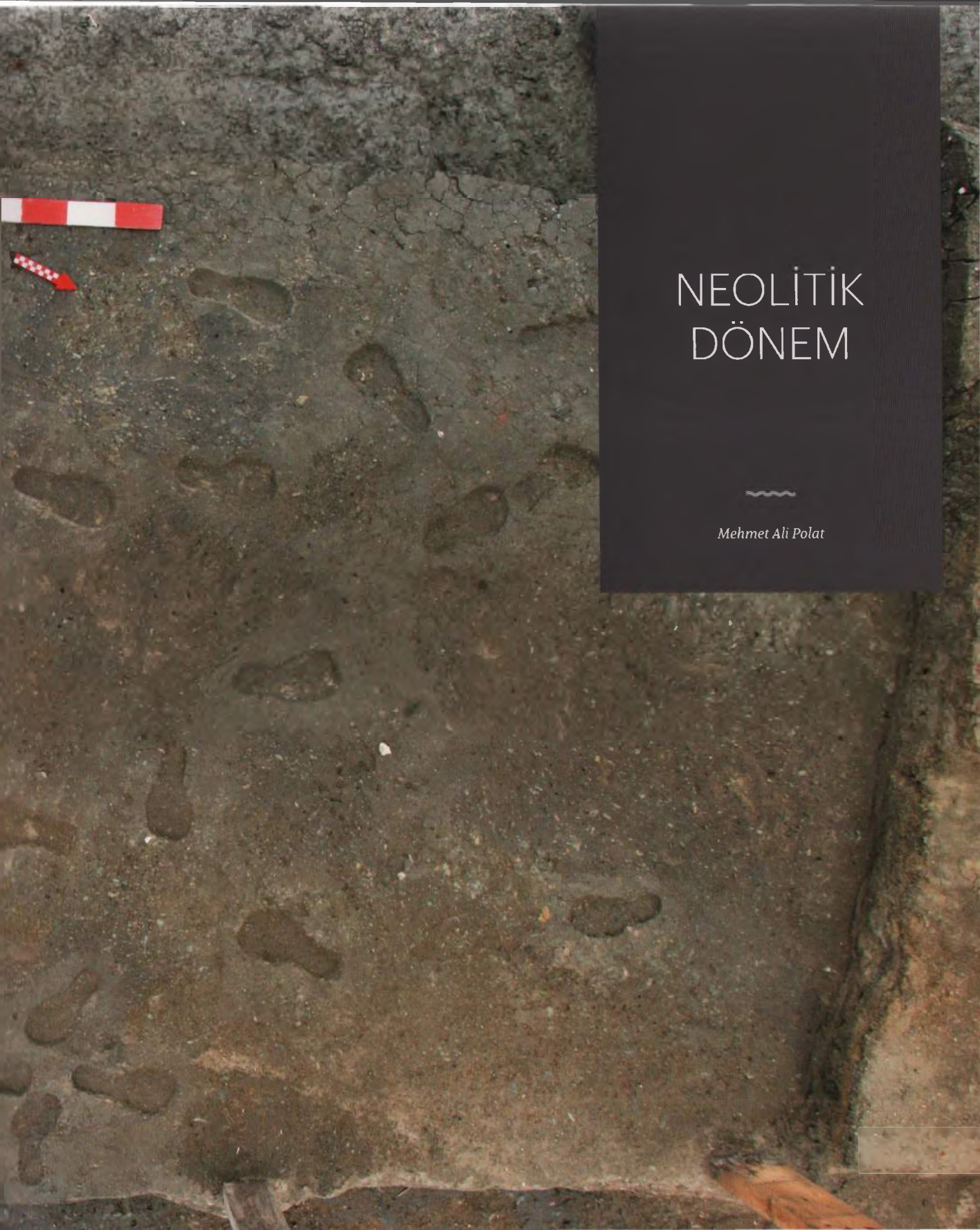

NEOLİTİK DÖNEM

Mehmet Ali Polat

YENİKAPI NEOLİTİK DÖNEM AYAK İZLERİ

Ayak izleri, deniz seviyesinin yaklaşık 8 m altında Neolitik Dönem yerleşimin sınırları içinde gömüt alanı, yaşam mekânları, ağaç köklerinin bulunduğu bir ortamla çevrelenmektedir.

Islak killi zemin üzerinde yürüyen insanlara ait ayak çukurluklarının üzeri hızlı bir şekilde kum ile dolmuş ve izler bozulmadan günümüze kadar korunmuştur. Ayak izlerinin bulunduğu alanın zemin özelliklerinin değişmemesi nedeniyle izler günümüze kalabilmiştir. İzler çok sayıda farklı bireye ait olup çok düzenli görünümleri nedeniyle giyimli ayaklara ait oldukları anlaşılmaktadır. Ayakkabıların muhtemelen deri veya benzeri bir organik malzemeden yapılmış olduğu düşünülmektedir. Alanda iki binin üzerinde ayak izi belgelenerek kaldırılmıştır. Tespit edilmiş en küçük ayak izi burundan topuğa 15,9 cm, en büyük ayak izi ise burundan topuğa 28,9 cm'dir. İzler üst üste yaklaşık 45 cm kalınlıkta üç farklı seviyede tespit edilmiştir.

1 SAPAN TANESİ

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Pişmiş Toprak
Mv. U: 4,9 cm; Gnş.: 2,7 cm; Kl.: 2,7 cm
YKM'12.15643
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Katkılı, kiremit rengi hamurludur. Her iki ucu sivrileştirilerek ortası yumurta biçimli bombelidir.

MAP

2 OBJE

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Pişmiş Toprak
Gnş: 8,3 cm; Kl.: 4,5 cm
YKM'12.15650
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kilin şekillendirilip pişirilmesiyle oluşturulmuş kalın ve dairesel formludur. Yapısal özellikleri ve pişirilmeden kaynaklı yeşilimsi ve yer yer siyah renklidir. Üst yüzeyinde "+" şeklinde içi sürtünmeden perdahlanmış yivler bulunur. Tüm yüzeyi düzeltilmiştir ancak alt yüzey aşınmıştır.

MAP

3 KAŞIK

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Kemik
Mv. U: 20,2 cm; Gnş.: 2,9 cm; Kl.: 2,3 cm
YKM'12.15624
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun, çanak kısmına doğru daralan silindirik formlu bir sap ile buna bağlanan geniş, yassı, kenarları yuvarlatılmış dörtgenimsi formlu bir çanaktan oluşmaktadır. Sapın geniş kısmına, ucu kanca şeklinde kıvrılmış ve alt yüzeyinde "+" şeklinde bezeme bulunan küçük bir çıkıntı bağlanmaktadır. Üst yüzeyinde ise dairesel açılmış bir oyuk görülür. Sapın büyük bölümü, kazınarak yapılmış ve sık geçirilmiş dairesel yiv dekorludur. Yüzeyin tamamı perdahlıdır.

4 SAP

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Boynuz
Mv. U: 12,8 cm; Gnş.: 4 cm; Kl.: 2,6 cm
YKM'12.15612
Yenikapı Metro Kazısı, 2010

Aşağı doğru daralan silindirik gövdeli, sivri uçludur. Sap kısmına bağlanacak arkayüzün tamamı düzleştirilmiş, önyüzün büyük bölümü ise işlenmiştir. Gövde üzerinde, sapları birbirine bağlayan ipin dolandığı bölüm, iki ince çizgi şeklinde belirginleştirilmiştir. Üstte oval formlu bir delik açılarak yassı taş baltanın geçme yeri oluşturulmuştur.

MAP

5 MEKİK veya KEMER TOKASI (?)

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Kemik
Mv. U: 8,1 cm; Gnş.: 2,0 cm
YKM'10.12251
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Yassılaştırılmış elips formunda olup, orta kısmı açık bırakılmıştır. Kenarları ve yüzeyi düzleştirilmiştir. Kırık olan bölüm, tekrar kullanılabilmek için aşındırmak suretiyle düzlenmiştir. İki ucun birleştiği, kapalı olan bölümde olasılıkla ip sarıldığı için incelme görülür.

MAP

6 BIZ

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Kemik
U: 10,2 cm; Gnş.: 0,7 cm; Kl.: 0,3 cm
YKM'10.12256
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Yüzeyi perdahlı olduğundan parlak görünümlüdür. Uzun, yassı, dikdörtgenimsi formlu olup, uca doğru sivriltilmiştir.

Özdoğan 1983, s. 401-11.

MAP

7 FİGÜRİN BACAĞI (?)

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Kemik
Mv. U: 4,1 cm; Gnş.: 2,4 cm; Kl.: 1,0 cm
YKM'10.12259
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Yüzeyi perdahlı olduğundan parlak görünümlüdür. Bir figürinin sol bacağına ait parçadır. Figürinin baldır kısmı geniş olup, bileğe doğru incelerek oval formlu ayakla son bulur. Bacağın üst kısmındaki parçadan diğer bacağa bir geçiş olduğu düşünülmektedir. Olasılıkla gövde, ayrı bir parça olarak bacaklara oturtulmuştur.

MAP

8 HAVAN ELİ

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Taş
U: 9 cm; Gnş.: 6,9 cm; Kl.: 5,3 cm
YKM'12.15659
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Yeşil renkli, bol taşcıklı ve kumlu bir taşın yüzeyinin sürtülerek aşındırılmasıyla elde edilen silindirik formludur. Ezme işinin yapıldığı alt yüzey düzleştirilmişken üst kenar yuvarlatılmıştır.

MAP

9 BİLEĞİ TAŞI

Neolitik Dönem, MÖ 6500-6000
Taş
U: 13,6 cm; Gnş.: 14,3 cm; Kl.: 9 cm
YKM'12.15676
Yenikapı Metro Kazısı, 2010

Kalın, dikdörtgenimsi formludur. Kenarları düzleştirilmiş olup iki kenar üzerinde bileği için açılmış derin ve sığ oluklar vardır.

MAP

10 KUTU BİÇİMLİ KAP

Neolitik Dönem, MÖ 6200-6000
Pişmiş Toprak
Y: 7,2 cm; Gnş.: 11,4 cm
YKM'12.15653
Yenikapı Metro Kazısı, 2010

Bej renkli yüzey, yanma veya pişirilmeden dolayı yer yer siyah alacalı olup, bol taşcık katkılı, siyah hamurludur. Düz ağız kenarlı, düz dipli, dikdörtgenimsi gövdeli mevcut iki kenar yüzeyinde çizi tekniğiyle yapılmış dama, diğerinde ise geometrik bezemeler görülmektedir. Üçüncü yüzeyde ise aşınmadan dolayı bezeme tam seçilememekle beraber, ağız kenarından çıkıntı yapan olası tutamağın izi görülmektedir. Olasılıkla ritüel bir işlevi olan kabın muhtemel dört küçük ayağından sadece bir tanesi korunagelmiştir.

Özdoğan 2007, s. 412-3.
Schwarzberg 2005, s. 255-73.

11 KÂSE

Neolitik Dönem, MÖ 6200-6000
Pişmiş Toprak
U: 8,7 cm; Gnş.: 9,4 cm; Kl.: 0,7 cm
YKM'12.15855
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kum katkılı, bej renkli hamurludur. Yüzeyinde yanmadan kaynaklı kiremit renkli alacalanmalar olsa da genel olarak bej renklidir. Düz ağız kenarlı kap, gövdeye doğru hafif torba biçiminde genişleyerek yuvarlak bir dip ile son bulur. Metro kazısındaki 1 numaralı mezara ait ölü hediyesidir.

MAP

12 KÂSE

Neolitik Dönem, MÖ 6200-6000
Pişmiş Toprak
Y: 7,6 cm; AÇ: 11,4 cm; GÇ: 13,8 cm
YKM'12.15651
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renkli, yer yer alacalı, taşcık katkılı hamurludur. Düz ağız kenarlı ve ağız çevresi simetrik değildir. Ağız, gövdeye doğru hafif genişleyerek omurgalı gövdeyle birleşir. Keskin omurga üzerinde belli aralıklarla yerleştirilmiş dört adet tutamak yer alır. Yuvarlak diplidir. Metro kazısındaki 2 numaralı mezara ait ölü hediyesidir.

13 KÂSE

Neolitik Dönem, MÖ 6000
Pişmiş Toprak
Y: 5,2 cm; AÇ: 8,3 cm; DÇ: 7,3 cm
YKM'10.12261
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Gri renkli, taşçık katkılı hamurludur. Oval formludur. Düz ağız kenarlı, derin gövdeli, düz diplidir. Gövdenin her iki tarafında birbirine paralel olarak görülen, kopmuş tutamak izlerinden ve benzerlerinden yararlanılarak, dört adet ip delikli tutamak alçı ile tümlenmiştir. Metro kazısı kremasyon alanı buluntusudur.

Özdoğan 2007, s. 413, Res. 11.

MAP

14 KÂSE

Neolitik Dönem, MÖ 6000
Pişmiş Toprak
Y: 5,0 cm; AÇ: 7,7 cm; DÇ: 7,2 cm
YKM'10.12260
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Gri renkli, taşçık katkılı hamurludur. Düz ağız kenarlı, dibe doğru hafifçe daralan gövdeli, düz diplidir. Metro kazısı kremasyon alanı buluntusudur.

MAP

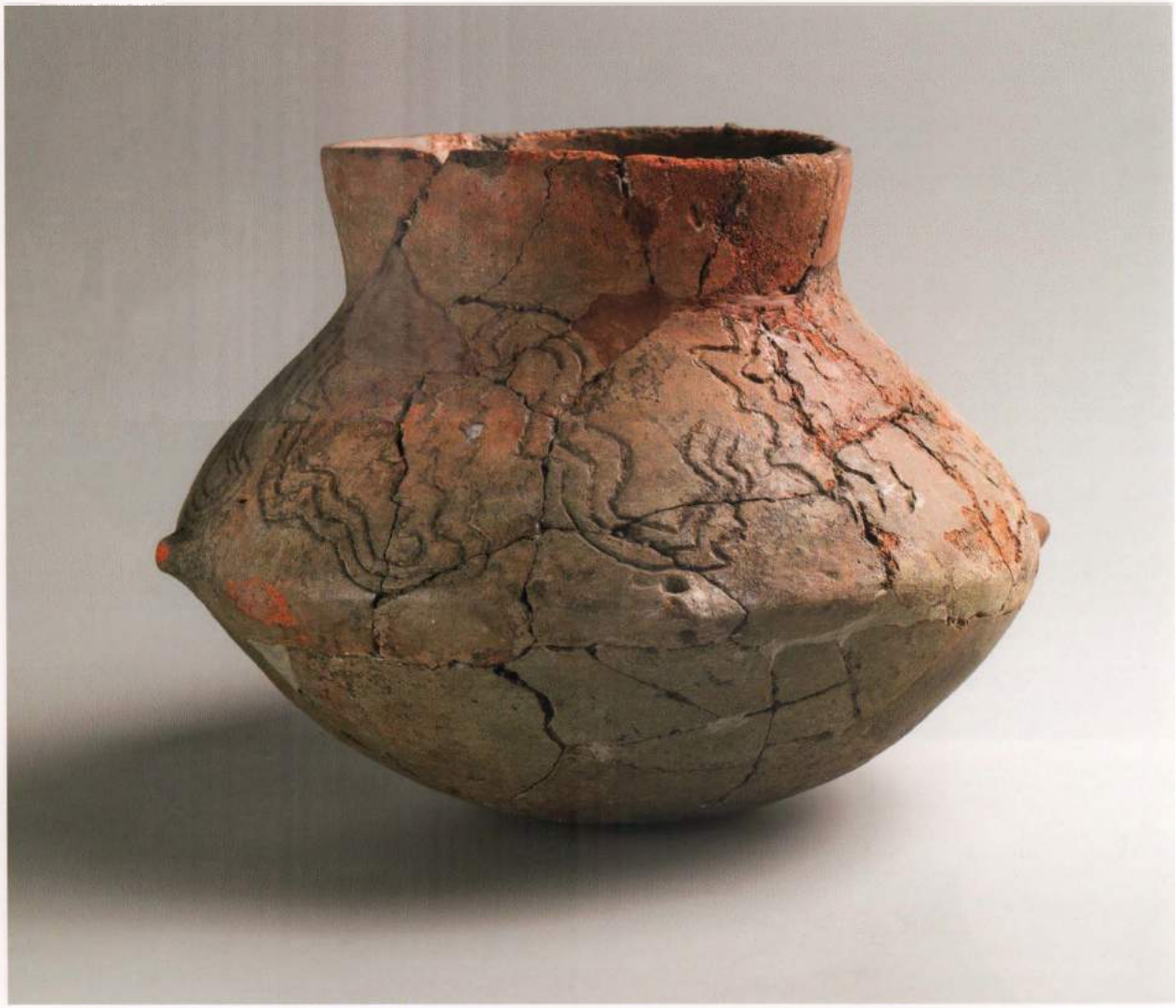

15 ÇÖMLEK

Neolitik Dönem, MÖ 6000-5600
Pişmiş Toprak
Y: 12,4 cm; AÇ: 9,6 cm; GÇ: 15,8 cm
YKM'10.12262
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Kiremit ve bej rengi alacalı, taşcık katkılı hamurludur. Düz ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, omurgalı gövdeli, yuvarlak diplidir. Keskin profilli karın üzerinde belli aralıklarla yapılmış, ip delikli dört adet tutamak yer almaktadır. Gövdenin üst kısmında kazıma olarak yapılmış kıvrımlı geometrik bezemeler görülmektedir. Metro kazısı kremasyon alanı buluntusudur.

Özdoğan, Miyake ve Özbaşaran-Dede 1991, s. 99.

16 KOLYE TANELERİ

Neolitik Dönem, MÖ 6000-5600
Taş/Deniz Kabuğu
En küçük boncuk Ç: 0,4 cm
En küçük boncuk Kl.: 0,3 cm
En büyük boncuk Ç: 0,8 cm
En büyük boncuk Kl.: 0,4 cm
YKM'10.12264
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Otuzsekiz adet boncuk mevcut olup, bir tanesinin yaklaşık yarısı kırıktır. Kremasyon alanında dağınık halde bulunmuş olup, ipe dizilmiştir. Birbirine benzer, küçüklü büyüklü, ortaları delik dairevi formlu boncuklardır.

MAP

17 ÇÖMLEK

Neolitik Dönem, MÖ 6000-5600
Pişmiş Toprak
AÇ: 9,6 cm; GÇ: 17,7 cm; Mv. U: 14,2 cm
11.636 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Gri renkli, taşçıklı ve kum katkılı hamurludur. İç ve dış yüzeyi koyu devetüyü astarlı ve perdahlıdır. El yapımıdır. Düz ağızlı, ince dudaklı, kısa boyunlu, şişkin düşük karınlı, düz diplidir. Karın bölümünde karşılıklı yerleştirilen dört adet ip delikli memeciği vardır. Marmaray kazısında bulunan 1 numaralı kremasyon mezar çömleğidir.

Thissien, Roodenberg ve Roodenberg 1995, s. 114.

MAP

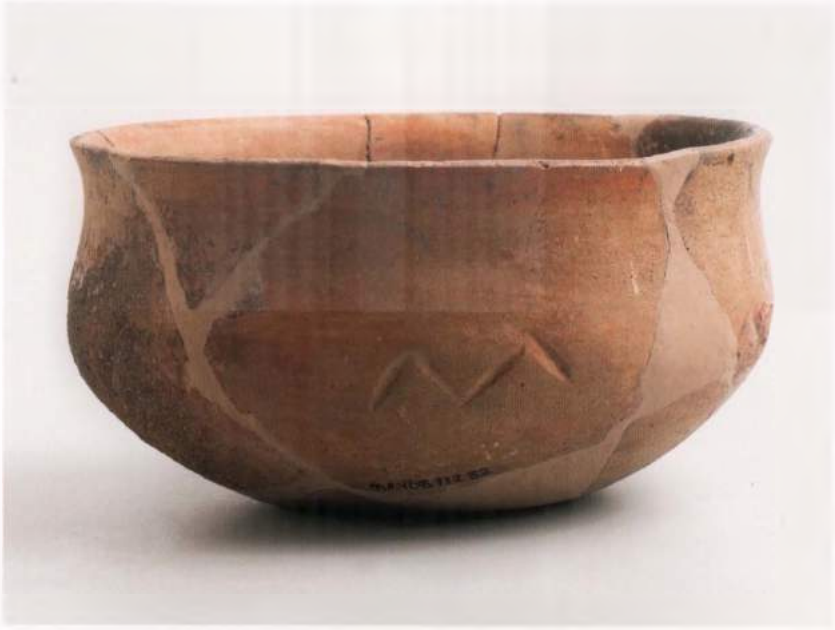

18 KÂSE

Neolitik Dönem, MÖ 6000-5600
Pişmiş Toprak
AÇ: 13,8 cm; GÇ: 13,9 cm; Y: 7,3 cm
11.713 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Koyu devetüyü renkli, taşçıklı ve kum katkılı hamurludur. İç ve dış kısmı devetüyü-kahverengi alacalı astar boyalı ve perdahlıdır. El yapımıdır. Dışa çekik ağızlı, düşük karınlı, hafif içe basık diplidir. Karın üzerinde aralıklı olarak yerleştirilmiş, baskı teknikle yapılmış zikzak bezekler görülmektedir.

Özdoğan, Miyake ve Özbaşaran-Dede 1991, s. 99, layer 3.

MAP

19 KÂSE

Neolitik Dönem
Pişmiş Toprak
AÇ: 12,6 cm; Y: 6,9 cm
11.715 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Koyu devetüyü rengi, kum ve taşçık katkılı hamurlu, içi ve dışı devetüyü rengi astarlı ve perdahlıdır. El yapımıdır. Düz ağız kenarlı, çifte konik gövdeli, yuvarlatılmış diplidir.

Özdoğan, Miyake ve Özbaşaran-Dede 1991, s. 99, layer 3.

MAP

20 KÂSE

Neolitik Dönem
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 4,4 cm; GÇ: 8,3 cm
11.716 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Koyu devetüyü rengi, kum katkılı hamurlu, içi ve dışı devetüyü rengi astarlı ve perdahlıdır. El yapımıdır. Kısa, silindirik gövde omurga yaparak düz dibe bağlanır. Tek kulbu yatay biçimde gövdede yer alır. Kulbu ve gövdenin üst bölümünü baskı teknikle yapılmış iç içe zikzak bezemeler çevrelemektedir. Bezemelerin içi beyaz harç dolguyla doldurulmuştur. Marmaray 4 numaralı çömlek mezarın hediyesidir.

MAP

21 DİLGİ

Neolitik Dönem
Çakmaktaşı
U: 4,4 cm; Gnş.: 1,2 cm; Kl.: 0,4 cm
YKM'12.15736
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Yassı, dikdörtgenimsi formludur. Muhtemelen tek bir vurma düzleminden vurma tekniği (örs/clacton) ile çıkarılmış dilgidir. Her iki kenarında da çok basitçe yapılmış ve net görülmeyen sarp düzeltiyle çentikler mevcut olup, bir kenarında silika parlaklığı izi görülmüştür.

MAP

22 DİLGİ

Neolitik Dönem
Çakmaktaşı
U: 8,6 cm; Gnş.: 1,4 cm; Kl.: 0,5 cm
YKM'12.15750
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Beyazımsı, yassı, uzun ve dikdörtgenimsi formludur. Büyükçe bir çekirdekten kopartılmış dilgidir. Her iki kenar boyunca dişli (dişlemeli) iç bükey çentikler şeklinde yapılmış düzeltiler mevcuttur.

MAP

23 DİLGİ

Neolitik Dönem
Çakmaktaşı
U: 8,2 cm; Gnş.: 1,9 cm; Kl.: 0,7 cm
YKM'12.15748
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kahverengimsi renkte, yassı, uzun ve dikdörtgenimsi formludur. Büyükçe bir çekirdekten koparılmış dilgidir. Her iki kenar boyunca kemirim tekniği olabilecek minik düzeltiler mevcuttur.

MAP

24 DİLGİ ÇEKİRDEĞİ

Neolitik Dönem
Çakmaktaşı
U: 2,7 cm; Gnş.: 1,9 cm; Kl.: 1,3 cm
YKM'12.15738
Yenikapı Metro Kazısı, 2010

Siyah, ufak, kalın, prizma biçimli ve tek vurma düzlemli çekirdektir. Çekirdek yüzeyinden çok sayıda dar, uzun, birçoğu tek parça halinde mikrolit dilgiler çıkarılmıştır.

MAP

25 ÇİFT YÖNLÜ KAZIYICI

Neolitik Dönem
Çakmaktaşı
U: 5,6 cm; Gnş.: 2,5 cm; Kl.: 1 cm
YKM'12.15746
Yenikapı Metro Kazısı, 2010

Kahverengimsi renkte, yassı ve dikdörtgenimsi formludur. Kazıma işlevinin gerçekleştiği her iki uç, sarp düzelti ile şekillendirilmiş, hafif yuvarlatılmıştır. İki kenar boyunca çentikler yapılmıştır.

MAP

YUNAN-ROMA DÖNEMİ

Öğül Emre Öncü

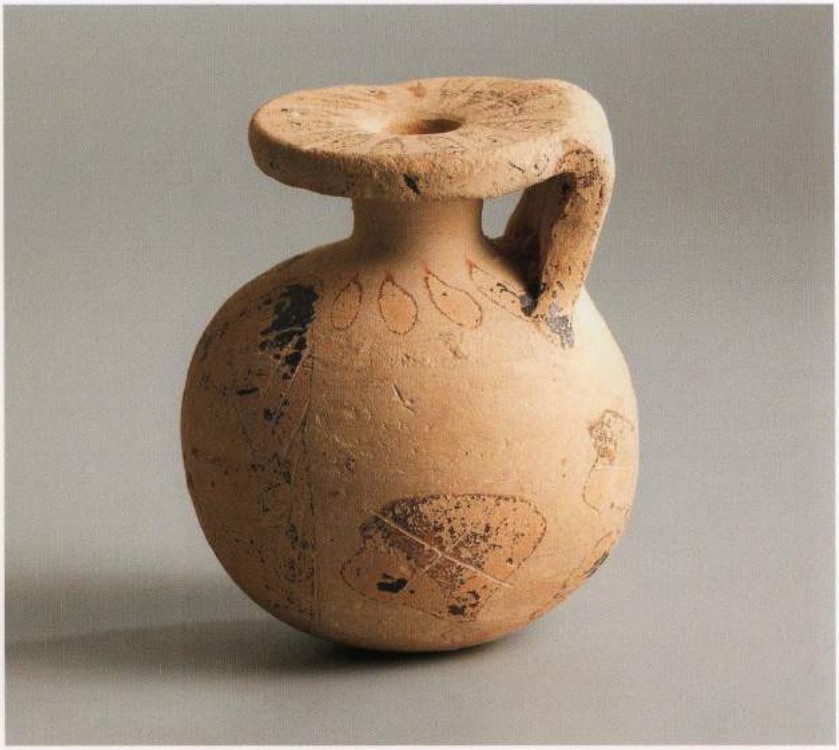

26 ARYBALLOS

Yunan, MÖ 575-550 (Orta Korinth)
Pişmiş Toprak
Y: 5,2 cm; AÇ: 3,1cm; Gnş.: 4,6 cm
07.17 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2006

Açık deve tüyü rengi hamura sahip Korinthos üretimi *aryballos*, düzleştirilmiş geniş ağız tablasına sahiptir. Silindirik dar ve kısa boyunlu, küresel gövdeli ve yuvarlak diplidir. Ağız kenarından omuza bağlanan düz kesitli dikey kulpu vardır. Ağız tablası, omuz ve dipte siyah renkte sıralı damla bezemeler yer alır. Gövde üzerinde siyah figür tekniğinde baykuş görülür. Bunun gerisinde çapraz kazıma çizgilerle taralı, siyah-kırmızı alacalı boyanmış rozetler yer alır. Kulp altında ise kalın siyah bant biçiminde daire içerisinde siyah nokta bezeme vardır.

Amyx, 1988, s. 184, pl. 69.2.

EÖ

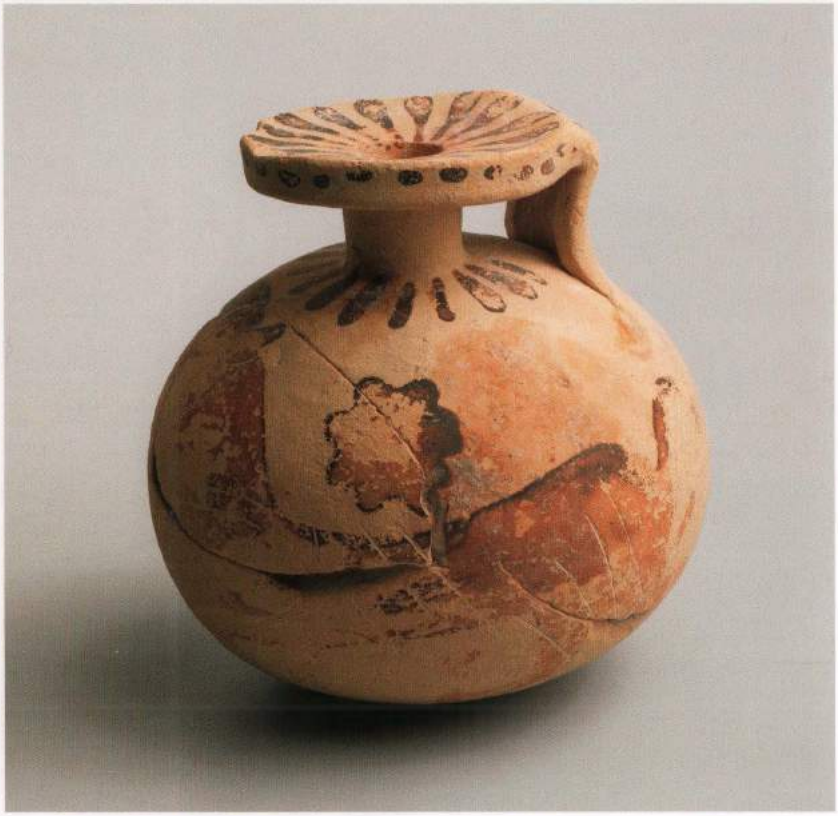

27 ARYBALLOS

Yunan, MÖ 575-550 (Orta Korinth)
Pişmiş Toprak
Y: 7,7 cm; GÇ: 7,4 cm
11.142 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Devetüyü rengi hamurlu, yassı, dışa çekik dar ağız kenarlı Korinthos üretimi *aryballos*, ince, kısa, silindirik boyunlu, küresel gövdeli ve yuvarlak diplidir. Ağızdan boyuna bağlanan şerit kesitli geniş kulpu vardır. Ağız ve boyunda kahverengi boyayla damla biçimli bezenmiştir. Gövde üzerinde kahverengimsi kırmızı boyayla tasvir edilmiş panter görülür. Panterin detayları kazıma çizgilerle gösterilmiştir. Kulp altında içi çapraz kazıma çizgilerle taralı kahverengimsi kırmızı rozet yer alır.

Amyx 1988, s.150-153; pl. 58.1.

EÖ

28 ARYBALLOS

Yunan, MÖ 575-550 (Orta Korinth)
Pişmiş Toprak
Y: 6,7 cm; GÇ: 7,4 cm
11.366 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Açık deve tüyü rengi hamura sahip Korinthos üretimi *aryballos*un, boyun ve ağzı kırık olduğundan belirsizdir. Küresel gövdeli ve yuvarlak diplidir. Boyunda kahverengi boyayla damla biçimli bezeme görülür. Gövde üzerinde siyah ve kırmızı boyayla karşılıklı iki palmet tasvir edilmiş, palmetlerin detayları kazıma çizgilerle gösterilmiştir. Palmetlerin gerisinde çapraz kazıma çizgilerle taralı siyah kırmızı rozet görülür.

Amyx 1988, s. 184, pl. 69.2.

EÖ

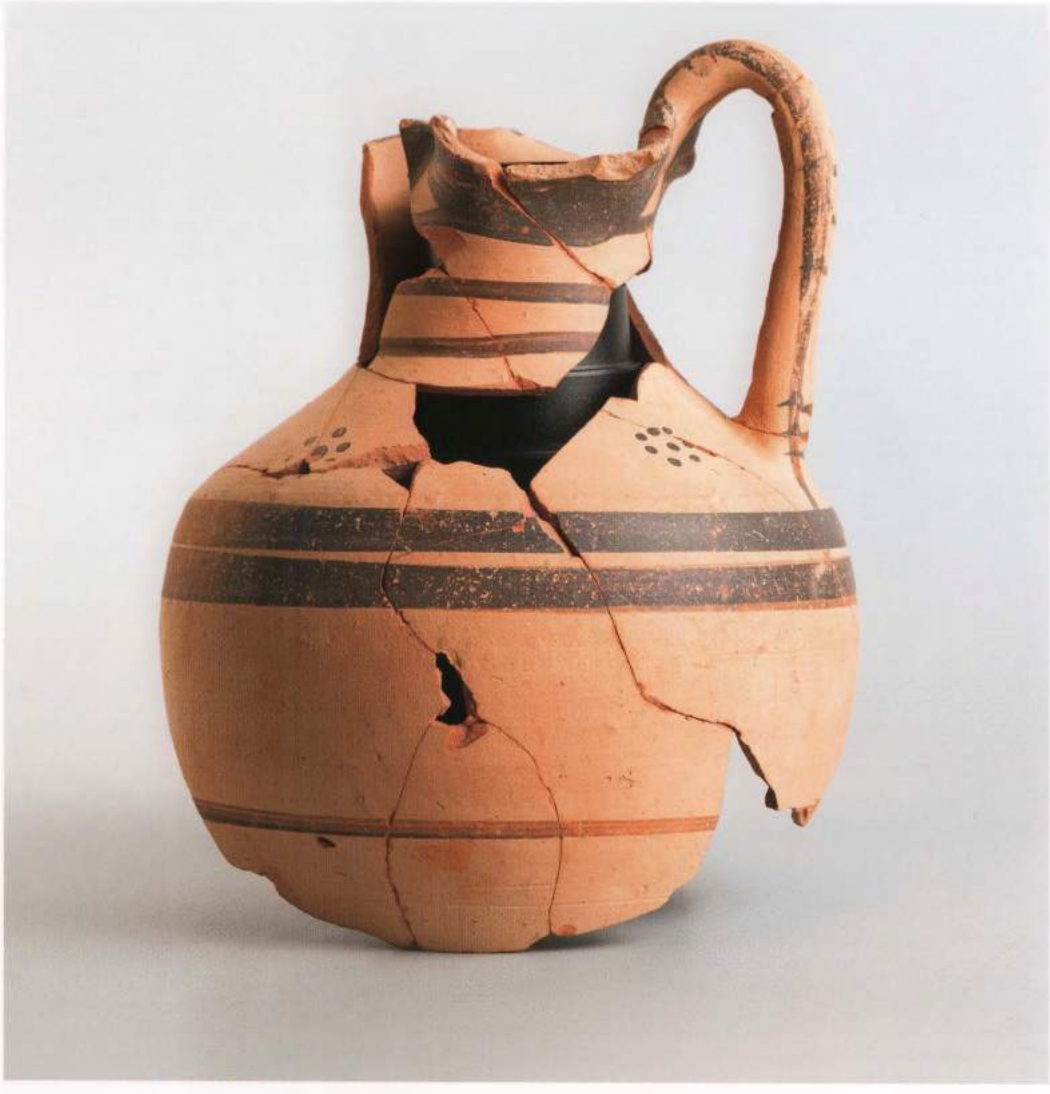

29 OİNOKHOE

Yunan, MÖ 6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 22,5 cm; AÇ: 9,1 cm; Gnş.: 16 cm
07.21 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2006

Açık kiremit rengi hamur üzerine bej rengi astarlı kabın yonca biçimli ağıza sahip olduğu görülmektedir. Kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdelidir. Ağızdan omuza bağlanan oval kesitli dikey kulpu vardır. Ağız, boyun ve gövdede siyah renkte kalın ve ince yatay bantlarla yapılmış bezemeler görülür. Omuz üzerinde siyah noktalarla oluşturulmuş rozetler yer alır. Kulp kenarlarında siyah bantlar görülür. Bunların arası birbirine paralel, yatay siyah çizgilerle bezenmiştir.

EÖ

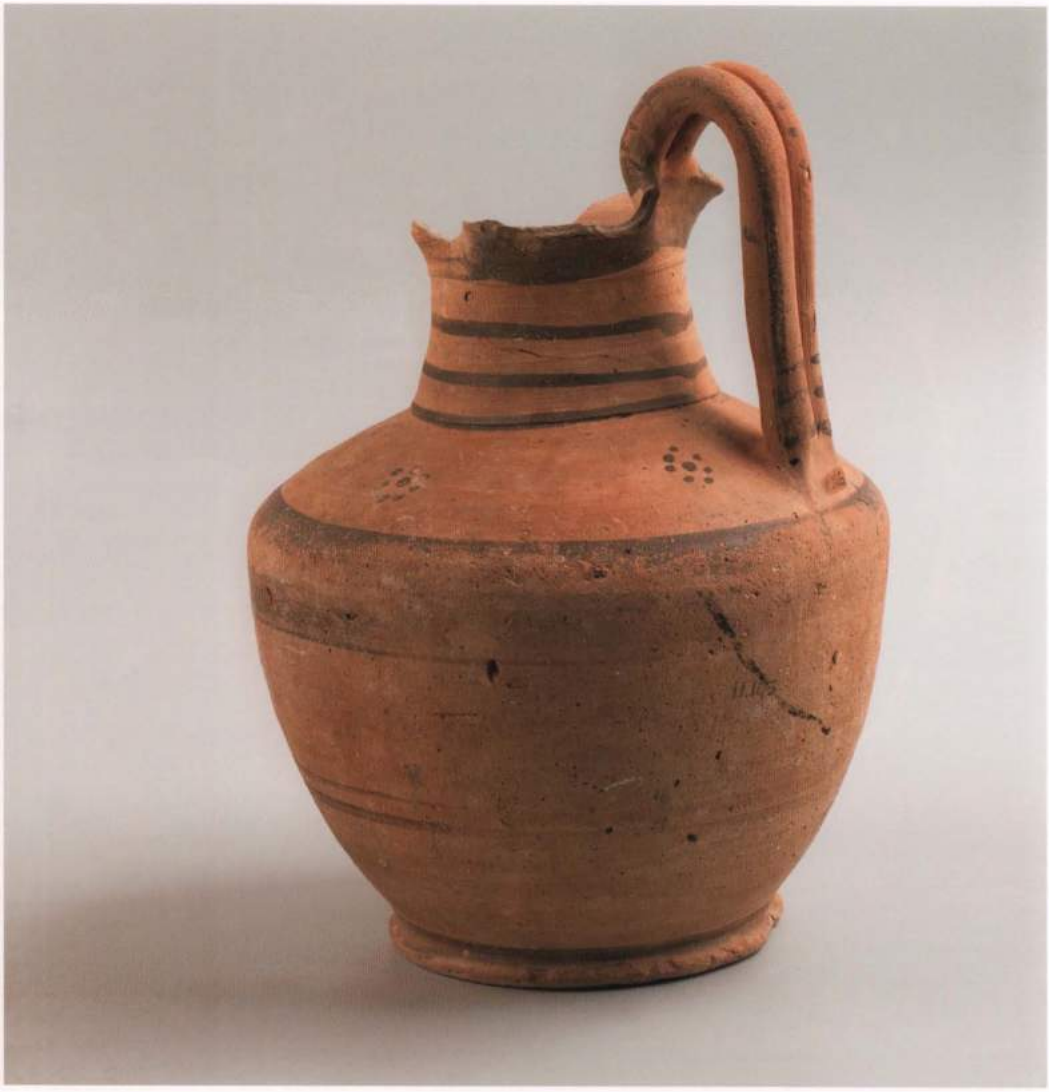

30 OİNOKHOE

Yunan, MÖ 6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 27,1 cm; GÇ: 17,9 cm
11.145 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Açık kiremit rengi hamurlu kabın yonca biçimli ağıza sahip olduğu görülmektedir. Silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli ve halka biçimli kaidelidir. Ağızdan omuza bağlanan oval kesitli kulpu vardır. Ağız, boyun ve gövdede kahverengi kalın ve ince bantlarla yapılmış bezemeler görülür. Omuz üzerinde kahverengi noktalarla oluşturulmuş rozetler yer alır.

EÖ

31 KÂSE

Yunan, MÖ 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 5 cm; AÇ: 15,6 cm
11.451 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Açık kiremit rengi hamurlu tabağın, tüm yüzeyinin siyah firnisli olduğu görülmektedir. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, yuvarlatılmış sığ gövdeli ve halka biçiminde diplidir. Tondosunda rulet ve baskı teknikle yapılmış palmet bezemeleri görülür.

Sparkes ve Talcott 1970, s. 128-9, kat. no. 797.

EÖ

32 KANTHAROS

Yunan, MÖ 4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 8,1 cm; AÇ: 8,4 cm
11.252 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Kiremit renkli hamurlu *kantharos* tümüyle siyah firnislidir. Dışa çekik kademeli ağız kenarlı, içe hafif oval silindirik boyunlu, dibe doğru daralan küresel gövdeli, konik kaidelidir. Ağızdan omuza uzanan dikey çift kulpa sahiptir. Kulpların ağıza bağlanan bölümünde dışa çıkıntı yapan üçgen kısımlar vardır.

Sparkes ve Talcott 1970, s. 122, kat. no. 703.

EÖ

33 KANTHAROS

Yunan, MÖ 4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 16,2 cm; GÇ: 10,4 cm
YKM'11.14638
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kiremit rengi hamurlu *kantharos*un tüm yüzeyi kahverengimsi gri ve siyah renklerde alacalı firnislidir. Dışa çekik ağızlı, uzun silindirik gövdeli, gövdeden kaideye geçişte keskin profilli kabın, ağız kenarına dörtgen destekle bağlı gövdeye uzanan oval kesitli çift kulpu vardır. Yüksek kaidelidir ve dip bölümünde içe ve dışa çekik profilli kademelere sahiptir.

Sparkes ve Talcott 1970, s. 122-4.
EÖ

34 KANTHAROS

Yunan, MÖ 4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 6,6 cm; GÇ: 9,2 cm
YKM'08.8889
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Omuz üzerinden kırıktır. Açık kiremit rengi hamurlu *kantharos*un tüm yüzeyi siyah firnislidir. Küresel gövdeye sahiptir. İçe ve dışa çekik profilli kademelere sahip konik kaidesi vardır. Gövde üzerinde yiv bezemeler görülür.

Sparkes ve Talcott 1970, s. 122-4, kat. no. 704.

EÖ

35 TABAK

Yunan, MÖ 5-4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 2,5 cm; AÇ: 14,4 cm;
12.368 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Açık kiremit rengi hamurlu tabağın tüm yüzeyi siyah firnislidir. Hafif içe dönük yuvarlatılmış ağıza sahiptir. Sığ gövdeli ve halka diplidir. Tondosunda merkezde bir daire ve etrafında sıralanmış palmet motifleri görülür. Palmetlerin çevresini saran rulet bezemeye sahiptir.

Sparkes ve Talcott 1970, s. 146-7, kat. no. 1022-3

EÖ

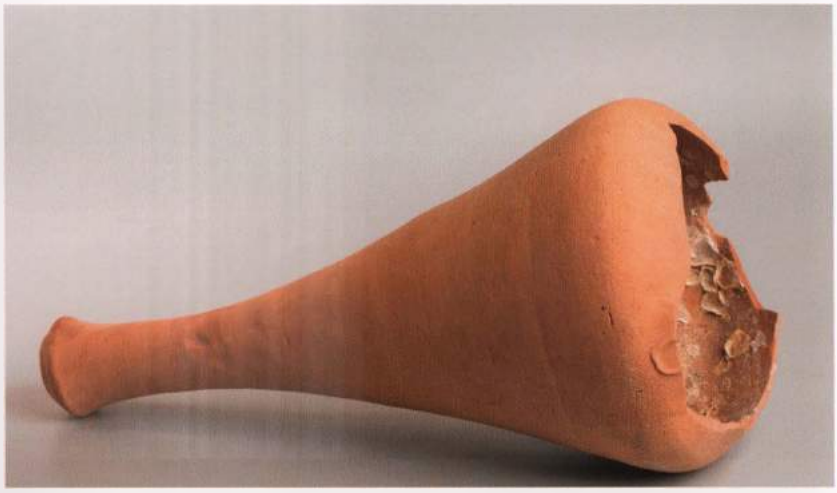

36 AMPHORA

Yunan, MÖ 4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 53,2 cm; GÇ: 24,5 cm
YKM'09.10325
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Boyun ve ağız bölümü kırık olan Thasos üretimi *amphora*, kiremit rengi hamurludur. Şişkin omuzdan dibe doğru içe çekilerek daralan konik biçimli gövdeye sahiptir. Dışa çekik profilli, altı oyuk dipli olduğu anlaşılmaktadır.

Grace 1961, s. 22, Res. 52; Alpözen 1995, s. 79; Doğer 1992, s. 112, Res. 120.

EÖ

37 AMPHORA

Yunan, MÖ 4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 69,5 cm; GÇ: 34,3 cm
YKM'10.11388
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Ağız ve kulpları noksan olan Khios üretimi *amphora* kiremit rengi hamurludur. Silindirik boyunlu, keskin omuz dönüşlü, dibe doğru daralan konik gövdelidir. Kalın konik dibe sahiptir. Omuz üzerinde oval kesitli kulp uçları korunmuştur.

Grace 1961, s. 22, Res. 46; Alpözen 1995, s. 84; Doğer 1990, s. 86-87, tip. 5, Res. 78.

EÖ

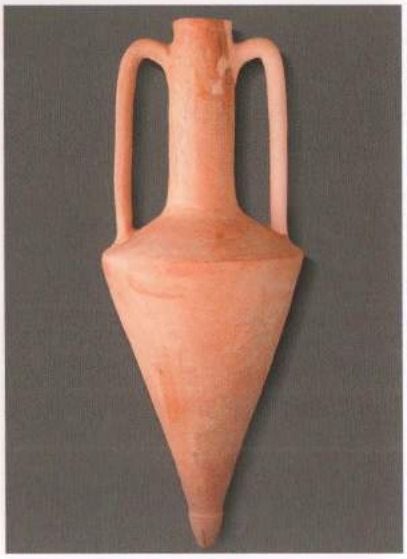

38 AMPHORA

Yunan, MÖ 4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 92,5 cm; AÇ: 11 cm
MRY'08.9500
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Kiremit rengi hamurlu, bej renkli astarlı Khios üretimi *amphora*, düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, keskin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, konik diplidir. Boyundan omuza bağlanan şerit biçimli çift kulpu vardır.

Grace 1961, s. 22, Res. 46; Alpözen 1995, s. 84; Doğer 1990, s. 86-7, tip. 5, Res. 78.

EÖ

39 HEYKEL BAŞI

Roma, MS 2. yüzyıl
Mermer
Y: 20 cm; Gnş.: 15,5 cm
10.37 (T)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Genç bir kadın heykeline ait baş. Hafif sağa dönük tasvir edilmiştir. Göz çukurları çok derin olmayıp, göz iri şekilde gösterilmiştir. Göz pınarları çok belirgindir. Gözlerin irisleri matkapla yapılmıştır. Elmacık kemikleri belirgindir. Saç kalın tutamlar şeklinde tasvir edilmiştir. Saç tutamları hafif dalgalıdır. Saçı kavrayan yaprak bezekli taç, saç buklelerinin başın etrafını çevrelemesini sağlamaktadır.

EÖ

BİZANS DÖNEMİ

Mehmet Ali Polat
Öğül Emre Öncü
Sırrı Çölmekçi

40 HEYKEL BAŞI

Geç Roma, Erken Bizans
Mermer
Y: 13,5 cm; Gnş.: 10,8 cm
10.39 (T)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Başı sağa dönük genç erkek figürüdür. Saçlar, birbiri üzerine yerleştirilmiş kısa perçemler halinde alına doğru inmektedir. Gözbebekleri ve kapağı detaylı işlenmiş olup, yüzde patetik ifade hâkimdir.

MAP

41 HEYKEL BAŞI

Geç Roma, Erken Bizans
Mermer
Y: 7,3 cm; Gnş.: 5,4 cm
09.72 (T)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Başta iki sıra boncuk dizisi bulunan başlık yer almakta olup, saçlar başlığın altından alına dökülmektedir. Heykelciğin iri bademi gözleri, düz bir burnu ve küçük bir ağzı bulunmaktadır.

MAP

42 HEYKEL BAŞI

Geç Roma, Erken Bizans
Mermer
Y: 25 cm; Gnş.: 23,6 cm
10.38 (T)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Kareye yakın geniş bir yüze sahip olan erkek figüründe kısa kabarık saçlar bukle şeklinde alına doğru inmektedir. Geniş bir burun, ayrıntılı işlenmiş göz bebeği ve kapağı görülebilmektedir. Figürün sakalları yeni çıkmış izlenimini verecek biçimde ince kısa kazıma şeklinde yapılmıştır.

MAP

43 KANDİL

Bizans, 4. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3,8 cm; Ç: 4,2 cm
06.124 (PT)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Devetüyü rengi hamurlu kandilin burun kısmı eksiktir. Burunda yanık izleri görülür. Basık gövdeli, düz diplidir. Çift yağ doldurma deliği yer alan diskusunda üzüm sepeti taşıyan bir erkek figürü betimlenmiştir. Diskus çevresinde asma dalı betimi görülmektedir. Tutamağı yivlidir.

EÖ-SÇ

44 KANDİL

Bizans, 4-5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4 cm; Ç: 3,9 cm
06.212 (PT)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Devetüyü rengi hamurludur. Burun bölümü kırıktır ve yanma izleri görülür. Şişkin omuzlu, basık ve dibe doğru daralan gövdeli, düz diplidir. Çift delikli diskusunda kabartma tekniğinde cepheden betimlenmiş bir hayvana binen figür yer alır. Figürün elleri iki yana açıktır. Omuz bölümünde iki yanda beşer tane kabartma nokta bezeme görülür.

EÖ-SÇ

45 KANDİL

Bizans, 4-5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4,4 cm; Ç: 3,9 cm
07.277 (PT)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2006

Devetüyü rengi hamurlu, açık kiremit rengi astarlı kandilin, yuvarlak ve basık gövdeli, düz dipli olduğu görülür. Burun kısmı kırıktır ve yanma izleri görülür. Çift delikli diskusunda kabartma tekniğinde yapılmış, profilden resmedilmiş dans eden Menant tasvir edilmiştir. Diskus çevresinde asma yaprakları ve üzüm salkımlarından oluşan bir bezeme yer alır. Tutamak üzerinde çift yivli bezeme görülür.

EÖ-SÇ

46 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3,4 cm; Ç: 4 cm
06.151 (PT)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Devetüyü rengi hamurlu ve aynı renk astarlıdır. Burun bölümü kırıktır ve yanma izleri görülür. Basık gövdeli, düz diplidir. Çift yağ doldurma deliği bulunan diskusunda kabartma tekniğinde Latin haçı tasviri yer alır. Haçın merkezi ve kollarında daire bezemeler vardır. Diskus çevresinden buruna uzanan çift yivli bordür ve bunun çevresinde stilize üzüm salkımları dizisi şeklinde bezeme görülür. Tutamak üzerinde çift yivli bezeme gövde altına uzanır. Tabanında kazıma tekniğinde diğer bir latin haçı görülür. Haçın kolları arasında daire bezemeler vardır.

EÖ-SÇ

47 KANDİL

Bizans, 5-6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4,2 cm; U: 12 cm; Gnş.: 6,7 cm
09.395 (PT)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Devetüyü rengi hamurlu. Yuvarlak kaideli, basık oval gövdeli, uzun burunlu, tutamak kulpludur. Çift delikli diskus tek bir kabartma çizgi ile sınırlandırılmış olup, geniş bir kanal ile buruna bağlanır. Diskusta iki yağ deliği arasında kabartma olarak yapılmış, yürür pozisyonda profilden gösterilmiş, elinde bir çalgı aleti tutan, satyr olduğu düşünülen bir figür yer alır. Omuz kısmında ise içleri nokta bezek dolgulu iç içe geçmiş dairelerden oluşan kabartma bezekler bulunur.

MAP

48 KANDİL

Bizans, 5-6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4 cm; U: 11,2 cm; Gnş.: 6,6 cm
12.98 (PT)
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Açık kiremit renk hamurlu, aynı renk astarlıdır. Halka dipli, basık dairesel gövdeli, yuvarlatılmış omuzlu, uzun burunlu, dolgu şeklinde yapılmış dikey tutamaklıdır. Çift delikli diskusun etrafı tek bir kabartma çizgiyle çevrelenmiş olup, kısa, geniş bir kanal ile buruna bağlanır. Diskus delikleri arasında kabartma olarak yapılmış sağa doğru yürür pozisyonda gösterilmiş kanatlı, elinde kuş (?) ile betimlenmiş Eros yer almaktadır. Omuzlarda ise kabartma, içleri küçük nokta bezekli, saç örgüsü bezeme bulunmaktadır.

Başer 1990, s. 254, Res. 14.

MAP

49 KANDİL

Bizans, 6-7. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 6,5 cm; Gnş.: 10,4 cm
10.137 (PT)
Yenikapı Metro Kazısı, 2007

Devetüyü hamurlu. Geniş ağız tablalı; uzun, dar boyunlu diskuslu; basık küresel gövdeli; uzun, ucu yuvarlatılmış burunlu; boyundan gövdeye bağlanan dikey kulplu; düz diplidir. Gövde üzerinde şeklinde grafiti bezek bulunmaktadır.

Yangaki 2005, s. 267-8, pl.17, Res. 8 (no: 402).

MAP

50 KANDİL

Bizans, 6-7. yüzyıl
Bronz
Y: 8,8 cm; Ç: 3,4 cm
07.49 (M)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2007

Yuvarlak gövdeli, uzun ve daire biçimli geniş burunlu, haç biçimli tutamaklı ve halka diplidir. Diskus bir daire ile çevrelenmiştir. Diskusu içe oval biçimlidir. Biri diskus merkezinde, diğerleri bunun çevresinde toplam beş delik yer alır. Kandilin omuzundan yukarı doğru uzayan haçın arkasına aplik edilmiş, dairesel kulp görülür. Kandilin dibinde, şamdana yerleştirilebilmesi için bir delik yer alır.

EÖ-SÇ

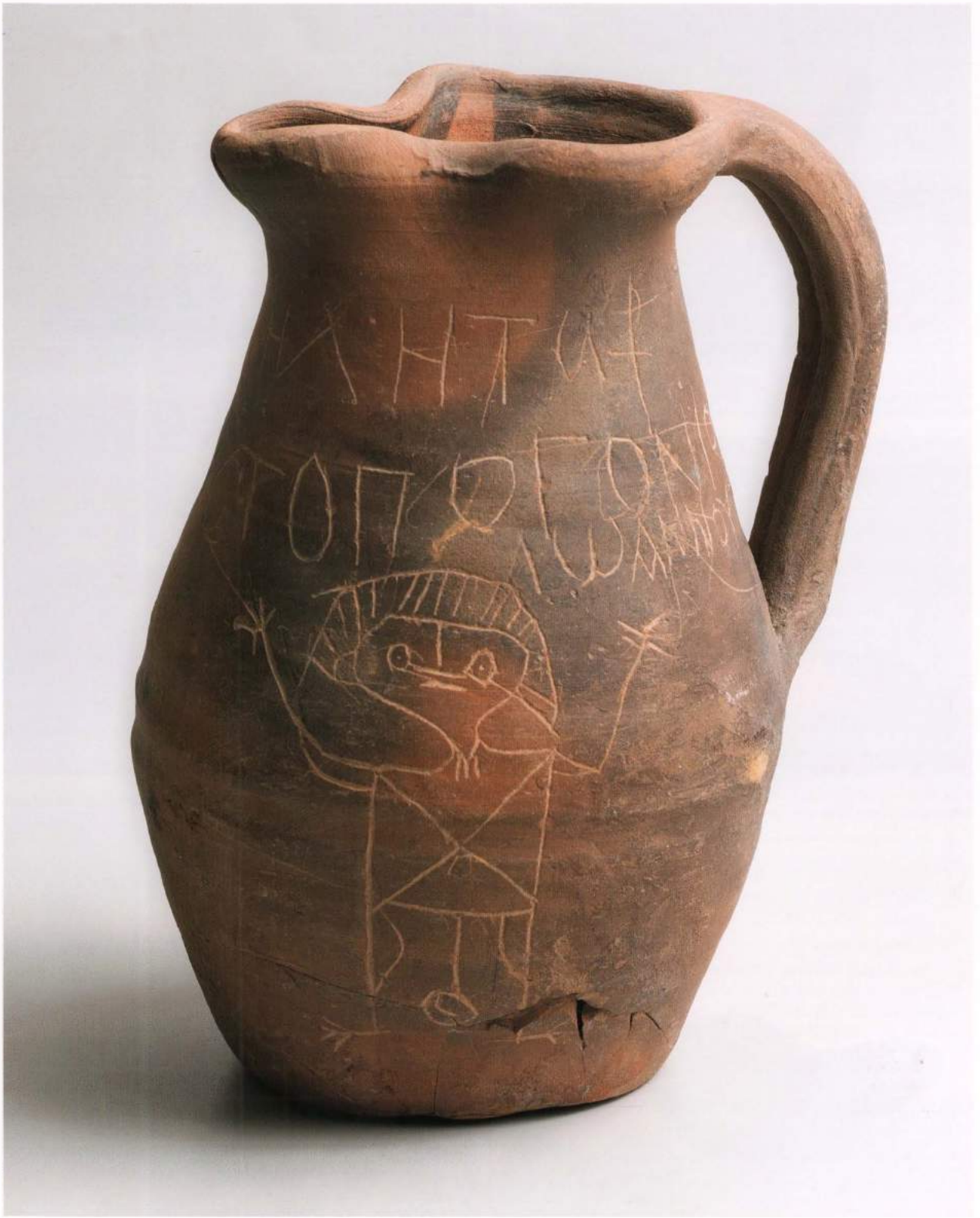

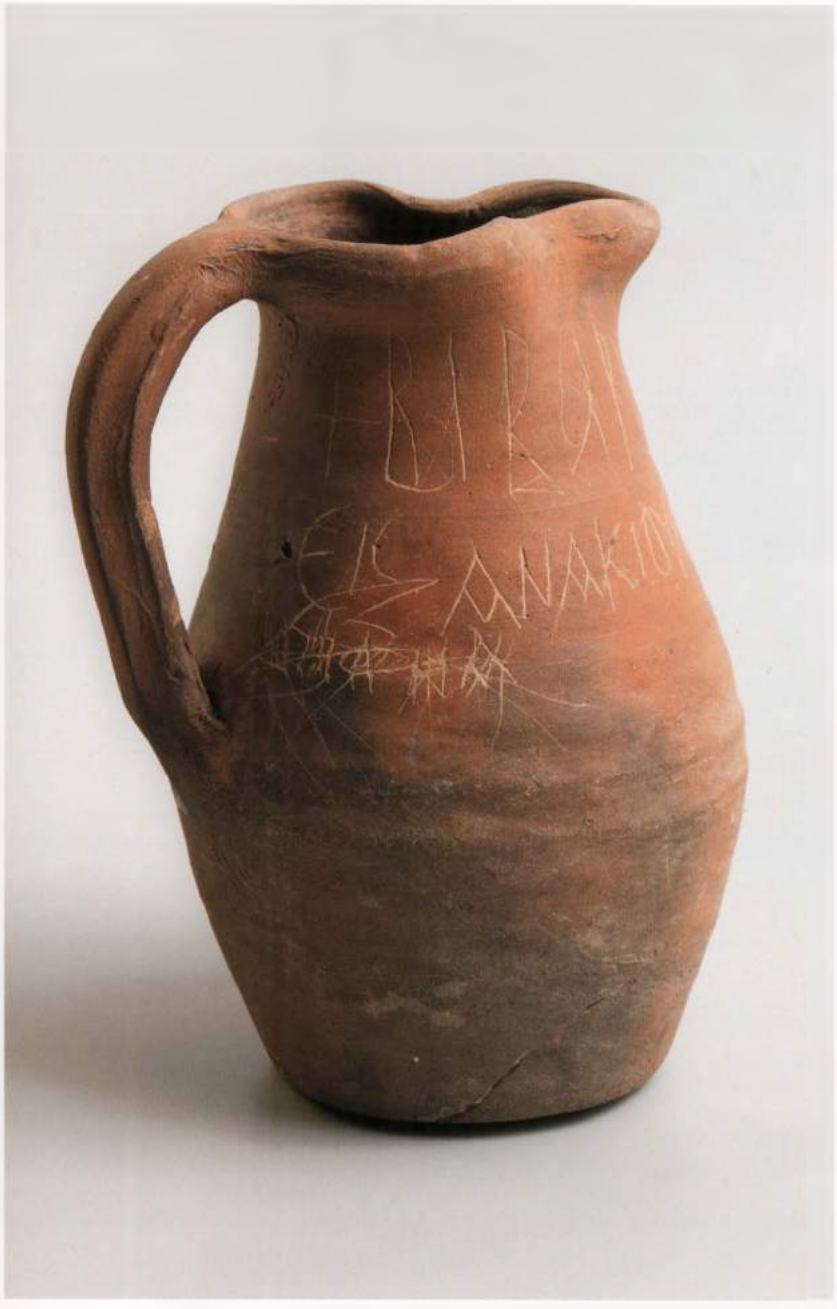

51 TESTİ

Bizans, 6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 17,5 cm; GÇ: 10,7 cm
08.138 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2007

Devetüyü hamurlu, açık kiremit, devetüyü renklerinde alacalı astarlıdır. Yonca biçimli ağızlı, omuza doğru genişleyen konik boyunlu, oval gövdeli ve düz diplidir. Ağızdan gövdeye bağlanan oval kesitli tek kulpa sahiptir. Gövde üzerinde üç yiv görülür. Boyundan başlayan ve gövde boyunca uzanan kazıma tekniğinde grafitilidir.

EÖ-SÇ

52 TESTİ

Geç Roma, Erken Bizans
Pişmiş Toprak
Y: 22,7 cm; AÇ: 7,6 cm; GÇ: 20,4 cm
10.348 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2007

Kırmızı hamurlu. Düz ağız kenarlı, kısa konik boyunlu, şişkin, ince yivli gövdeli, ağızdan gövdeye bağlanan dikey kulplu, ovaidal diplidir. Boynun iç kısmında üç delikli süzgeç kısmı mevcut olup, gövdesi üzerinde akıtacak kısmı bulunmaktadır.

MAP

53 TESTİ

Erken Bizans
Pişmiş Toprak
Y: 18,1 cm; Gnş.: 12,2 cm
09.451 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Koyu kırmızı hamurlu. Düz ağız kenarlı, konik boyunlu, şişkin, yivli gövdeli, boyundan gövdeye bağlanan dikey kulplu, iç bükey düğme diplidir. Gövdesi üzerinde emzik kısmı, kulp kısmında ise halka şeklinde bir bölüme bağlanan kapak kısmı mevcuttur.

Harrison, Fıratlı ve Hayes 1968, s. 207, Res. 26.

MAP

54 KAYIK FORMLU KAP

Bizans, 8. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 8,2 cm; U: 22,2 cm
11.185 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Kiremit rengi hamurlu, tüm yüzeyi sarımsı kahverengi sırlıdır. Kayık formlu kap, düz diplidir. Sivrilerek uzanan akıtacak bölümü, kayığın burnunu oluşturmaktadır. Arka bölümü ise yukarı doğru sivrilmektedir. Gövdenin iki tarafında burundan arkaya uzanan kalın çıkıntılar yer alır. Ön ve arka kısımlarında yukarı doğru dört adet çıkıntı mevcuttur.

EÖ-SÇ

55 İNSAN YÜZLÜ MAŞRAPA

Bizans, 7-8. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 5,6 cm; Ç: 11,8 cm
06.246 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Gri hamurlu kabın dış yüzü tümüyle sırlıdır. Küresel gövdeli, dairesel kesitli yatay kulpludur. Kabın altında kabartma tekniğinde erkek yüzü tasviri görülür. Tasvir yuvarlak yüzlü ve çekik gözlüdür. Tasvir burun üstüne üçgen biçiminde uzanan başlığa sahiptir.

EÖ-SÇ

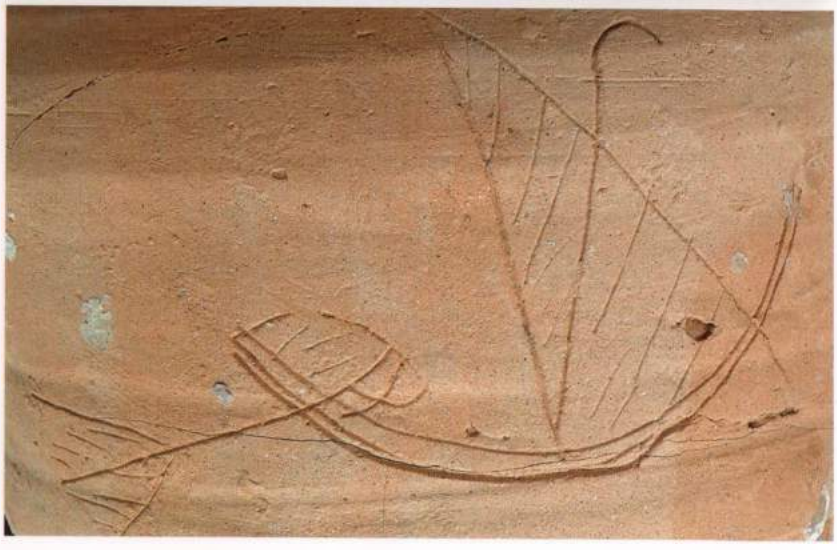

56 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 34 cm; Gnş.: 19 cm
YKM'07.4388
Yenikapı Metro Kazısı, 2007

Kahverengimsi hamurlu. Dibe doğru hafif daralan silindirik gövdeli, ovaidal gövdelidir. Gövde üzerinde şeklinde bir grafiti bezek yer almaktadır.

Günsenin 2012, s. 157-64, Res. 3, 4, 5, 6.

MAP

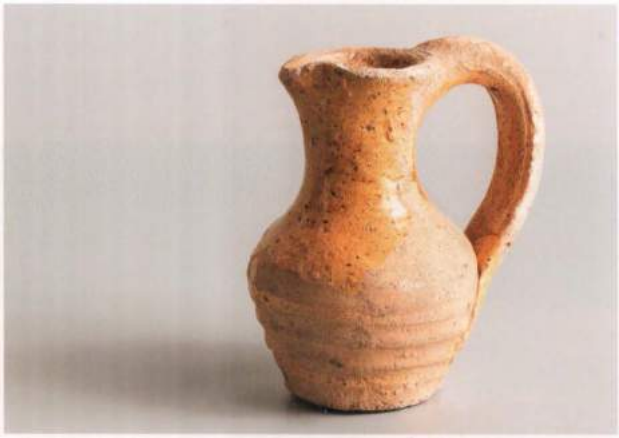

57 KAP

Bizans, 9-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 8,9 cm; AÇ: 3,7 cm; GÇ: 5,7 cm
07.427 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2005

Beyaz hamurlu, açık sarı renk sırlı. Yonca ağızlı, dar silindirik boyunlu, şişkin, yivli gövdeli, ağız kenarından gövdeye uzanan tek kulplu, düz diplidir. Sır büyük oranda dökülmüştür.

Hayes 1992, s. 12, pl. 6, Res. f.

MAP

58 KAP

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y:16,5 cm; AÇ: 8,5 cm; DÇ: 6,4 cm
10.460 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2006

Kırmızı hamurlu. Hafif dışa çekik ağızlı, aşağıya doğru daralan silindirik, yivli gövdeli, gövde üzerinde başlayıp son bulan küçük çift kulplu, düz diplidir.

MAP

59 KİREMİT

Bizans, 11-12. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Gnş.: 7,8 cm, U: 4,6 cm
11.273 (PT)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Kiremit renkli hamurlu, aynı renk astarlıdır. Önyüzünde kabartma şeklinde bir fil figürü vardır.

EÖ-SÇ

60 TABAK

Bizans, 13. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 5,2 cm; Gnş.: 16,8 cm
07.13 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2006

Beyaz hamurlu. Açık sarı ve kahverengi sırlı, basit ağız kenarlı, geniş yayvan gövdeli, hafif yüksek kaidelidir. Ağız kenarı kabartma ince yivle çevrilmiş olup, bu kısımda belli aralıkla yapılmış dokuz adet kahverengi sırlı damla dekor bulunmaktadır. Ayrıca gövde kısmında yine kahverengi sırla yapılmış alt alta iki eğrinin oluşturduğu bezeme bulunmaktadır.

Hayes 1992, s. 18, pl. 3, Res. f-g.

MAP

61 TABAK

Bizans, 13-14. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 5 cm; Gnş.: 15,5 cm
09.419 (ÇÇ)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Kırmızı hamurlu, sarı, yeşil ve kahverengi sırlıdır. Kısa kaideli parçanın tondosunda daire ile sınırlandırılmış alan içerisinde insan yüzlü, panter (?) gövdeli fantastik bir figür yer almaktadır.

MAP

62 FİLDİŞİ TARAK

Erken Bizans
Fildişi
Y: 3,6 cm; Gnş.: 4 cm
08.132 (M)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2007

Fildişinden yapılmış bir tarafı ince bir tarafı kalın dişlere sahip tarağın dişleri büyük oranda kırılmıştır. Tarağın orta bölümünde, her iki yüzde, alt ve üst bölümleri ince silmelerle sınırlandırılmış bezeme alanları yer alır. Bezeme alanlarının bir yüzünde yere çömelmiş, kafası arkaya dönük bir karaca, diğer yüzünde ise grifon tasvir edilmiştir.

EÖ-SÇ

63 KEMİK APLİK

Bizans, 9-11. yüzyıl
Kemik
Y: 5,7 cm; Gnş.: 5,9 cm
07.176 (M)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2006

Kareye yakın dörtgen formlu kesilmiş kemik levhanın ön yüzünde, kenarları ince silmelerle çerçevelenmiş bezeme alanı görülür. Bezeme alanında, yüzü cepheden, vücudu profilden betimlenmiş bir aslan figürü yer alır. Aslan sitilize çizgilerle resmedilmiştir. Sağ ön bacak dizden kıvrılmış, gövdenin ön kısmı çömelmiş durumda gösterilmiştir.

EÖ-SÇ

64 LEVHA

Bizans, 9-11. yüzyıl
Kemik
U: 4,8 cm; Gnş.: 3,4 cm
10.199 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2006

Dikdörtgen biçiminde çerçevenin içinde kabartma bir kuş figürü bulunmaktadır. Parçanın yüzeyinde üstte ve altta ikişer adet delik mevcuttur.

Davidson 1952, pl. 69, Res. 948.

MAP

65 APLİK

Bizans, 9-11. yüzyıl
Kemik
U: 5,3 cm; Gnş.: 7,7 cm
10.58 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2007

Üçgen kesitli olup, bir yüzünde kazıma ile yapılmış aralarında bir bitki bulunan karşılıklı iki kuş figürü bulunmaktadır.

MAP

66 TERAZİ KUTUSU

Bizans, 6-8. yüzyıl
Ahşap-Bronz
U: 20,4 cm; Gnş.: 8,4 cm
MRY'08.9000
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Ahşap terazi kutusu dikdörtgen biçimlidir. Üstünde sürgülü kapağı vardır. Kapak geometrik bezemelere sahiptir. Sürgülü kapağın altında bulunan diğer bir kapak, iç kısmı yatay olarak iki bölüme ayırır. Bu bölümlerden birinde, yuvarlak üç ağırlık gözü yer alır. Diğer bölümde ahşap plakaya oyularak elde edilen gözlere yerleştirilmiş bronz terazi bulunur.

EÖ-SÇ

67 OYUNCAK GEMİ

Bizans
Ahşap
U: 17,2 cm; Gnş.: 7,1 cm
MRY'08.9060
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Burundan kıç kısmına doğru yükselen oval formludur. Alt kısmı düzdür. Kıç kısmının ucunda dairesel bir delik yer alır.

EÖ-SÇ

68 GEMİ MAKARASI

Bizans, 6-10. yüzyıl
Ahşap
U: 45 cm; Gnş: 13 cm
MRY'06.3634
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2006

Dikdörtgen formlu gemi makarası, çift makara sistemine sahiptir. Dört makara dili sisteminden oluşmaktadır. Üzerinde kazıma biçiminde yapılmış bir haç ve NIK şeklinde monogram görülür.

EÖ-SÇ

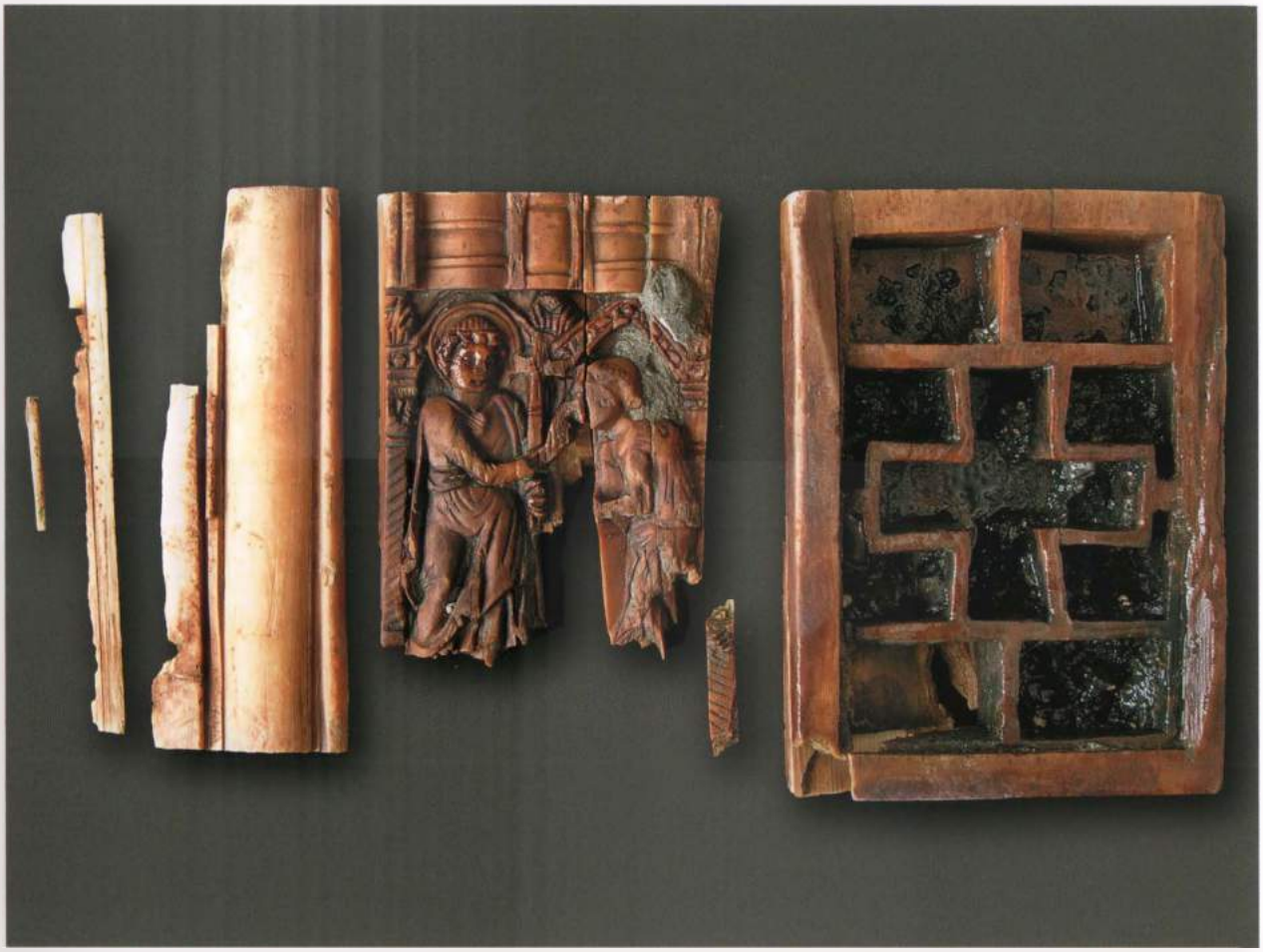

69 RÖLİKER

Bizans, 7-8. yüzyıl
Fildişi
Gnş.: 7,1 cm; U: 9,8 cm
MRY'08.10191
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Dörtgen formlu rölikerin alt yüzeyi düzdür. İç kısmında ortası haç biçimli bir kutucuk ve çevresinde dikdörtgen bölümler halinde dört adet kutucuk yer almaktadır. Rölikerin kapağında kabartma olarak yapılmış tasvirler görülür. Arkadlı bir mimarinin önünde cepheden gösterilmiş, başında haleli, bir elinde haç tutan diğer eliyle karşısındaki figürü takdis eden bir aziz ve bunun karşısında profilden tasvir edilmiş hafif öne eğilmiş bir erkek figürü yer alır.

EÖ-SÇ

70 KÂSE

Bizans, 6–7. yüzyıl
Cam
AÇ: 14,1 cm; Y: 3,9 cm
11.20 (C)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Açık yeşil, saydam cam hamurludur. Hamurda yer yer hava kabarcıkları görülür. İçe çekik düz ağızlı, çukur gövdeli, yuvarlak diplidir. Tabağın iç yüzünde merkezde ellerini iki yana açmış, vücudu cepheden yüzü profilden görülen, giyimli ve başlığı olan bir insan figürü ve bunun iki yanında üzerine çapraz çizgiler yerleştirilen haç görülür. Figür ile haçlar arasında
A ve ω harfleri yer alır.

EÖ-SÇ

71 KÂSE
Bizans, 6–7. yüzyıl
Cam
AÇ: 12,9 cm; Y: 3,8 cm
11.19 (C)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Yeşil saydam cam hamurludur. Hamurda yer yer hava kabarcıkları görülür. İçe çekik düz ağızlı, çukur gövdeli, yuvarlak diplidir. Tabağın iç yüzünde merkezde ellerini iki yana açmış, başı profilden gövdesi cepheden gösterilmiş, giyimli ve başlığı olan bir insan figürü yer alır. Figürün iki yanında defne yaprağı, başının üst kısmında üç adet haç motifi vardır.

EÖ-SÇ

72 FİBULA

Bizans, 5. yüzyıl sonu, 6. yüzyıl başı
Altın
U: 6,5 cm; Gnş.: 2,5 cm; Kl.: 2 cm
11.248 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Yay biçimli olup ayak D kesitlidir. İğne bronzdan yapılmış olmalıdır. Ayağın iç yüzünde niello ile yılan betimi yapılmıştır. Dış yüzünde ise dalgalı bir bordür, dörtgen çerçeve, onun içinde yine dörtgen çerçeve içinde sarmal dal motifi ayağın ucunda yuvarlak bir çerçeve içinde ortadaki haçın kenarlarında üstte γ, solda Π, sağda E, altta O harfi ile monogram yer almaktadır.

Deppert-Leppitz 2000, s. 39-70.

MAP

73 FİBULA

Bizans, 5. yüzyıl sonu, 6. yüzyıl başı
Altın
U: 5,9 cm; Gnş.: 2 cm
11.250 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Arbalet (Tatar yayı) biçimli olup ayak altıgen kesitlidir. Orta yay beş keskin hatla şekillendirilmiştir. Ayak ve yayın içleri boş olmalıdır.

Deppert-Leppitz 2000, s. 39-70.

MAP

74 YÜZÜK

Bizans, 4-6. yüzyıl
Altın-Nikolo
Halka Ç: 2,4 cm; Kaş Ç: 1,2 cm
08.6 (M)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Altın yüzüğün kaş kısmında oval taş üzerinde bir el tasvir edilmiştir.
Elin çevresinde şeklinde yazı görülür.

EÖ-SÇ

75 YÜZÜK

Bizans, 5. yüzyıl
Altın
Y: 2,7 mm; Ç: 2,5 cm; Ağ: 7,33 gr
09.701 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2009

Halkası yuvarlak kesitlidir. Kaş altın montürlü, oval formludur. Yüzük taşı akik olup üzerinde kazıma olarak pan (?) işlenmiştir.

EÖ-SÇ

76 YÜZÜK

Bizans, 6. yüzyıl
Altın
Ç: 2,7 cm; Kaş Ç: 1,3 cm
11.249 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Daire kesitli yüzük halkasının üst kısmına, oval bir yüzük kaşı yerleştirilmiş, kaşın dört yanına toplar konmuştur. Kaşın içi taş ile kaplanmıştır, taş üzerinde kartal figürü yer almaktadır.

MAP

77 YÜZÜK

Bizans, 6. yüzyıl
Altın
Y: 3,2 cm; Ç: 2,5 cm; Kl.: 1,2 cm
11.257 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Halkası D kesitli olup iki yandan genişleyerek kaşa doğru ilerler. Kaşı altıgen beş kademelidir.

Spier 2010, s. 14-6, pl. 5-8 a,b.

MAP

78 YÜZÜK

Bizans, 6. yüzyıl
Altın
Ç: 1,8 cm
08.2 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2008

Yuvarlak kesitli halka, yuvarlak kalın bir kaş ile birleşir. Birleşme noktasında her iki kenarda ikişer büyük küre bezeme yer almaktadır. Kaş üzerinde dört satır yazıt yer almaktadır: +, **KVPI. EBOHΘI. ϒNΔIΛΔ**
(Tanrım Oundila'ya yardım et.)

MAP

79 MADALYONLU TAKI

Bizans, 7-8. yüzyıl
Altın Madalyon
Ç: 2,8 cm; Zincir U: 23,6 cm
08.165 (M)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Oval formlu madalyonda Meryem'e Müjde sahnesi tasvir edilmiştir. Dört taraftan madalyona sabitlenen ve yedi adet lapislazuli boncuğun içinden geçen altın halka madalyonu çevrelemektedir. Üst kısmında birbirine geçen iki halka ile madalyona takılan altın zincir iki adet dairesel kelepçeyle birbirine bağlanmaktadır.

EÖ-SÇ

80 MADALYON

Bizans, 11-12. yüzyıl
Kurşun
Ç: 4,2 cm
11.20 (M)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2007

Dairesel formlu madalyonun üst kısmında asma deliği vardır. Bir yüzünde, merkezde, bir at üzerinde mızrak tutan erkek ve atın ayaklarının altında ezilen stilize bir hayvan tasviri görülür. Merkezdeki figürün etrafında

ϮACHѠCCHCHИHCBѠЄ ϮΘHTHИΦѠPO

yazısı okunmaktadır. Diğer yüzünde, merkezde, cepheden resmedilmiş stilize bir insan yüzü ve bu yüzü çevreleyen hayvan başları yer alır. Stilize yüzün bulunduğu bezeme alanını çevreleyen

+ƆЖƆOIГAOIГAOIГAOIГOΔƎΘPOƆHA

yazısı görülmektedir.

EÖ-SÇ

81 MADALYON

Bizans, 11-12. yüzyıl
Kurşun
Ç: 4,1 cm
11.188 (M)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2008

Dairesel formludur. Üst kısmında zincir halkası yer alır. Bir yüzünde, merkezde, at üzerinde sol elinde mızrak tutan bir erkek figürü görülür. Atın ayakları altında ezilen stilize bir hayvan tasvir edilmiştir. Bu tasvirin etrafında okunamayan harfler yer alır. Diğer yüzünde, merkezde, stilize resmedilmiş cepheden Medusa başı yer alır. Medusa başı bir haçın merkezinde yer almaktadır. Tasvirin etrafında

+KYPIC P IΓOΘVOC ΘΛЄC IM Є IA Γ IYXIKYΠ

yazısı okunmaktadır.

EÖ-SÇ

YENİKAPI BATIKLARI TOPLU SİKKE BULUNTULARI

Sedat Öztopbaş

[1] Söz konusu toplu buluntu ileride detaylı inceleme sonuçları ile yayınlanacak olup burada bir ön değerlendirme olarak verilmektedir.

82 MS 5. YÜZYIL ALTIN SİKKE DEFİNESİ

Yenikapı 2008 kazı çalışmalarında, Marmaray I. Bölge'de L/12 açmasında, -4,75 m -4,85 m kotunda bulunmuştur. On dokuz adedi *solidus*, dört adedi tremissis biriminde, Constantinopolis basımlı toplam yirmi üç adet altın sikkeden oluşmaktadır.[1] Liman dolgusu içerisinde saptanan toplu buluntu beraberinde muhafaza edildikleri bir kap veya malzeme bulunmamıştır. Sikkeler üzerinde konservasyon çalışması sonucunda temizlenen siyah-gri renkli mil kalıntısı izi görülmektedir.

Yirmi üç adet sikkeden meydana gelen toplu buluntuda; bir adet Honorius (MS 393-423) dönemi *solidus*, II. Theodosius (MS 402-50) dönemine ait on altı *solidus* ve bir tremissis, II. Theodosius'un eşi imparatoriçe Aelia Eudocia adına basılan bir adet *solidus* ve bir adet tremissis ile Marcianus (MS 450-7) dönemi bir adet *solidus* ve iki adet tremissis yer almaktadır. Toplu buluntudaki en erken tarihli sikkeler Honorius ve II. Theodosius adına basılan ve
MS 402- 20 yılları arasına tarihlenen sikkelerdir. II. Theodosius'un diğer sikkeleri arasında görülen en geç tarihli örnek MS 441 basımıdır. Marcianus'a ait MS 450-7 yılları arasında basılan sikkeler ise buluntudaki en geç tarihli örnekleri oluşturmaktadır.
Toplu buluntuyu oluşturan sikkeler, Yenikapı kazılarında açığa çıkarılan Theodosius Limanı'nın kurucusu olan I. Theodosius sülalesinden gelen imparatorlara ait sikkelerdir. I. Theodosius'un oğlu Honorius, MS 393 yılında Augustus olmuştur.
I. Theodosius'un MS 395 yılında ölmesi ile iki parçaya ayrılan Roma İmparatorluğu'nun batı yarısında tahta çıkmış, saltanatının otuzuncu yılında Ravenna'da ölmüştür.
I. Theodosius'un oğlu ve imparatorluğun doğu yarısının egemeni olan Arcadius ve Eudoxia'nın çocukları II. Theodosius, henüz dokuz aylıkken MS 402 yılında Augustus ilan edilmiş, Arcadius'un ölümünden sonra da tahta geçerek MS 421 yılında Aelia Eudocia ile evlenmiştir. Aelia Eudocia da MS 423 yılında Augusta ünvanını almıştır. En uzun süreli iktidara sahip Roma imparatorlarından olan II. Theodosius, MS 450 yılında İstanbul'da bir av kazasında ölmüştür. Marcianus, II. Theodosius'un kız kardeşi olan Aelia Pulcheria ile MS 450 yılında evlenerek tahta çıkmıştır. MS 457 yılında İstanbul'da ölümü ile saltanatı son bulmuştur.

83 SİKKE, ALTIN *SOLİDUS*

Geç Roma, I. Leon dönemi (MS 457–74), Thessalonike Darphanesi.

Marmaray kazısı 2008 çalışmalarında, YK 22-Metro 15 batığına ait gövde parçası (eprum) üzerine saplanmış durumda bulunmuştur.

Önyüz: DN LEO PERPET AVC
İmparatorun miğferli büstü, önden, zırhlı ve giyimli, sağ eliyle başı arkasında mızrak tutuyor; sol omuzu üzerinde süvari tasvirli kalkan.

Arkayüz: VICTORIA AVCCC
Victoria, ayakta, sola, yere dayalı uzun haçı tutuyor; solda ve sağda birer yıldız, kesimde THSOB

1-AV 21 mm, 4,20 gr, 6 h, İAM: KD.1875/1, **YKM'08.8888**

RIC X, s. 286, no. 619.

SÖ

84 TOPLU BULUNTU (Seksen beş adet)

Marmaray kazısı çalışmalarında, MS 5-7. yüzyıllara tarihlenen buluntu veren liman dolgusu içerisinde M/34 plan karesinde -4,60 m kotunda, bir bronz kap içinde toplu halde sikkeler bulunmuştur. Yoğun korozyon ve deformasyona uğramış kabın içerisinde seksen beş adet sikke beraberinde bir adet bronz ticari ağırlık mevcuttur.

85 DEFİNE KABI

Bizans, MS 6. yüzyıl (I. Iustinianus dönemi)
Bronz
Y: 16,1 cm; Gnş.: 14,6 cm; Kl.: 7,1 cm-6,4 cm
MRY'11.16823
Marmaray Kazısı, 2007

Üst gövde ve ağız kısmı kırık ve eksik, deforme durumda, yassı, oval matara benzeri formdadır. İçerisinde toplu sikke buluntusunun muhafaza edildiği anlaşılmaktadır. Yapılan konservasyon çalışması sonucunda kap içerisinde çıkarılabilen ve konservasyonu yapılan örnekler seksen beş adet bronz sikkeden oluşmaktadır.

Grubu oluşturan sikkeler; bir adet I. Anastasius (MS 491-518) dönemi sikke örneği dışında tamamı I. İustinianus (MS 527-65) dönemine ait Antiokheia darphanesi basımı bronz sikkelerdir. Kabın iç kısmında ve dış yüzünde halen kaba yapışmış ve kaynamış durumda korozyonlu bronz sikkeler bulunmaktadır. Muhtemelen toplu sikke buluntusu beraberinde olan ve daha sonra korozyonla kabın dış yüzeyine yapışmış durumda bir adet dağ kristalinden bir takıya ait boncuk ve bir bronz takıya ait amulet formlu parça mevcuttur. Sikke buluntusu beraberinde bir adet bronz ticari ağırlık ele geçmiştir.

SÖ

86 BRONZ AĞIRLIK

Bizans, I. İustinianus dönemi (MS 527-65)
Bronz
Ç: 2,8 cm; Y: 0,7 cm; Ağ: 26,0 gr
MRY'11.16824

Disk formlu olup, dış bükey çift yivli profile sahiptir. Üst ve alt yüzün ortasında birer oyuk nokta bulunmaktadır. Üst yüzde kazıma olarak işlenmiş, bezemeli daire bordür içerisinde bir haç ve bir uncia ağırlığında olduğunu ifade eden Γ. A ibaresi yer alır.

Tekin ve Baran Çelik 2013, no. 259.

SÖ

MRY '06
J/21
15.7.06

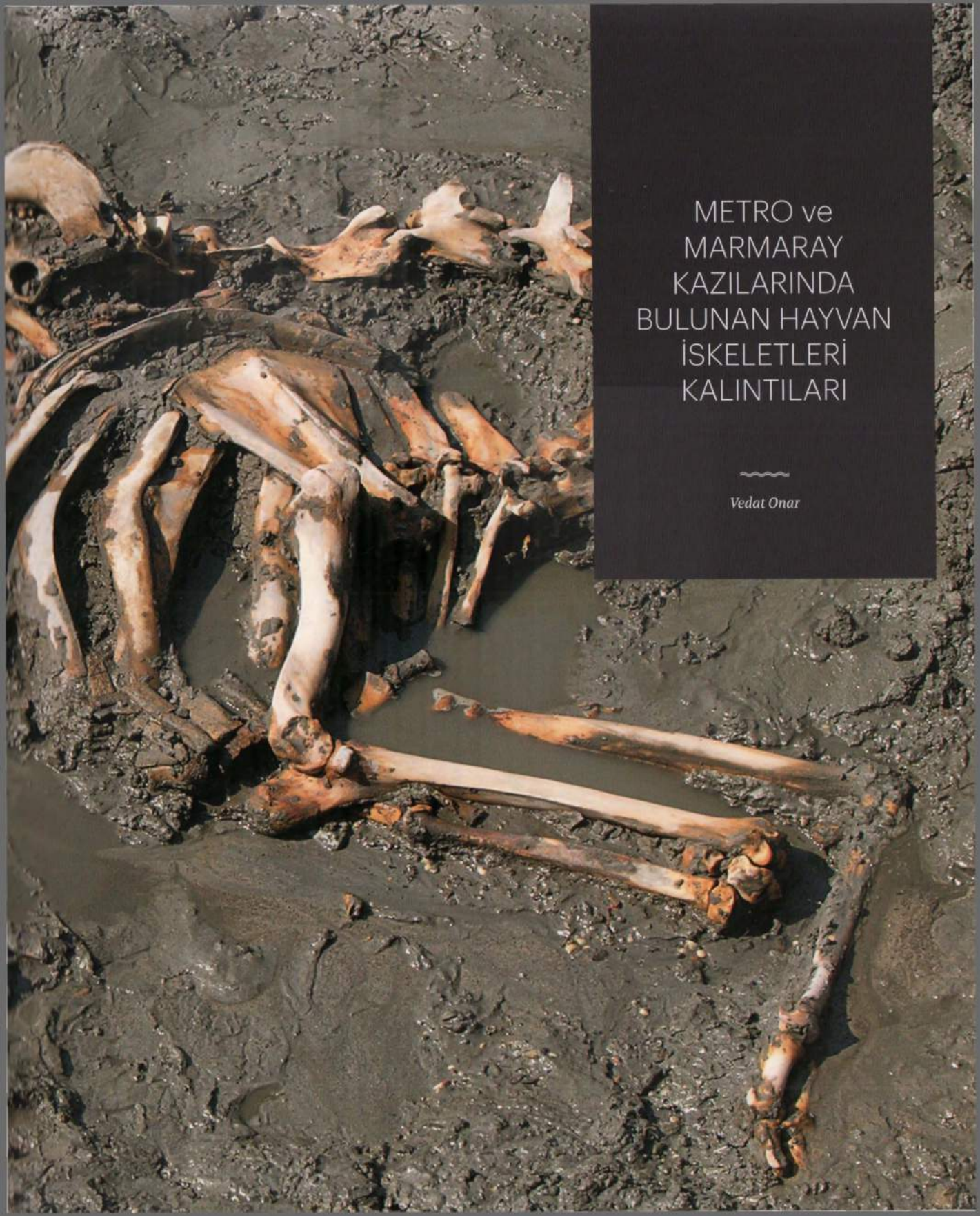

METRO ve MARMARAY KAZILARINDA BULUNAN HAYVAN İSKELETLERİ KALINTILARI

Vedat Onar

Hayvan kalıntıları Yenikapı istasyonundaki kazı alanından çıkarılan başlıca arkeolojik buluntu gruplarından birini oluşturur. Bu anlamda Yenikapı kazı alanı muazzam bir hayvanat bahçesini andırmaktadır. Bu muhteşem bahçenin sırları, arkeoloji ve zoolojinin yöntemlerini harmanlayarak geçmişte yaşamış insan ve hayvanlar arasındaki ilişkileri inceleyen arkeozooloji bilimi sayesinde açığa çıkarılmaktadır.

Yenikapı kazılarından elde edilen binlerce hayvan kalıntısı Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün izniyle İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı Osteoarkeoloji Laboratuvarında incelenmiştir. Arkeozoolojik çalışmalar Tübitak'tan alınan proje desteği (107O518) ile sürdürülmüştür. Bu benzersiz kaynak Konstantinapolis'te yetiştirilmiş olan hayvan türleri (s. 143), bunların cinsleri, limana getirilen et ve et ürünleri, canlı hayvan ticareti ve daha pek çok konuda çeşitli bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır. Bu konulara değinen yazılı eserler son derece nadir olduğu için Theodosius Limanı hayvanları Bizans faunasına dair bildiklerimizi bir anda kat kat artırmıştır.

▲ **Res. 1**
İn situ at iskeleti
(Yenikapı Kazısı Arşivi)

► **Res. 2**
Yenikapı Bizans atlarında sert damak hasarları (Palatal defekt) Üst: Palatal defekt'ler, Alt sol: Acı damak gem uygulanışı, Alt sağ: Yenikapı kazı alanından çıkarılan gem örneği

► **Res. 3**
Yenikapı kazı alanından çıkarılan sığır ve koyunlardaki kasaplık izler (beyin çıkarma)

► **Res. 4**
Marmaray kazı alanından çıkarılan *in situ* deve iskeleti

► **Res. 5**
Yenikapı Metro ve Marmaray kazısından ayı kafatasları

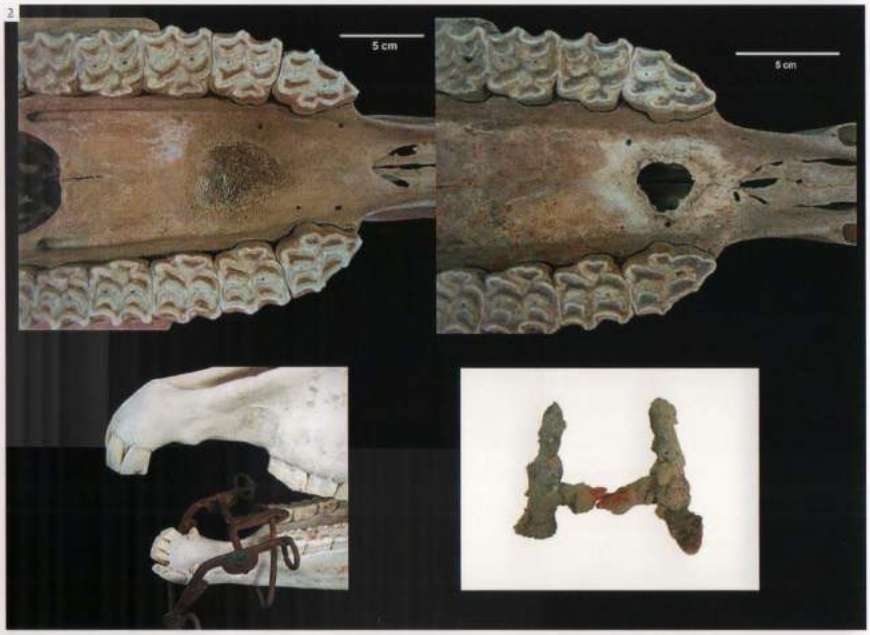
2
5 cm
5 cm

3

4
MRY '06
J/21
15.7.06

5

Evcil hayvanlar
At (*Equus caballus*)
Eşek (*Equus asinus*)
Katır (*Equus mulus*)
At/Katır (*E.caballus /E.mulus*)
Eşek/Katır (*E.asinus /E.mulus*)
Sığır (*Bos taurus*)
Koyun (*Ovis aries*)
Keçi (*Capra hircus*)
Manda (*Bubalus bubalis*)
Köpek (*Canis familiaris*)
Kedi (*Felis catus*)
Yaban Keçisi (*Capra aegagrus*)
İbex (*Capra ibex*)
Yaban domuzu (*Sus scrofa*)
Evcil domuz (*Sus scrofa domestica*)
Geyik (Cervidae)
Kızıl geyik (*Cervus elaphus*)
Alageyik (*Dama dama*)
Karaca (*Capreolus capreolus*)
Ceylan (*Gazella gazella*)
Ayı (*Ursus arctos*)
Tilki (*Vulpes* sp.)
Gelincik (*Mustela* sp.)
Yaban tavşanı (*Lepus* sp.)

Kuşlar (Aves)
Tavuk (*Gallus* sp.)
Yabani ve evcil kaz (*Anser* sp.)
Yabani ve evcil ördek (*Anas* sp.)
Turna (*Gruidae* sp.)
Akbaba (*Cathartes* sp.)
Pelikan (*Pelicanus* sp.)
Leylek (*Ciconiidae* sp.)

Balıklar (Pisces)
Orkinos (*Thunnus thynnus*)
Kılıç Balığı (*Xiphias gladius*)
Köpek Balıkları (Carcharhinidae)
Avrupa Kedi Balığı (*Silirus* sp.)
Afrika Kedi Balığı (*Clarias* sp.)
Hani Balıkları (Serranidae-*Epinephelus* sp.)
Mercan balıkları (Sparidae)
Palamut (*Sarda sarda*)
Levrek (*Dicentrarchus labrax*)
Çipura (*Sparus aurata*)
Uskumrular (*Scomber* sp. ve *sarda* sp.)
Vatozlar (Rajiformes)

Yengeçler (Crustacea)

Yunuslar (Delphinidae)
Afalina (*Tursiops truncatus*)
Tırtak (*Delphinus delphis*)

Deniz kamplumbağaları (Cheloniidae)

Karetta (Caretta caretta)

Kara Kaplumbağası (Testudinidae)
Yaygın tosboğa (*Testudo graeca*)
Trakya tosboğası (*Testudo hermani*)

Egzotik türler
Devekuşu (*Struthio* sp.)
Fil (*Elaphus* sp.)
Primat (Cercopithecidae, *Macaca* sp.?)
Deve (Camelidae)
Tek hörgüçlü (*Camelus dromedarius*)
Çift hörgüçlü (*Camelus bactrianus*)

▲ **Res. 6**
Yenikapı Metro ve Marmaray kazısında ortaya çıkarılan karetta (Caretta caretta) karapasları

▲ **Res. 7**
Yenikapı kazı alanından çıkarılan fil (Elephantus sp.) iskelet kalıntıları. Sağ üst oklar: Kesim izleri. Sağ alt resim: Milan Kořinek.

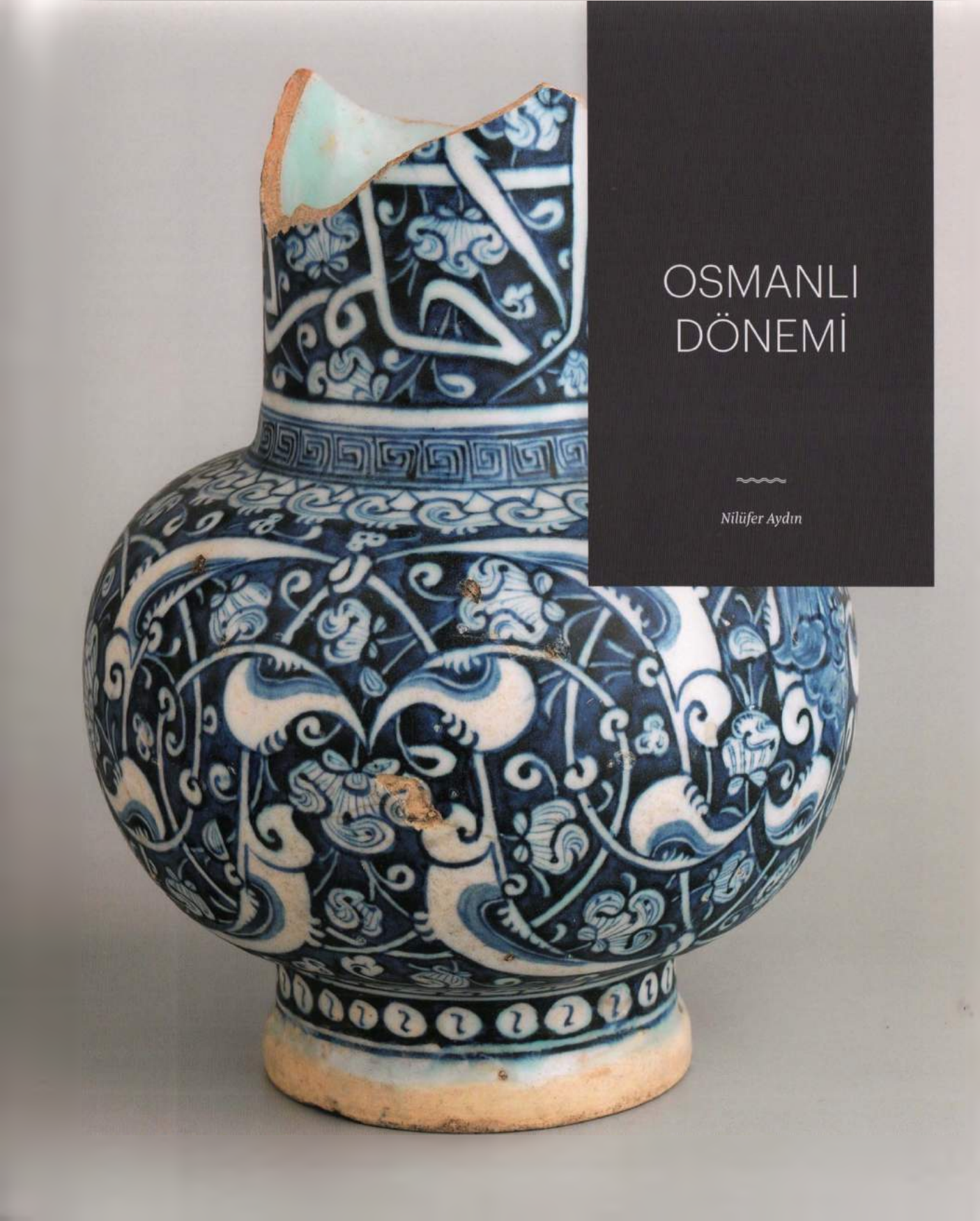

OSMANLI DÖNEMİ

Nilüfer Aydın

87 KÂSE

Osmanlı Dönemi, 14-15. yüzyıl
Pişmiş Toprak, Sırlı
AÇ: 15,8 cm; Y: 7,6 cm
06.22 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2004

Devetüyü renkli hamurlu, açık yeşil kahverengi ve limoni sarı renklerde akıtma sırlı. Yuvarlak düz ağızlı, çukur küresel gövdeli, halka dipli. Beyaz astar üzerine ağzın iç ve dış kenarları açık yeşil sırlı. Kâsenin iç kısmında limoni sarı sır üzeri akıtma yöntemiyle kahverengi ve açık yeşil renkli geometrik motifli.

NA

88 KÂSE

Osmanlı Dönemi, 16. yüzyıl, İznik
Pişmiş Toprak, Sırlı
AÇ: 18,1 cm; DÇ: 10,6 cm; Y: 11 cm
2008.8 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2007

Beyaz renkte hamur ve astar üzerine, mavi beyaz boya bezemeli, şeffaf sırlı. İçe dönük yuvarlak ağızlı, derin ve küresel gövde ise dibe doğru daralmakta, halka kaideli. Dış yüzünde yoğun olarak lale, karanfil, tomurcuk, kıvrık dal ve yapraklar; iç yüzünde merkezde, beyaz zeminli madalyon içinde, üçlü çiçek buketinin etrafı dolgu motifi ile dekorlu. Gövdesinin iç yüzünde ise belli aralıklarla yerleştirilmiş, lale, karanfil ve rozet çiçekleriyle bezeli. Ağızda iç ve dış yüzeyde olmak üzere ve kaideye geçişte yarım rozet biçimli bordürle çevrili.

NA

89 SÜRAHİ

Osmanlı Dönemi, 16. yüzyıl
Pişmiş Toprak, Sırlı
AÇ: 7,6 cm; GÇ: 13 cm; DÇ: 8 cm; Y: 18,2 cm
2006.83 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Beyaz renkte hamur ve astar üzerine, renkli astar (slip) boyalı, şeffaf sırlı. Düz ağızlı, silindirik boyunlu, şişkin gövdeli ve halka kaideli. Ağız kenarı altından omuza inen kulplu. Zemindeki taba renk üzerine, belli aralıklarla yerleştirilmiş kabartma beyaz hatların araları siyah renkte boyalı, birbirine paralel, dikey ışınsal bezeli. Ağız kenarını stilize bulut, boyundan gövdeye geçişte S kıvrımlı hatların birbirini takip etmesiyle oluşan bordürlü. Kaideyi ise siyah bir çizgi çevrelemekte.

NA

90 VAZO

Osmanlı Dönemi, 16. yüzyıl, İznik
Pişmiş Toprak, Sırlı
AÇ: 6,6 cm; Y: 12 cm
2006.7
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2004

Beyaz renkte hamur ve astar üzerine, firuzeli mavi-beyaz boyalı, kobalt mavi konturlu, şeffaf sırlı. Düz ağızlı, kısa silindirik boyunlu, belirgin omuzlu, dibe doğru daralan gövdeli, kaideli dipli. Boyun ve gövde, etrafı kobalt mavi konturlu beyaz zeminin ortasına yerleştirilmiş rozet biçimli, firuze renkli çiçekler, kaplan postu, üç benek, yaprak ve küçük beyaz dairesel motiflerle dekorlu. Boyundan gövdeye geçişte yarım daire bordürlü. Gövde bitimi ve kaide kısmında, maden kap taklidi hafif S kıvrımlı ışınsal bezemeli.

NA

91 MAŞRAPA

Osmanlı Dönemi, 16. yüzyıl, İznik
Pişmiş Toprak, Sırlı
GÇ: 13 cm; DÇ: 8 cm; Y: 18,6 cm
2006.79 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Beyaz renkte hamur ve astar üzeri, kobalt maviye boyalı, şeffaf sırlı. Ağız kısmı noksan, silindirik boyunlu, küresel gövdeli, halka kaideli. Omuz üzerinde tek kulbun çıkıntısı görülmekte. Boyunda kobalt mavi hatayi ve rumilerle bezeli zemin üzerine sülüs yazı kuşağını takiben meander ve üçgen sırasıyla birleştirilmiş dalga motiflerini içeren bordürlerle çevrili. Gövde iri rumiler, hatayiler, kıvrık dallar ve düğümlerle bezeli. Gövdenin alt bölümünde örgü ve kaide üzerinde, içi S kıvrımlı hatlarla dolgulu küçük dairesel kuşaklı.

NA

92 TABAK

Osmanlı Dönemi, 16-17. yüzyıl, İznik
Pişmiş Toprak, Sırlı
AÇ: 25 cm; Y: 4,8 cm
2006.78 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Beyaz renkte hamur ve astar üzeri, mavi renkte boyalı, şeffaf sırlı. Dışa açık yuvarlatılmış ağızlı, hafif çukur gövdeli ve halka dipli. Tabağın merkezinde çarkıfelek biçimli kıvrık dallardan ve stilize çiçeklerden oluşan rozet ve etrafında üç sıra stilize bitkiler ile oluşturulmuş altı kollu yıldıza benzer motif yer almakta. En dışta iki sıra çizgi ve fistolu kuşak yer alır. Gövdesini noktalı halka kuşağı dolaşmakta. Ağız kenarında stilize bitki motiflerinden oluşan kuşak yer almakta. Dış gövdesinde ise altı adet sarmal, noktalı rozet bulunmakta.

NA

93 ÖLÇÜ KABI

Osmanlı Dönemi, 16-17. yüzyıl
Pişmiş Toprak,
AÇ: 5,1 cm; Y: 9,6 cm
10.7 (ÇÇ)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Pembe renkte hamurlu ve yeşil sırlı. Dışa dönük yuvarlak ağızlı, dibe doğru genişleyen silindirik gövdeli, konik yüksek kaideli. Ağız kısmından başlayan yeşil sır kabın gövdesine kadar iner. Gövdenin alt bölümü ve kaidesi sırsız. Kabın üzerinde dört kulp izi görülmekte

NA

94 LÜLE

Osmanlı Dönemi, 18-19. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Tütün Çanağı AÇ: 3,2 cm; Y: 3,4 cm;
Duman Yolu U: 4,5 cm
2006.21 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2004

Devetüyü rengi hamurlu ve astarlı. Tütün haznesi çan biçimli. Haznenin alt kısmına iki sıra nokta ve kazıma ile bir kuşak oluşturulmuş; kuşağın üzeri ise beş sıra kabartma baklava dilimi şeklinde dekorlu. Boyundaki zikzak sırasının üzeri stilize çiçek ve kıvrık dal bezemeli. Duman yolu ile tütün çanağının birleştiği kısım, çizgi ve nokta; ağız kısmı ise kazıma iki sıra çizgi ve üç sıra baklava dilimli kuşak bezemeli. Çubuk deliğinin çevresi dıştan kalınlaştırılmış üzeri bir sıra baskı, nokta ile çevreli.

NA

95 LÜLE

Osmanlı Dönemi, 18-19. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Tütün Çanağı AÇ: 3,5 cm; Y: 3,8 cm;
Duman Yolu U: 4,5 cm
2006.22 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2004

Kırmızı renkte hamurlu ve astarlı, perdahlı. Çubuk deliği dıştan kalınlaştırılmış olup, dilimlerin uç kısımlarına yerleştirilmiş ufak baskı yıldız motifleriyle bezeli. Duman yolunda, çubuk deliğine yakın kısımda, kazıma, iki ince çizgi ve alt kısmında damga bulunmakta. Tütün haznesinin iki yanına, kazıma ve nokta bezemeyle yapılmış, özellikle çanak kısmı vurgulanan, palmete de benzeyen stilize çiçek motifi yerleştirilmiş. Haznenin ağız kısmını kazıma ters damlalar çepeçevre dolanmakta. Duman yolu ve tütün çanağının birleştiği kısım, minik noktalardan oluşan hatla dekorlu.

NA

96 LÜLE

Osmanlı Dönemi, 18-19. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Tütün Çanağı AÇ: 3 cm; Y: 4 cm;
Duman Yolu U: 3,5 cm
MRY'05.405
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Kırmızı renkte hamurlu ve astarlı, perdahlı. Silindirik gövdeli, bombeli duman yolu tütün haznesine üçgen uçla bağlanmakta. Tütün haznesinin etrafında, kazıma çizgilerle yapılmış ve içleri krem rengi boyayla doldurulmuş, üzerleri küçük çiçek motifleriyle bezemeli geniş bir kuşak yer almakta. Bu bezeme üzerinde az da olsa altın yaldız izleri görülmekte. Duman yolu, kabartma stilize lale motifiyle bezeli geniş kuşaktan oluşmakta.

NA

97 LÜLE

Osmanlı Dönemi, 19. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Tütün Çanağı AÇ: 1,7 cm;
Duman Yolu: 0,7 mm; Y: 3,3 cm
2007.65 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2004

Beyaz renkte mikalı hamurlu, perdahlı. Avrupa yapımı. Kuş biçimli lülenin, tütün çanağına kanatlar birleşik vaziyette ve kazıma bezemeli. Hafif dışa açık ağız kısmı kuşun sırtında yükselmekte; orta kısmında siyah ince bir çizgi ve kabartma bezeme kuşağı dolaşmakta. Gözleri nokta sokma bezeme şeklinde betimlenmiş kuşun gagası ve bir ayağı noksan. Duman yolu kısa ve dar.

NA

98 LÜLE

Osmanlı Dönemi, 18-19. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3,8 cm; Tütün Çanağı AÇ: 4,3 cm;
Duman Yolu U: 3,5 cm
YKM'06.1736
Yenikapı Metro Kazısı, 2006

Kırmızı renkte hamur ve astarlı, perdahlı. Çan biçimli tütün çanağının ağzı geniş ve dışa doğru açılmakta, yuvarlatılmış ağız kenarlı. Gövdenin alt kısmına yakın yerde, iki sıra eğik kazıma çizgilerin arasında hafif kabartma halinde kıvrık dallardan oluşan kuşak bulunmakta. Tütün çanağının alt kısmı dışa taşkın (geniş) ve yassı biçimlendirilmiş; bu kısma geçişte iki sıra kazıma yiv dekorlu. Duman yolu köşeli olup, ağız kısmı dıştan kalınlaştırılmış ve etrafı kazıma ve baskı yiv bezemeli.

Hayes 1992, pl. 50, Res. g.

NA

99 NARGİLE LÜLESİ

Osmanlı Dönemi, 18-19. yüzyıl
Pişmiş Toprak
AÇ: 3,4 cm; Y: 4,3 cm
2006.71 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2005

Kırmızı renkte hamurlu, perdahlı. Dıştan kalınlaştırılmış ağızlı, evaze gövdeli ve basık şişkin dipli. Ağzın iç kısmında delikli tabla kısmı bulunmakta. Ağızdan gövdeye geçişte, iki ince yaprak motifiyle doldurulmuş şerit bezemeli. Gövdeden dibe geçişte ise yazı kuşağı yer almakta. Basık şişkin dip üzerinde Osmanlıca damga bulunmakta. Nargile lülesi de denilen bu kısıma tütün yerleştirilmekte.

NA

100 TESTİ

Osmanlı Dönemi, 19. yüzyıl, Çanakkale
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 23,2 cm; Gnş.; 11,2 cm
YKM'07.4998
Yenikapı Metro Kazısı, 2007

Açık kiremit renkte hamurlu ve krem astarlı, akıtma sırlı. Noksan ağızlı sürahinin gövdeye doğru daralan boyun geçişinde delikli konik tabla yer almakta. Yaklaşık oval gövdeli, düz dipli. Boyundan omuza inen kulplardan biri mevcut olup, diğerinin omuz üzerinde izi görülmekte. Karın kısmında ve hemen altında çizgisel kazıma ve baskı bezemeli kuşak bulunmakta. Bunların arasında derin kazıma ile ikili bantlar dolgu motifi olarak kullanılmış ve yeşil sır testinin üstünden düzensiz akıtılarak gövdeye kadar inmiş.

NA

101 TABAK

Osmanlı Dönemi, 18-19. yüzyıl
Porselen
AÇ: 19,3 cm; DÇ: 9,5 cm; Y: 3,6 cm
2007.6 (ÇKM)
Yenikapı Marmaray Kazısı, 2006

Beyaz porselen hamurlu. Dışa dönük geniş ağızlı, çukur gövdeli ve halka dipli. Ağız kenarı ve ağızdan gövdeye geçişte mavi çizgi bezemeli. Tabağın merkezinde, yanlarında isimleri yazılı Josephine ve Oscar çifti cepheden, bellerine kadar olan kısımları tören giysileriyle, kol kola betimlenmiş.

NA

YK 35

Mehmet Ali Polat

102 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 76,2 cm; AÇ:12,7 cm; GÇ: 32,1 cm;
DÇ:3,2 cm
YKM'13.16501
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Koyu kiremit renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, silindirik yivli uzun boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, şişkin omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, sivri diplidir. Tüm yüzeyinde yiv sırası bulunur.

Alpözen, Özdaş ve Berkaya 1995, s. 109-10.
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.
MAP

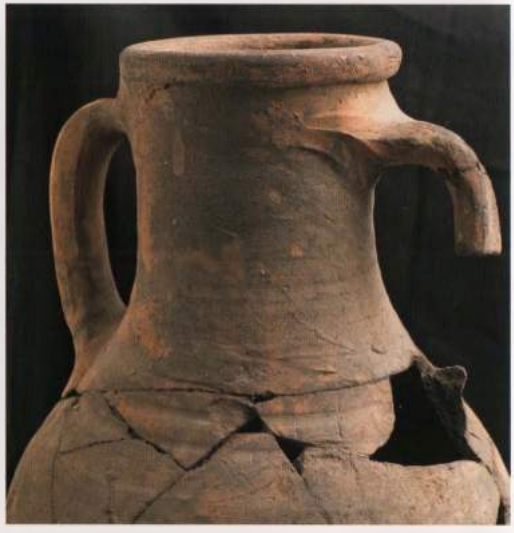

103 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 77,2 cm; AÇ: 13,1 cm; GÇ: 33,1 cm;
DÇ: 3,2 cm
YKM'13. 16502
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurludur. Dışa dönük kalın bilezik dudaklı, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde yiv sırası bulunmaktadır.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.

MAP

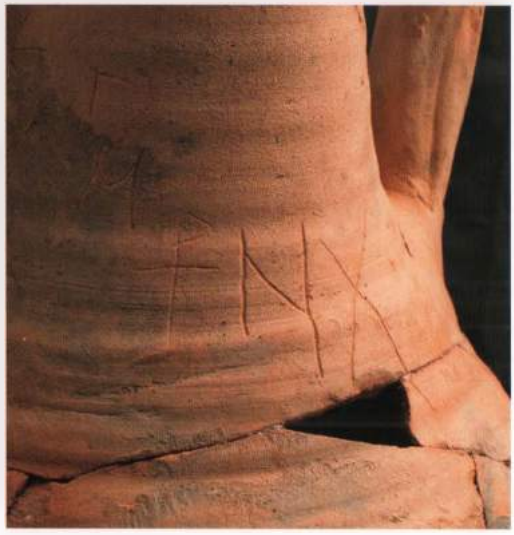

104 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 80,8 cm; AÇ: 14 cm; GÇ: 37,5 cm; DÇ: 3,7 cm
YKM'13.16503
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunludur. Boyun omuz geçişinde grafitisi mevcuttur.

Üzerinde çok belirgin olmayan yiv sıraları bulunmaktadır.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.

MAP

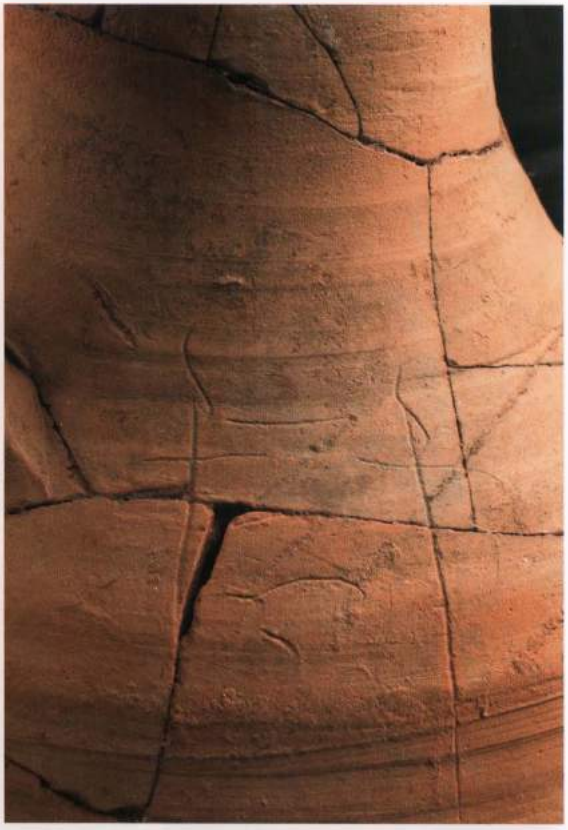

105 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 85,7 cm; AÇ: 14,4 cm; GÇ: 41,8 cm;
DÇ: 3,3 cm
YKM'13.16504
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun düğme diplidir. Boyun omuz geçişinde

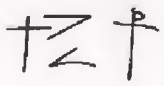

grafitisi mevcuttur. Gövde üzerinde yiv sıraları bulunur.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.

MAP

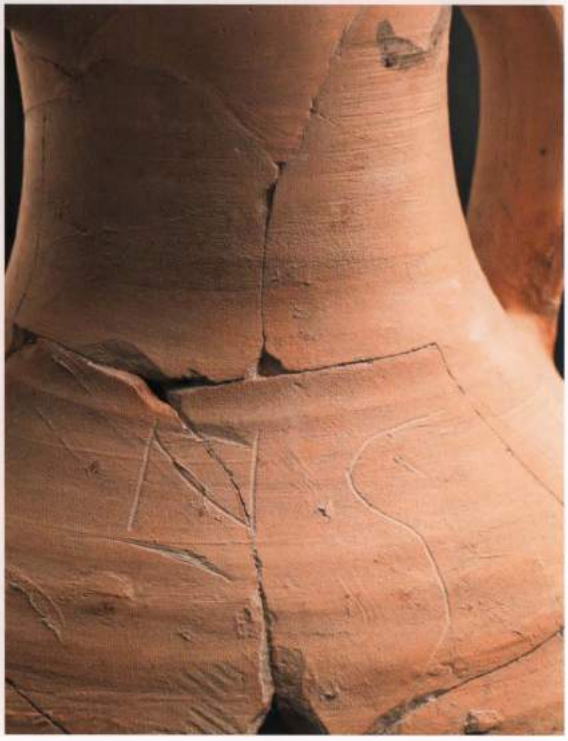

106 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 83 cm; AÇ: 13,6 cm; GÇ: 39 cm; DÇ: 3,3 cm
YKM'13.16506
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun düğme diplidir. Boyun omuz geçişinde

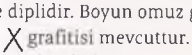

grafitisi mevcuttur. Gövde üzerinde yiv sıraları bulunur.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.

MAP

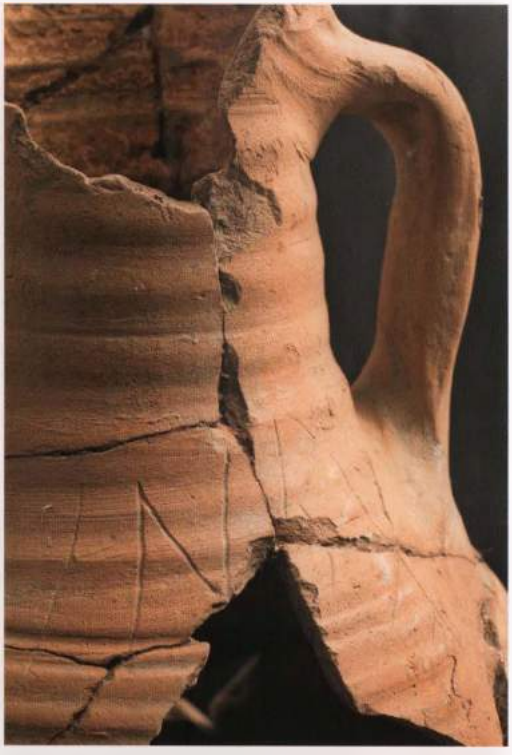

107 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 84 cm; AÇ: 12,8 cm; GÇ: 40,1 cm; DÇ: 3,2 cm
YKM'13.16507
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun yivli silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, hafif şişkin omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun düğme diplidir. Boyun omuz geçişinde

grafitisi mevcuttur. Gövde üzerinde yiv sırası bulunur.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.

MAP

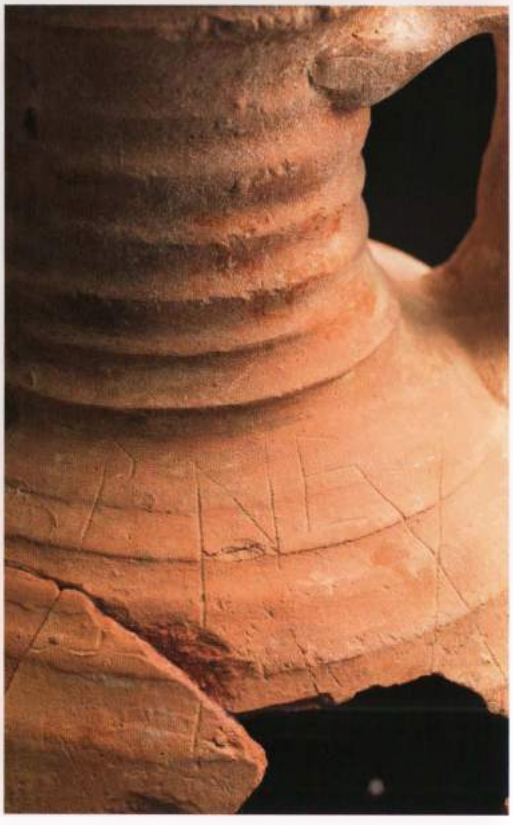

108 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 80 cm; AÇ: 13,8 cm; GÇ: 34,5 cm; DÇ: 2,8 cm
YKM'13.16508
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun yivli silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan dikey çift şerit kulplu, hafif şişkin omuzlu, düz silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde yiv sırası bulunur. Boyun omuz geçişinde

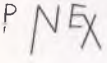

grafitisi bulunur.

Alpözen, Özdaş ve Berkaya 1995, s. 109-10.
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.

MAP

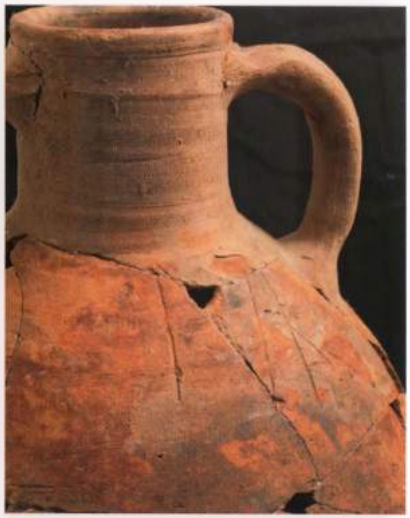

109 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 71,5 cm; AÇ: 9,2 cm; GÇ: 38,8 cm; DÇ: 2,9 cm
YKM'13.16509
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kahverengi hamurludur. Düz ağız kenarlı, ince silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, aşağıya doğru hafif genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Omuz üzerinde grafitisi mevcuttur.

Alpözen, Özdaş ve Berkaya 1995, s. 109-110.
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.
MAP

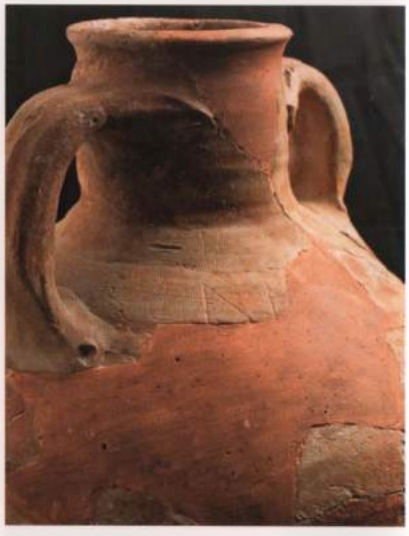

110 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 78 cm; AÇ: 10,1 cm; GÇ: 36,8 cm; DÇ: 3,3 cm
YKM'13.16510
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kahverengi renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulpludur. Şişkin omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri düğme diplidir. Boyun omuz geçişinde grafitisi mevcuttur. Gövde üzerinde çok belirgin olmayan yiv sırası bulunur.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

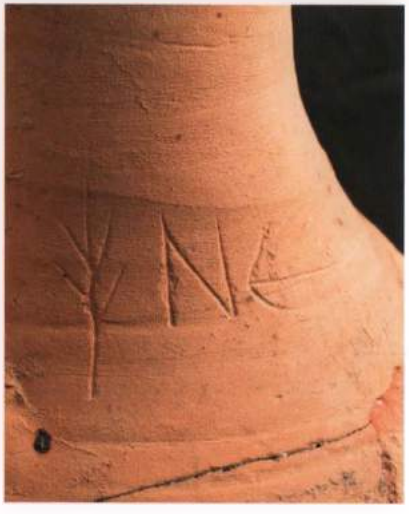

111 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 80,5 cm; AÇ: 13,7 cm; GÇ: 39,7 cm;
DÇ: 3,7 cm
YKM'13.16511
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, uzun kalın silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, dar düşük omuzlu, dibe doğru genişleyen silindirik gövdeli, uzun sivri düğme diplidir. Gövde üzerinde yiv sırası mevcuttur. Boyundan omuza geçişte grafitisi görülür.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

112 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 78,1 cm; AÇ: 14,7 cm; GÇ: 37,9 cm;
DÇ: 4,7 cm
YKM'13.16512
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurludur. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, uzun kalın silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, dar düşük omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin, silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde yiv sırası mevcuttur. Omuz üzerinde grafitisi görülür. Gövde üzerinde yuvarlak büyük bir parça kesilmiştir.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

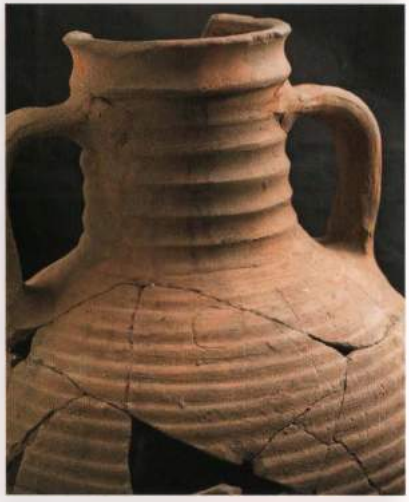

113 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 81,2 cm; AÇ: 12,2 cm; GÇ: 32,7 cm;
DÇ: 2,9 cm
YKM'13.16513
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun yivli silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, hafif şişkin omuzlu, düz silindirik gövdeli, uzun sivri, düğme diplidir. Gövde üzerinde yiv sırası görülür. Omuz üzerinde grafitisi mevcuttur.

Alpözen, Özdaş ve Berkaya 1995, s. 109-110; Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.
MAP

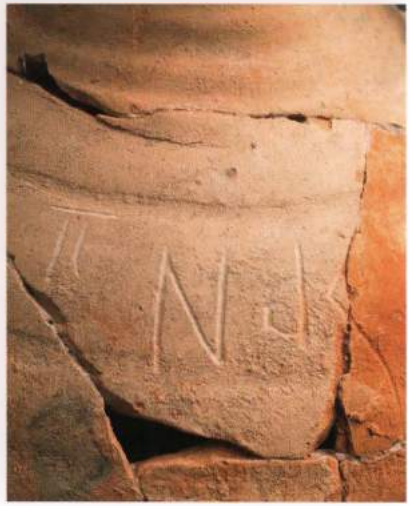

114 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 74,9 cm; AÇ: 10,4 cm; GÇ: 37,5 cm;
DÇ: 3,6 cm
YKM'13.16514
Yenikapı Metro Kazısı, 2011
Gri renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, dipe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri düğme diplidir. Gövde üzerinde yiv sırası görülür. Omuz üzerinde grafitisi mevcuttur.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.

MAP

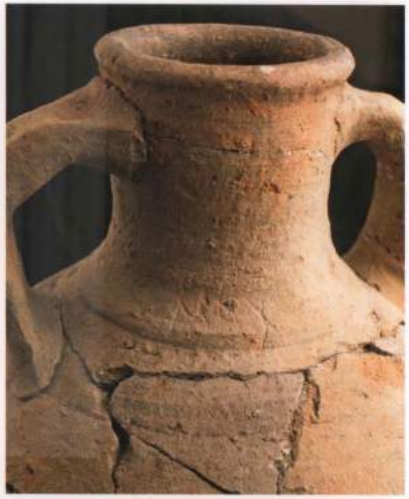

115 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 62,9 cm; AÇ: 9,8 cm; GÇ: 34,5 cm
YKM'13.16515
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurludur. Dışa dönük ince bilezik dudaklı, uzun ince silindirik boyunlu, hafif şişkin omuzlu, dibe doğru hafif genişleyen şişkin silindirik gövdelidir. Boyun omuz geçişinde M R V grafitisi görülür.

Şenol 2003, s. 93
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, res.11-75

MAP

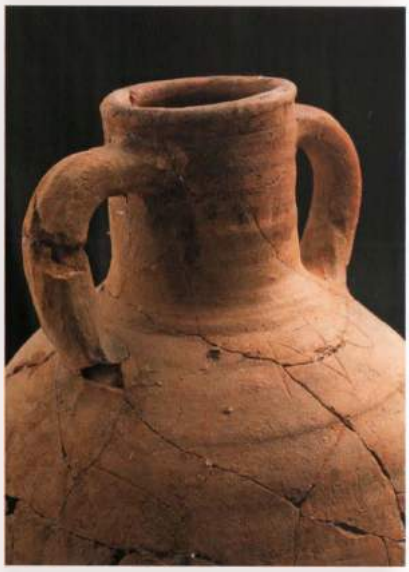

116 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 76,8 cm; AÇ: 10,1cm ; GÇ: 36,4 cm;
DÇ: 5,5 cm
YKM'13.16516
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kahverengi renk hamurludur. İnce bilezik dudaklı, uzun silindirik boyun, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, dipe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, sivri düğme diplidir. Gövdenin dibe yakın kısmında belli aralıklarla yapılmış kazıma yiv sırası görülür. Boyun omuz geçişinde N ∫ grafitisi mevcuttur.

Şenol 2003, s. 93
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.
MAP

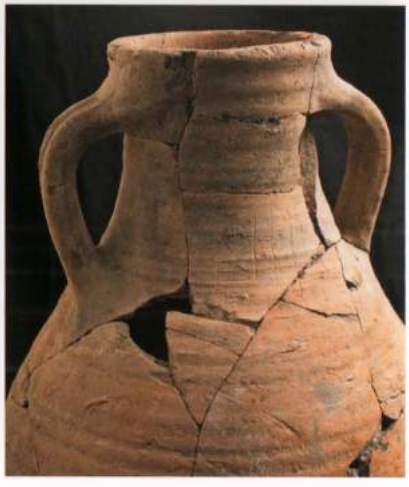

117 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 83,2 cm; AÇ: 14,2 cm; GÇ: 38,8 cm;
DÇ: 4,1 cm
YKM'13.16517
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde yivler görülür. Boyun omuz geç işinde N II grafitisi görülür.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

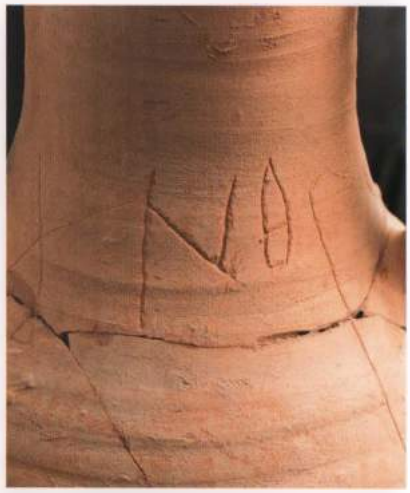

118 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 83,5 cm; AÇ: 13,7 cm; GÇ: 38,8 cm;
DÇ: 4,8 cm
YKM'13.16518
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Mika katkılı, açık kiremit renk hamurludur. Hafif dışa çekik ağızlı, uzun silindirik boyunlu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin gövdeli, uzun sivri, düğme diplidir. Gövde üzerinde yiv sıraları mevcuttur. Boyun omuz geçişinde grafitisi görülür.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

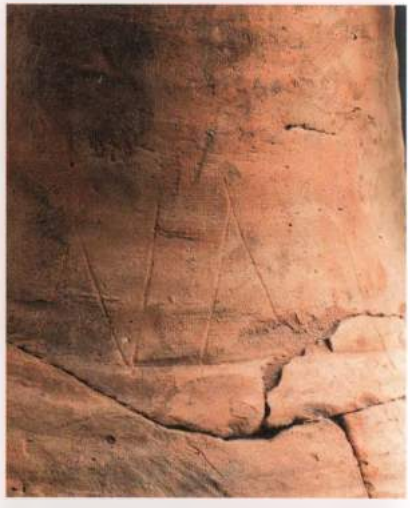

119 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 81,4 cm; AÇ: 13,5 cm; GÇ: 38,4 cm;
DÇ: 3,6 cm
YKM'13.16519
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu, kahverengi astarlıdır. Kalın bilezik dudaklı, uzun silindirik boyunlu, düşük dar omuzlu,dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde çok belirgin olmayan yiv sıraları mevcuttur. Boyun omuz geçişinde grafitisi mevcuttur.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

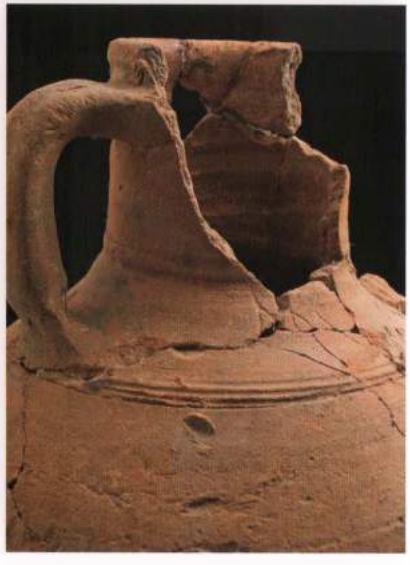

120 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 78,9 cm; AÇ: 10,3 cm; GÇ: 33,8 cm;
DÇ: 3,7 cm
YKM'13.16520
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kahverengi hamurludur. Kalın bilezik dudaklı, silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri düğme diplidir. Omuz üzerinde üç sıra, gövdenin dibe yakın kısmında ise belli aralıklarla kazıma yiv sırası görülür. Boyun omuz geçişinde grafitisi mevcuttur.

Şenol 2003, s. 93.
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.
MAP

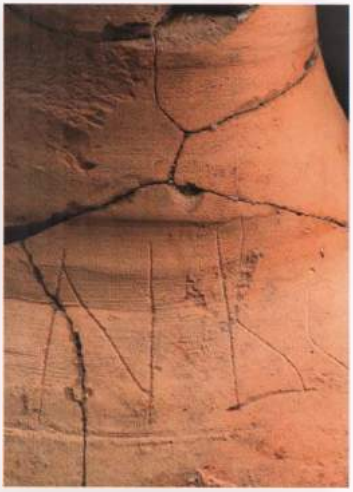

121 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 81,8 cm; AÇ: 12,8 cm; GÇ: 37,8 cm;
DÇ: 3,5 cm
YKM'13.16521
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur.İnce bilezik dudaklı, uzun silindirik boyunlu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde belli aralıklarla yiv sırası mevcuttur. Boyun omuz geçişinde grafitisi 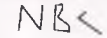 görülür.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

122 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 81,4 cm; AÇ: 14,2 cm; GÇ : 39,3 cm; DÇ: 3,1 cm
YKM'13.16522
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, kalın uzun silindirik boyunlu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri düğme diplidir. Boyun ve omuz üzerindeçok belirgin olmayan yiv sırası mevcuttur. Boyun omuz geçişinde 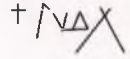 grafitisi görülür.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

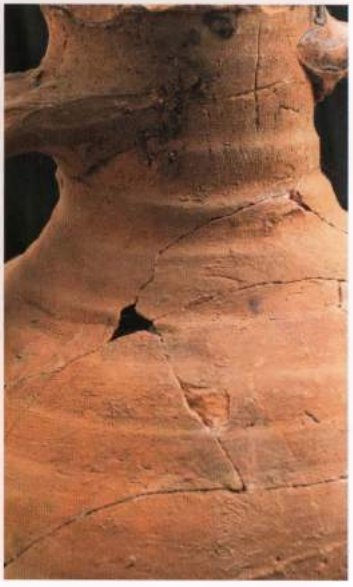

123 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 73,8 cm; AÇ: 9,9 cm; GÇ: 31,6 cm; DÇ: 5,4 cm
YKM'13.16523
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kahverengi hamurlu, koyu kahverengi astarlıdır. Düz ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, muhtemelen uzun sivri diplidir. Boyun ve gövde üzerinde aşınmadan dolayı çok belirgin olmayan yiv sırası mevcuttur. Boyun omuz geçişinde 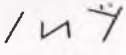 ve boyun üzerinde şeklinde grafiti görülür.

Şenol 2003, s. 93.
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.

MAP

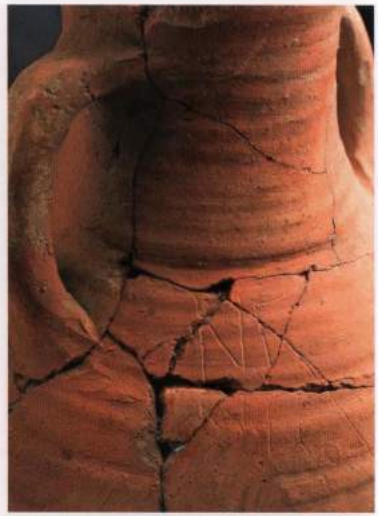

124 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 83,8 cm; AÇ: 13,4 cm; GÇ: 35,6 cm; DÇ: 4,2 cm
YKM'13.16524
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurlu, kiremit renk astarlıdır. Düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, düşük dar omuzlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri düğme diplidir. Boyun ve gövde üzerinde aşınmadan dolayı çok belirgin olmayan yiv sırası mevcuttur. Boyun omuz geçişinde grafitisi görülür.

Opait 1996, s. 211-86, Res. 3.
MAP

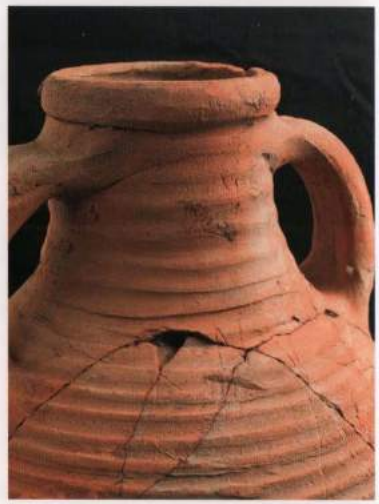

125 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 82,6 cm; AÇ: 12,2 cm; GÇ: 31,4 cm; DÇ: 6,4 cm
YKM'13.16525
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu koyu kiremit renk astarlıdır. Kalın bilezik dudaklı, uzun yivli silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, düz silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde yiv sıraları görülür. Boyun omuz geçişinde grafitisi mevcuttur.

Şenol 2003, s. 93; Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri, Lemaitre ve Pieri 2003, s.182, pl. VI/no: 21.
MAP

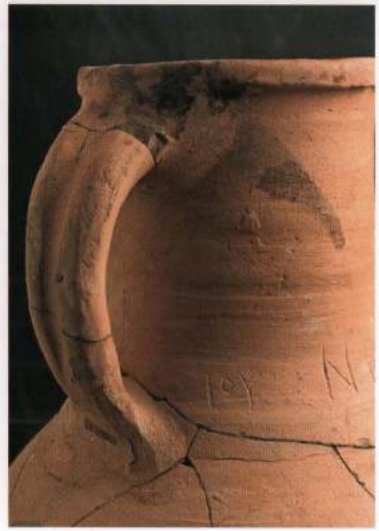

126 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 87,3 cm; AÇ: 14,4 cm; GÇ: 39,4 cm; DÇ: 4,7 cm
YKM'13.16526
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Mika katkılı gri renk hamurlu, açık kiremit renk astarlıdır. İnce bilezik dudaklı uzun kalın silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük, hafif şişkin omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde yiv sıraları görülür. Boyun omuz geçişinde ve kulp kenarında grafitisi mevcuttur.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

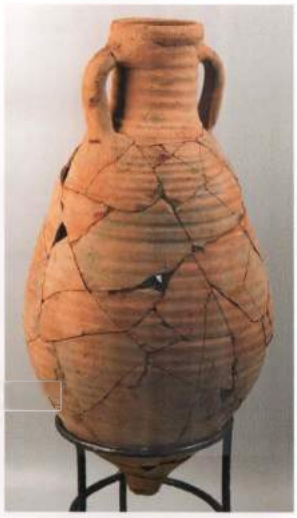

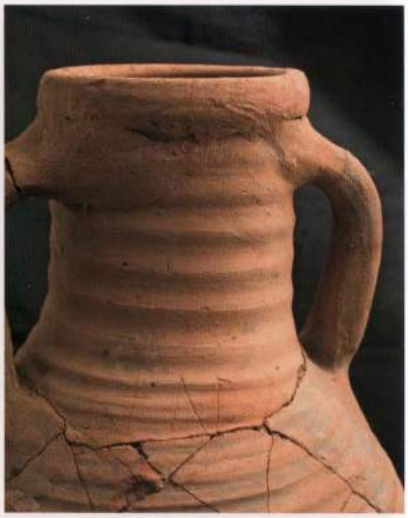

127 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 77,3 cm; AÇ: 13,4 cm; GÇ: 37,1 cm; DÇ: 6 cm
YKM'13.16527
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Kalın bilezik dudaklı, kalın, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, sivri diplidir. Boyun ve gövde üzerinde yiv sıraları mevcuttur. Boyun omuz geçişinde +N λ grafitisi görülür.

Opait 2004, s.300, Res. 15.

MAP

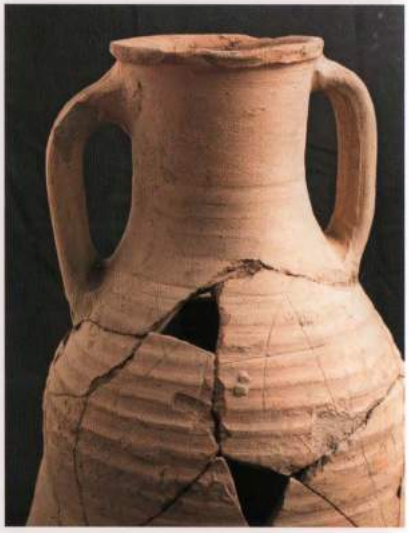

128 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 86,4 cm; AÇ: 14,0 cm; GÇ: 35,1 cm;
DÇ: 2,8 cm
YKM'13.16528
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurlu, açık kahverengi astarlıdır. Hafif dışa çekik düz ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, düşük dar omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri diplidir. Gövde üzerinde çok belirgin olmayan yiv sırası mevcuttur. Omuz üzerinde N ΓΑ| grafitisi görülür.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.
MAP

129 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 55 cm; AÇ: 5,7 cm; GÇ: 19,7 cm; DÇ: 5 cm
YKM'13.16545
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. İnce bilezik dudaklı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur. Omuz üzerinde dipintisi görülür.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.
MAP

130 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 79 cm; AÇ: 11.8 cm; GÇ: 38 cm; DÇ: 3,6 cm
YKM'13.16505
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, silindirik yivli uzun boyunludur, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, şişkin omuzlu, dibe doğru genişleyen şişkin silindirik gövdeli, sivri düğme diplidir. Tüm yüzeyinde yiv sırası bulunur.

MAP

131 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 27,5 cm; GÇ: 13,5 cm; DÇ: 4,4 cm
YKM'13.16529
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurlu, krem renk astarlıdır. Kısa ve dar boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, omuzlarda şişkin dibe doğru daralan gövdeli, düz diplidir.

Opait 2004, s. 300, Res. 15.

MAP

132 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 74 cm; AÇ: 12 cm; GÇ: 35,7 cm;
DÇ: 2,9 cm
YKM'13.16530
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun, kalın silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift şerit kulplu, hafif şişkin omuzlu, düz, şişkin silindirik gövdeli, uzun sivri düğme diplidir. Boyun ve gövde üzerinde yiv sırası mevcuttur.

Alpözen, Özdaş ve Berkaya 1995, s. 109-10.
Bonifay ve Pieri 1995, s. 114, Res. 11-75.

MAP

133 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 47,7 cm; AÇ: 5,2 cm; GÇ: 18 cm; DÇ: 4,3 cm
YKM'13.16536
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. İnce bilezik dudaklı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

134 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 48,8 cm; AÇ: 6,8 cm; GÇ: 19,5 cm; DÇ: 5,2 cm
YKM'13.16537
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. İnce bilezik dudaklı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

135 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 49,7 cm; AÇ: 5,8 cm; GÇ: 18,1 cm; DÇ: 5,2 cm
YKM'13.16538
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. İnce bilezik dudaklı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur. Omuz üzerinde Θ ve boyun üzerinde | | dipintisi görülür.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

136 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 48,3 cm; AÇ: 18,5 cm
YKM'13.16539
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. İnce uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdelidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20/1.

MAP

137 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 49,5 cm; GÇ: 18,8 cm; DÇ: 6,2 cm
YKM'13.16540
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurlu bej renk astarlıdır. İnce uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

138 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 48,9 cm; AÇ: 5,5 cm; GÇ: 21 cm; DÇ: 6,5 cm
YKM'13.16541
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Koyu bej renk hamurlu, bej renk astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, ince uzun konik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

139 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 42 cm; AÇ: 6,3 cm; GÇ: 18,6 cm; DÇ: 5,5 cm
YKM'13.16542
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. İnce bilezik dudaklı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

140 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 47,1 cm; GÇ: 19,5 cm; DÇ: 6 cm
YKM'13.16543
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Koyu bej renk hamurludur. İnce uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Boyun ve gövde üzerinde yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

141 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 47 cm; GÇ: 19,5 cm; DÇ: 5,4 cm
YKM'13.16544
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Koyu bej renk hamurlu, bej renk astarlıdır. İnce uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

142 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 45,4 cm; AÇ: 5,2 cm; GÇ: 16,1 cm; DÇ: 5,6 cm
YKM'13.16546
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. İnce bilezik dudaklı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık, dibe doğru seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

143 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 47,7 cm; AÇ: 6,8 cm; GÇ: 20,5 cm; DÇ: 6,7 cm
YKM'13.16547
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Koyu bej hamurlu, açık bej astarlıdır. İnce bilezik dudaklı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde sık dibe doğru seyrekleşen yiv sıraları görülür.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

144 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 50 cm; AÇ: 3,4 cm; GÇ: 20,5 cm
YKM'13.16548
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu, bej renk astarlı, dar düz ağız kenarlı, ince kısa silindirik boyunlu, ağız seviyesinde boyun dibine bağlanan küçük çift kulplu, düşük geniş omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdelidir. Omuzdan gövdeye geçişte 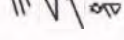 grafitisi görülür.

Bonifay ve Pieri 1995, s. 110, Res. 8/56-9.
Bonifay ve Pieri 1998, s. 100, Res. 4.
Alpözen, Özdaş ve Berkaya 1995, s. 68.

MAP

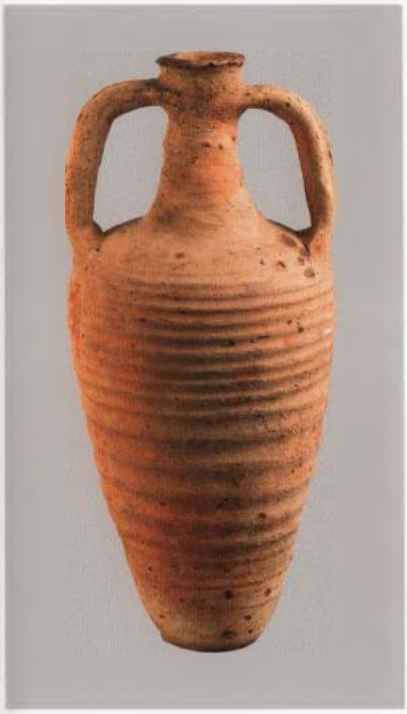

145 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 47,9 cm; AÇ: 6,5 cm; GÇ: 20,1 cm; DÇ: 6,5 cm
YKM'13.16549
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu, bej renk astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdeli, yuvarlak diplidir. Gövde üzerinde belli aralıklar yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

146 AMPHORA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 46,5 cm; AÇ: 6,8 cm; GÇ: 16,5 cm
YKM'13.16550
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurlu, açık bej renk astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, ince uzun silindirik boyunlu, boyundan omuza bağlanan çift dikey şerit kulplu, hafif keskin şişkin omuzlu, dibe doğru daralan konik gövdelidir. Omuz üzerinde ve dip kısmında sık, gövde üzerinde seyrekleşen yiv sırası mevcuttur.

Kassab Tezgör, Lemaitre ve Pieri 2003, s. 150, pl. 20, Res. 1.

MAP

147 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 2 cm; U: 8,3 cm; Gnş.: 7,6 cm
YKM'13.16551
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Bej renk hamurludur. Etrafı, dairesel bir hat ile çevrelenmiş düz dipli olup, dip kısmının merkezinde; biri büyük diğeri daha küçük olmak üzere muhtemelen iki adet kuş (?) figürü betimlenmiştir. Sahnenin kenarları, içleri kabartma noktalı küçük oyuklarla bezenmiştir. Disk biçiminde yapılmış gövdeli, gövde kenarına açılmış küçük fitil deliklidir. Tek delikli diskusun etrafı, dairesel yiv sıraları ile çevrelenmiş olup, delik çevresinde haç motifi, diskus çevresinde ise rulet bezeme görülmektedir.

MAP

148 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3 cm; U: 8,5 cm; Gnş.: 5,2 cm
YKM'13.16552
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Düz dipli, basık oval gövdeli, yuvarlatılmış omuzlu, kısa emzik burunlu, dikey şerit tutamaklıdır. Tek delikli diskusun etrafı, dairesel kabartma bir hat ile çevrelenmiş olup, buruna bağlanır.

MAP

149 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3,6 cm; U: 8,7 cm; Gnş.: 6 cm
YKM'13.16553
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Armudi dipli yapılmış olup, dip kısmında, iki adet iç içe dairelerle oluşturulmuş bezemesi yer alır. Oval gövdeli, keskin omuzlu, küçük burunlu, dikey sivri tutamaklıdır. Tek delikli diskusun etrafı, yarım ay şeklinde tek bir çizgi ile çevrelenmiş olup, dar bir kanal ile buruna bağlanır. Diskus deliği çevresi bir halkayla çevrilmiş ve içerisi küçük daireler ve dalgalı bir bezemeyle dekore edilmiştir. Diskustan buruna uzanan kanal içerisinde muhtemelen bir üzüm motifi görülürken, omuz üzerinde ise, içleri kabartma yıldız bezeli, konsantirik daireler yer almaktadır.

MAP

150 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3 cm; U: 9,4 cm; Gnş.: 5,8 cm
YKM'13.16554
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Pişirmeden dolayı bej renk almıştır. Düz dipli, yassı ve basık oval gövdeli, keskinleştirilmiş omuzlu, kısa emzik burunlu, dikey şerit tutamaklıdır. Tek delikli diskusun etrafı, çift sıra dairesel çizgi ile sınırlandırılmıştır. Diskus deliğinin etrafında rulet bezeme görülürken, omuzlarda içleri oyuk dalgalı bir bezeme yer almaktadır.

MAP

151 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4 cm; U: 9,1 cm; Gnş.: 6,1 cm
YKM'13.16555
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kiremit renk hamurludur. İç içe iki çizgi ile sınırlandırılmış armudi dipli, basık oval gövdeli, keskinleştirilmiş omuzlu, kısa burunlu, dolgu şeklinde yapılmış dikey tutamaklıdır. Tek delikli diskusun etrafı, yarım ay şeklinde çift sıra çizgi ile çevrelenmiş olup, kısa ve dar bir kanal ile buruna bağlanır. Omuz, araları kabartma noktalı, balık kılçığı şeklinde yapılmış stilize bitkisel motiflerle dekore edilmiştir.

MAP

152 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4,2 cm; Mv. U: 8 cm; Gnş.: 6,9 cm
YKM'13.16556
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu, koyu kiremit renk astarlıdır. Astar yer yer dökülmüş ve pişirmeden dolayı renk değiştirmiştir. Hafif içe çukurlaştırılmış halka dipli, basık küresel gövdeli, keskinleştirilmiş omuzlu, kısa burunlu, dolgu şeklinde yapılmış dikey tutamaklıdır. Tek delikli diskusun etrafı, ince ve dairesel çift sıra çizgi ile çevrelenmiştir. Diskus ve burun arasındaki alanda dilim bezeme görülürken, omuzun tamamı kabartma nokta bezemelerle dekore edilmiştir.

MAP

153 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4 cm; U: 9,6 cm; Gnş.: 7 cm
YKM'13.16557
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kiremit renk hamurlu, koyu kiremit renk astarlıdır. Halka dipli olup,dip kısmının merkezinde beş küçük oyukla oluşturulmuş haç şeklinde bezemesi yer alır. Basık küresel gövdeli, keskinleştirilmiş omuzlu, kısa burunlu, dolgu şeklinde yapılmış dikey tutamaklıdır. Tek delikli diskusun etrafı, çift sıra dairesel çizgi ile çevrelenmiştir. Diskus ile burun arasındaki kısım dilim şeklinde bezenmişken, omuzun tamamı kabartma noktalarla dekore edilmiştir.

MAP

154 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 4,6 cm; Mv. U: 10,1 cm; Gnş.: 5,7 cm
YKM'13.16558
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri hamurludur. Hafif içe çukurlaştırılmış halka dipli, basık küresel gövdeli, yuvarlatılmış omuzlu, kısa burunlu,dikey tutamaklıdır. Geniş tek delikli diskusun etrafı, dairesel bir çizgi ile sınırlandırılmıştır. Diskus ile burun arasındaki alanda aşınmadan dolayı çok belirgin olmayan bir haç motifi yer alır. Hacın iki yanı halka bezemelidir. Tutamak kısmının ön ve arka yüzeyi ise, dikey çizgi dekorludur.

MAP

155 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 2,5 cm; Mv. U: 9,0 cm; Gnş.: 8,2 cm
YKM'13.16559
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurlu, bej renk astarlıdır. Düz dipli, disk biçiminde gövdeli, keskinleştirilmiş omuzlu, gövde üzerinde açılmış küçük fitil deliklidir. Tek delikli diskusun etrafı, çift sıra dairesel yiv ile çevrelenmiştir. Diskus deliği çevresinde içleri kabartma nokta dekorlu muhtemelen bir haç (?) motifi mevcutken, dip kısmında yine içleri kabartma noktalı bir bezek yer almaktadır.

MAP

156 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 3,2 cm; Mv. U: 11,0 cm; Gnş: 5,7 cm
YKM'13.16560
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu, kahverengimsi kiremit renk astarlıdır. Oval gövdeli, uzun burunlu, dolgu şeklinde yapılmış dikey tutamaklıdır. Çift delikli diskusun etrafı, yarım ay şeklinde çift sıra çizgi ile sınırlandırılmış olup, kısa bir kanal ile buruna bağlanır. Diskus delikleri arasında; göz, burun, ağız ve sakal detayları belirgin bir erkek figürü betimlenmiştir. Figürün başında, kabartma nokta bezeli bir başlık yer alır. Omuz ise, konsantirik daireler ve içleri bezeli stilize üçgen motifleri ile dekore edilmiştir.

MAP

157 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 2,8 cm; Mv. U: 9,4 cm; Gnş.: 5,9 cm
YKM'13.16561
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kiremit renk hamurlu, koyu kiremit renk astarlıdır. Düz dipli, basık oval gövdeli, keskinleştirilmiş omuzlu, kısa emzik burunludur. Tek delikli diskusun etrafı, yarım ay şeklinde bir çizgi ile sınırlandırılmış olup, buruna bağlanır. Diskus deliğinin hemen üzerinde aşınmadan dolayı belirgin olmayan koşar pozisyonda gösterilmiş bir hayvan figürü görülmektedir.

MAP

158 KANDİL

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3,1 cm; Mv. U: 9,8cm; Gnş.: 5,7 cm
YKM'13.16562
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kiremit renk hamurlu, koyu kiremit renk astarlıdır. Düz dipli, basık oval gövdeli, keskinleştirilmiş omuzlu, uzun burunlu, dikey şerit tutamaklıdır. Tek delikli diskusun etrafı, yarım ay şeklinde çizgi ile sınırlandırılmış olup, dar bir kanal ile buruna bağlanır. Omuzda, aşınmadan dolayı belirgin olmayan rulet bezeme görülür.

MAP

159 KOKU ŞİŞESİ

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 23,8 cm; AÇ: 2,5 cm; GÇ: 6,3 cm
YKM'13.16563
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Düz ağız kenarlı, uzun ve dar boyunlu, omuzda şişkin, dibe doğru daralan silindirik formlu, kabaca şekillendirilmiş düz diplidir. Yüzeyinde gövdeden dibe kadar yiv sıraları görülür.

MAP

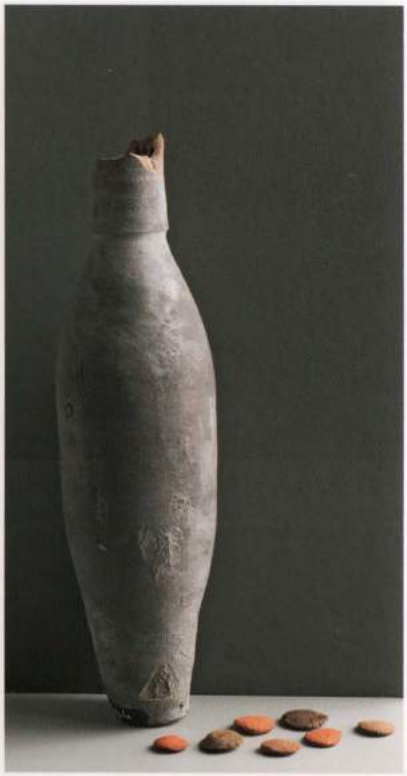

160 KOKU ŞİŞESİ

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 19,5 cm; AÇ: 5,3 cm; GÇ: 2,4 cm
YKM'13.16564
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurludur. Yüzeyinde astar mevcut olup, aşağı doğru akmış durumdadır. Pişirmeden dolayı gri renk almıştır. Kısa ve dar boyunludur. Boyundan gövdeye geçiş, ince dairesel bir silme ile sağlanmıştır. Üstte şişkin, dibe doğru daralan silindirik gövdeli, düz diplidir. Dibe yakın kısmında üçgen bir çerçeve içerisinde şeklinde damgası yer almaktadır. Koku şişesinin içinde altı adet küçük, boyutları 1,1 cm ile 1,5 cm arasında değişen, dairesel, pişmiş toprak pul (?) bulunmuştur. Pulların üzerinde parmak izlerine rastlanmıştır.

MAP

161 KOKU ŞİŞESİ

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 18,5 cm; AÇ: 2,9 cm; GÇ: 5,7 cm
YKM'13.16565
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Gri renk hamurlu, devetüyü renk astarlıdır. Astar büyük ölçüde dökülmüştür. Düz ağız kenarlı, uzun ve dar boyunludur. Boyundan gövdeye geçiş, ince dairesel bir silme ile sağlanmıştır. Omuzda şişkin, dibe doğru daralan silindirik gövdeli düz diplidir.

MAP

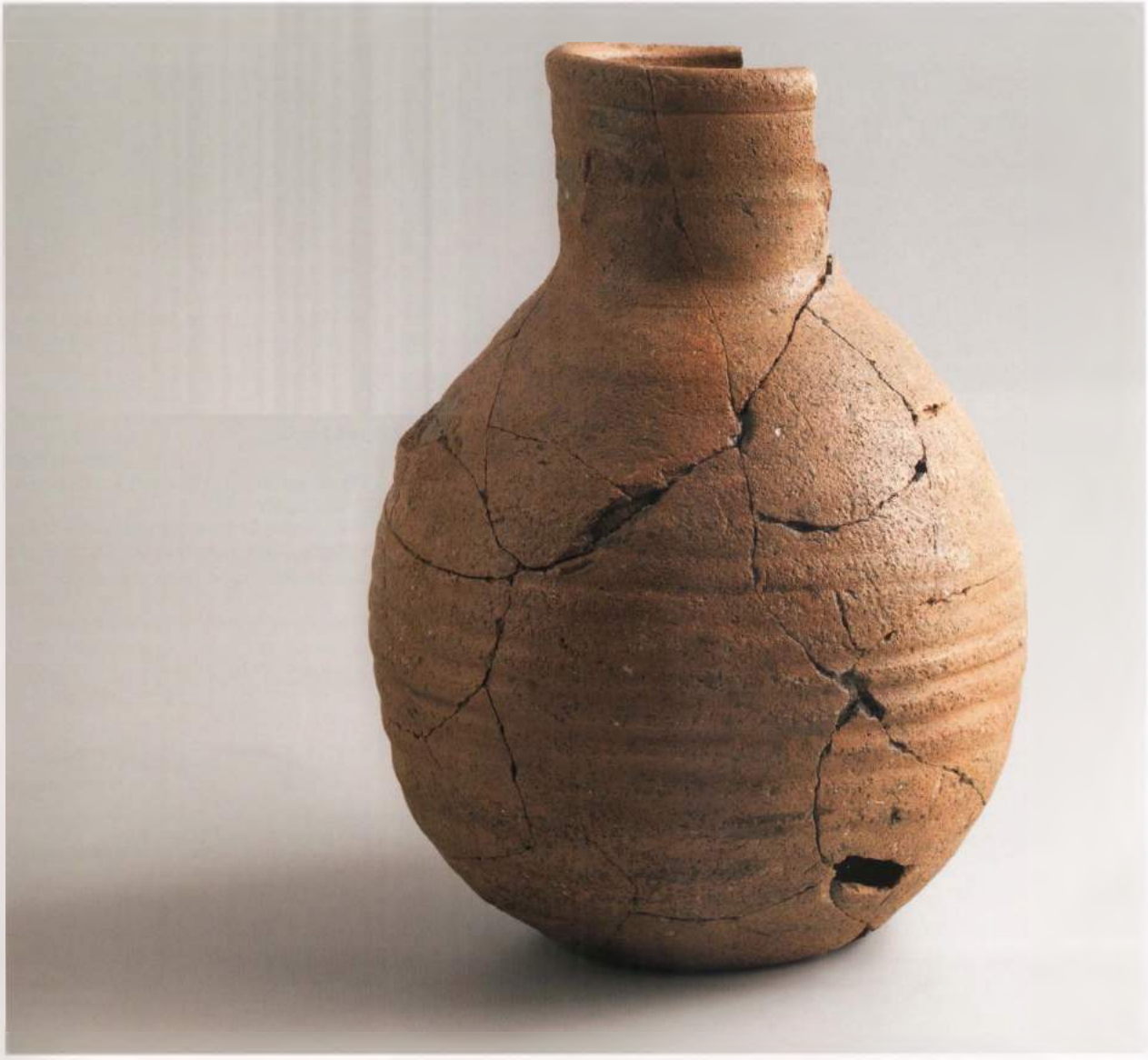

162 TEK KULPLU KAP

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 17,2 cm; Mv. AÇ: 5,6 cm; GÇ: 12,5 cm; DÇ: 4,0 cm
YKM'13.16566
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kahverengi hamurlu, açık kahverengi astarlıdır. Basit ve düz ağız kenarlı, silindirik boyunlu, şişkin ve küresel gövdeli, hafif içe çukurlaştırılmış düz diplidir. Gövde sık geçirilmiş yiv sıraları ile dekore edilmiş olup, boyun ve gövdede kulba ait çıkıntılar belirgindir.

MAP

163 TABAK

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3,7 cm; AÇ: 16,1 cm; DÇ: 5,5 cm
YKM'13.16567
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu, kızıl-kiremit renk astarlıdır. İçe çekik ağız kenarlı olup, ağızdan gövdeye geçiş dış bükey bir profille sağlanmıştır. Çukur gövdeli, halka diplidir. Ağız kenarı çevresinde dairesel yiv sıraları ile bir kenarında çentik bezeme, arka yüzeyinde ise rulet bezeme görülür.

MAP

164 TABAK

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 3,5 cm; AÇ: 13,7 cm; DÇ: 5,5 cm
YKM'13.16568
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kiremit renk hamurlu, iç yüzeyinin tamamı devetüyü renk astarlıdır. İçe dönük basit ağız kenarlıdır. Ağızdan gövdeye geçiş dış bükey keskin bir profille sağlanmıştır. Hafif çukur gövdeli, düz diplidir.

MAP

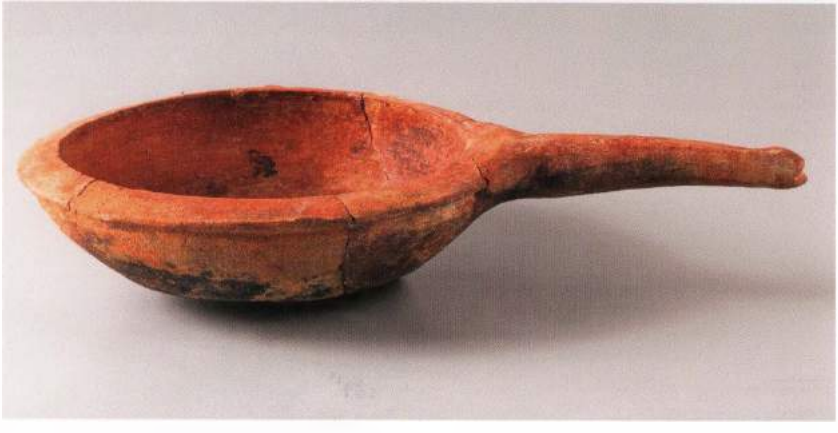

165 TAVA

Bizans, 5. yüzyıl
Pişmiş Toprak
U: 29.6 cm; Y: 5.8 cm; AÇ: 18.2 cm
YKM'13.16576
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Açık kiremit renk hamurlu, kahverengimsi kızıl kiremit renk astarlıdır. Astar yer yer dökülmüş olup, iç ve dış kısmında yanık izleri mevcuttur. Geniş, içe çekik ağız kenarlı, ağız kenarından dışa uzanan uzun, kalın, şerit saplı, çukur gövdeli, yuvarlak diplidir. Ağızla gövdenin birleşme yerinde tek sıra kazıma yiv mevcuttur.

MAP

166 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 7,0 cm; Kl.: 1,1 cm
YKM'13.16601
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Kenarlarında derin kopuk ve noksanlar görülür.

MAP

167 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç.: 3,2 cm; Kl.: 0,9 cm
YKM'13.16602
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Kenarlarında küçük kopuk ve noksanlar görülür.

MAP

168 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç.: 1,9 cm; Kl.: 1,0 cm
YKM'13.16603
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Yüzeysel deformasyon görülür.

MAP

169 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç.: 4,2 cm; Kl.: 0,8 cm
YKM'13.16604
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Bir yüzünde tek kazıma yiv ve bir kenarında kopukluk ve eksiklik görülür.

MAP

170 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 3,8 cm; Kl.: 0,8 cm
YKM'13.16605
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Bir yüzeyinin merkezinde küçük bir delik mevcut olup, çevresinde dairesel hafif bir çıkıntı görülür. Bir yüzünün kenarlarında kırık ve noksanlar mevcut olup, yüzeyinde oyuklar görülür.

MAP

171 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 3,4 cm; Kl.: 0,9 cm
YKM'13.16606
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Her iki yüzün merkezinde hafif çıkıntı mevcuttur. Bir kenarında derin diğer kenarında küçük kopuk ve eksiklikler mevcuttur.

MAP

172 MAKARA-TIPA ?

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Gnş.: 2,9 cm; Ç: 2,3 cm; DÇ: 2,7 cm
YKM'13.16607
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Üst kısmı köşegen, alt kısmı ise kısa silindirik formludur. Üst kısmın merkezinde yuvarlak bir çıkıntı mevcut olup, alt kısmın merkezinde küçük bir delik görülür. Üst kısmının kenarlarında kırık ve noksanlar mevcuttur.

MAP

173 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç.: 2,8 cm; Kl.: 1,6 cm
YKM'13.16608
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Köşegen formludur. Alt ve üst yüzü düz olup, her iki yüzünün merkezinde yuvarlak çıkıntı bulumaktadır. Her iki yüzün çıkıntılı kısımlarında kırık ve noksan mevcuttur.

MAP

174 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 5,5 cm; Gnş.: 5,4 cm
YKM'13.16610
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairesel formlu gövdenin her iki yanında kısa silindirik çıkıntılar bulunmaktadır. Olasılıkla bu çıkıntılarla palanga içine geçirilmektedir. Gövdenin kenarları ise ip sarmak için inceltilmiş olup, ortasından bir yüzüne doğru belli aralıklarla kazıma yiv sırası görülür. Bir yüzünün kenarında derin kopuklar ve çatlaklar mevcuttur.

MAP

175 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Y: 13,6 cm; Ç: 3,8 cm
YKM'13.16609
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kalın, silindirik formludur. Alt kenarı kapalı olup, üst kenar açık bırakılmıştır. Üstte muhtemelen başka bir objeye geçmesini sağlayan bir adet delik ve sabitlemek için, birbirine paralel olarak iki delik açılmıştır. Gövde; belli aralıklarla üçerli, dairesel, kazıma yiv sıraları ve ortasında yuvarlak kazıma yiv ile dekore edilmiştir. Dip kısmının bir bölümü kopuk olup iki parça halinde bulunmuştur. Yüzeyinde çatlaklar mevcuttur.

MAP

176 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Gnş.: 2,9 cm; Ç: 0,9 cm
YKM'13.16611
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairesel formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Kenarlarında küçük kopuk ve eksiklikler mevcuttur.

MAP

177 SAP

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Y: 13,2 cm; Gnş.: 3,3 cm
YKM'13.16612
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kare prizma formludur ve dört yüzü düzleştirilmiştir. Alt kenarı kapalı olup, üst kenar açık bırakılmıştır. Üstte muhtemelen başka bir objeye geçmesini sağlayan bir adet delik mevcuttur. Bir ucunun kenarlarında kırık ve noksanlar mevcut olup tüm yüzeyinde küçük kopuklar ve derin çatlaklar görülür.

MAP

178 TIPA-OYUN TAŞI (?)

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Y: 3,7 cm; Ç: 2,6 cm
YKM'13.16613
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Silindirik formludur. Alt kenarı düz üst kenarı hafif bombelidir. Üst kenarının merkezinde küçük bir delik mevcut olup, etrafı hafif yükseltilmiştir. Gövdenin üst kenarında üç sıra kazıma yiv sırası görülür. Üzerinde küçük kopuk ve eksiklikler mevcuttur.

MAP

179 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 3,5 cm; Kl.: 1,0 cm
YKM'13.16614
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairesel formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Bir yüzünün kenarlarında kopukluk ve eksiklik mevcuttur.

MAP

180 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 4,5 cm; Kl.: 0,8 cm
YKM'13.16615
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Bir kenarında kopukluk ve eksiklik mevcuttur.

MAP

181 HALAT TOKASI

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Gnş.: 21,5 cm; Ç: 4,1 cm
YKM'13.16616
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Silindirik formlu parça iki uçlu olup, uçlara doğru daralan üçgenimsi formdadır. Ortası ise halat sarmak için inceltilmiştir. Tüm yüzeyinde kopukluklar ve çatlaklar mevcuttur.

MAP

182 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 2,8 cm; Kl.: 1,0 cm
YKM'13.16617
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Kenarlarında aşınma ve çok küçük kopuklar görülür.

MAP

183 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 3,1 cm; Kl.: 0,8 cm
YKM'13.16619
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Gövdenin merkezinde bir adet delik mevcuttur. Bir yüzünün kenarında kopukluk ve eksiklik mevcuttur.

MAP

184 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 3,7 cm; Kl.: 1,1 cm
YKM'13.16618
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Bir yüzünün kenarlarında kopuk ve eksiklik mevcuttur.

MAP

185 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 8,8cm; Kl.: 1,0 cm
YKM'13. 16620
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairesel formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Gövdenin merkezinde bir adet delik mevcuttur. Bir yüzünün kenarında ve ön tarafında derin kopukluk ve eksiklik mevcuttur.

MAP

186 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 2,4 cm; Kl.: 0,7 cm
YKM'13. 16621
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairesel formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Önyüzünde ⊣⊢ bezemesi görülür. Kenarlarında küçük kırık ve noksanlar mevcuttur.

MAP

187 OBJE

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 22,7 cm; Ç: 2,6 cm
YKM'13.16623
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun, dikdörtgen formludur. Bir kenarı düzken diğer kenarı uçlara doğru daralan üçgenimsi formdadır. Düz bırakılan kenarın üsttünde bir adet delik bulunmaktadır. Tüm yüzeyinde küçük kopuklar ve derin çatlaklar mevcuttur.

MAP

188 OBJE-MOBİLYA PARÇASI (?)

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 3-3,1 cm
YKM'13.16622
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Yuvarlak formludur. Her iki yüzünün merkezinde küçük bir delik mevcut olup, etrafında ve kenarlara yakın kısımda tek kazıma yiv görülür. Bir kenarında derin kopukluk ve eksiklik mevcut olup, tüm yüzeyünde aşınma görülür.

MAP

189 OBJE

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 17,7 cm; Ç: 7,0 cm
YKM'13.16625
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kare formlu olup, ortası delikdir. Dört yüzü ve kenarları düzleştirilmiştir. Ortası şişkindir ve her iki kenarına doğru inceltilmiştir. İki parça halinde bulunmuş olup her iki tarafı da kırık ve noksandır.

MAP

190 MİNYATÜR GEMİ

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 45,5 cm; Gnş.: 9,5 cm; Y: 6,8 cm
YKM'13.16627
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Muhtemelen bir kadırga olup, uzun, dar ve belirgin omurgalıdır. Tek parça ağaçtan oyulmuştur. Baş kısmı yukarı doğru kalkık olup, kıç kısmı düzdür. Baş, kıç bodoslamaları ile küpeşteleri belirgindir. Dümen küreklerinin gelmesi gereken yerler geniş bırakılmıştır. Sancak tarafında iki, iskele tarafında bir delik mevcuttur. Bu delikler muhtemelen kadırganın ortasında olması gereken direği çarmıklar aracılığıyla sabitlemek için açılmıştır. Kıç kısmında çalışılması gereken yer önceden belirtilmiştir. İç kısmı iskarpela ile oyulmuş olup dış kısmı bıçakla düzeltilmiştir. Geminin yapımı tam olarak bitirilememiş yarım kalmıştır.

MAP

191 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 2,3 cm; Kl.: 0,8 cm
YKM'13.16624
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Bir yüzünün merkezinde bir adet delik bulunmaktadır. Bir yüzün kenarında küçük kopukluk ve eksiklik mevcuttur.

MAP

192 OBJE

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 2,4 cm; Kl.: 2,6 cm
YKM'13.16626
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Silidirik formludur. Üst kısmı kenarları düzleştirilmiş dairesel formlu olup, alt kısmı düzdür. Üst yüzün merkezinde dairesel bir çıkıntı alt yüzde ise küçük bir delik mevcuttur. Kenarlarında küçük kopukluklar ve eksiklikler mevcuttur.

MAP

193 OBJE

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Gnş.: 18,5 cm; Y: 11,6 cm
YKM'13.16628
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kalın dairesel formda yapılmıştır. Kenarında dört adet derin kazıma yiv sırası mevcut olup bu yivler arasında içe hafif eğimli ikişer kazıma yiv sırası görülmektedir. Ön yüzünün merkezinde kare formlu bir delik bulunmaktadır. Muhtemelen makara dillerini yapmak amacıyla kullanılmıştır. Her iki yüzünde kopukluk ve eksiklikler mevcuttur.

MAP

194 MUTFAK KABI ?

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 43,4 cm; Gnş.: 29 cm; Y: 10,5 cm
YKM'13.16629
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Düz ve basit ağız kenarlı yanlardan içe doğru düzleştirilerek oyulmuş geniş, derin ve dikdötgenimsi gövdeli, düz diplidir. Agız kenarının bir yanında tepesi sivrileştirilmiş dikdötgenimsi tutamak kısmı mevcuttur. Tutamaklardan biri, ağız kenarı ve gövdenin bir bölümü kırık ve noksandır. Gövde üzerinde derin çatlaklar mevcut olup zımba ile kuvetlendirilmiştir.

MAP

195 AĞIRŞAK

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 4,2 cm; Kl.: 1,6 cm
YKM'13.16636
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Yuvarlak formlu olup, ortasında bir deliği bulunmaktadır. Alt kısmı düz bırakılmış, üst kısmı ise bombeli olarak yapılmıştır. Üstte, deliğin etrafında ve alt kenarda kazıma olarak yapılmış yivler görülmektedir. Kenarlarında küçük kopuk ve noksanlıklar mevcuttur.

MAP

196 KAŞIK

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 17,8 cm; Gnş.: 3,4 cm
YKM'13.16630
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun, oval formlu, içe çukurlaştırılmış bir çanak kısmı mevcut olup, dikdörtgen formlu önyüzü düzleştirilmiş, arkası hafif bombeli sap kısmından oluşur. Arka kısımda çanak ile sap kısmının birleşme noktası belirgindir. Sapın önyüzünün ortasında bir sıra kazıma yiv görülür. İki parça halinde bulunmuştur. Sap kısmının uçu kopuk ve eksikdir.

MAP

197 SAP

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 18,9 cm; G: 2,6 cm
YKM'13.16631
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun dikdörtgen formludur. Alt kısma doğru incelmekte olup, üst kısmında muhtemelen başka bir objeye geçmesini sağlayan bölüm bulunmaktadır. Her iki kenarında kırık ve derin çatlaklar bulunmaktadır. Tüm yüzeyinde aşınma mevcuttur.

MAP

198 KAŞIK PARÇASI

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Mv. U: 10,7 cm; Mv. Gnş.: 3,1 cm
YKM'13.16634
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun, oval formlu, içe çukurlaştırılmış bir çanak kısmı mevcut olup, dikdörtgen formlu önyüzü düzleştirilmiş, arkası hafif bombeli sap kısmından oluşur. Arka kısımda çanak ile sap kısmının birleşme noktası belirgindir. Sapın önyüzünün ortasında bir sıra kazıma yiv görülür. Çanak kısmının bir bölümü ile sapın tamamına yakını kırık ve noksandır. Çanakta derin bir çatlak mevcuttur.

MAP

199 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 37,1 cm; Ç: 3,4 cm
YKM'13.16633
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun, bir ucu ortasına kadar silindirik, diğer ucu ortasına kadar dikdörtgen formludur. Ortasında bir adet delik bulunmaktadır. İki ucun kenarlarında kırık ve noksanlar mevcuttur.

MAP

200 MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Ç: 19,1 cm; Kl.: 2,3 cm
YKM'13.16632
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dairevi formlu olup, alt ve üst kısımları düzdür. Kenarları ise ip sarmak için inceltilmiştir. Merkezinde bir adet delik bulunmaktadır. Kenarlarında küçük kopuk ve eksiklikler mevcuttur.

MAP

201 HALAT TOKASI

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 8,7 cm; Gnş.: 1,9 cm
YKM'13.16635
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Silindirik formlu parça iki uçlu olup, uçlara doğru daralan üçgenimsi formdadır. Orta kısmı muhtemelen halat sarmak için inceltilmiştir. Bir ucu kopuk ve noksandır. Üzerinde küçük kopuklar ve deformasyon görülür.

MAP

202 KAŞIK

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 19,9 cm; Gnş.: 2,0 cm
YKM'13.16637
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun, oval formlu, içe çukurlaştırılmış bir çanak kısmı mevcut olup, dikdörtgen formlu önyüzü düzleştirilmiş, arkası hafif bombeli sap kısmından oluşur. Arka kısımda çanak ile sap kısmının birleşme noktası belirgindir. Çanak kısmının kenarlarında ve sapın alt ucunda kopuk ve noksanlıklar mevcuttur.

MAP

203 OBJE

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 13,9 cm; Ç: 2,3 cm
YKM'13.16638
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun silindirik formludur. Üstte doğru hafif kalınlaştırılmış olup, alt kenarı muhtemelen bir yere geçmesi için inceltilmiştir. Alt kenarın ortasında bir adet delik mevcuttur. Gövde üzerinde belli aralıklarla kazıma yiv sırası görülür. Bir kenarında kopuk ve noksaklık mevcut olup, diğer kenarında derin bir çatlaklar görülür.

MAP

204 KAŞIK

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 8,0 cm; Gnş.: 3,3 cm
YKM'13.16639
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Uzun, oval formlu, içe çukurlaştırılmış bir çanak kısmı mevcut olup, dikdörtgen formlu önyüzü düzleştirilmiş, arkası hafif bombeli sap kısmından oluşur. Sap kısmının önyüzünde tek sıra kazıma yiv sırası görülür. Arka kısımda çanak ile sap kısmının birleşme noktası belirgindir. Çanak kısmının kenarlarında ve sapın alt ucunda kopuk ve noksanlıklar mevcuttur.

MAP

205 AĞIRLIK KUTUSU-DEFTER (?)

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap+Bronz
Y: 7.2 cm U: 15.3 cm
Gnş.: 8.8 cm
YKM'13.16640
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

MAP

Beş parça halinde bulunmuştur. Sürgülü kapak kısmı iki parça olup kırıktır. En alt panelin bir kenarında derin kopuk mevcuttur. Terazi takımındaki iki cam senceden biri kırık olup yapıştırılmıştır. Ahşap defter beş adet dikdörtgen formlu panelden oluşmaktadır. Alt ve üst panellerin iç yüzü, diğer üç sayfanın her iki yüzü dikdörtgen bir çerçeve içinde sığ şekilde oyulmuş olup, balmumu ile kaplanmıştır. Balmumu üzerinde Yunanca yazılar görülmektedir. Defterin, diğer sayfalara göre daha kalın olan alt paneli sürgülü olarak yapılmıştır. Etrafı dikdörtgen kazıma yivlerle çevrili sürgü kapak açıldığında, sayfanın içine oyulan yuvalara oturtulmuş, küçük bronz bir hassas terazi; kolu, kefeleri, sence ve bronz ağırlığı, iki adet çengeli ile birlikte görülmektedir. Defterin beş adet ahşap sayfasını birleştirmek için ikişerden dört adet delik açılmış olup, paneller muhtemelen birbirine ip veya deri ile bağlanmış olmalıdır. Alt ve üst paneller, merkezinde bir haç olan 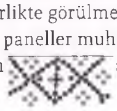 şeklinde bir motifle dekore edilmiştir. Defterin açılan yüzünde birbirine paralel olarak yapılmış üçerli kazıma şeritlerle oluşturulmuş bezemesi görülür.

206 KASE

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Y: 3,1 cm; Ç: 13,3 cm
YKM'13.16641
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Düz ağız kenarlı, yayvan gövdeli, düz diplidir. Gövde üzerinde üç, dip kısmında tek kazıma yiv sırası görülür. Gövde üzerinde kazıma olarak yapılmış ΛΚΥΗ yazısı mevcuttur.

Çok parçalı bulunup birleştirilmiştir. Birleştirilen kısımların arasında boşluklar mevcuttur.

MAP

207 PALANGA YATAĞINDA MAKARA

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
Mv. U: 28,1 cm; Mv. Gnş.: 10,4 cm;
Mv. Kl.:11,3 cm
YKM'13.16643
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Kalın, dikdörtgen formda yapılmış olup, bir kenarları düzleştirilmiş diğer kenarının ortası muhtemelen bir yere geçmek için inceltilmiştir. Yüzeyinin orta kısmında, bir adet, kenarları yuvarlatılmış, uzun ve dikdörtgen oyuk açılmış ve bu oyuk içerisine bir adet dairesel makara yerleştirilmiştir. Makaraların orta kısmındaki delikten, kısa, silindirik bir sap geçirilerek, palanganın iki yanından dışarı çıkarılmıştır. Palanganın diğer kenarında ise birbirine paralel açılmış, geniş halat deliği bulunmaktadır.

MAP

208 KİLİT

Bizans, 5. yüzyıl
Ahşap
U: 20,5 cm; Gnş.: 5,9 cm
YKM'13.16642
Yenikapı Metro Kazısı, 2011

Dikdörtgen formlu olup, iki ana parçadan oluşmaktadır. Muhtemelen kapıya gelen yüzü düzleştirilmiş ve ortasına sürgünün geçmesi için dikdörtgen bir girinti açılmıştır. Sürgü alanının yanında üç adet dil deliği ve dil bulunmaktadır. Kilitin arka yüzü bir kenara doğru inceltilmiş olup, kazıma olarak yapılmış şeklinde bezemesi mevcuttur. Sürgü parçasının alt kısmı ana kilite geçmesi için inceltilmiş ve kenarına dillerin geçmesi için üç adet dil deliği açılmıştır. Kilitin muhtemelen kapıya takılması için her iki kenarında da birer adet çivi deliği bulunur. Kenarlarında kırık ve derin çatlaklar mevcut olup, telle güçlendirilmiştir.

MAP

MKY06 4091

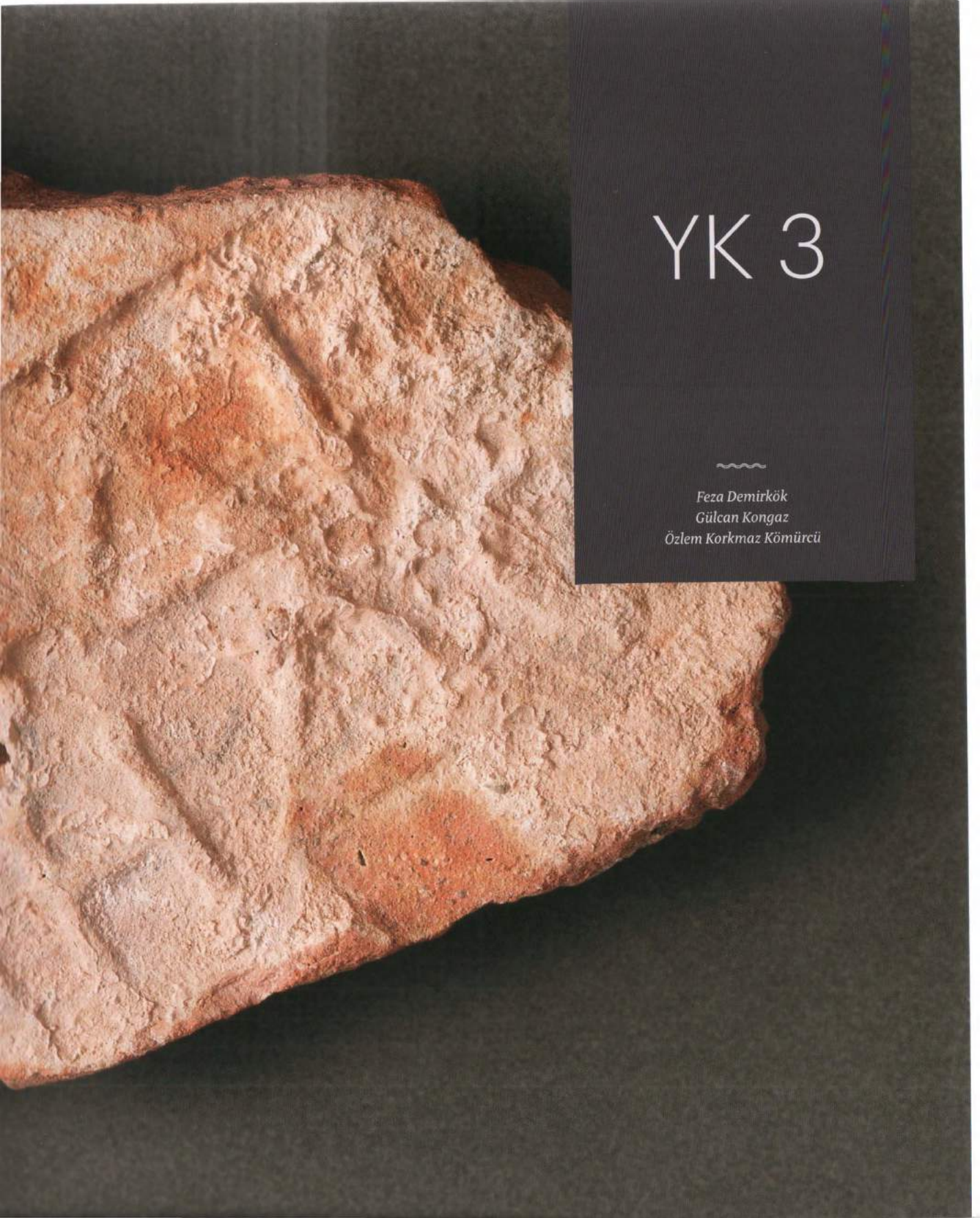

YK 3

Feza Demirkök
Gülcan Kongaz
Özlem Korkmaz Kömürcü

209 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans, 5-6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. U: 9 cm; Mv. Gnş.: 12,8 cm ; Kl.: 3,5 cm
Damga U x Gnş.: 7 x 6,2 cm
MRY'06.4091
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Pembemsi kırmızı hamurlu damgalı tuğla. Damga bir dörtgen çerçeve içine alınarak yapılan damgada;
†Διο[μ]-
ήδο[ν†]
"Diomedes'in" ibaresi görülür.
Büyük bölümü kırık ve eksiktir, damga aşınmıştır. Horasan harç izleri görülmektedir.

Bardil 2004, Vol II, s. 211, no. 306.

GK-FD-ÖKK

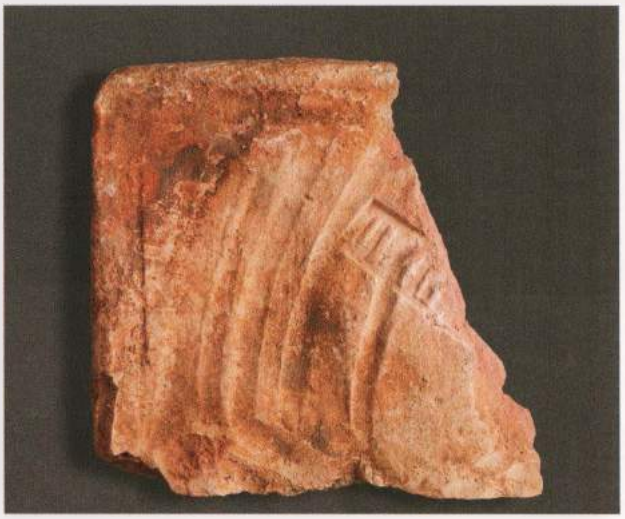

210 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 22,5 cm; Mv. Gnş.: 23 cm; Kl.: 5 cm
Damga U. x Gnş: 6,5 x 3,1 cm
MRY'06.4092
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kırmızı hamurlu, açık devetüyü astar boyalı, damgalı tuğla.Dörtgen formlu tuğlada damga, dikdörtgen bir çerçeve içine alınarak yapılan damgada ιν(δικτιῶνος) β′ "İkinci indiksiyon" ibaresi görülür. Noksandır.

GK-FD-ÖKK

211 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 16,5 cm; Mv. Gnş.: 16 cm; Kl.: 3,7 cm
Damga U x Gnş.: 9,8 x 2,6 cm
MRY'06.4093
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kırmızı hamurlu,damgalı tuğla.Dörtgen formlu tuğlanın merkezine yakın yerinde dikdörtgen çerçeve içine alınarak yapılmış damga yer almakta. Damgada;
Ἰν(δικτιῶνος)ε′ †[- -
"Beşinci indiksiyon" yazmaktadır
Büyük bölümü kırık ve eksiktir, damga aşınmıştır. Horosan harç izleri görülmektedir.

Bardil 2004, Vol II 2, s. 173, no. 32.
GK-FD-ÖKK

212 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 15,5 cm; Mv. Gnş.: 10 cm; Kl.: 3,8 cm
Damga U x Gnş.: 5,2 x 2,1 cm
MRY'06.4094
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Pembemsi kırmızı hamurlu, damgalı tuğla. Daire içine alınan damgada; . . . .]M†EI[. . . . ibaresi görülmektedir. Tuğlanın yüzeyinde horasan harç izleri görülür. Büyük bölümü kırık ve eksik, oldukça aşınmıştır. Damga kısmı kırık ve büyük bölümü eksiktir.

GK-FD-ÖKK

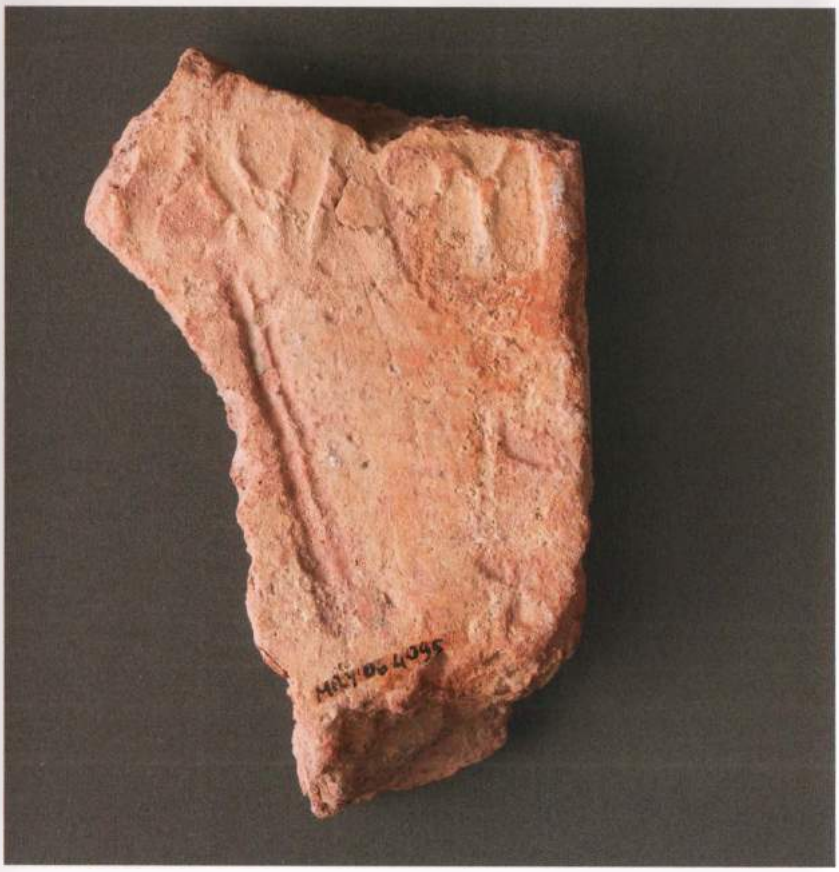

213 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 18,5 cm; Mv. Gnş.: 12 cm; Kl.: 3,9 cm
Damga U. x Gnş.: 10,4 x 3,5 cm
MRY'06.4095
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Pembe hamurlu astar boyalı damgalı tuğla. Dörtgen bir çerçeve içine alınarak yapılan damgada;
[†Π]αὔλου
"Paulos'un" görülür.
Büyük bölümü kırık ve eksiktir, oldukça aşınmıştır. Harç izleri görülmektedir.

GK-FD-ÖKK

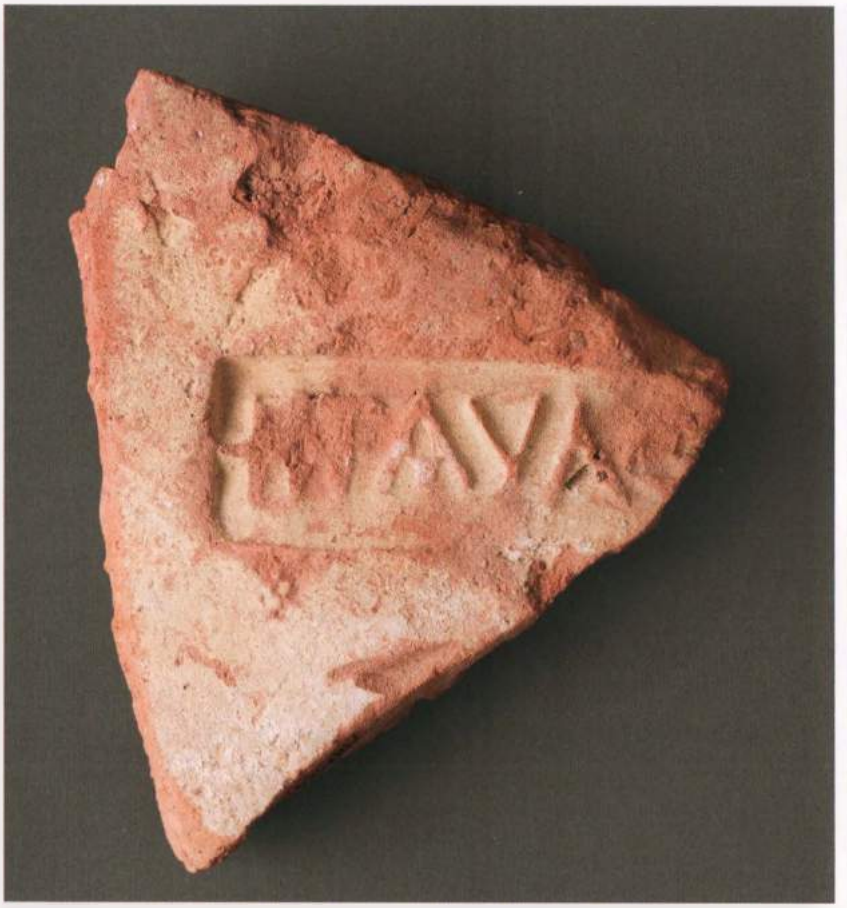

214 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 17,5 cm; Mv. Gnş.: 14,5 cm; Kl.: 3,6 cm
Damga U. x Gnş.: 11,1 x 4,2 cm
MRY'06.4096
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Pembemsi kırmızı hamurlu damgalı tuğla. Dörtgen formlu tuğlanın merkezine yakın yerinde dörtgen bir çerçeve içine alınarak yapılan damgada;
†Παῦλο(υ)
"Paulos'un" görülür.
Büyük bölümü kırık ve eksiktir, damga aşınmış durumdadır. Yüzeyde horasan harç görülmektedir.

Bardill 2004, Vol II, s. 323-5, no. 1051-3.

GK-FD-ÖKK

215 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans, 5-6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. U: 31,5 cm; Mv. Gnş.: 21,5 cm; Kl.: 5,3 cm
Damga U. x Gnş.: 14,2 x 6,7 cm
MRY'06.4097
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Pembemsi kırmızı hamurlu, astar boyalı damgalı tuğla.D örtgen formlu tuğlanın merkezinde bir haçın içinde damga yer almaktadır. Damgada;
[I]ν(δικτιῶνος) β΄ βαρ( ) Αὐξα(ντίου) ibaresi görülür. Büyük bölümü kırık ve eksiktir, damga oldukça aşınmıştır. Yer yer horasan harç izleri görülmektedir.

Bardill 2004, Vol II, 153 Ib., s. 214, no. 321.

GK-FD-ÖKK

216 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 25 cm; Mv. Gnş.: 17 cm; Kl.: 4 cm
Damga U. x Gnş.: 6,1 x 5,8 cm
MRY'06.4098
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kırmızı hamurlu, damgalı tuğla parçası. Üst yüzeyinde pati damgası görülmektedir. Kırık ve eksiktir.

GK-ÖKK

217 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 26 cm; Mv. Gnş.: 25 cm; Kl.: 5,8 cm
Damga U. x Gnş.: 7,1 x 3,8 cm
MRY'06.4099
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Pembe hamurlu, devetüyü astar boyalı, damgalı tuğla. Dörtgen formlu tuğlada, damga merkezine yakın, dörtgen bir çerçeve içine alınarak yerleştirilmiş damgada;
ἰν(δικτιῶνος) ε′ [- -
"Beşinci indiksiyon" ibaresi görülür. Büyük bir bölümü kırık ve eksik olan tuğlanın üzerinde horasan harç izleri görülmektedir.

Bardill 2004, Cilt II, s.214, no.321.

GK-FD-ÖKK

218 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans, 5-6. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. U: 15,5 cm; Mv. Gnş.: 17 cm; Kl.: 4,4 cm
Damga U. x Gnş.: 8,1 x 9,5 cm
MRY'06.4100
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kırmızı hamurlu, damgalı tuğla. Dörtgen formlu tuğlanın ortasında haç şeklinde dış konturları belirginleştirilmiş damga yer almaktadır. Bu damganın üst bölümünde olasılıkla imparator monogramı yer almaktadır. Alt bölümünde bulunan damgada;
†Χριστ-
οῦ Ι[. . . .] ibaresi görülür.
Büyük kısmı kırık ve eksiktir, monogramın olduğu bölüm aşınmıştır. Horasan harç izleri görülmektedir.

Bardill 2004, Cilt II, s.205, no.255.

GK-FD-ÖKK

219 ÇATI KİREMİTİ

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. U: 27,8 cm; Mv. Gnş.:14 cm; Kl.: 5,3 cm
MRY'07.4650
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2007

Koyu kiremit rengi hamurlu, devetüyü astar boyalı, üst üste dışbükey üç çatı kiremiti birbirine yapışmıştır. Üzerinde ağız kısmına paralel olarak kabartma

düz çizgiye yapıştırılmış ortası çizgili şekline benzeyen bir bezeme mevcuttur. Üstteki kiremit kırık ve eksiktir. Kiremitler ortadan deforme olmuştur.

GK-ÖKK

YK 12

Asuman Denker
Feza Demirkök
Gülcan Kongaz
Mine Kiraz
Özlem Korkmaz Kömürcü
Tuğçe Akbaytogan

220 AĞIRLIK

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Ç: 6,1cm; Kl.: 1,5 cm
MRY'08.8731
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Açık kiremit rengi hamurludur. Dairesel formludur. Merkezi dairesel deliktir. Derin ve yüzeysel kopmalar görülmektedir. Yüzeyi aşınmıştır.

GK-ÖKK

221 OYUN TAŞI

Bizans, 9. yüzyıl
Fildişi
Ç: 32 mm; Kl.: 3 mm
11.9 (M)
Yenikapı Metro Kazısı, 2006

Dairesel formlu, üst yüzeyi iç içe oluklu halka bezemeli, alt yüzeyi düzdür. Tümdür.

MK

222 OYUN TAŞI

Bizans, 9. yüzyıl
Fildişi
Ç: 24 mm; Kl.: 6 mm
08.14 (M)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Basık dairesel formlu, üst yüzeyi bombeli, alt yüzeyi düzdür. Üst yüzeyinde artı biçimli bir işaret, artının her bir ucunda daire biçimli çukur bezemeler bulunur. Tümdür.

MK

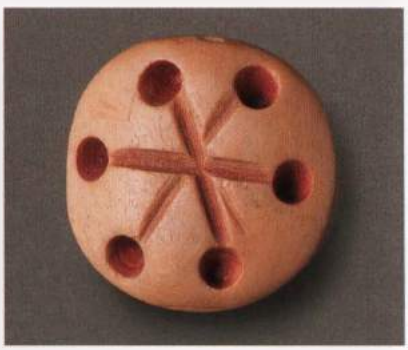

223 OYUN TAŞI

Bizans, 9. yüzyıl
Fildişi
Ç: 2,8 cm; Kl.: 0,7 cm
11.30 (M)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Dairesel formludur. Alt yüzeyi düz, üst yüzeyi hafif bombelidir. Üst yüzeyinde, üç çizginin birbirinin üstüne çapraz konmasıyla oluşturulmuş işaret, işaretin her bir ucunda daire biçimli kırmızı boyalı çukur bezemeler bulunur. Tümdür, yüzeyi aşınmıştır.

MK

224 YÜKSÜK

Bizans, 9. yüzyıl
Bronz
Ç: 19 mm; Y: 21 mm
07.187 (M)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Üst kısım kesik koni formlu yüksüğün iki kenarı da çift sıra yivle çevrilidir. Ortada kalan kısmı nokta bezemelidir. Tümdür.

MK

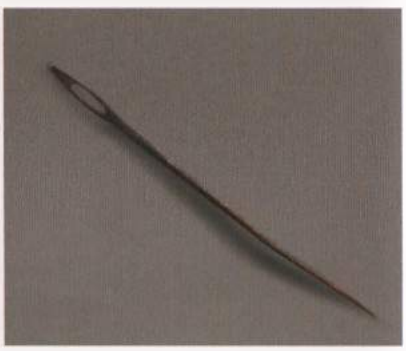

225 İĞNE

Bizans, 9. yüzyıl
Bronz
Ç: 0,3 cm; U: 9,5 cm
08.71 (M)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Silindirik gövdeli, oval delikli iğnenin bir ucu yassı, diğer ucu sivridir. Tümdür. Ucu korozyonludur.

MK

226 OBJE

Bizans, 9. yüzyıl
Ahşap
U: 11,3 cm; Y: 46 mm
MRY'07.4835
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kısmen S kıvrımlı forma sahip objenin düz yüzeyinde iç içe ve yan yana üçgenlerden oluşan geometrik bezemeler bulunur. Çatlak ve noksanları vardır.

MK

227 TOKMAK (KALAFATLAMA TOKMAĞI)

Bizans, 9. yüzyıl
Ahşap
Ç: 6,5 cm; Y: 25,6 cm; Gnş.: 20,5cm;
Sap Ç: 2.5 cm
MRY'07.5668
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Silindirik formlu tokmak, ona ortasından dik olarak geçirilmiş silindirik saplıdır. İki parçadan oluşur. Noksanları vardır.

MK

228 HALAT TOKASI

Bizans, 9. yüzyıl
Ahşap
GÇ: 2,7 cm; U: 14,6 cm
MRY'08.7962
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Konik iki ucun arasında silindirik ip sarma alanı bulunmaktadır. Tümdür.

MK

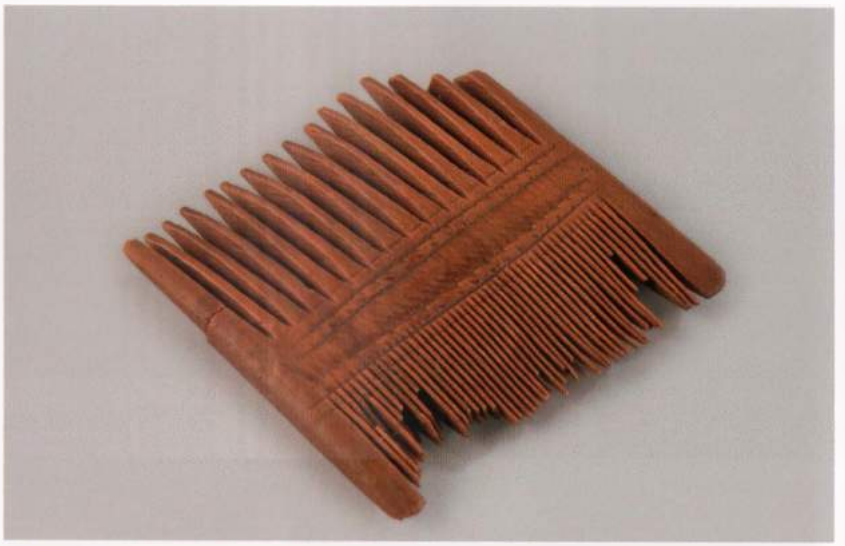

229 TARAK

Bizans, 9. yüzyıl
Ahşap
Gnş.: 6,3 cm; U: 6,4 cm; Kl.: 0,9 cm
MRY'08.7974
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kare levha formlu tarağın bir kenarı ince ve sık dişli, diğer kenarı kalın ve seyrek dişlidir. İki kenar birbirinden orta kısımdaki yivli ve üzeri zikzak bezemeli bordürle ayrılır. Noksanları vardır.

MK

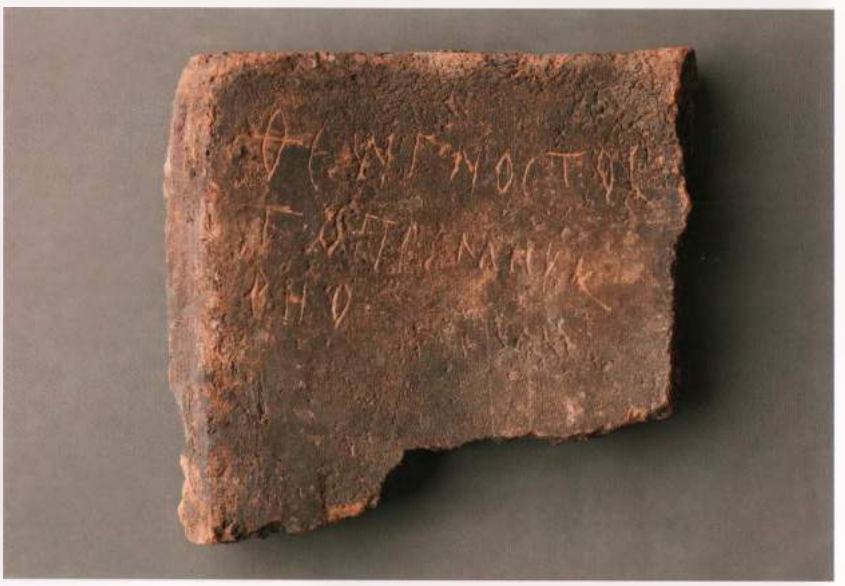

230 YAZITLI KİREMİT PARÇASI

Bizans
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 13,5 cm; Mv. Gnş.: 14,9 cm; Kl.: 2,4 cm
08.66 (PT)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit rengi hamurludur. Üzerindeki grafitide;
Θεώγνοστος
τοῦ πρεμηκέ-
ρηο
"Primikerios Theognostos'un (?)"
ibaresi görülmektedir. Parçadır. Tüm yüzeyi yanıktır.

GK-FD-ÖKK

231 DAMGALI TUĞLA PARÇASI

Bizans, 9-10.yy
Pişmiş Toprak
Mv. U: 22 cm; Mv. Gnş.: 17 cm; Kl.: 4,1 cm
Damga U. x Gnş.: 8.8 x 6 cm
MRY'07.4735
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu kırmızı renkli hamurlu, astar boyalıdır. Damga dörtgen bir çerçeve içine yerleştirilmiştir. Damgada, †Μά[ρ]κ[ου] ibaresi görülür. Parçadır.

GK-FD-ÖKK

232 MALTIZ

Bizans, 9-10. yüzyıl
Pişmiş Toprak
U: 61,5 cm; Gnş.: 39 cm; Y: 21 cm; Delik Ç: 15,5 x 105 x 6,6 cm
11.351 (PT)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kahverengi renkli hamurdan, aynı renk astarlıdır. Oval formlu olup, iki bölümlüdür. Dibi düz, yukarı doğru açık olan ön kısmı dışa doğru açılıp kalın kenarlıdır. Arka kısmındaki ikinci bölüm tandır şeklinde kubbemsi formda olup üstünde yemek kaplarını koyup pişirebilmek için dairevi üç gözü vardır. Açık olan ön bölümde kullanıldığı düşünülen dikdörtgenimsi bir pişirme taşı bulunmaktadır. Maltız bölümünün parçaları yapıştırılmıştır. Noksan kısımları vardır. Derin ve yüzeysel kopukları mevcuttur. Maltızın iç kısmı, deliklerin üzeri ve taş yanık izlidir. Yüzeyi aşınmıştır.

Baran Çelik 2007, s. 224.

GK-ÖKK

233 AMPHORA PARÇASI

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 7,5 cm; AÇ: 8,2 cm
MRY'07.4152
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit rengi hamurlu, gri renkli astarlıdır. Dışa açılan ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, boynu -olasılıkla- omuza bağlayan şerit kulpludur. Omuz başlangıcında grafitti olarak yapılmış **"ΣΥΝΕΤΟ"** (Süneto) ismi bulunur.

AD - FD - TA

234 PİŞİRME KABI

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 13,4 cm; AÇ: 13,8 cm;
GÇ: 16.5 cm; DÇ: 10.5 cm
MRY'07.4766
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Gri renkli hamurlu, siyah renkli astarlıdır. Dışa çekik ağızlı, ağzı gövdeye bağlayan şerit kulplu, yivli kürevi gövdeli, düz diplidir. Ağız kısmı kapağın oturması için profilli yapılmıştır. Kulbun sadece kaba bağlandığı kısımlar mevcut. Kabın dış yüzünde ateşe maruz kalmasından ötürü yoğun is tabakası görülür.

AD - TA

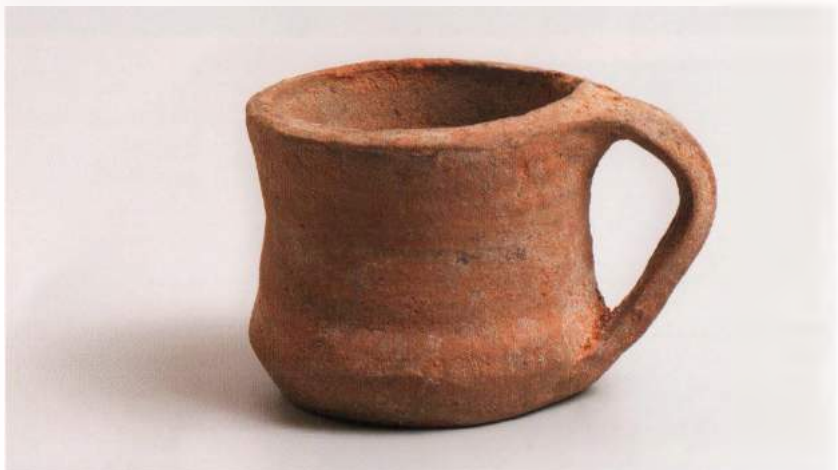

235 MAŞRAPA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 6 cm; AÇ: 6,7–7,2 cm; DÇ: 6 cm
08.347 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu devetüyü rengi hamurlu, sulandırılmış hamur astarlıdır. Düz ağızlı, ağzı gövdenin altına bağlayan şerit kulplu, silindirik gövdeli, düz diplidir. Kulbun gövdeye bağlandığı kısım omurgalıdır. Ağız kısmında yapım aşamasında oluşan deformasyon mevcuttur.

AD - TA

236 YONCA AĞIZLI TESTİCİK

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 12,5 cm; DÇ: 8,9 cm
MRY'07.4849
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu devetüyü rengi hamurlu, sulandırılmış hamur astarlıdır. Yonca ağızlı, evaze boyunlu, ağzı gövdeye bağlayan şerit kulplu, küresel gövdeli, düz diplidir.

AD - TA

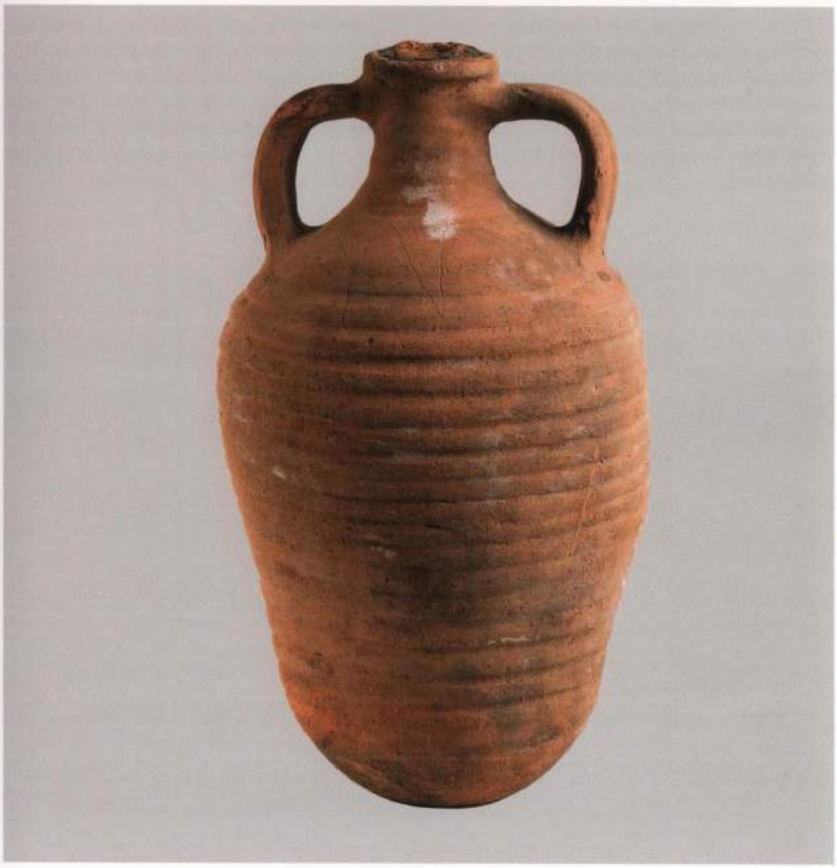

237 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~39,5 cm; AÇ: 6,8 cm
11.500 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu devetüyü rengi hamurlu, aynı renk astarlıdır. Halka kesitli dudaklı, silindirik boyunlu, dibe doğru daralan gövdeli, yuvarlak diplidir. Üzeri yivli, şerit biçimli, dikey kulplar boyundan omuza bağlanır. Ağızda reçine ile sabitlenmiş tıpa yer alır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Omuz kısmında karşılıklı yerleştirilmiş grafittilerin birinde; diğerinde; görülmektedir.

AD - TA

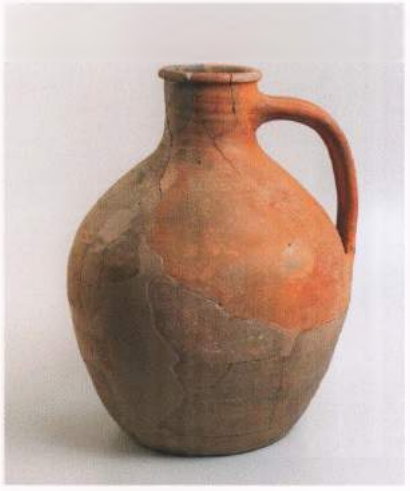

238 TESTİ

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 34,5 cm; AÇ: 9,8 cm
11.559 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit renkli hamurlu, devetüyü rengi astarlıdır. Halka dudaklı, silindirik boyunlu, boyundan gövdeye bağlanan şerit kulplu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, düz diplidir. Testinin bir bölümü -bulunduğu ortamdan dolayı- sarımsı kiremit renk almıştır.

AD - TA

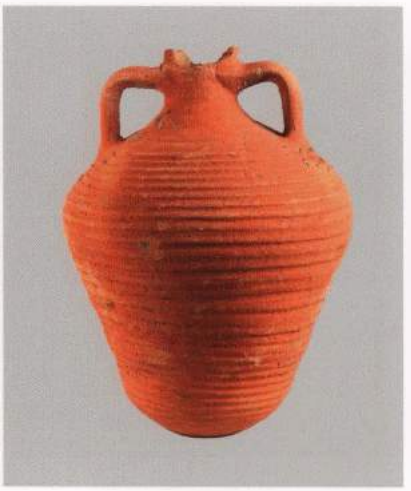

239 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 38,5 cm
11.679 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu kiremit rengi hamurlu, aynı renk astarlıdır. Silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Omuz üzerindeki grafitide görülmektedir

AD - TA

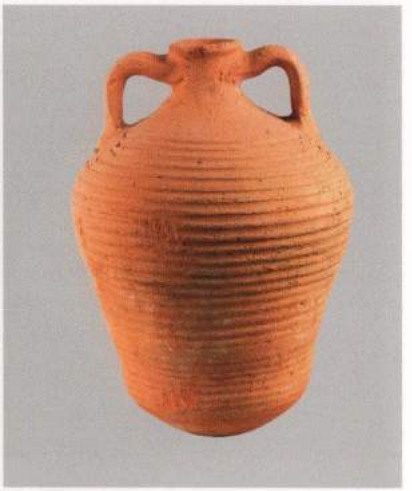

240 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~38 cm; AÇ: 7 cm
11.680 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit rengi hamurlu, kiremit rengi astarlıdır. Hafif dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, kısa boyunlu, çift kulplu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Kulplar, boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Omuz üzerindeki grafitide görülür.

AD - TA

241 AMPHORA PARÇASI

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Mv. Y: 13 cm; AÇ: 7,8-8,4 cm
MRY'08.10517 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit renkli hamurlu, aynı renk astarlıdır. Dışa açılan ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, geniş omuzlu, boynu omuza bağlayan şerit kulpludur. Gövde kısmı yivlidir. Omuz başlangıcında siyah boya ile yapılmış dipintideki "μο[υ]στάρ[ιο]ν" (şarap ölçüsü) kelimesi " μοστάριν" şeklinde yazılmıştır. Ağız ve omuzda pişmeden kaynaklanan deformasyon görülür. İç kısmında reçine kalıntıları bulunmaktadır.

AD - FD - TA

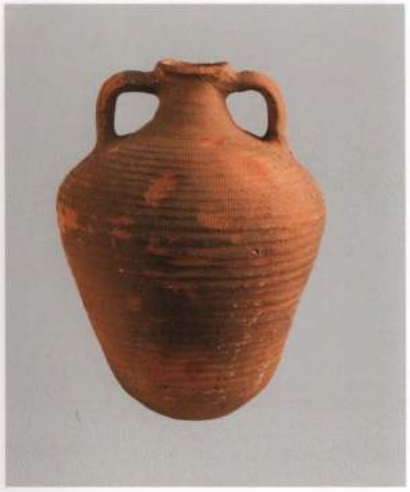

242 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~37 cm; AÇ: 7,5 cm
11.681 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kahverengimsi hamurlu, aynı renk astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

243 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 36,5 cm; AÇ: 7,5 cm
11.682 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Açık kiremit rengi hamurlu, açık devetüyü astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanmaktadır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

244 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39 cm; AÇ: 7,8 cm
11.683 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit rengi hamurlu, aynı renk astarlıdır. Hafif dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanmaktadır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

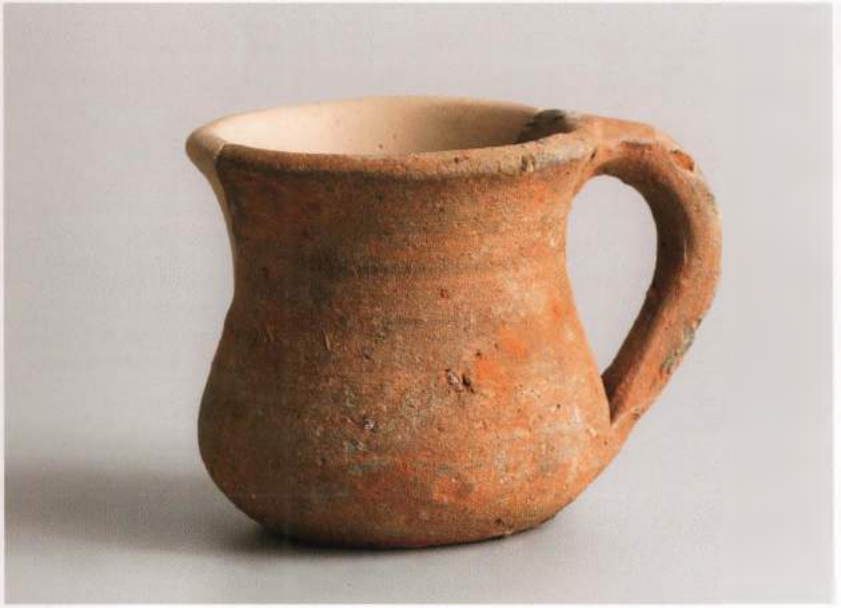

245 MAŞRAPA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 6,5 cm; AÇ: 6,7 cm
MRY'09.12299
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Devetüyü renkli hamurlu, sulandırılmış hamur astarlıdır. Dışa açılan ağız kenarlı, ağzı gövdenin altına bağlayan şerit kulplu, makara formlu gövdeli, düz diplidir.

AD - TA

246 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~36 cm; AÇ: 8 cm
11.684 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu kiremit renkli hamurlu, aynı renk astarlıdır. Hafif dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

247 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~36 cm; AÇ: 7,8 cm
11.685 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit rengi hamurlu, kiremit rengi ve devetüyü alacalı astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanmaktadır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

248 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~36 cm; AÇ: 8,2 cm
11.686 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu kiremit rengi hamurlu, kahverengi ve kiremit rengi alacalı astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Yer yer pişirme sırasında meydana gelen deformasyon mevcuttur.

AD - TA

249 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~37 cm; AÇ: 7,6 cm
11.690 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu kiremit renkli hamurlu, aynı renk astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Omuz üzerinde; grafitisi bulunur.

AD - TA

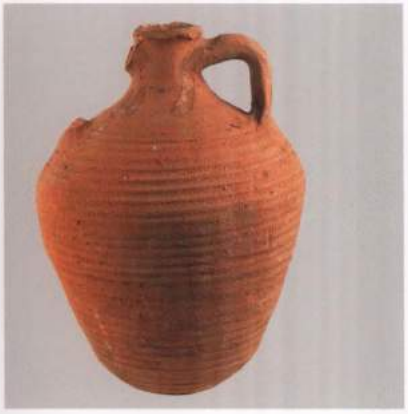

250 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~35,5 cm; AÇ: 7,1 cm
11.687 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Koyu kiremit rengi hamurlu, kahverengimsi astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

251 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~36 cm; AÇ: 8,1 cm
11.688 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Devetüyü renkli hamurlu, gri devetüyü rengi alacalı astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Yivli, şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

252 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~35 cm; AÇ: 7,6 cm
11.689 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Devetüyü rengi hamurlu, aynı renk astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler aralıklı olarak dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

253 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: ~35 cm; AÇ: 7,6 cm
11.691 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Devetüyü hamurlu, gri ve devetüyü rengi alacalı astarlıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa, silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. İçi reçinelidir.

AD - TA

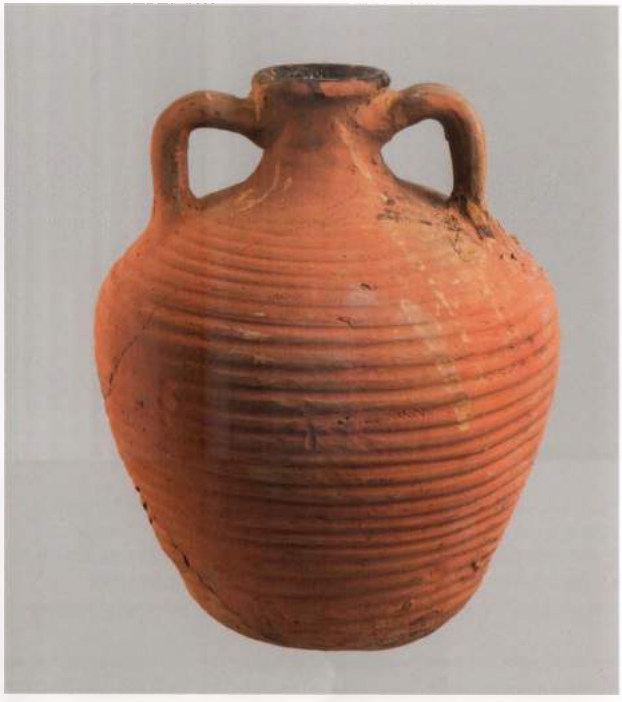

254 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 36 cm; AÇ: 8 cm
MRY'09.12200
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit renkli hamurlu, koyu kiremit renkli astar boyalıdır. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Gövde üzeri yivlidir. Omuz üzerinde siyah boya ile yapılmış MOO TAFV dipintide görülür. Dipintide "μο[υ]στάρ[ιο]ν"
"Μοστάρ(ιο)ν"
"şarap ölçüsü" ibaresi vardır. Omuzda ve dipte pişmeden kaynaklanan deformasyon görülür. İç kısmında reçine kalıntıları bulunmaktadır.

AD - FD - TA

255 AMPHORA

Bizans, 9. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 52 cm; AÇ: 7,1 - 8,2 cm
MRY'09.12201
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2006

Kiremit renkli hamurlu, kiremit ve devetüyü renkli alacalı astar boyalıdır. Düz ağızlı, halka dudaklı, uzun silindirik boyunlu, dibe doğru daralan oval gövdeli, yuvarlak diplidir. Üzeri yivli şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Gövde üzeri yivlidir. Omzun bir tarafında yer alan grafitide M diğer tarafında ise X görülür.

Ağız kısmında yapım aşamasında oluşan deformasyon mevcuttur.

AD - FD - TA

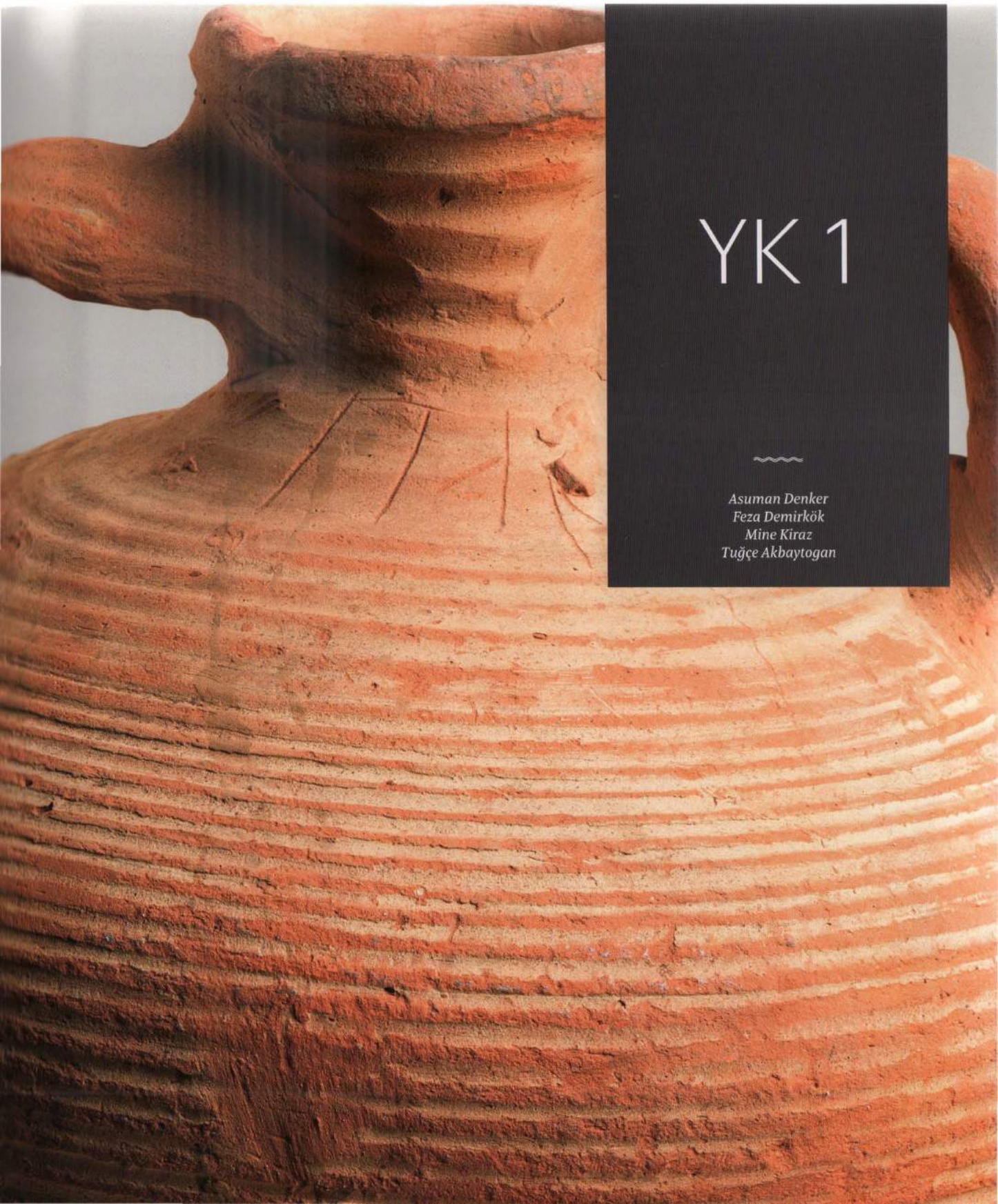

YK 1

Asuman Denker
Feza Demirkök
Mine Kiraz
Tuğçe Akbaytogan

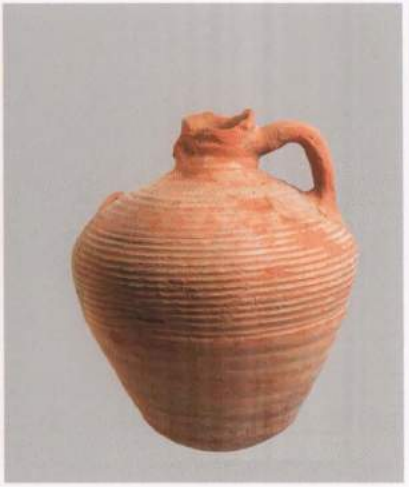

256 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 38 cm; AÇ: 8,2 cm
MRY'05.545
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli çift kulbu boyundan omuza bağlanmaktadır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Boyundan gövdeye geçiş kısmında yer alan graffitide; "B" harfi görülmektedir.

AD - TA

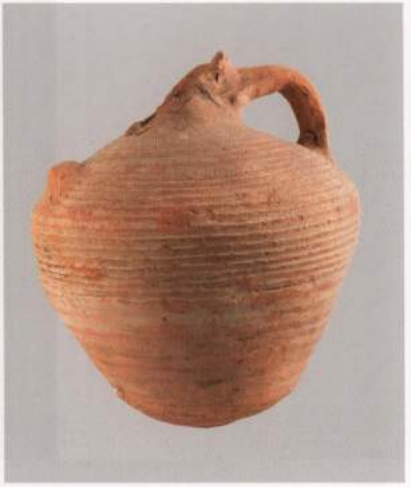

257 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39,5 cm; GÇ: 32 cm
07.39 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Omuz üzerinde, grafiti olarak yapılmış "A" harfi görülmektedir.

AD - TA

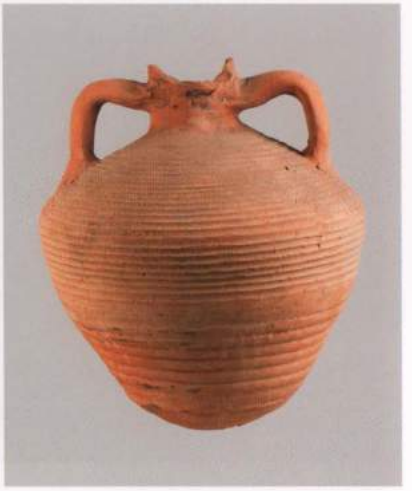

258 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39,4 cm; AÇ: 8,5 cm
07.40 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Her iki kulptaki dikdörtgen baskı alanı içinde "ΔΑΝ" damgası görülmektedir.

AD - FD – TA

259 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 37,5 cm; GÇ: 31,5 cm
MRY'05.567
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit renkli hamurlu, bej rengi astarlıdır. Kısa boyunlu dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli çift kulbu boyundan omuza bağlanmaktadır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

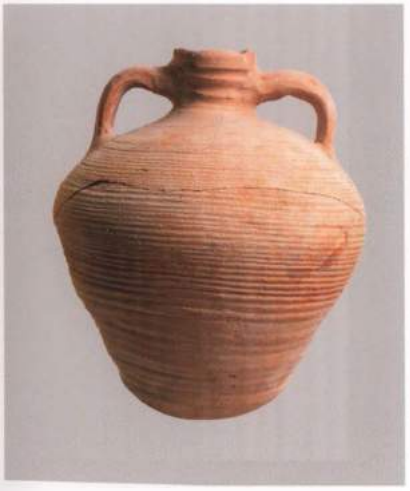

260 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 42,5 cm; AÇ: 9,5 cm
MRY'05.569
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Düz ağızlı, dışa doğru kalınlaştırılmış dudaklı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Gövde kısmındaki grafitide " + " görülmektedir.

AD - TA

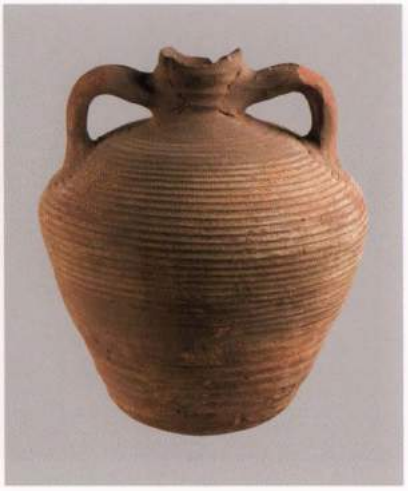

261 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39,5 cm; AÇ: 8,5 cm
07.41 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Her iki kulptaki dikdörtgen baskı alanı içinde " P O H " damgası görülmektedir. Tek kulbun omuza birleştiği yerde ise bir parmak damgası görülmektedir.

AD - TA

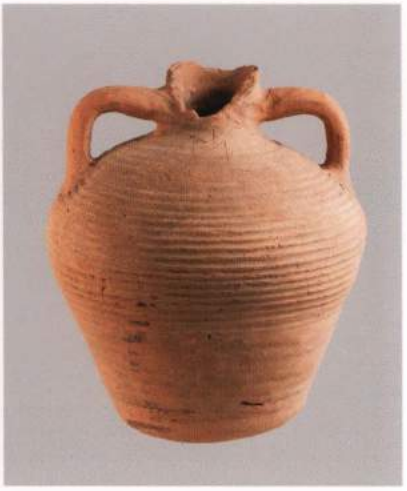

262 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39 cm; AÇ: 10,1 cm
07.42 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Gövde üzerindeki grafitide görülür.

AD - FD - TA

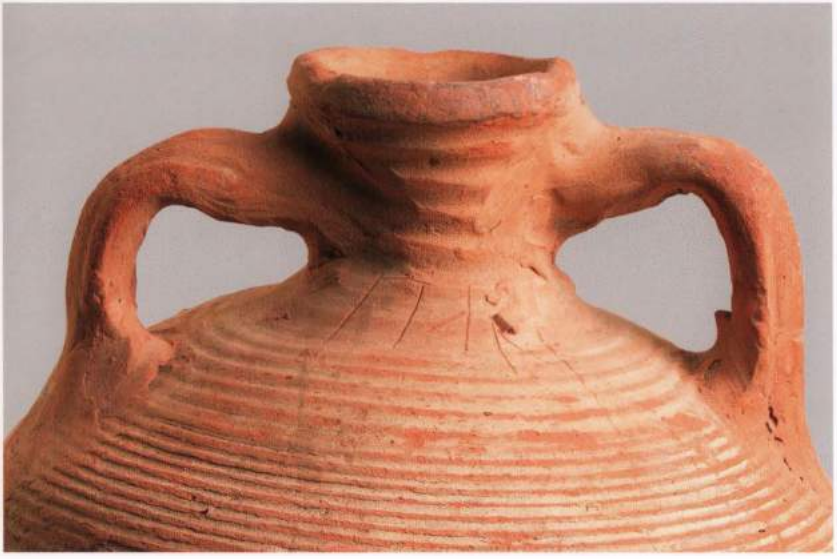

263 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 45 cm; AÇ: 9 cm; GÇ: 22 cm
07.600 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan küresel gövdelidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Boyundan omuza geçişte karşılıklı yerleştirilmiş grafitilerin birinde diğerinde görülmektedir.

AD - TA

264 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 43 cm; GÇ: 35,3 cm
MRY'07.6934
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit renkli hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulbu boyundan omuza bağlanmaktadır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Kulp üzerinde damga yer almaktadır.

AD - TA

265 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 38,9 cm; GÇ: 35,3 cm
MRY'07.6932
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit renkli hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağız kenarlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli çift kulplar boyundan omuza bağlanmaktadır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir. Kulp üzerinde damga yer almaktadır.

AD - TA

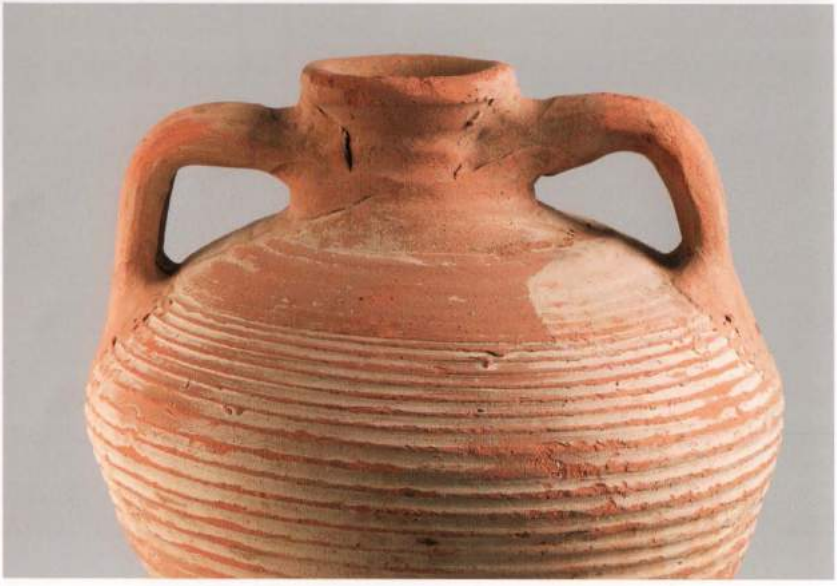

266 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 37,5 cm; AÇ: 9,7 cm
11.89 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

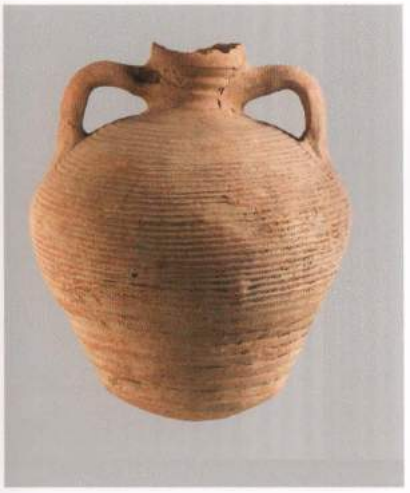

267 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 38 cm; AÇ: 10,2 cm
07.38 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

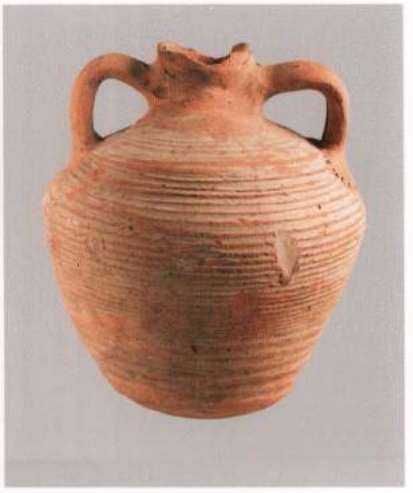

268 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 38,5 cm; AÇ: 8,9 cm
11.90 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Düz ağızlı, dışa doğru kalınlaştırılmış dudaklı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

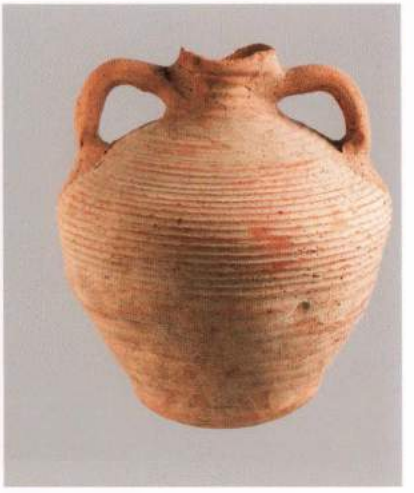

269 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 38,5 cm; AÇ: 9,5 cm
11.91 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

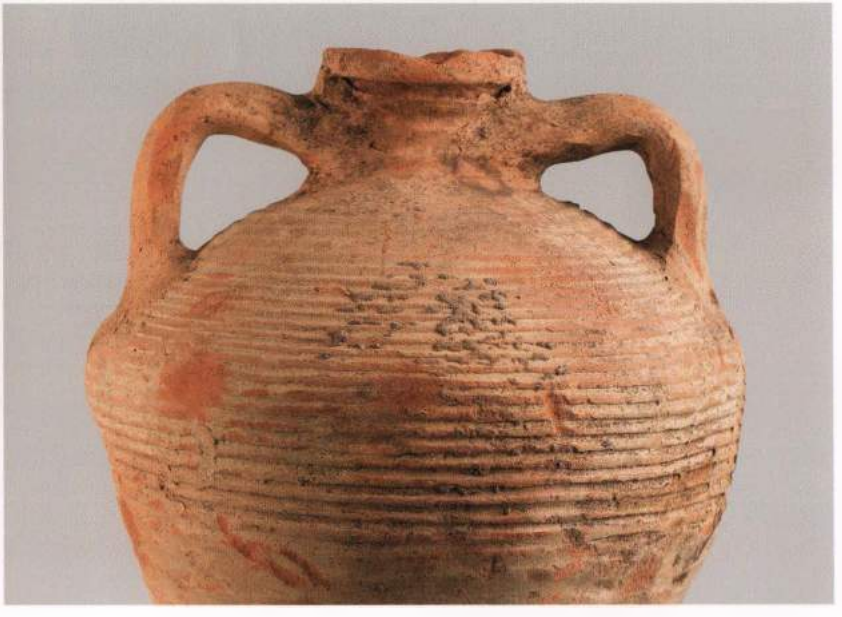

270 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39,5 cm; AÇ: 10 cm
11.92 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

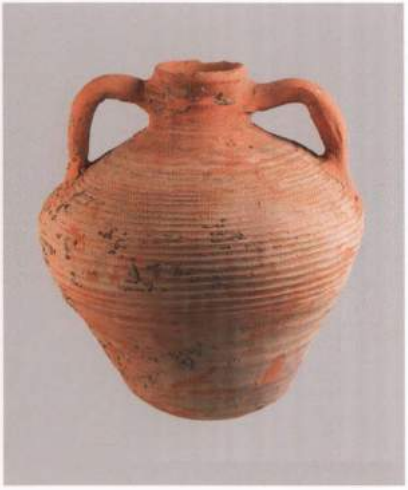

271 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 37,7 cm; AÇ: 9,4 cm
11.93 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

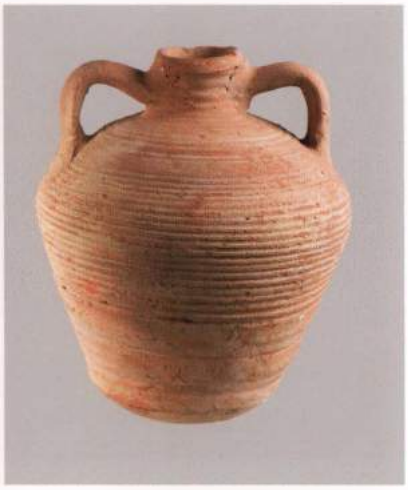

272 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39,4 cm; AÇ: 8,8 cm
11.94 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

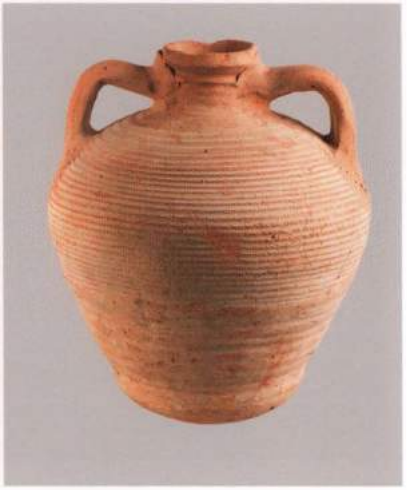

273 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 38,9 cm; AÇ: 9,2 cm
11.95 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

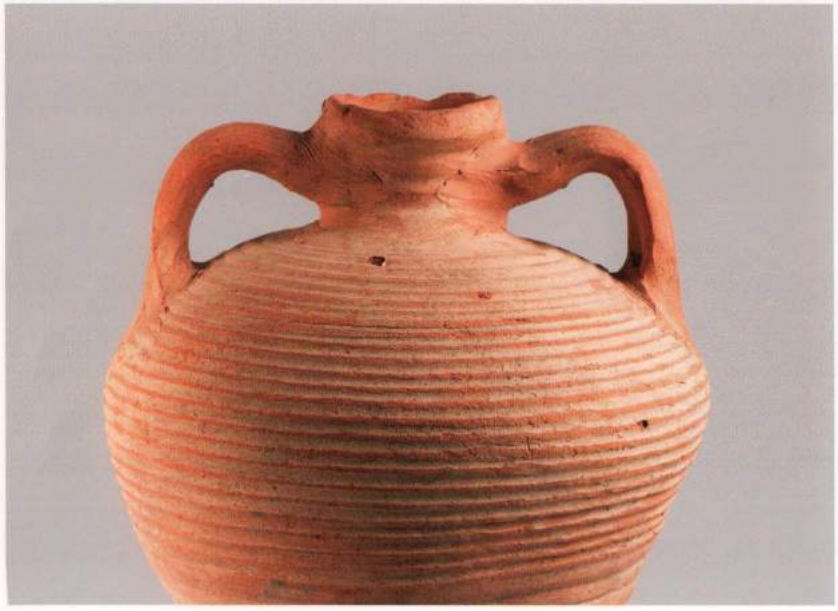

274 AMPHORA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Pişmiş Toprak
Y: 39,3 cm; AÇ: 9,2 cm
11.88 (ÇÇ)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kiremit rengi hamurlu, bej rengi astarlıdır. Dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, dibe doğru daralan şişkin gövdeli, yuvarlak diplidir. Şerit biçimli kulplar boyundan omuza bağlanır. Boyundan başlayan yivler dibe kadar devam etmektedir.

AD - TA

275 HALAT TOKASI

Bizans, 10-11. yüzyıl
Ahşap
U: 20,5 cm
MRY'05.673
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

İki ucu uzun konik formlu objenin ortasındaki tutamak (sarma) kısmı bombeli bir küre biçimlidir. İki parça halinde kırıktır.

MK

276 HALAT TOKASI

Bizans, 10-11. yüzyıl
Ahşap
U: 24,5 cm
MRY'05.262
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

İki ucu konik formlu, silindirik gövdeli, orta kısmında sarma bölümü olan obje iki parça halinde kırıktır.

MK

277 HALAT TOKASI

Bizans, 10-11. yüzyıl
Ahşap
U: 10,9 cm
MRY'05.361
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Konik iki uç arasında ip sarma bölümü yer alır. Uçlarda aşınmalar görülmektedir.

MK

278 MAKARA DİLİ

Bizans, 10-11. yüzyıl
Ahşap
Ç: 3,4 cm; Y: 1,6 cm
MRY'05.364
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kısa silindirik formludur. Dairevi yüzeyleri içbükey olup merkezden geçen geniş bir deliği vardır. Tümdür.

MK

279 TARAK

Bizans, 10-11. yüzyıl
Ahşap
U: 8,3 cm; Gnş.: 5,1 cm
MRY'05.590
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kare levha formlu tarağın bir kenarı ince ve sık dişli, diğer kenarı kalın ve seyrek dişlidir. İki kenar birbirinden orta kısımdaki bordürde yer alan çukur ve baskı iki daire bezeme ile ayrılmaktadır. Noksanları vardır.

MK

280 TARAK

Bizans, 10-11. yüzyıl
Ahşap
U: 14,4 cm; Gnş.: 9 cm
MRY'05.674
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Kare levha formlu tarağın bir kenarı ince ve sık dişli, diğer kenarı kalın ve seyrek dişlidir. İki kenar birbirinden orta kısımdaki bezemesiz bordürle ayrılır. Noksanları vardır.

MK

281 ÇAPA

Bizans, 10-11. yüzyıl
Demir
Gövde U: 118 cm; Kol Açıklığı: 126 cm
07.1 (M)
Marmaray Yenikapı Kazısı, 2005

Y biçimli, tutma tırnakları sağlam çapa yoğun korozyonlu olup üzerinde keramik parçalarıyla birlikte bulunmuştur.

MK

Kaynakça

Alpözen,T., Özdaş, A.H. ve Berkaya, B. 1995. *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*. Ankara: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi.

Amyx, D.A. 1988. *Corinthian Vase-painting of the Archaic Period*. Berkeley: University of California Press.

Bardill, J. 2004. *Brickstamp of Constantinople, Vol. I, II*. Oxford: Oxford University Press.

Başer, S.S. 1990. "1988-1989 yılları Kibyra kurtarma Kazıları" *Kültür Bakanlığı Müze Kurtarma Kazıları Semineri*. 19-20 Nisan, Ankara.

Bonifay, M. ve Pieri, D. 1998. "Les Importations D'Amphores Orientales en Gaule Meridionale Durant L'Antiquite Tardive et le Haut-Moyen Age (IV-VII Siècles Après JC): Typologie, chronologie et contenu," 97-116. SPECAG Actes du Congres D'Istres.

Bonifay, M. ve Pieri, D. 1995. "Amphores du Ve au VIIe s. à Marseille: nouvelles donnees sur la typologie et le contenu." *Journal of Roman Archaeology* 8:94-119.

Davidson, G.R. 1952. *Corinth , Vol XII, The Minor Objects*. New Jersey.

Deppert-Lippitz, B. "A late Antique Crossbow Fibula in the Metropolitan Museum of Art," *Metropolitan Museum Journal* 35, Newyork.

Doğer, E. 1992. "Klazomenai'de Antik Kaynaklara Dayalı Tarımsal İhracat Ürünleri ve Ticari Amphoralar Üzerine Gözlemler," *X. Türk Tarih Kongresi. Ankara, 22 - 26 Eylül 1986. Kongreye sunulan Bildiriler 2. cilt* içinde, s. 701-710. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Doğer, E. 1990. *Antik Çağda Amphoralar*. İzmir: Sergi Yayınları.

Gökyıldırım, T., Öztopbaş, S. ve Özden Tan, B. 2007. "Sikkeler ve Mühürler." *Gün* Işığında İstanbul'un 8000 Yılı: *Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları*. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Grace, V.R. 1961. *Amphoras and the Ancient Wine Trade*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.

Günsenin, N. 2012. "Un Graffito De Bateu a Voile Latine Sur Une Amphore(IX S.AP.J.-C) Du Portus Theodosiacus (Yenikapı)," *Anatolia Antiqua XX*: 157-164.

Günsenin, N. 1990. *Les Amphores Byzantines*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Paris.

Harrison, R.M., Fıratlı, N. ve Hayes, J.W, 1968. *Excavations at Saraçhane in İstanbul, Vol.2.*, Harvard: Dumbarton Oaks Papers.

Hayes, J. 2008. *The Athenian Agora, Vol.32*. Roman Pottery: Fine-Ware İmports. New Jersey

Hayes, J. 1992. *Excavations at Saraçhane in İstanbul, Vol.2*. Washington, DC.: Dumbarton Oaks.

Kassab Tezgör, D., Lemaitre, S. ve Pieri, D. 2003. "La Collection D'Amphores D'İsmail Karakan a Sinop." *Anatolia Antiqua XI* içinde, der. C. Kuzucuoğlu ve T. Aksel. Paris: Dc Boccard.

Opait, A. 2004. "The Eastern Mediterranean Ampohrae in the Province of Scythia." *Transport Amphorae ve Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, Monographs of the Danis Institue at Athens Vol. 5* içinde, derleyen. J. Eiring ve J. Lund. Atina: Danish Institute of Athens.

Opait, A. 1996. *Aspecte Ale Vietii Economice Din Provincia Syctia (secolele IV-VI p.Ch.)*. Bükreş: Institutul Roman de Tracologie Bibliotheca Thracologica XVI.

Özdoğan, M. 2007. "Marmara Bölgesi Neolitik Çağ Kültürleri." *Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Neolitik Dönem: Yeni Kazılar, Yeni Bulgular* içinde, derleyen M. Özdoğan ve N. Başgelen, 401-426. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özdoğan, M. 1983. "Pendik: A Neolithic Site of Fikirtepe Culture in the Marmara Region" *Beitrage zur Altertumskunde Kleinasiens, Festschrift für Kurt Bittel* içinde, 401-411. Verlag Phillipp Von Zabern-Mainz am Rhein.

Özdoğan, M., Miyake, Y. ve Özbaşaran-Dede, N. 1991. "An Interm Report on Excavation at Yarımburgaz ve Toptepe in Eastern Thrace." *Anatolica* XVII.

Özkan, T. 1999. İzmir Arkeoloji Müzesi Seramik Kataloğu. İzmir: Kültür Bakanlığı Yayınları

Schwarzberg, H. 2005. "Prismatic Polypod Vessels and their Way to Europe." *How Did Farming Reach Europe? Byzas* içinde, derleyen C. Lichter ve R. Meriç, 255-278. İstanbul: Ege Yayınları.

Sparkes, B.A. ve Talcott, L. 1970. *The Athenian Agora: Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C.* cilt XII. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.

Spier, J. 2010. *Some Unconventional Early Byzantine Rings, in Chris Entwistle ve Nöel Adams, eds.* İntelligible *Beauty:Recent Researchon Byzantine Jewellery*. Londra.

Şenol, A.K. 2003. *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Şimşek , C. ve Duman, B. 2007. *Laodikeia'da Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları. ADALYA X*:285-307.

Tekin, O. ve Baran Çelik, G. 2013. *Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum Turkey 2, İstanbul Archaelogical Museums, Grek, Roman, Byzantine and Islamic Weights in the Department of Metal Objects*. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Thissien, L.C., Roodenberg, J.J. ve Roodenberg, A. 1995. *Ilıpınar Excavations*. Leiden: Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten.

Yangaki, A.G. 2005. *La Ceramique de Ive-VIIe siecles ap. J.-C. D'eleutherna*. Athenes.

2004 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri, kentin en önemli ulaşım projelerinden biri olan Marmaray –Metro projeleri kapsamında Yenikapı'da büyük bir kurtarma kazısına başladı. İstanbul'un tarihinde ilk kez Bizans limanlarından birinde arkeolojik kazılar yapılıyordu. Kazılar başladığında kentin içine doğru uzanan Lykos (Bayrampaşa) Deresi'nin ağzına kurulmuş bu antik limanın bizlere neler sunacağı bilinmiyordu. Toplam 58.000 m²'nin üzerindeki kazı alanında ilk olarak Osmanlı izlerine rastlandı. Ardından günümüz deniz seviyesinden sadece 1 metre aşağıda Konstantinopolis'in en önemli ve antik dünyanın bilinen en büyük limanlarından birine, Theodosius Limanı'na ulaşıldı.

Halen devam eden kazılarda kent yaşamına dair ipuçları sunan sayısız küçük buluntu ve mimari eser ortaya çıktı. Ayrıca ahşap ve halat parçalarına, 2005 yılında da beklenmedik bir buluntuya, bir gemi batığına rastlandı. Araştırma alanı genişletilirken 5. ve 11. yüzyıllar arasına tarihlenen toplam 37 gemi gün ışığına çıkarıldı. Buluntular arasında çok iyi korunmuş büyük ve küçük ticari gemiler ile bugüne kadar ilk kez rastlanan Orta ve Geç Bizans dönemine ait kürekli kadırgalar yer alıyor. Yenikapı batıkları bugün toplu olarak ele geçmiş en büyük tekne koleksiyonunu oluşturuyor.

Deniz seviyesinin 6,3 m. altında ise arkeologları yeni bir sürpriz bekliyordu: İstanbul'un en eski yerleşik topluluğu. Günümüzden 8000 yıl öncesine tarihlenen bu Neolitik yerleşim, İstanbul'un tarih yazımını değiştirecek nitelikteydi. Bunun birkaç metre altında ise binlerce yıl önce burada yaşamış ilk İstanbulluların ayak izlerine ulaşıldı.

Kesintisiz devam eden kazılar onuncu yılına girerken artık bu kente dair birçok yeni bilgiye sahibiz. Yenikapı'dan çıkan buluntular ve bilimsel araştırmalar ışığında oluşturulan bu sergi, hem kentin ilk sakinlerinden bugüne uzanan bir kesit sunuyor, hem de kargoları ile bulunan dört batık üzerinden Konstantinopolis'in ticaret, denizcilik, gemi inşa teknolojisi ve günlük hayatına dair çok boyutlu bir bakış sağlıyor.

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ
ULUSLARARASI SEVGİ GÖNÜL BİZANS ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU
INTERNATIONAL SEVGI GÖNÜL BYZANTINE STUDIES SYMPOSIUM
Vehbi Koç Vakfı
KOÇ ÜNİVERSİTESİ ANADOLU MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
KOÇ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

ISBN 978-975-17-3668-0